UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00377193 8

DS
48
F56M5

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/minderfrasterl00flin

57

Minder fra Østerland.

Af

Alfred Flinch.

Kjøbenhavn.

Chr. Steen & Søns Forlag.

Thieles Bogtrykkeri.

1870.

DS
48
.F56

LIBRARY
1974
UNIVERSITY OF TORONTO

Den Reise, hvoraf her gives en Skildring, er foretaget i Aarene 1865—66. Den har, næsten i sin foreliggende Skikkelse, været til i Breve til Forfatterens Hjem, og udgives nu, han kan sige paa Opfordring, fordi man fra mange Sider har ønsket at see disse Meddelelser trykte. De fremtræde selvfølgelig uden alle Fordringer, uden nogen videnskabelig, — thi rent videnskabeligt vil man om disse Steder kunne sige noget Bedre og Mere, selv uden at have besøgt dem, — uden nogen poetisk, — thi de ville kun give et simpelt Billede af Orienten, af hvorledes der seer ud, af hvorledes man reiser der. Skildringen vil kun ansees som en nogenlunde kyndig Fører gjennem hine Egne, og det er som en saadan den nu, da den foreligger trykt, søger ret mange Læserinder og Læsere.

Trods denne Erklæring vil dog maaske Flere stille Fordringer til Bogen, som den ligesaa lidt har kunnet som villet fyldestgjøre. Her kommer navnlig Palæstina i Betragtning. Man vil muligvis sige: Forfatteren giver ikke noget anskueligt Billede af den hellige Gravs Kirke, det er ikke muligt at faa et klart Billede frem af, hvorledes den seer ud. Men saaledes forholder det sig netop med selve Gravkirken; den har aldeles ikke noget Ydre, den ligger gjemt mellem lutter Tilbygninger og Ombygninger, og som der ikke gives noget Sted udenfor den, hvorfra man kan oversee dens Ydre, saaledes gives der heller ikke noget indeni den, hvorfra man kan oversee dens Indre. Den er en forvirret Samling af Bygninger, en lille By, delt

mellem mange Folkeslag og gjemt mellem endnu flere Folkeslags Klostre, Kirker, Moskeer og Gud veed hvad.

Eller man vil sige om Reisen gjennem Sydpalæstina: Den gjør Forsøg paa at være en dialogiseret Reisenovelle med indlagte Karakteristiker af Reisende af forskjellige Nationer, men er som saadan forfeilet. Slutningen vilde være rigtig, hvis Forudsætningen var det. Men Forfatteren har ikke lagt an paa at give nogen Novelle; han har afholdt sig fra alle Tildigtninger for at fuldstændiggjøre Karaktererne eller for at afrunde Fremstillingen. Han har ene og alene nedtegnet hvad der virkelig blev sagt, og ikke et Ord i det Dialogiserede er digtet til; han har paa den anden Side ene og alene berørt det flygtige Indtryk af det flygtigt besøgte Sted, uden at ville bedrage Læseren ved at lægge Billeder, bragte med fra Hjemmet, bagved Steder som f. Ex. det døde Hav. Han har kun villet give et Billede af, hvorledes man reiser i et Land som dette, der næsten er uberørt af Kulturen, hvorledes man paa sin Vei berører disse Steder. Han har fremfor Alt ikke villet give en Skildring, der skulde lokke Reisende hen, hvor der er større Besværligheder end Nydelser at hente.

Idet han altsaa slutter sin Bog, gjentager han kun Ønsket om at blive anseet for en kyndig og nogenlunde dannet Fører gjennem hine Egne, der alt som Jernveie og Dampskibe gjøre Jorden mindre og mindre, vække større og større Interesse og drage flere og flere Turister til sig.

Fredriksberg den 15de Marts 1870.

Indhold.

Side

1. Fra Wien til Triest 1
2. Korfu 35
3. Athen 48
4. Syra 105
5. Smyrna 112
6. Alexandrien 128
7. Kairo 146
8. Til Jerusalem 164
9. Rundtomkring Jerusalem 174
10. Jerusalem 186
11. Syd-Palæstina 215
12. Nord-Palæstina 235
13. Syrien 251
14. Fra Beyruth til Konstantinopel 277
15. Konstantinopel 288
    Galata. Pera. Bosporus 288
    Skutari. Basarerne 300
    Aja Sofia 309
    Moskeer. Mausoleer og Grave. — Slutning ... 320

1.

Fra Wien til Triest.

Det var den første November i den tidlige Morgen vi fjernede os fra Wien. Veiret var smukt og klart, men der blæste en kold Vind; Skovene rystede som i Feber, og Vindens Kys bragte Bladene til at blegne. Om Bjergene samlede sig lette Skyer, der trak sig mere og mere sammen om deres Skuldre, medens Isserne ragede op i den klareste Æther. Men alt som Solen steg høiere og høiere, var det, som den bragte Lægedom til den syge og blege Skov, og Lovet funklede nu i alle Novemberpragtens Farver. Fore vi forbi en Kirkegaard, da var den opfyldt af Andægtige, der tidlig strømmede til Kirke. Det var Alle Helgenes Dag.

Jeg sad længe ene i Vognen. Jeg havde sendt mit sidste Farvel til vor Landsmand Theophilus Hansen, da jeg kjørte forbi hans evangeliske Kirkegaard med dens Capel. Alt blev mere og mere fremmed omkring mig; ved en Station steg en Enkelt ind og gik atter ud ved den næste.

Vi naaede snart Banegaarden ved Gloggnitz. Herfra til sit høieste Punkt i Hovedtunnelen stiger Banen 1480′, derfra daler den til Stationen ved Mürzzuschlag 720′.

Der var traadt flere Reisende ind, og man var i spændt Forventning: thi var Veiret ikke klart, vilde man blot kunne see lidt af det mægtige Værk. Da vi naaede Stationen Payerbach, hvor Banen dreier tilvenstre, sætter over Floden Schwarza paa den skjønne Viadukt med de tretten Buer, bøier af og paa Dalens modsatte Side snor sig op langs Eichbergs Fald mod Dalen, da saa vi Skyer om Bjergenes Top, og der blev Bekymring i Coupéen. Men Stigningen begyndte, og Alt var glemt. Under os bruste Floden i sin Seng, vi kjørte rundt om den lille, fredelige Landsby i Dalen, og efterat vi fra Viadukten havde kastet et hurtigt Blik ind i Reichenauer-Dalen og dens sluttende Alpegruppe, dreiede Banen igjen, — og paa vor Flugt er alt Udsigten ny. Over Dalen og Payerbachkirkens Tag hilse vi over til den Strækning af Banen, vi have forladt, medens paa vor anden Side Bjergene taarne sig i Veiret. Det gaar stadigt opad og opad, fnysende og pustende jager Lokomotivet afsted, Kløften aabner sig foran det, men en ny Viadukt forbinder dens adskilte Bredder. Skyerne samle sig nærmere og nærmere ved vort Hoved, men gjennem deres Spalter kaster Solen sit blændende Skær ned over Dalen, hvis Grunde blive os bestandig mere fjerne. Og Skyerne ligge som et gjennemsigtigt Flor deroppe; det vil skjule,

men røber kun Fjeldets skjønne Form, der snart træder frem med sin skarpe Kant, snart splitter Skyen med sin skovklædte Side. Som lysten efter Kamp styrter Toget frem; det seer ud, som vilde det knuse sig mod den lodrette Fjeldvæg, der spærrer tvers over Banen; alt som det nærmer sig, bliver Bevægelsens Larm dumpere og dumpere, tilsidst lyder det som et Brag, og Alt er Nat omkring os. Det er den første Tunnel, vi fare igjennem. „Hvad man ikke kan springe over, det maa man krybe under", og snart er det atter Dag paa Tunnelens modsatte Side. Her er ingen Skyer, her er Alt smilende ligesom de Reisendes Ansigter, efterat den første Tunnel er tilbagelagt, og allerede vante dertil sætte vi let hen over den næste Viadukt til vort første Holdepunkt, Stationen Eichberg.

Signalpiben lyder, og Banen stiger. Skyerne ligge nu paa vort Hoved. Vi sno os om Gortschakogel, fare paany ind gjennem Tunnelen, hvor Signalpiben lyder skærende mellem de fugtige Vægge, og ud paa den anden Side; vort Øie søger atter ned i Dalen; men den er langt fjernere end før. Man bliver næsten svimmel og løfter Blikket opad; Dalens modsatte Rand er meget fjern, men Øiet mødes af de skovbevoxede Bjerge; der ligge Hartberg, Raach, Otter o. A. Over Skovene kneiser vidt omkring, skinnende i Solstraalerne over Skovens Mørke, det skjønne Slot Wartenstein, tildels beboet, tildels i Ruiner. Men 400′ dybt under vore Fødder ligger Landsbyen Schott-

wien, ligesom indeklemt mellem Klippernes Vægge, Landsbyen, hvorfra Beboerne stirre op efter det ilende Tog som efter en flyvende Fugl. Da fare vi atter ind gjennem Tunnelen og naa Stationen Klamm. Her ligger den majestætiske Borgruin af samme Navn. Den danner den yderste Spids af en steil, utilgængelig Klippe. Fra dens Mure styrte Fjeldvæggene sig brat ned i Dybet; selv ligger den paa et Punkt, hvor man maa tro den bygget af Ørne, og som en uindtagelig Fæstning har den holdt sig gjennem Tiderne. I det ellevte Aarhundrede er den omtalt, og først i Begyndelsen af det nærværende blev den ramt af en Lynstraale.

Toget har rustet sig til sin sidste Stigning; vi ere alt vante til at stirre ned i den dybe Dal og fare nu modigt forbi Ruinen. Det er Middag, men i Vognene er der tændt Lys for de store, kommende Tunnelers Skyld. Vi fare ind paa Viadukten. Uvilkaarlig klemmer man sig sammen i Vognen; thi nu ere Viadukterne byggede i tvende Etager, fordi Kløfterne ere dybere og vildere. Skyerne boltre sig om Vinduer og Loft; snart skære selve Hjulene hen igjennem dem, Alt er klamt, Alt er Taage, Novemberstormen vifter i Grenene og leger med det faldne Løv, og vi fare ind i Gravens Mørke, i Tunnelen. Atter i Livets Lys paa den anden Side komme vi ligesom Himlen nærmere og nærmere, vi stige og hæve os hoiere over Dalens Grund, vi flyve hen over Viadukterne; gjennem trende Tunneler, gjennem et i Buer aabent Galleri fare vi hen gjennem Mørket, medens Dags-

lyset, snart i Tunnelernes korte Mellemrum, snart under Galleriets Buer fare som Lynglimt forbi Øiet. Endnu en Tunnel, da ere vi ved Stationen Breitenstein. Den tilbagelagte Strækning har viist sig for os i den største romantiske Glands. Klipperne danne de barokkeste Former, nu stikke de Næsen frem gjennem Skyerne, nu ere de skjulte. Fra Dalen hævede en enkelt Spids sig op som en Arm, der vilde gribe os i Flugten, da skjulte Tunnelen os, og paa den anden Side var Alt klart og mildt. Hist staar et Klippestykke os i Veien, en Port er brudt derigjennem, og Bjerg-engene paa den anden Side smile til os, medens vi fare forbi og see Røgen af vort Lokomotiv slaa ud af den tilbagelagte Tunnel som af en Skorsten i Bjerget. Hist kjøre vi forbi den mørkeste Skov; pludselig smiler klar og skinnende i Solen som en Diamant et Bjergslot os imøde. Det er atter borte i Tunnelens Nat, og medens Signalpiben lyder, flyve de store Fugle op, skræmmede fra deres Rede paa Bjerget. Der lokker en phantastisk Klippeskikkelse vort Øie til sig, men i Læ af Stationen standser Toget, og Embedsmændenes Raaben og Skrigen bringer En tilbage til det mest nøgterne Hverdagsliv.

Da farer Toget videre; Skyerne ligge nu under os og skjule Dalen; snart spalte de sig, og Solen kaster en Straale ned paa et enkelt Punkt, der viser sig i sin hele Skjønhed; da kommer der atter Skyer. Over mægtigere og mægtigere Viadukter, gjen-nem større og større Tunneler vexler Indtrykket mer

og mer, indtil vi have naaet Stationen Semmering og skulle til at passere den sidste og største Tunnel. Den er 4380′ lang. I Midten af denne Tunnel naar Semmeringbanen sin høieste Stigning, 2788′ over Havet. Trods sin store Længde er Tunnelen dog boret gjennem Bjerget i lige Linie uden Krumning, og saaledes seer man under Gjennemfarten den hinsidige Munding først som en lille, lysende Stjerne, dernæst glimtende større og større, til man atter naar Dagens høieste Lys. Over begge Tunnelens Portaler er der anbragt Indskrifter; paa den østerrigske Side staar: »Franciscus Josephus I. Aust. Imp. Hominum Rerumque Commercio«. Men paa Steiermarksiden læser man: »Adriaticum Germanico Junxit Mare«. Fra nu bliver Baneanlæget mindre storartet og Egnen mindre vild, og jo dybere vi stige ned i Dalen Frøichnitz, des mildere smiler Naturen omkring os. Endnu engang hvile vi ved Stationen Spital, hvortil Banen sænker sig stærkere og stærkere, for derfra at ile til Mürzzuschlag ved Semmeringbanens Ende.

Skjøndt meget mindre grandios er dog Strækningen fra Mürzzuschlag til Gräz fængslende og fuld af romantiske Minder. Vi ere allerede langt inde i Steiermark, og Tiden nærmer sig Aften. Paa begge Sider af Høisletten, hvorigjennem Jernveien ligger, taarne Bjergene sig. Vi fare forbi gamle Borge, der tildels ligge i Ruiner, nye Slotte, der tildels ere under Bygning; Klostre og Landsbyer, Kirker og land-

lige Værtshuse, yndige Dale og vilde Bjerge, smilende Enge og trodsige Klippevægge ere forladte i det samme Nu, vi have seet dem. Og overalt, hvor man kommer hen, hører man Køernes Klokker og Bøndernes Jodlen, afbrudt af Lokomotivets Piben og Kirkeklokkernes Klang. Vi komme længere og længere mod Syd, Solen er nede, og Maanen kommer frem. Reisende stige ind og atter ud, Stationernes Navne raabes ind ad Døren, og jo længere Syd paa vi komme, des mere ere disse Navne kjendte fra Oldtiden. Allerede Wien var Romernes Vindobona; vi holde ved Bruck, Romernes Mureopontum. Dalen bliver smallere og smallere, endelig udvider den sig igjen. Vi kjøre ud paa den vide Slette, Alt ligger i det klareste Maaneskin, og ved vor Side ruller Mur sine Bover. Det er en gribende Time. Fuldmaanen straaler i sin fuldeste Glands; den kommer tilsyne mellem to Fjeldspidser, hvis Forside mod os ligger i det dybeste Mørke; men alt som den kommer høiere og høiere paa Himlen, begynder Fjeldet selv som at lyse i Glandsen, og Maanen gyder sit straalende Lys ned over Floden. Her over Sletten er det stille; en Baad glider forbi, for hvert Tag falder der Vandperler fra Aaren. Det var, som seilede den i lutter Maaneglands. Nu er Maanen gaaet bag en Sky, Alt er mørkt, og i det samme Øieblik kjøre vi forbi Ruinen Gorting, den skjønne Ruin høit oppe paa Bjerget med dens sørgelige Minder. Her boede i fordums Tid Steiermarks skjønneste Pige. Alle Landets unge Mænd beilede til

hende, men kun En gav hun sit Ja. Aftenen før sit Bryllup stod hun deroppe og saa Maanen komme frem mellem de tvende Fjeldspidser paa Slettens modsatte Side. Hendes Pige kom grædende hen til hende, og hun spurgte, hvad der var hændt. Men Pigen svarede: din Brudgom er falden for en forsmaaet Beilers Dolk. Da styrtede den skjønne Brud sig ned fra Bjerget, og Mur skyllede sine Vover op, og hendes Lig gled ned ad dem, medens Maanen speilede sig i Floden og lagde som en Glorie af Glands om Ligets knuste Tinding. Da vi vare komne forbi Gørting, skinnede Maanen igjen ud over Dal og Flod. Nu saa vi Taarnene paa Gräz. I Steiermarks Hovedstad stige vi af og sove, trætte af Indtryk, til den næste Morgen.

Da bestige vi Bjerget, der hæver sig midt i Byen; thi har Steiermarks Hovedstad end kun faa Mærkværdigheder at opvise, har den i ethvert Tilfælde dog sig selv. Fra Bjerget seer man ned over Gaderne og Floden, der strømmer tversigjennem dem; men paa den anden Side hæve de steiriske Bjerge sig over By og Slette. Her har man atter Gørting med Jungfernsprung paa den ene Side og Oberwilden, hvor Tycho Brahe i lang Tid levede og anstillede Observationer, paa den anden. Paa Bjerget selv seer man tvende Taarne, et mindre med Stadens Uhr, saa stort, at Viserne ere større end en fuldvoxen Mand, og et større med en Klokke, der blev støbt af de Kanoner, man tog fra Tyrkerne under deres første Beleiring af Wien.

Ved Siden af dette Taarn ligge Ruinerne af et underjordisk Statsfængsel. Man forte Fangerne herop, for at deres sidste Blik ud over Verden kunde fylde dem med Indtrykket af dens Skjønhed og med ulægelig Længsel efter det frie Liv i Bjergene; saa aabnedes den store Port i Fængslet, og de bleve forte ned i et underjordisk Hul for aldrig mere at see Dagens Lys. Beethoven har vandret i disse Egne; i Modling ved Wien, en af vore Stationer fra igaar, har han componeret sin E-Mollsonate. Staar man her paa Bjerget i Gräz, da kan man ikke faa hans Fangekor fra „Fidelio" af Tankerne. Og man kan jo ikke vide, hvor mægtigt et Indtryk den store Mester har faaet ved Synet af dette Fængsel, der først blev odelagt af Napoleon.

Idag som igaar er det et glimrende Maaneskin. Vi vandre ud i Bjergene. Over den fjerne Kirkegaard staar et rodligt, flammende Skær som af en forfærdelig Ild; vi lægge vor Vei derhen. Det er Alle Sjæles Dag. Paa alle Gravene brænde Lys, smukke Lanterner eller simple Voxstumper, og foran dem seer man enten en Enkelt, hvis hele Slægt hviler dernede, eller en hel Familie, der begræder en hedenfaren Slægtning. Der staar en gammel Kvinde; hun knuger en Rosenkrands mellem sine knoklede Hænder, under hendes tyndslidte, pjaltede Overkast skælver hendes Legeme i Novemberaftenens Kulde. Jeg nærmede mig hende langsomt, det var et ynkværdigt Syn. Da skelede hun til Siden, og da hun havde seet, hvad

Indtryk hun havde gjort, mumlede hun en Bøn om en Almisse. Det var kun en Forestilling, hun havde givet. Jeg gik uden at række hende Noget; da spyttede hun og slyngede en Forbandelse efter mig. — Der stod en gammel, hvidhaaret Mand ved en Grav, paa hvis Ligsten man saa Navnet paa en ung Pige, som, saaledes var det angivet, var død i sit attende Aar. Der brændte flere Lys paa Graven. „Er det din Datter, der er begravet her?" — „Dengang jeg var tyve Aar, var hun min Brud. Hun døde just paa denne Dag. Havde hun levet, var jeg blevet til Noget; jeg kunde arbeide for hende den hele, lange Dag og Natten med. Da hun døde, var min Stræbsomhed forbi. Jeg vilde ønske, jeg kunde dø, naar den sidste Flamme her paa Graven slukkes iaften." Da han havde udtalt, begyndte alt hans Lys at slukkes. — Der laa en ung Pige bedende paa sin Faders Grav. I Nærheden stode to unge Commis'er lænede til et Træ og betragtede hende. Deres Bemærkninger vare ikke af det reneste Slags; de bleve først afbrudte ved, at man med Skrigen og Raaben førte en Lommetyv bort, der havde benyttet en Andægtigs Fordybelse i Bønnen til at ransage hans Lommer. — Paa Gravene gik Lysene ud, et for et, og Nattens Kulde drev Alle, de Bedende som de Nysgjerrige, til deres Hjem.

Vi bryde op den næste Dag, og det gaar atter imod Syd. Snart ligger Oberwilden bag os, og alt som man kommer længer og længer mod Syd, seer

man paa hver Bjergspids en Kirke. Nu strømmer Regnen ned, og Bjergene skjules af Skyer, Udsigten er borte, og vi forlade Stationen ved Marburg, Steiermarks anden Hovedstad, under stadige Regnskyl. Saaledes naa vi Cilli (Claudia Celleia). Skjønt og frugtbart ligger Landskabet rundtomkring; paa den ene Side af Floden Sann er det begrændset af høie Klipper, paa den anden Side breder der sig Enge og Marker. Paa Stationerne vexle nu Dragterne; de steiriske, der ere kjendte fra de reisende Sangere, vige for de krainerske: de høie Støvler til de stramme Buxer, den graa Trøie og den violette Fløiels Vest med de kugelrunde, blanke Knapper, der sidde saa tæt, at de berøre hverandre. Paa Hovedet bære de en Kalot, fra hvis øverste Spids en lang Kvast hænger ned, medens deres Kvinder bære et høit, hvidt Sæt, hvorfra et langt, hvidt Klæde falder ned over Ryggen. Ogsaa Bøndernes Summen omkring Vognen lyder nu i et fremmed Sprog, en slavisk Dialekt, der har udannet sin Eiendommelighed med den Folkestamme, som levede her indeklemt og afsondret mellem sine vilde Bjerge. Thi ved Stationen Franz have vi forladt Steiermark, og i St. Oswald hilse vi den første Landsby i Krain. Dog tale Embedsmændene stadig Tydsk, og Øvrighedens Bekjendtgjørelser paa Stationer og ved Overgange over Banen ere affattede i tvende Sprog: øverst staar Herrernes, det Tydske, nederst staar Trællenes, det Krainerske. Vi naa Hovedstaden Laibach Kl. 8 om Aftenen. Der er en næsten hellig

Fred over Livet i disse smaa Bjergstæder: da Klokken den næste Middag slog tolv paa Citadellets Uhr, der atter her ligger paa et Bjerg over Byen, da standsede Alle paa Gaderne, toge Hatten af og foldede Hænderne til Bøn. Her er en barnlig Troskab mod hvad Byen har oplevet. I Slutningen af det sextende Aarhundrede blev der overalt i disse Egne foreviist en Elephant, i Wien f. Ex. paa Hjørnet af „Am Graben". Dette gjorde et saa dybt Indtryk paa Folk, at der blev skrevet Digte om den, og at Efterkommerne selv den Dag idag mindes den. De største Gjæstgiversteder i alle Byerne hedde „Elephanten", og paa deres ene Væg er dette Vidunderdyr malet af. Eiendommeligt er det at staa paa Bjerget, under hvilket Laibach ligger; man kan see ned i alle Gaderne og lige ned i alle Husenes Gaarde, og da Familierne navnlig tumle sig paa Svalerne, der løbe langs Husets indre Vægge rundt om Gaardspladsen, kan man heroppe fra gjøre et Indblik i deres huslige Liv. For længere Tid kan Byen dog ikke fængsle den Reisende, og samme Dag bryde vi op for med Jernbanen at gaa til Loitsch, hvor vi bestige Postvognen til Idria.

Den er yderst primitiv. Det er en simpel Materialvogn, over hvilken der er spændt et grønt Stykke Tøi til Beskyttelse mod Regnen. Kudsken er en Krainerbonde med et Posthorn hængende over Ryggen; han er kun sit Modersmaal mægtig. Gjennem Nat og Taage, Skyer og skyllende Regn gaar det nu hen over Bjergene, krydsende langsmed Fjeldvæggene ned

gjennem dybe Kløfter, henover Afgrundene paa Broer uden Rækværk, langsmed rivende Strømme, ind under overhængende Fjeldspidser. Paa Veiene, der ved Parapeter ere beskyttede mod Afgrundene, maa man tidt forbi sværtbepakkede Vogne, skjøndt Veien neppe seer ud til at kunne rumme en enkelt. Men Postknegten kan see dem langt borte, hvor ingen Anden øiner det Mindste, og han tuder i sit Horn, for at den ulykkelige Bonde, der kommer os imøde, kan kjøre yderst ved Afgrunden, medens vi kjøre inderst under Bjergets opadstigende Væg. Naar det da skal gaa rigtig hurtigt, staar Postknegten af for at gjøre Vognen lettere, løber ved Siden og pidsker paa Hestene, der løbe buus paa og i Fart svinge rundt om en Fjeldspids, skjøndt det før Dreiningen seer ud, som Veien slap, og Fortsættelsen var Afgrunden foran os. Paa denne Maade gaar det uafbrudt fort; sent naa vi Idria og stige af i et simpelt, men renligt Værtshus.

Bjergstaden Idria ligger 1053 Fod over det adriatiske Hav, i en dyb Dalkjedel paa den vestlige Side af de juliske Alpers Hovedstrøg. Mod Øst begrændses Dalen af Magdalenebjerget (3052′) med sit steile Fald; mod Nordvest af den noget høiere Kobalalp med sine Udløbere Antoni- eller Rosenbjerget, Kobalbondens og Podobnikbondens Høilande samt Kresbjerget og Tschefchnisgraven, endelig mod Sydvest af Strugberg med Glattfelsbjerget, Fuglebjerget med Brandgraven og Smukbondens og Tschevinbondens

Hoilande. Ved Foden af Magdalenebjerget styrter Idrizafloden sig over nedfaldne Klippestykker og optager fra Vest Nikovabækken. Staden ligger især paa Idrizaflodens høire Side, paa begge Sider af Nikovabækken. Alt er indhyllet i graalige, sønderrevne Skyer, i et alvorligt Efteraarsskjær; Regnen gyder sig i Strømme ned i den skummende Bæk og skyller ned over de hvide Huse. Her bo 6000 Mennesker, hvoraf de 800 ere beskæftigede i Bjergværket. Thi Qvægsølvgruberne ere Stadens store Mærkværdighed, og dette berømte Bjergværk bringer aarlig en halv Million Gylden i Keiserens Kasse.

Midt i Byen staar et lille, hvidt Hus med Ryggen lænet op til Bjerget; det er Indgangen til Qvægsølvsgruberne. I et stort Værelse ifører man sig Bjergarbeidernes graa Dragt, Føreren tænder sin Lampe, Døren aabnes, en bælmørk, fugtig, uendelig Gang viser sig, Døren falder i, — vi staa i Bjergets Indgang. Man maa tage sig sammen til de første Skridt, da gaar det rask fremad gjennem de uendelige Gange af en Mands Brede og en Mands Høide. Vandet siver ned ad Væggene; men fremad gaar det i den mørke, uendelige Grav, snart ned ad Trapper, snart gjennem snevre, labyrinthiske Gange, hvor man maa bukke sig for at komme frem, snart ad svævende Stiger ned ad den lodrette Væg, stadig kun ved Lyset af Førerens eneste Lampe, — dybt ned under Jorden. Bjergmændene arbeide to og to, de svage Grubelys kaste deres blege Skær paa deres ligfarvede

Kind, medens de pustende indaande de giftige Qvægsølvdampe; med Spidshamre hugge de Ertset ud af Væggene, som paa lange Strækninger ere støttede med tykke Bjælker, der bøies og ofte springe under den forfærdelige, trykkende Vægt. 420 Favne gaar det ned i Dybet; man vandrer nede under Staden og dybt under Flodsengens Bund. I dette bælmørke Dyb, hvor intet Spor af Lys forvilder sig hen, hvor ingen Lyd høres i den døde, stille Grav undtagen Slaget af Bjergmandens Hammer, ruller han sin lille, tunge Vogn afsted uden endog at medtage den enkelte Lampe, der lyser for os. Møde tvende hinanden, da er Hilsenen: til Lykke! og med sikkert Skridt gaa de videre der, hvor et Feiltrin kan kaste dem ned i det gabende Svælg. Efterat have vandret tvende Timer om, sætte vi os i Arbeidernes Tønde, og gjennem en Skorsten begynder nu Farten op til Oververdenen. Den varer otte Minutter; da hilse vi atter Dagens Lys.

Theodor Körner har besunget dette omtrent saaledes:

Gud signe din Gang i den evige Nat
Gjennem Afgrundens gabende Strube,
Fra dens Rand, hvor Du dristig din Fod har sat,
Til den dybe, metalsvangre Grube.
Til den dybeste Kløft staar vor Higen, vor Hu,
Til vort mulmklædte Maal hist begravet i Gru.

Der løfter vor Arm sig til Hammerens Slag.
Nu aabne sig Rædselens Spalter,
Og Døden os vinker fra hvert et Lag
I hæslige Taagegestalter.
Men den dristige Svend stiger modigt derned,
Til den mørkeste Grav selv han styrer sit Fjed.

Og kommer saa Lønningens hellige Tid
Og kalder fra Mulm og fra Fare,
Da svinger sig Aanden fra Dybets Id,
Fra Natten til Dagen den klare.
Og fra Himmelens Dybder en jublende Sang
Ham lyder imøde: Gud signe din Gang!

Bjergmandens Liv gaar ensformigt hen. Kl. tre om Morgenen ringer den store Klokke i Hovedkirken, og et Kvarter efter tone Hammerslagene paa det hængende Brædt; Kl. fire er den Afdeling, der skal begynde, samlet; der holdes Bøn, og nu gaar det ned i Dybet med Raabet: Til Lykke (dobro sreco). Uafbrudt arbeider han saa for at tjene sin fulde Løn, og han giver sig neppe Tid til at spise sin Frokost, da han muligt kunde tjene mer end sin Dagløn. Han hugger og bryder, han stempler og lægger tilrette, han ruller Vognen afsted eller skyder den hen ad den underjordiske Jernvei, indtil efter otte Arbeidstimer Vægterens Stemme, der udskriger Dagtimerne, lyder, og Arbeidstiden er forbi. Nu styrter man afsted til Hovedindgangene og Indfartsstederne og hilser med et: til Lykke! den anden Afdeling, der alt er samlet og ved Middagsklokkens Slag styrter ned i den ertsvangre Grube for at arbeide til Klokken 8; da farer den tredie Afdeling ned. Saaledes er Bjergmandens Liv Dag ud og Dag ind, — kun om Søndagen har han fri og paa den hellige Barbaras og Achatius' Dag, de vigtigste Opdagelsesdage i Bjergværkets Historie. I Hjemmet arbeider hans Hustru, tidt i Selskab med sine Naboersker, for at tjene et Tillæg til

det sparsomt bestaarne Brød, og Alt gaar for sig i den dybeste Stilhed og Ro, i den nøisomste Fattigdom, medens Ladninger af Qvægsølv og Zinnober daglig afgaa for at berige Bjergværkets Eier. Naar det da er Søndag, gaar Bjergmanden og hans Familie hen i den festlig smykkede Kirke, hvor Sangen toner til Klang af Instrumenter; thi ogsaa her arbeider den musikkyndige Bjergmand, og medens han om Hverdagen svinger Hammeren i Gruben, fører han om Søndagen Buen til Herrens Ære. — Bjergmanden skælner vel mellem den søde og sure Søndag, den Dag, paa hvilken han faar, og den Dag, paa hvilken han ikke faar udbetalt sin Løn, der hvert Fjerdingaar betales ham to Gange ved Enden af den fjerde, en Gang ved Enden af den femte Uge. Paa Pengesøndagen (denarska nedelja) samles man til et lystigt Liv i et Værtshus henad Nedreidria til; her henter han Trøst for mange sure Dage; men hvor han gaar og hvor han er, om ved Arbeide eller Lystighed, saasnart han hører Kirkeklokkens Slag, staar han stille og blotter Hovedet, medens Klokken lyder. For den unge Mand har tidt denarska nedelja en anden Betydning: naar med den otte Arbeidsaar ere tilende, og han har naaet en Lønning af 60 Kreuzer (omtrent tre Mark i vore Penge) daglig, har han Tilladelse til at føre sin Forlovede hjem som Brud.

Men Idria er nu seet, og vi maa videre paa vor fredløse Vei. Det gaaer tilbage til Loitsch og derfra i fem Kvarter til Planina. Veien gaar atter

over Bjergene, som alt sagt, de juliske Alper, der gjennemskære Landet i den vildeste Uorden, snart tilsyneladende milde, snart udyrkelige og raa, snart sænkende sig til en frugtbar Dal, snart strækkende sig høit op mod Himlen, sortere og vildere end de mørkeste Tordenskyer. „Om Sommeren," siger Bonden, der kjører, „er her varmt; her grør Mais, en god Vin, mange Fersken og Aprikoser og deilige, saftige Meloner. Men nu blæser Boraen." Denne Vind kan kaste de sværest bepakkede Vogne i Afgrunden, der overalt gaber ved Veienes Sider; den er forfærdelig for Seilerne paa det nordlige, adriatiske Hav; den kan over Land lægge hele Strækninger øde. Landet er heller ikke rigt; men det har en vigtig Indtægtskilde i sine store Sjeldenheder, der lokke mange Fremmede did. Dertil høre de store Grotter, af hvilke der hen mod Bosniens Grændse skal være over tusind. Ved Planina møde vi den første; med Forbavselse see vi, hvorledes Floden Poik styrter ud af dens Indre; men vi have ikke Tid til at tøve. Vi have endnu tre Timers Vei til Zirknitz.

Zirknitzersøen (Strabo's Lacus lugeus) breder sig for Øiet, omgiven af Landsbyer, Kapeller og Slotte; en forfærdelig Ildebrand har nylig raset her, og Byen Zirknitz ligner en rygende Grushob. Nu er Vandmassen i Søen stor, og der er derfor Intet at see for den nysgjerrige Reisende. Men i Løbet af kun tre Uger kan Vandet svinde bort, og man kan gaa med tørre Fødder paa dens Bund; thi hele Søens klippe-

rige Grund er fuld af Spalter og Ridser, hvorigjennem Vandet løber bort for at vise sig i Laibachdalen i Floderne Bistriza og Borunniza. Naar nu Regntiden indtræder, da vender Søen pludselig tilbage fra sit underjordiske Afløb, i fire og tyve Timer kan den fyldes, og er Regnen da ikke overdreven, da holder den sig paa Høide med almindelig Vandstand. Men lidt efter lidt fyldes de tilstødende Huler, Vilka Karlanza og Malka Karlanza, hvorfra Vandet saa igjen forsvinder og viser sig i Nærheden af Planina som Floden Unz. Men undertiden kunne de nævnte Huler ikke holde Ligevægt med Tilstrømningen i Søen; da stiger Vandet over sine Bredder og kan sætte de tilstødende Landsbyer og Enge under Vand. — Atter bryde vi op, og efter tre Timers Bjergkjørsel naa vi Adelsberg.

Adelsberg er en lille Flække, der er verdensberømt for sine Huler. I Nærheden af Byen ligger et høit, spidst Bjerg, kronet med en Ruin. Ved dets Fødder styrter Floden Poik sig ind i Bjerget, og udenfor hører man bag Bjergets Væg en tonende, ensformig Lyd; det er Flodvandenes Sang, tusindstemmigt gjentaget af Drypstenshulernes Væg og Loft. Ovenover Floden fører en Port ind i Bjergets Dyb til den underjordiske Verden. Tre Førere, der indbyrdes tale deres uforstaaelige Sprog, og som bære lodne, skyggeløse Huer og Skjødskind, gaa iforveien med Lys og tænde overalt, hvor de komme frem. Vi begynde vor Vandring. En vældig, af Naturen dannet

Stenbro fører hen over den syngende Flod, ind i det mørke Dyb; der hvælver sig en uhyre Grotte, hvor de forfærdelige Stenmasser, hele store Klipper i Drypsten, hænge som Istapper over vore Hoveder. Flodvandenes Tonen lyder som Klangen af store Klokker, Bølgerne rinde usynligt i Dybet under vore Fødder, og kun ved Skinnet af Førernes Lys seer man Vandet dernede. Broen fører os over Grændsefloden ind i Underverdenen; nu staa vi i dens Forsale, og rundtomkring stirre Stenene, der dels hænge ned fra Loftet, dels skyde sig op gjennem Gulvet og stadig voxe, en Linie i 13 Aar, os imøde i allehaande Skikkelser. Her staar en Fod, hist truer en Haand, her strækker en uhyre Poppegøie sit Hoved frem af Dybet, her er en Prædikestol, under hvis Loft et Hoved med Horn stirrer paa os, medens ved dens Side Drypstenene have formet sig til et mægtigt Orgel. Grotten drager sig sammen til en smal Gang. „Nu gaa vi ind i Plutos Rige," siger Føreren, idet han smiler. En uhyre Bjergsal med Gallerier viser sig for os. Kandelabrene tændes. Her holdes hvert Aar et stort Pindsebal, og Strauß's Dandsemusik fra Volksgarten i Wien lyder herinde i Plutos Rige under de frygtelige Drypstensformationer. Lige midt i Grotten har en Sten skudt sig op gjennem Gulvet, ganske spids, til en Høide af omtrent fire Alen; paa dens Top har man befæstet en Lysestage med mange Arme, der blive tændte ved Balfesten; i Grotten dandse paa engang 300 Par. Damerne træde ind, ængstlige og

bævende; de Uindviede, der første Gang besøge Grotterne, bøie sig angst for Stenmasserne, der, tunge og spidse, som uhyre Draaber hænge ned fra Loftet og true med at styrte ned. De underjordiske Vande tone; Floden ved Hulens Indgang og Søen i dens inderste Dyb larme under og foran de Besøgende, og gjennem den smalle Gang lyde Strauß's Valsemelodier, den vilde Kankan fra Offenbachs Vie parisienne og Bal Mabilleske Toner inde fra Plutos Rige. Og Alverden samles her, Ungarns Adel med Gjæster fra Nordamerika, Orientens Kjøbmænd med Pariserloretter og engelske Ladyer, for at tumle sig i Dandsen paa dette Sted, hvor aldrig nogen Solstraale har skinnet. I disse Dage ere alle Grotterne oplyste med Tusinder af Lys.

Man kan gaa videre, længer end en Time bort fra Bjergets Indgang. Det hvælver sig stadig større og skjønnere. Paa et enkelt Sted er Grotten 300 Fod høi og ligesaa bred, en uhyre Kuppel; da trækker den sig atter sammen, Stengulvet stiger og danner en Høi. Fra denne seer man ud gjennem det dunkle Mørke af mange Gange, der skyde sig ind gjennem Bjergets Vægge fra Høiens Fod og atter udvide sig til store, mærkelige Grotter. Man gaar videre; den nu begyndende Grotte hedder Franz Josephsgrotten, da den først er undersøgt under denne Keisers Regjering. Paa en Forhøining staar der et Monument, rødt med forgyldte Forziringer og med Indskrift: „Her behagede det Deres Majestæter Franz

Joseph I. og Elisabeth at hvile paa deres Vandring gjennem Adelsbergergrotterne". Ikke langt derfra er Hulens skjønneste Plads; det er en lang Fordybning, det saakaldte „lille Golgatha"; inderst inde er Klippen formet som et Alter, Gravsten staaer Side om Side med Gravsten, og naar Førerne tænde Kandelabrene ved Alteret og et Lys paa hver Grav, da have vi hernede en ny Alle Sjæles Dag. — Men det er ikke alene i spidse Drypstensformer, man seer Stene hænge her i Grotten; i store Fliser skyde de sig ud fra Væggen, saa tynde, at man, naar man holder et tændt Lys bagved, kan see Lyset igjennem Stenen. Tidt er den rød og mørk, tidt er den lys og klar, undertiden antager den et rødligt Skær. I sine Formationer er den uhyre lunefuld; her er den livagtigste Slagterbutik, Disken, hvorpaa der ligger Sten i Form af Pølser, slagtede Dyr, Piller for Enderne af Disken, bærende Bodens Loft, i Loftet en Sten, aldeles som en Skinke, udenpaa sort, indeni rød og omgiven af et hvidt Lag; ved Siden af denne Slagterbod have Stenene dannet et Orgel, men over dem begge seer man et Vandfald, der truer med at styrte sig ned over Orgel og Bod. — De hængende Sten kaldes Stalaktiter, de, der skyde sig op fra Gulvet Stalagmiter; ofte ere de voxede sammen og danne fritstaaende Søiler, tidt saare tykke; Stedet kan lignes ved en Domkirke med mange Søiler; ofte ere de langt fra at have naaet hinanden, men Regndryppene fra den øverste falde lige paa Spidsen af den nederste;

tidt ere de lige voxet sammen, og Sammenvoxningen kan endnu sees, tynd og spids som den er, to Kegler ovenpaa hinanden; tidt mangler der kun et lille Stykke, hvorigjennem man lige kan stikke sin Finger, og der kan maaske gaa hundrede Aar, før de naa hinanden. Naar de ere stødt sammen, bliver Søilen tykkere og tykkere, og medens man seer Søiler, der ere sværere end at en Mand kan favne om dem, seer man smalle, tynde Søiler fra Loft til Gulv, saa smalle, at man kan spænde om dem med sin Haand. — Den undersøgte Del af Hulerne ender i en stor Sø; i denne som i Grottens Floder lever en Art Fisk uden Øine (Proteus anguineus). Efter en tre Timers Vandring træde vi ud af Bjerget.

Den næste Morgen begive vi os paa Vandring til det gamle Røverslot Lueg. Vi gaa forbi Indgangen til Adelsberger-Hulerne, forbi Floden Poik og stige nu opad Bjerget. Tunge Arbeidsvogne, belæssede med Træ, vralte besværligt op og ned ad de slette Veie, stadig trukne af Oxer, snart to, snart fire. Mod Syd begrændses Udsigten af en øde Bjergørk, tørre Kalkstensklipper, der kaldes Karsten. Her bor Boraen i sin værste Skikkelse; fra denne golde Stenørken styrter den sig ned over Triest og dets Havn og kan i sit vildeste Lune anrette de græsseligste Ødelæggelser. Paa Veien ligger mangen en ussel Hytte; thi Fattigdom er den eneste Tilskikkelse, Forbindelsen med Østerrig har bragt over Krain og dets Befolkning. — Ligefor os hæver Bjerget sig atter; i skarpe,

brudte Linier tegner det sig mod Skyerne, der graa og klamme, dorske, kolde og tunge hænge ned i Dalen bagved det. De trække mere og mere sammen; som sorte Vandsække ligge de paa Dalens modsatte Side opad det næste Bjerg; nu samle de sig paa et enkelt Punkt, Solen bryder et Sted igjennem, og den fjerneste Spids staar lysende, men gold mod den blaanende Himmel. Alt som vi stige, bliver det kjøligere og kjøligere; Bjergvinden leger i de gulnede Lovtræers Toppe, Skyerne sprede sig, og paa den anden Side af Dalen stikke de sorte og spidse Graner i tætte Klynger frem gjennem Skyerne. Langt borte hører man Ulvene hyle, og nu gaa vi ned i Dalen. Efter nogle Timers Vandring naa vi Lueg.

Ind i Bjerget strække sig tre Huler, den ene over den anden, de to øverste kun tilgængelige ad senere anlagte Vindebroer; thi Indgangene til dem ligge høit oppe i den steile Klippevæg. I den nederste Hule styrter Bækken Lokva sig ind, den mellemste taber sig 1800 Fod ind i Klippen. I den øverste ligger Røverborgen Lueg. I en senere Tid har man foran selve Borgen i Hulens Indgang bygget et Hus, hvis Mure reise sig i samme Flade som den ydre, steile Fjeldvæg. Fra Vinduerne seer man ned i Afgrundene over de tvende, nedenforliggende Huler, og fra Gaarden, hvis Bro er Klippens Grund, seer man op under den graa, overhængende Klippe. Selve Slottet er nu Ruiner, men i Fjeldvæggen er der Spor af Vinduer, hvorfra man har kunnet see ud over

Fjeld og Dal. Bagved breder Drypstenshulen sig; her er Spor af Værelser, man finder Kjøkkensteder og dybe Brønde med godt og frisft Vand. Her boede i det femtende Aarhundrede en frygtet Røver; Udgangen fra Slottet var paa den anden Side af Bjerget, to Mil borte, henad Vippach til. Selve Slottet hang som en Rovfugls Rede deroppe paa Fjeldvæggen, uden at noget Menneske havde Evne til at naa derop. Formodenlig har Røveren kjendt det hele underjordiske Rige bedre, end vi kjende det; thi Veiene i Bjergets Indre henad Vippach til kunne nu ikke findes. Han huserede i Spidsen for en frygtelig Bande helt ned i det nordlige Italien, men blev omsider beleiret af en Armee, og det lykkedes at skyde ham, men ikke at gribe en eneste af hans Bande. Ved Vandringen i det gamle Røverslot og ved at lytte til disse Beretninger kommer man uvilkaarlig til at tænke sig hele Garnisoner her i Bjergets Indre, ja Skibe paa de underjordiske Floder og Søer. Alle disse Sagn har jeg af Bøndernes Mund; thi Førerne fra Adelsberg tale foruden deres Modersmaal tillige Tydsk og Italiensk og ophøre ikke med at fortælle, før Gangen er tilende, og vi berede os til at forlade Krain. Toget kommer; vi sidde i Jernveiscoupéen mellem en Græker og en Kjøbmand fra Levanten; Signalpiben lyder, og fremad gaar det gjennem den øde Karst.

Ved Opschina forlader Jernveien Karstbjergets Plateau. Pludselig seer man Havet og Triest i

Dybet; gjennem Tunneler og Viadukter styrter Toget sig frem; Alt er grønt, vi ere i Syden. Der ligger altsaa Staden! den bader sin Fod i Adriaterhavet og læner, smilende og kaldende, sit Hoved til de haarde Bjerge. Hvor Havet dog er stort og skjønt! See, Molo ved Molo strækker sig ud i dets Bølger, og de mange Skibe ligge som mellem favnende Arme, trygge mod Stormen; der breder Sletten sig hen ad Aquileia til, hisset springer Forbjerg mod Forbjerg frem, og Horisonten begrændses af de høie Alper. Som en Sølvsky seer man den solbeskinnede Snetop, medens Staden selv skinner hvid og vinker med sine Bjerg-kampagner og Haver. I en Hotelomnibus forlade vi Stationen, og en broget Skare af Sydens og Østens Dragter tumler sig om Vognen, mødende os her i Porten til Orienten.

Vi tage ind i Locanda grande, hvor Winckel-mann for hundrede Aar tilbage blev myrdet. Det ligger paa den store Plads mellem Fisketorvet og Moloen San Carlo; fra vore Vinduer have vi Ud-sigt til begge Sider. Livet i Havnen frembyder et livligt Skue. Her tumle Folkeslag fra alle Verdens Kanter sig, og paa dette Sted især da Bærmen. Skrig og Slagsmaal, Skældsord og Knivstik, en raa og ulidelig Tummel; en laset Karl med Hue paa Hovedet, en sortskægget Matros med Turban, pjaltet Trøie og sønderrevne røde Benklæder, en splitternøgen Mand med Fez; en østerrigsk Gensdarm, der slæber af med en Forbryder, medens den hele Hob fra

Moloen løber skrigende efter, forhaaner Gensdarmen og tager Tyvens Parti; Arbeidere, der, halvnøgne, kraftige og stærke, slæbe og arbeide med Iver — det er Billedet af Havnen og Mængden, der bevæger sig her, et vildere Hav end det, ved hvis Kyster den træller. Og nu ved dens Side de stolte Skibe med de mange Nationers Flag, og bag dem det skjønne Hav og i det Fjerne det store og rolige Alpeland med Sneen i Solens Glands. — Ud til den anden Side, paa den store Plads samles om Morgenen alle Byens Smaahandlere. Den er anlagt i rette Vinkler, brolagt med store Fliser, prydet med et Vandspring og en Søile med Karl den Sjettes Billed. Rundt om denne og ud over Torvet i lange Rækker opslaa de deres Boder i den tidlige Morgen, og som om de vilde overdøve deres Naboer i Havnen, kjøbslaa de fra nu af den hele udslagne Dag under høie Skrig og livlige, ustandselige Gebærder. — Ikke langt herfra ligger Børspladsen med Byens største Mærkværdighed, Børsen, Tergesteum. Har Du Lyst til at lære Shakspeares Shylock at kjende, saa kom hid. Der staar han i sin lange, orientalske Talar, med sit foroverbøiede Hoved, med sit beregnende Blik, det lange, hvide Skæg og de spillende Fingre. Det er en rig Albaneser, han taler med; seer Du Diamantringen paa dennes Finger, det brede Guldbælte over det hvide Skjørt, den forgyldte Kvast i den røde Hue? See, hvor fiffig han seer ud. Hvem bliver snydt af de to? Jøden eller Albaneseren? — Ja, her er Bevægelse i

disse Sale, man kommer, man gaar; de europæisk klædte Kjøbmænd blande sig med de brogede Grupper, de staa i Klynger sammen, og de gaa op og ned, fordybede i Samtale. Her er langt roligere end udenfor, og vare hist ude de brogede Dragter knap synlige for Smuds, saa straale de her i den rigeste Glands og tage sig underlig ud mod de mange Europæeres farveløse Klæder.

Disse mangeslags Folk have, som det kan vides, mangeslags Trosbekjendelser. Her findes ved Siden af de fire katholske Kirker tillige en illyrisk, en græsk-orientalsk, en protestantisk Kirke, her er en helvetisk Kirke, et engelsk Kapel og et israelitisk Tempel med to Bedeskoler. Men det mest gribende Indtryk af disse mange Religioner, der trives ved Siden af hverandre, faar man først, naar man begiver sig ud paa Capodistriaveien til de mange Kirkegaarde. De ere skilte fra hverandre ved Veie og Mure, og til hver især gaar man ind gjennem en stor Port. Over den evangeliske Kirkegaard læser man: Helliget dem, der hvile i Herren; over den katholske: Vi sees igjen. Og høiere end Murene hæve de høie, mørke og sørgeklædte Cypresser sig over de mange Grave: Tyrkens, Jødens og Grækerens; stille bevæges de af Vinden, medens man i det Fjerne hører Drønet af Havet, der har bragt disse Fremmede hid og nu ligesom bringer dem Hilsen fra Hjemmet; men fra Høien ved St. Servola kan man see ud over dette Hav, hvorledes de mange Skibe med svulmende Seil eller med Damp-

ens Il bringe nye Fremmede ind til Havnen, til Staden med de mangeslags Folk og de mangeslags Grave. — Hjemad kan man saa vandre ad den smukke Spadserevei St. André og stadig glædes ved Udsigten over Havet og Bjergene, der danne den skjønneste Ramme.

Paa Bugtens modsatte Side gaar Veien langs Havet ud til Miramar og op over Bjergene til Opschina. Fra dette Punkt kan man see ud over Italien, og under den første italienske Krig lod Keiseren af Østerrig sex Italienere, Soldater i hans Armee, føre herop og skyde, fordi de havde nægtet at kæmpe mod deres Landsmænd. Thi paa denne Grund var det at elske sit Folk en Brøde til Døden. Men nedenfor, paa en fremspringende Pynt i Havet, Grignano, ligger det deilige Lystslot Miramar; Hav paa alle Sider og op ad Klippen en sydlig Have, hvor endnu midt i Novembermaaned Alt staar i det frodigste Grønt. Her boede Erkehertug Max. Han var en af Verdens populæreste Fyrster, og han og hans Gemalinde levede her i Triest det lykkeligste Liv; Faa kunne være elskede, som de vare det. Men en Orm nagede ham: han kunde ikke taale at see, at hans Broder, Keiseren, stod over ham i Rang og Rigdom. Saa blev han Keiser i Mexico, og medens hans Hustru kun hentede Vanvid der, hvor hun vilde hente Storhed, hentede han selv Døden i det fjerne Rige, paa den Verdensdels Grund, hvor det at være Konge er en Brøde til Døden.

Medens Erkehertugen endnu boede i Triest, blev han Aarsag til, at en Rigmand testamenterede Staden sin hele Formue. Det var den berømte Revoltella. Han var kommen til Triest i stor Fattigdom, men ved Stræbsomhed og Handelsgeni erhvervede han sig en betydelig Formue. Lidt efter lidt blev han delagtig i de største Foretagender, i Anlæget af Suezkanalen, af Nabresina Vandledningen. Da byggede han sig et pragtfuldt Palais. I dets Forsal, hvor Søiler og Gulv ere af Marmor, seer man plastiske Grupper, allegoriske Fremstillinger af de nævnte Foretagender ved Suez og Nabresina; rundtomkring Statuer af Descartes, af Leibnitz og Newton. I den nederste Etage ligge de Værelser, hvori han søger Adspredelse, her er Billardstuen, her er Bibliotheket. Ovenpaa bor han; man besøger hans Soveværelse, hans Audiensgemak, hans Spisestue; men øverst viser hans Rigdom sig i sin kongeligste Glands, her er hans Selskabslokale. Alt er Forgyldning og Stukkaturarbeide; saaledes i Balsalen med de mægtige Krystalkandelabre, saaledes i Konversationsværelset, hvor man fra Loftets blaa Grund seer Genier og Karyatider træde frem i Guld, medens Vægge og Møbler ere klædte i skinnende Atlask. I et mindre Værelse, med Udsigt til Havnen, er der i Muren anbragt et fotografisk Apparat; paa en Plade afspeiler hele Livet i Havnen sig. Alt, hvad der foregaar udenfor: Vognene, der rulle afsted; Skibene, der lægge til ved Moloen; Flagene, der bevæge sig i Vinden; Massen,

der arbeider travlt, uden Rist, uden Ro, — Alt viser sig her paa Pladen. Selv om Aftenen, naar det er mørkt, og Lygterne ere tændte, kan han sidde heroppe i sin hyggelige Stue og see hver en Bevægelse nede i Havnen og ombord i sine Skibe. — Da han saa havde faaet sit Palais færdig, gav han et pragtfuldt Bal og indbød Erkehertug Max. Man sagde, at Erkehertugen ikke vilde komme. Da gjorde Revoltella det Løfte, at han vilde testamentere Triest sin hele Formue, hvis Erkehertugen kom. Han kom, og den samme Aften blev Testamentet opsat. Men, — saaledes blev det fortalt i Triest, — under den italienske Krig fik Revoltella Del i Hærens Proviantering. Pludselig opdages der store Underslæb, og han og hans Kollegaer fængsles. Imidlertid skød den første af de Mistænkte, en høitstaaende Officer, sig i Fængslet, Fortælleren paastod, efter høieste Ordre, og Sagen døde hen. Revoltella blev atter fri, men af Forbittrelse tog han Testamentet tilbage.

Men vore Tanker hige mod Syd og Øst, mod Grækenland og Orienten. Endnu kun et flygtigt Blik paa Triest og saa afsted. Som man seer, er det Handelen, der giver Livet her dets Præg. Det er Børsen, Tummelen i Havnen, de brogede Dragter og Skibene, der komme langveis fra for at bringe og for at hente. Af kun lidet Andet findes her Spor. Her er vel en Schiller-Verein, af hvilken man som Reisende kan blive Medlem; det er en Læseforening, og der opføres Komedier. Her er ogsaa Theatre. Paa

det store er der italiensk Opera, eller snarere, er der Signora Tiberini, thi hun er den Eneste, det er værd at lægge Mærke til. I Logerne er Alt paa italiensk Maneer; der konverseres og tages mod Besøg; men naar Tiberini synger, er man stille; paa den sidste Tone styrter Bifaldet ind. Det er et bravissima uden Ende; selv Musikanterne i Orkestret kaste Instrumenterne og klappe og kunne neppe standse for atter at gribe dem til Akkompagnementet af da capo'en. Der var over Tiberinis Sang noget Bedaarende og Frodigt, som jeg kun har hørt hos faa Primadonnaer; tilmed var hun smuk, af en pompeus Figur, og naar hendes hele Væsen, hendes Øies Udtryk, ja hver en Bevægelse smeltede sammen med Sangen, naar selv det bekjendte obligate Slag med Nakken faldt ind paa den jublende Tone, og Koloraturerne brusede frem som en ustandselig Strøm, var Udførelsen, jeg skal ikke nægte det, henrivende. Men Musiken selv var afskyelig, og Alle, som spillede omkring hende, syntes at være uden Talent og kunstnerisk Opdragelse. — Her er ogsaa nogle romerske Mindesmærker, ja en hel Triumfbue, der af Almuen er bleven sat i Forbindelse med Sagnene om Richard Løvehjertes Reise gjennem Triest, og som derfor kaldes Arco di Riccardo; her er Winckelmanns Grav, omgiven af en lille Have, der er fyldt med romerske Oldsager, fundne i og om Triest. Men det Første og Sidste er dog Handelen og Havnen, hvor især Lloydens Skibe ligge og mellem dem ogsaa det, der venter paa os.

Oprettet i Aaret 1833, bestod den østerrigske
loyd i Begyndelsen af en Forening, der havde det
ormaal at underholde Korrespondancer med de be-
ydeligste Handelspladser, for paa denne Maade at be-
dde de nyeste og for Handelen interessanteste Notitser.
Den udvidede sin Virksomhed mere og mere og be-
aar nu af trende Sektioner. Den første dannes af
e forenede Forsikkringskamre, den anden af Dampskibs-
elskabet og den tredie af den literair-artistiske Afdeling,
er omfatter Redaktionen af de forskjellige af Lloyden
dgivne Tidsskrifter, samt dens Bogtrykkeri, dens Kunst-
nstalt og dens Læsesale. Den anden Sektion eier et
tort Arsenal, hvis udmærkede Bygninger ere opførte af
Etatsraad Christian Hansen, der for Tiden lever i Kjøben-
avn. Den har befolket Middelhavet med en Flaade
aa 68 Dampskibe, der fare paa alle dets Havne fra
Spanien til Levanten. Og til at afgaa til Levanten
igger den 18de November Arciduca Ferdinando Masi-
niliano færdig; det sender sine Røgskyer i Veiret,
ængselsfuldt efter at naa de græske Kyster; ombord
aa dette ville vi nu vende Triest Ryggen.

„Men," siger man, „her har været Cholera i
Triest, og derfor maa der overalt i Orienten, hvor
De saa gaar hen, holdes Quarantaine. Vi raade
Dem til at vælge Korfu; thi De har kun Valget
nellem denne Ø og Syra. Vel maa man i Lazarethet
aa Korfu bo i Snavs og Mudder, men kommer De
il Syra, da sender man Dem over til Delos, hvor
et ikke sjelden hændes, at de Reisende do af Hunger

eller i ethvert Tilfælde maa nyde en Mad, der, om de aldrig have havt Choleraen, dog snart maa give dem den." — Altsaa til Korfu! Der ligger en skjøn Reise bag os, en skjønnere forestaar. Træder nu til, alle Minder fra de gamle Tider, og fylder Længselens svulmende Seil, der alt have baaret vore Tanker did, hvorhen den kun altfor nølende Damper snart skal følge!

2.

Korfu.

Det begyndte med Graaveir. Regn og Kulde,
ygen Blæst med lidt Søgang var Alt, hvad vi hen-
de paa Adriaterhavet i disse Dage. Jeg havde fulgt
daarligt Raad, at tage Billet til anden Klasse; her
aatte jeg, i en forøvrig godt indrettet Kahyt, døie
næsten uhumsk Omgang af nogle Tyrker, der skulde
Konstantinopel. Naar Maden blev sat frem, naar
ugter og Syltetøi til Desserten sattes paa Bordet,
eb strax den Ene af dem, allerede før Suppen var
veret, med alle fem Fingre ned deri. — Strax den
rste Dag havde en af Passagererne, en Græker,
aet et Anfald af Galskab. Han havde gjort et For-
g paa at styrte sig i Havet, men var bleven grebet
kastet bunden ned i Lasten. Nu indtraadte Natten;
avet gik i lette Dønninger, Skibet vuggede sig, og
ougværket raslede i Vinden; i Kahytten gik Lamperne
em og tilbage; Italienerne, der reiste med, havde
rakt sig i deres Køier og læste i Aviserne; Tyrkerne

sade paa Gulvet med forslagte Ben, og i det Fjerne lød den Gales Skrig, medens Regnen pladskede paa Dækket. Da Klokken slog elleve, laa Alle i den dybeste Søvn; det var dødt og stille, og ikkun Vinden nynnede sin Buggevise over vore Hoveder.

Den næste og næstnæste Dag var Alting hyllet i Regn og i Taage. Bjergene paa den tyrkiske Kyst kom kun svagt tilsyne, i Kløfterne hang de albanesiske Byer som store Fuglereder, overvoxede med Grønt, medens de graa, sønderrevne Skyer leirede sig om Toppen. Alt var graat i graat; Taagerne sænkede sig kolde og usunde ned om Bjergets Sider og holdt Solen borte fra de kolde Stene; de sank længer og længer ned og lagde sig som et Mareridt paa Søens Barm; hver en Farve svandt bort fra Himlen som fra Havet. Da saae vi til den anden Side den første af de joniske Øer, Fano, der ansees for Kalypsos Ø. Udsigten blev klarere, men det lakkede ad Aften; Fano og de to næste Øer vare allerede ude af Syne. Da dukkede Korfus Kyster ligesom frem af Havet. Det var den tyvende November. Skibet gled ind paa Korfus Rhed. Søen var nu stille, og Øen laa smilende for os; dens Bjergtinder glødede i den nedgaaende Sol; ved Bjergenes Fod strakte de dunkle Olivenskove sig, i deres Ensformighed afbrudte af de høie Cypresser. Sanitets-Præsidenten kom ombord, og fra den Ø, hvorfra vi haabede Gjæstfrihedens indbydende Budskab, lød Orientens første Hilsen os imode i et „elleve Dages Quarantaine".

Lazarethet ligger paa en lille Ø i Bugten. Over til dette gik det nu fra den deilige Kyst; jeg var i Selskab med tvende Grækere, Kephala og Polybios. Da vi naaede Lazarethet, stank Værelserne af Raadenskab, Maden ikke mindre. Saa maatte vi da leie en Fiskerbaad, for i den at tilbringe de elleve Dage paa det joniske Hav, og den samme Aften ankrede vi ud for Quarantaineøens vestlige Pynt. Paa vor ene Side laa et plumpt Albaneserskib, paa den anden en slank og let neapolitansk Baad. Da Solen var nede, hængte Neapolitanerne kouleurte Lamper op i Tougene og sang deres skjønne Sange; men Albaneserne sade i tætte Klynger, Qvinder og Mænd i deres laadne Kapper, omkring et lille Baal paa Skibets Dæk, og da Maanen var staaet op, og Havet var blevet stille, og Naturen drømte, da begyndte de at hyle deres vilde Sange til de ufattelige, orientalske Melodier. Inde under Korfu selv, paa Bugtens modsatte Side, laa en engelsk Fregat; og blandt mange Melodier fra Europa tonede fra den ogsaa „Kong Christian stod ved høien Mast" ud over Vandet.

Da vi stode op den næste Morgen, saae vi det Landskab og det Hav, — lader os i Grækenland aldrig glemme dette sidste! — som vi nu uafbrudt skulde beskue i elleve Dage. Rundt om os Havet, favnet af Øens bugtede Kyst, Havet, der paa dette Sted ligner en Indsø, indesluttet af Bjerge, Øens og Fastlandets. Opfyldt af Smaaøer, hvoraf Quarantaineøen er den ene, aabner det til ingen Side Udsigt til den aabne

Sø, og overalt er Horisonten skjult af Bjerge. Fra Øens Indre hæve Bjergene sig op over den lavere Kyst, der smiler ned til Søen, duftende og klædt i Olivenskovenes mørke Dragt, medens Havet stille og drømmende træder det imøde i lette Rythmer, og Delphinerne tumle sig deri, og Himlen hvælver sig forenende over det Hele. Men fjernt ovre paa den anden Side staa de golde, blanktskinnende Fastlandsbjerge; fra deres snedækte Tinder viftes Kjøling ned over Bugten, medens vi sidde paa Dækket, de græske Venner og jeg, og nyde en Frokost under en Novembersol, saa varm som en nordisk Augustdags. Men hvad der er det Skjønneste i hele Landskabet er dog Lyset og de Farver, det fremkalder, og som intet Sprog er istand til at beskrive. „Thi," siger Ampère, „Gud har givet Mennesket Ordet til at udtrykke sine Tanker og beskrive Formerne; men han har forbeholdt sig selv Farvernes underfulde Sprog, der ikke har Gjenklang i noget Tungemaal paa Jorden." — „Dette mærkværdige græske Lys," fortsætter han, „forskjønner Alt, ja man kan sige, det skaber Landskabet; det Bjerg, der ikke har overrasket Dig ved sin Form, det bliver beundringsværdigt, naar Aftenens violette Anstrøg begynder at brede sig over dets Toppe. De ufrugtbareste Tinder, de mindst maleriske Kalkstensklipper forandres som ved et Trylleslag under Aftenrødens gyldne Fingre. Denne Forvandling, dette guddommelige Skue, som man daglig nyder i Grækenland, svarer til den, som Digtekunsten har underkastet de samme Steder. Lyset

har ikke forvandlet deres Form, men det har forskjønnet dem i sit Skjær, det har klædt dem i en skinnende Glands. Kunstens Hemmelighed har været den samme som Naturens; de vise begge det græske Landskab gjennem et Prisme, der idealiserer det. Kunstens Prisme hedder Phantasien, Naturens Lyset. — Og ogsaa Natten har sit Lys. Himlen krones af glimrende Stjerner; Maanen straaler i Digternes Vers ligesom paa Himlens Blaa; ogsaa den have de skjænket en Krone af Guld. For at forstaa dem, maa man i en smuk græsk Nat have seet disse gyldne Straaler, der ellers overalt ere som Sølv." — Og i Sandhed, da Aftenen sænkede sig, var Landskabet et ganske andet, og da Maanen stod op, forstode vi først, at dette Landskab fra idag var det samme, vi havde beundret den første Aften.

Da Solen stod op den næste Morgen, var hele Naturen en mægtig Perlesal. Den var som opløst i Dug, der spillede og straalede i Solen. Familierne fra Korfu sværmede omkring os i Baade for at hilse paa deres Slægtninge, naturligvis i behørig Afstand, thi vi vare jo pestbefængte Folk. Allerede nu var det mig en Glæde at føle, hvor venlig man blev modtaget, naar det hed, at man var fra Danmark. Tidt studsede rigtignok Grækerne ved dette barbariske Navn og vidste hverken ud eller ind; men naar der saa blev lagt til: En Landsmand af Kongen, saa vidste de strax Besked. Jeg havde allerede i Triest faaet et levende

Indtryk af dette. En Græker i Wien, der havde forsøgt at sætte mig ind i det nygræske Maal, havde medgivet mig et Anbefalingsbrev til en Ven i Triest. Denne Ven var lærd, havde udgivet Skoleboger, vel ogsaa sagtens Geographier, og da han havde læst Brevet, udbrød han ogsaa strax: Nu ere Grækere og Danske Landsmænd. Da jeg saa reiste, gav han mig atter Breve med til Athen. Et af disse, som jeg ikke benyttede, begyndte saaledes: Hr. Flinch, en Hollænder.

Vi gik omkring paa Quarantaineøen for at lære vore Ulykkesfæller at kjende. Den første, jeg traf, siddende paa en Sten, var den Gale ude fra Skibet. Han var bunden med tykke Toug, kunde ikke røre sig og stirrede paa mig med dyriske Øine. Paa en Høi i Nærheden laa en Flok Epiroter og badede sig i Solen. Vi satte os imellem dem. De vare leirede omkring deres sorte Præst med den sorte Hat paa Hovedet, med den furede Pande og det lange Skjæg, med de hullede Sokker i de hullede Sko; naar hans Klæder blæste tilside, saae man kun hullede og smudsige Underklæder. „Det var en Kamp!" skreg han, og hans Ord og Miner vare ikke til at følge; men saae man paa Stenene om ham, da forstod man, hvor blodig Kampen havde været; her havde han knust en Steen, medens han fortalte; her havde han spaltet en anden, her laa to sønderslagne mod hinanden, og her vare flere rullede ud af deres Leie. „Det var en Kamp!" Han mente hin med de skrækkelige Mord, da Epiroterne under Krimkrigen reiste sig i Opstand mod Tyrkiet.

Og alt som han fortalte, lynede hans Øie, og det var som Skæget fløi for Stormen af hans Ord. „Bravo, Pappa!" raabte hans Landsmænd. Imidlertid var en ung Epirot klavret op paa en Sten, der laa ude i Søen; paa dens Spids fæstede han et stort Løg; han krøb iland og kastede Sten efter det som til en Skive; snart deltoge flere Epiroter i hans Leg. Som Løget laa der, lignede det et Hoved, omviklet med en Turban. En af Epiroterne raabte: Broder, det er Sultanens Hoved! Nu sprang Præsten op som en Rasende, trak Kaaben af og sparkede Skoene tilside. Epiroterne gjorde som han, og en frygtelig Stenregn faldt over det ulykkelige Løg. Endelig ramte Præsten det, og det forsvandt i Havet. „Bravo, Pappa! Bravo, Pappa!" raabte Epiroterne, „Du har knust Sultanens Hoved!" Da satte de sig atter ned og lyttede til hans Fortælling om Kampen.

Der kom Reisende fra Ægypten, den næste Dag fra Smyrna, den tredie fra Konstantinopel. En Dag ankom det russiske Gesandtskab, der skulde afløse det afgaaede i Athen: Gesandten og hans Hustru med deres Børn og disses Lærer, samt Gesandtskabets Secretair, Prinds G. De lagde sig i en Baad Side om Side med os, men toge for Damernes Skyld Nattelogi i Lazarethet. Det varede ikke længe, før dette var fuldt. I de første Rum havde man anbragt en forpestet Ladning Stokfisk, saa kom Araberne fra Ægypten, saa i tvende Rum det russiske Gesandtskab, og derefter Tyrken fra Konstantinopel med alle hans

Koner. Epiroterne, hvis Tid snart var tilende, nærmede sig Tyrken og hans Koner; Tyrken blev siddende ganske rolig med forslagte Ben midt imellem dem, men Quarantainelægen viste sig strax med mistænkelige Miner, for, hvis de atter vare blevne forpestede, at forlænge deres Straffetid. De opsloge en skraldende Latter, og med Sideblik til Lægen sprang de i Kreds omkring det forpestede Harem. — En Herre fra Santa-Maura bad Polybios om Tobak til en Cigaret. Polybios tog sin Tobaksdaase frem, satte den paa en Sten og gik langt bort fra den. Strax var Lægen der med sin lange røde Næse. Santa-Maureren tog Tobakken, rullede Cigaretten og satte atter Daasen paa Stenen; de bukkede for hinanden, Santa-Maureren gik tilbage, og Polybios hentede Daasen. Men nu skulde Cigaretten tændes. En Vogter kom med en Gløb i en Ildtang; han bøiede sig frem og strakte Tangen langt frem foran sig, den Reisende bøiede sig imod ham, stak Munden med Cigaren til, tændte og takkede, og Lægen foer hen for at passe paa nogle Andre, efterfulgt af Epiroternes Latter. — Naar Aftenen kom, sværmede vi i Baade rundt om Quarantaineøen og Lazarethet; for hvert et Aaretag faldt Hundreder af Phosphorperler fra Aaren, men fra et Vindu i Hovedbygningen saae man Lægens røde Næse under en stor Kikkert, hvori han iagttog os, og fjernede en enkelt Baad sig for langt fra Øen, da skreg han med fortvivlet Røst. — Saaledes var vor Adspredelse i elleve samfulde Dage. Den første December

blev vor Skærsild slukt, og Døren aabnede sig for Paradiset. Vi roede jublende ind mod Landingsbroen og nikkede skadefro til de Baade, der krydsede os, og som bragte Pestbefængte over i Quarantainen.

Kephala tog hjem, Polybios reiste til Italien, og jeg lagde mig ind i Hotellet La bella Venezia. Byen gjør paa vor første Vandring igjennem den et broget, men ikke vindende Indtryk. Den er smudsig, og da alle Husene ere hvide med grønne Skodder, stikker Skarnet desto mere af. Man kan besøge den fornemme og den simple Del af Byen. Den elegante Verden tumler sig paa Esplanaden, en stor Spadsereplads ved Foden af det gamle Fort; for Enden af denne ligger det kongelige Slot, hvor „Citronerne blomstre og Orangerne gløde", hvor en enkelt Palme vifter over Roser, der blomstre frodigt selv nu i Begyndelsen af December. Paa Pladsen staar Schulenburgs Monument, slet udført, men dog altid et Mindesmærke over denne Mand, der med 5000 Grækere forsvarede Staden mod 20,000 Tyrker. Mellem de farveløse, engelske Modedragter, der færdes her i og udenfor Kaffehusene, er Indtrykket af Orienten borte, og for Minder fra Fortiden er her ikke Rum; kun fra en enkelt Sten tilhvisker hin Løve fra San Marco os Strofer af den store, rystende Tragedie: Venedig. Men i de smalle Gader færdes Mængden i deres farvede Dragter. Man møder den i Byens Porte, i enkelte bazarlignende

Stræder og i den hellige Spiridions Kirke. Om Aftenen tager den sig mest broget ud. Det pragtfulde Maaneskin kaster da Lys i de mørkeste Kroge og gjør de enkelte spredte Gaslygter overflødige. I store Dynger ligge Kjøbmandsvarerne kastede ud paa Gaden. Pølser og opskaarne Svin, Æbler og Meloner, Appelsiner og Valnødder, itusk aarne Fisk og Citroner ligge kastede mellem hverandre, og midt i Bunkerne ligge de lasede Kjøbmænd, gamle Mænd og unge Drenge i brogede Pjalter, medens Tusinder af Smaalamper ere anbragte mellem Varerne og kaste et stærkt Skær paa de farvede, smudsige Grupper. Her skriges forfærdeligt, medens der kjøbslaas, og er der paa Esplanaden taust og roligt, saa lyder her en uafbrudt Larm, der undertiden overdøves af de skrækkelige orientalske Melodier, som intet europæisk Øre formaar at opfatte som Musik.

Korfu selv er en af Verdens skjønneste Øer. I den straalende Decembersommer begive vi os paa en Udflugt for at besee Øen. Vi betræde den eiendommelige, orientalske Port, hvor de brogede Dragter trænge sig forbi hverandre, hvor med Støi og Tummel den græske Bonde byder os sine Appelsiner og Citroner, sine Kalkuner og Fisk tilsalgs, medens Vandreren med en stille Bøn bøier sig for det hellige Billede bag det mystiske Lys, og staar nu paa Veien, der slynger sig langsmed Havet. Det er en Vei fra Englændernes Tid, fortræffelig anlagt; tilvenstre for os see vi det mørkeblaa Hav, der spiller og skinner i Solen, og fjernt paa den anden Side de høie Fastlandsbjerge

med deres Snetinder. Tilhøire brede Olivenskovene sig; her vexle de graagrønne Oliventræer med de spidse Blade og det gjennemsigtige Løv med de sorte, stive Cypresser. Og Rosenhækkerne, der kante Skoven, og det uigjennemtrængelige Krat af Kaktus og Aloer, der danner Veienes Hegn paa begge Sider, og denne Mængde glimrende Insekter og livlige Firben, disse Appelsinhaver, der afbryde Skovstrækningerne, medens Frugterne glode i det mørkegrønne, pragtfulde Løv, og fremfor Alt denne uendelige Vellugt, der krydrer Luften, hvor man gaar — Alt dette gjør den lange Vei kun altfor kort. En enkelt lille Ruin fra den klassiske Tid viser sig ogsaa; klare Kilder risle hen over Fortidens Tempelstene og tabe sig vemodigt klagende i Muldet, medens Korfu staar for Mindet som Fæakernes Ø, hvor Alkinoos herskede, og den blændende Nausikaa modtog Odysseus.

Vi bestige Bjerget: De hellige Ti. Smaabitte Landsbyer og enkelte Bønderhuse ligge spredte mellem de gjennemsigtige Olivenskove; vi nærme os Bjerget, og venligt hilsende plukker Bonden os en Appelsin af Træet og rækker os den over Aloehegnet om hans Have. Medens vi langsomt stige, indsuge vi i lange Drag Luftens Virak, og nu staa vi over Skovene paa Bjergets Fald. Heroppe svinde Planter og Træer bort, og Bjerget hæver sig om os i skarpe Linier; underligt formede Bjerge med skinnende Vægge ere vore majestætiske Gjenboer paa Kløfternes modsatte Sider. Snart have vi naaet Høider, der kneise langt

over de andre, og paa alle Sider dukker Havet frem for Udsigten. Vi staa paa den øverste Spids som i lutter Lys; det spiller i Straalekegler rundt om os fra de lavere Spidser, og under dem ligge Klofterne i Mørke indad imod os. Fjernere nede komme atter Olivenskovene frem; sete her fra Fuglenes Høide, svinde de ind og blive smaa, men mindst blive dog de smaa Landsbyer, de hvide Prikker, der ere kastede ud imellem dem som udstrøede Korn. Er dette den hele deilige Ø? Den ligger som et Landkort fjernt under Foden, og rundtomkring breder Havet sig, og Bjerget, hvorpaa vi staa, seer ud som en spids Klippe, der hæver sig midt i Vandet. Og alt som vi staa og stirre, toner det hele Billed hen i Glands, og Fjeldtinden bliver som et forsvindende Punkt i lutter Sol, Farve og mørke Skygger. Da løfte vi Foden for at stige ned; en lille Slange hvisler forbi os ned ad de skinnende Stene, den har sin Rede heroppe i Glandsen; der i et mørkt lille Hul ligge dens Æg. — Disse Bjergformationer i deres Svøb af Lys og deres Udsigt over Havet er ægte græsk; men den rige Vegetation, som her udfolder sig i sin brammende Skjønhed, seer man intetsteds paa det græske Fastland. Derfor nød jeg her paa Korfu en Naturskjønhed, som paa intet andet Sted i Levanten; jeg saae større Oldtidsminder i Athen, jeg saae et mere malerisk Liv i Megara og Magnesia, jeg fik et langt mægtigere Indtryk af Oldtids- og Nutids-Værk ved Bestigelsen af Ægyptens Pyramider og ved Indseilingen til Konstantinopel, jeg erindrer

ere og gjenseer oftere de grædende Joder ved Tempel-
turen i Jerusalem, men Korfus Naturpragt viser mig
et græske Landskab i en Yppighed, hvori jeg aldrig
nere saae det, i en Skjonhed, som aldrig kan glemmes.

Kun kort var Tiden mig levnet til Ophold her
aa Oen; endnu et Par lykkelige Dage, da kom Af-
eisen med den pludselige Vinter. En kold og storm-
ld Aften gik vi ombord for at reise til Athen; det
ar morkt, men Lynene glimtede ud over den O, hvor
r mange Sekler tilbage hin Stemme havde raabt:
Den store Pan er dod! Da skjulte Natten det joniske
av og dets blomstrende Oer.

3.

Athen.

Jeg vil ikke dvæle ved Overfarten; Uheld fulgte os. Saavel om Natten som den følgende Dag var Alt hyllet i Regn og trykkende Skyer. Opseilingen gjennem Bugten ved Korinth skal være pragtfuld; jeg saae den ikke. Spændte fra Bjergsiderne paa Bugtens ene Side over til dem paa den anden laa de tykke, graa Skyer; Havet under os var graat som de, og paa begge Sider stode de graa, golde Fjeldsider. Det var som vi seilede i en Æske. Kun ved de enkelte Stationer, f. Ex. ved det deiligt beliggende Zante, blev der et uhyre Liv. En Skare Baade kom ud for at landsætte de Reisende; der var en Skrigen, hvortil man neppe skal høre Mage i de tættest befolkede Byers Hovedgader, og naar den første Reisende skulde ned i en af Baadene, blev der som et helt Søslag dernede for at bemægtige sig hans kostbare Person.

Søreisen afbrydes af Isthmen. Man staar iland ved Ny-Korinth, kjøres videre til Kalamaki og bliver

derpaa sat over Bugten ved Aegina til Piræus. Saa ussel en By som Korinth skal neppe kunne tænkes; Husene ere rene Hytter, og har man forsøgt at faa Noget ud af dem, er kun galt blevet værre. Enten har man ikke faaet Raad til at opføre mere end den ene Etage, eller har man naaet to, saa mangler Taget, eller er muligvis dette kommet til, saa er der ingen Vinduer i Huset. Og denne By var i Oldtiden maaske den prægtigste, der var til. Her opgraves endnu i Grunden skjønne Vaser og Kar af de ædleste, antike Former. Og nu! Ja: «La Grèce actuelle, c'est le squelette de la Grèce ancienne, avec un manteau de souvenirs«. Farten over Isthmen gaar for sig i nogle græsselige, gamle Karether; vi have Eskorte med mod Røvere, en Mand tilhest! Men paa begge Sider er Veien, der snor og bugter sig mellem fremspringende Smaaklipper, som om den var anlagt for at begunstige Røveroverfald, kantet med smaa Vagthold. Soldaterne bare over deres Uniformer laadne, albanesiske Kapper, og naar de sprang op i Krattet, hvori de vare leirede, maatte man tro, at det var Røverne, man saae. Var Ny-Korinth usel, blev den dog i Jammerlighed overgaaet af Kalamaki. Vi maatte vente det græske Dampskibs Afgang i en Beværtning, der stank af Svineri.

Solen var ved at gaa ned, da vi gik ombord. Veiret var frygteligt. Den lille Damper var som begravet mellem Bølger, Dækket var fuldt af græske Bønder, der alle saae ud som de vare fiskede op af

Dyndet i Kalamakis Gader (hvis disse kunne kaldes saa). Det var blevet bælmørkt. Der var spændt Seil ud mod Regnen. Lynene oplyste glimtvis Bøndernes Grupper, der toge sig malerisk nok ud i deres blaa og røde Pjalter, og de mægtige, skummende Bølger, der reiste sig om os, bleve end mere majestætiske og rædselsindgydende ved at man snart kun hørte deres Brol i Mørket, snart saae deres fraadende Top i det pludselige Lyn. Vi vare nogle Timer efter ud for Salamis. Naar Lynet kom, foer den hele Ø skinnende frem af Mørket, imponerende med sine høie Tinder, saa sank den atter tilbage i Nat og Mulm, og intet Øie kunde opdage, hvor man havde seet den. Midt paa Bugten laa Skibet stille, Roret var gaaet i Stykker. Man ventede i ængstelig Spænding til det atter var lappet sammen; Prinds G. fra Karantænen paa Korfu fortalte skrækkelige Historier om det græske Sovæsen, og den hele Situation var saa malerisk-uhyggelig som Noget kunde være. Først henad Nat vare vi i Piræus, men Havet var saa oprørt, at vi ikke kunde gaa iland.

Det skete først den næste Morgen. Kan man blive blot et Nu i Piræus, naar Athen vinker? Droskekudskene sloges om os, og snart vare vi paa Flugt mod Athen. Veien er vel henad en dansk Mil; her breder en Olivenskov sig; ere vi nu kjørte den halve Vei, holdes der Rast ved en maadelig Bod, eller snarere ved to, en paa hver Side af Veien. De Vogne, der kjøre til Athen, holde ved den ene, de, der kjøre fra,

ved den anden, og Noget skal der nydes; thi i Orienten tør Ingen kjøre et Herberg forbi. Saa seer man Athen. Akropolis! Theseustemplet! Der gives Øieblikke, hvor Følelsen er saa overvældende, at man næsten forstenes i den; man har intet Udtryk for den; i selve Øieblikket og tidt naar man tænker tilbage er det som en Drøm: Jeg er der, jeg seer det! Jeg har været der, jeg har seet det! Ja, Mange have et Udtryk: de blotte Hovedet. Det bruge Englænderne; det er hos dem en Kompliment som naar de hilse en Ven paa Gaden. De blotte Hovedet for Akropolis, for Pyramiden, for Jerusalem første Gang, de see dem. Man har, før de gjøre det, et Indtryk af at burde gjøre det Samme; men har man seet dem gjøre det, væmmes man. Denne tomme Ceremoni er modbydelig ligeoverfor det Indtryk, man føler. Der gives Andre, for hvem al Begeistring er latterlig. De gjøre en fad Bemærkning eller slet ingen, de see til den modsatte Side med stoisk Ro. Have disse Mennesker en Følelse, de skamme sig ved at vise, eller ere de Idioter? Jeg har staaet med slige Folk paa Pyramidens Tinder, og de have følt, det var stort; saa have de sagt: Stort, men hæsligt; jeg har staaet med dem i Parthenons Peristyl og seet gjennem Propylæernes Ramme over til Salamis. De have følt det var skjønt, de have sagt: Skjønt, men smaat; trods sin Skjønhed er dog Grækenland lille.

Jeg havde betraadt Hotellet, var atter ude deraf og havde besteget en Høide for at oversee det attiske Landskab. Man træffer tidt i Livet, i Naturen som

mellem Mennesker, en Skjønhed saa at sige næsten uden Ydre. Hvad er her skjønt? Er det en skjøn Næse, en skjøn Mund, er det en blød, henrivende Stemme? Intet af Alt dette. Naar man saa vender sig bort, og Enkelthederne næsten ere glemte, saa har man dog et Indtryk som af noget Fuldendt, og man er saa opfyldt af Billedet, at man ikke kan blive af med det. Det bliver staaende for Øiet ligesom en skjøn Melodi bliver liggende i Øret; som man nynner denne og nynner den atter, saaledes seer man hint og seer det atter. Det gaar saaledes med det attiske Landskab. Hvad er her skjønt? En vegetationsløs Slette skjult i Støv, nøgne Bjerge, golde Klipper og Stene! Og dog seer man aldrig noget saa Fuldendt! Landskabet er afsluttet i sig; hver en Høi har sin bestemte, som af en Billedhugger dannede plastiske Form, Bjergene løbe hen under Himlen i et Spil af skarpe, som af en Meisel dannede Linier, saa mangfoldige, at man aldrig kan trættes. Paa den ene Side øiner man Havet, og som det attiske Land saaledes det attiske Vand; var Grunden hisset de graa Klipper og det hvirvlende Støv, da er det her det dunkle Hav og de skummende Bølger. Det er som en Indsø, indesluttet i sig af Bjergene; hvad der hisset var Høie er her smaa Klippeøer, der skyde sig op i skarpe, bestemte Former; hvad der hisset var enkeltstaaende Bjerge er her de bjergfulde Øer, hver for sig som modellerede af en Mester. Og intet Øieblik paa Dagen er Landskabet det samme; det spiller i Solen, nu ligge Skyggerne

af Bjergene og Høiene her, nu ligge de der, nu ere de korte, snart blive de lange, nu kommer Solens Affkedsstund, og hvem tør udkaste et Billed af denne Farverigdom? Dertil kommer da hvert enkelt Steds Betydning! Hisset Gudernes Borg med „hine Propylæer", Areopagos og Pnyx, hisset den hellige Vei, der fører ud til Eleusis, hvor Mysterierne holdtes; hisset nede Mindernes Salamis og Høien, hvorfra Xerxes saae sin Flaade gaa tilgrunde, Psyttalia, hvor Aristides nedsablede Perserne! Man kunde leve her længe, før hvert Punkt var seet og forstaaet, og man fra disse spredte Jagttagelser var vendt tilbage til Indtrykket af det Hele.

Den Reisendes første Gang gælder Akropolis. Hvilket Indtryk! Er det mægtigst, det man faar af Ruinen selv, naar man fyldes af Ærefrygt for dens Ælde? Eller er det mægtigst, det man faar, naar Fantasien bygger den op i dens gamle Glands, i dens fuldendte Billedsmykke, i dens lysende Farvepragt? Eller er det mægtigst, det man faar, naar man med Smerte maa see denne Herlighed saa barbarisk ødelagt? Alt ligger i Ruiner; det er den klassiske Oldtids Lig, man seer, Tiden har holdt sin Dom over det Skjønneste, der til nogen Tid blev bygget; Ravnene have deres Reder heroppe paa de sønderbrudte Søiler og kredse omkring Liget som om et Aadsel; da stiger Maanen op, og under den græske Maanes forgyldende Glands, naar Bjergtinderne rundtomkring lyse med en Glorie, reiser det sig som et Gjenfærd af Oldtiden,

og kan i det blændende Skær og for det betagne Blik see hel fuldstændigt ud, til man ædrueligt nærmer sig, afriver „Erindringens Kaabe“ og nu seer Skelettet med de falmede Farver og de brudte Skuldre. Og paa denne forfærdelige Retterplads, hvor Forgængeligheden har skrevet sine tydeligste og smertefuldeste Træk, ligge Oldtid og Middelalder sondrede mellem hinanden. Her en græsk Metop, sprængt ud af Parthenonsfrisen, hist en tyrkisk Bombe, her et Spor, Venetianerne have traadt, hist Pladsen for Athene Promachos' Statue. Phidias' Værk er forsvundet; her stod det; 30 Alen høi skuede Statuen ud over Hav og Slette, Landsespidsen funklede i den glimrende Sol, Skipperen hilste den fjernt ude paa Havet, og dens alvorlige Majestæt skræmmede Alariks Gother bort fra Plyndringen af de hellige Steder.

Mange have beskrevet Akropolis. Skal jeg forøge Beskrivernes Antal? Jeg kom ikke til Akropolis som Opdager, og til lærde Granskninger var jeg ikke udrustet. Mange have nedskrevet Udraab. Skal jeg forøge Interjektionernes Masse? Akropolis er saa ædruelig i sin Skjønhed, saa majestætisk i sin Ro, og Parthenon en saa helt udfort og afsluttet Tanke, at en Interjektion maa prelle af mod Cellaens Mur. Men hvad er ogsaa saa fuldendt paa Jorden som dette den doriske Arkitekturs fuldendteste Værk? Man har sagt, at den strenge Triglyphfrise paalagde Virkningen en trykkende Lænke, at den gav en saa bindende Lov, at al Frihed for Bygmesteren forsvandt. Jeg kan ikke see

det. Jeg kan kun see, at Geniet her indenfor den strengeste Lov har kulmineret, og at det svagere Talent, der følte, han ikke kunde komme videre, fjernede Loven og nu tog fat paa en anden Maade. I Parthenon er Musiken og Harmonien tryllet til Sten; man kan opløses i lutter Akkorder, naar man stirrer paa dets Søiler. Forfølg dem fra Foden, hvor de voxe frem af Grunden, uden Basis, staaende paa deres eget, lad Øiet glide op til deres Kapitæler, føl Kraften i Kanneleringen og Virkningen af den fine Kurve i Profilen, lad det saa møde den billedrige Frise, lad det løfte sig til det kronende Tympan og vis mig, hvor her er Mangel. Hvert et Menneskeværk har Feil, er der saa ofte sagt; i Parthenon kan jeg ikke see dem, i det mindste ikke i Totalindtrykket. Men det er et lille Tempel, har man indvendt. Hvad er det i Størrelse mod Hadrians Zeustempel dernede paa den store Plads? Maalt i tommevis er dette unægtelig Tilfældet. Men see engang paa Parthenons doriske Søile og maal saa de korinthiske Søiler i Zeustemplet og deres snørklede Kapitæler med et prøvende Øie. Det er skudt op til en unaturlig, svimlende Høide, dette Zeustempel, men stil en af Parthenons Søiler ved Siden af og tænk Dig Zeustemplet styrte ned over den. Faar Du da ikke et Indtryk af, at den lille, stærke Dorer vil blive staaende holden og hel, medens den fine, lapsede Korinther vil springe i tusind Stykker mod dens Hoved? Og kast saa for at prøve Stilene et Blik fra Parthenon over paa Erechtheion med dets

fuldendte joniske Kunst! Hvilke skjønne og sirlige Former, hvilken slank Ynde! Hvor er det lille Pandrosion med sine Karyatider ikke indsmigrende, kælent? Men se saa over paa Parthenon! Er der ikke en Varme i denne Alvor, der gjør Erechtheions kokette Smil til Kulde, er der ikke en Kraft, der gjør den joniske Søile saa spinkel, at den næsten truer med at springe, er der ikke en Ro og en Kyskhed, der gjør det kunstige Værk paa det vanskelige Terrain delt og spredt, og gjør de slanke Joner med deres Kniplingsbaand om Halsen letfærdige? Er det ikke, som man forlod den doriske Toneart med dens ethiske Gehalt for at glide over til den lydiske med dens urolige Klagetoner? Og dog er ogsaa dette Tempel saa fuldendt og skjønt, at man selv ligeoverfor det maa føle: paa denne Plads har Skjønheden levet i sin ædleste Renhed, og her har den reist sine skjønneste Templer.

Det vil aldrig være Nogen muligt at opfatte den græske Arkitektur fuldstændigt uden at have seet disse Bygninger paa Stedet selv. Thi er end Templet fuldendt i sig, saa giver dets Beliggenhed det dog et Tillæg. Akropolis selv er en af de skjønnest formede Høie, man kan see, og Udsigten over det attiske Landskab er heroppe fuldstændig. Naar man sidder paa Trinene til Parthenon og lader Øiet glide ned gjennem Propylæerne, ud over Pnyx og Nymfehøien til Piræus, naar man seer Salamis og paa den anden Side af den skjønne Bugt de istmiske og peloponnesiske Bjerge Geranion, Akrokorinth og de mange andre;

ıaar man mindes hvad Betydning hvert Punkt i denne
.ldsigt havde for Oldtidens Athener, da først forstaar
nan Bygningerne paa Akropolis ret. Og har man
ophpholdt sig Dagen ud heroppe, og Skuespillet ved Sol=
ıedgang begynder, og Skyggen af Geranion, der i lige
inie ligger ti Mil fra Athen, strækker sig længere og
ængere frem gjennem Kløfterne af de salaminiske
Bjerge og lidt efter lidt tegner sig tydelig og sort paa
Hymettos's i Solnedgang luende Væg, da tror jeg,
Enhver vil føle, at han har seet et af de mægtigste
Syner, man kan see paa Jorden.

Den danske Reisendes næste Gang gælder Kong
Georg. For Enden af Hermesgaden, der i lige Linie
gjennemskærer Byen, ligger hans Slot, omgivet af
yppige Beplantninger, hvor Palmer, Oranger og Aloer
gro imellem hverandre. Det er Skik, at enhver Dansk,
der kommer til Athen, hilser paa Kongen, og følger
nan denne Skik, er man vis paa at faa et smukt
Velkommen og en Hilsen som den: Det er mig en
Glæde at see Dem. Det er gribende at høre sit
Modersmaal i saa fjernt et Land, men dobbelt gri=
bende er det, ved hvert et Skridt i Athen at møde
Danmark, dobbelt gribende just fordi det er i Athen.
— Om Kongen var dengang mange Danske, og dog
havde En just forladt ham: jeg kom til Grækenland
paa den Tid, da Forbittrelsen mod Sponneck var paa
sin Høide. Men Kongens Sekretær var en Dansk:

Professor Koeppen, og Kongens Præst var en Dansk: nuværende Licentiat Theodor Hansen; endvidere var der to danske Adjutanter; en tredie laa begravet her paa den protestantiske Kirkegaard. Kongens Slot er bygget af en Tydsker; men vi Danske have bygget Universitetet (Christian Hansen), vi have bygget Observatoriet (Theophilus Hansen), vi skulle bygge Videnskabernes Akademi, og vi have kaldet en søndersplittet og begravet Ruin til Opstandelse. Det er Niketemplet, der ligger paa Akropolis tilhøire for Propylæerne; det laa i mange Aar knust og glemt og ventede denne Opstandelse, indtil der kom en Dansk og fuldbyrdede den. Det er et meget lille jonisk Tempel, efter al Sandsynlighed opført under Kimon; det har ingen Peristyl (rundtomkring løbende Søilegang), men er amfiprostylt (har en Forhal mod Øst og en Forhal mod Vest). Det stod urørt og smilende et Par Aartusinder. Da kom Aaret 1687. Venedigs Feltherre, Francesco Morosini, havde i dette Aar frataget Tyrkerne Peloponnes; nu vendte han sig mod Euboea. Paa Veien landede han i Piræus og bombarderede Akropolis i trende Dage. Det lille Tempel sprang i Luften. I halvandethundrede Aar laa det knust og splittet. Da kom Christian Hansen. Ved at benytte de Reisendes Beskrivelser, ved at søge efter i Grunden lykkedes det ham at stille det lille Tempel op igjen, og nu smiler det os atter imøde med sine yndige, joniske Former, en gjenopstanden Død. — Ogsaa det eneste Maleri af Betydning, som Athen besidder, er malet

af en Dansk. Det er Blochs Prometheus; man seer det strax, naar man træder ind i Slottets Vestibule. Det hænger tilvenstre, smukt belyst, for Enden af Pragttrappen.

Den varmeste Hilsen hjemmefra fik vi dog med Fredrik den Syvendes Dampyacht „Falken". Den laa i Piræus under Kommando af Lieutenant Hansen, og en Aftenstund vare vi Danske derombord. Hilste velkomne under dansk Flag, nøde vi her et ægte dansk Maaltid, opvartede af en dansk Matros, her i Piræus, omgivne af græske og tyrkiske Skibe.

Det var en skjøn Eftermiddag, Bjergene begyndte at spille i alle Farver, de faste Linier tegnede sig skarpt mod Himlen. Jeg gik første Gang hen for at besøge Ruinen ved Dionysostheatret ved den østlige Ende af Akropolis's Sydside. Her havde det ligget begravet i mange Aar under et Bjerg af Gruus, da Tydskeren Strack atter hævede den nedgravede Skat. Dette er altsaa det ældste Forbilled for alle antike Theaterbygninger; her ligger det, hentet frem for Lyset, fra Natten og Graven. Dets Bygning blev paabegyndt 500 A. f. Chr. og fuldendt under Rhetoren Lykurg mellem 344 og 332. I Midten havde man benyttet Klippen selv til at bære de koncentrisk stigende Bænke, men Siderne hvilede paa kunstige Substruktioner. Over Theatret var en Hule med Thrasyllos' choragiske Monument; den er nu forandret til en

christelig Kirke. Endnu høiere staa to Søiler, der engang have baaret Trefødder, som vare vundne ved theatralske Væddekampe, og over dem hæver Borgens Mur sig; noget længer mod Vest seer man Parthenons Marmorsøiler. Scenen er meget ødelagt, Orchestret sees tydeligt, i Midten kan man spore Theatrets hele Anlæg; men Siderne, navnlig den østlige, ere saa forstyrrede, at ikke engang to Rækker Bænke ere bevarede. Sæderne, der ikke vare hugne i Klippen, ere for største Delen forsvundne; men man maa regne hundrede Trin fra Orchestret til den øverste Omgang.

Jeg har alt tidligere bemærket, at hvor fuldendt en græsk Bygning end kan være, bidrager dog dens Beliggenhed, dens Situationsplan meget til det Indtryk, den gjør. Hvor stort er ikke det, man faar af denne Bygning og dens Omgivelser? Man veed, deri stemme de antike Traditioner med de nyere Forskninger, at Dionysostheatret rummede 30,000 Mennesker. Men man veed tillige, hvor lidet et Rum seer ud, der ligger under aaben Himmel; og træder man ind i Orchestret her, da gjør det et lille, næsten hyggeligt Indtryk. Læser man fra Scenen en Strofe høit, kan man uden at anstrenge sin Stemme meget, tydeligt høres paa selve det øverste Trin. Det maa have været et imponerende Skue, naar Theatret var fuldt. Her var et helt Folk samlet, og paa disse Bænke sade de betydeligste Mænd. I den nærmeste Række rundtom Orchestrets Balustrade saa man de forskjellige Guddommes Præster, siddende i Thronstole, lige i Midten Dionysos-

ræsten og ved Siden af ham tilhoire det delfiske
Orakels Udlægger og den olympiske Zeus' Præst, til-
venstre Zeus Polieus' Præst og Offerforstanderen. Bag
dem stige Rækkerne koncentrisk, Øiet skælnede endnu
med Lethed de Enkelte i Mængden, skjøndt de runde
Bænke bleve længere og Massen større, men længst
tilbage tabte de sig i det brogede Skær, i den uhyre
bølgende Masse, der kunde indfattes af de bageste
Kredse. Frygtelig har Bifaldet lydt, naar det tordnede
ned over denne Forsamling. Og nu Omgivelserne!
Den Tilskuer, der sad i Theatrets Midte, saae over
Scenen Hymettos' skinnende Væg; det var Scenens
Baggrund. Den, der sad tilhøire høit oppe, saae for
sig Gudernes Borg og Parthenons skinnende Søiler,
i Baggrunden Havet med dets Øer og Seilere. Den,
der sad tilvenstre, behøvede kun at dreie Hovedet over
sin venstre Skuldre, saa saae han Toppen af Salamis'
Bjerge ud over den skarpe Kant af Akropolens Væg.
Og naar han fra disse Omgivelser kastede Blikket ned
paa Scenen og den Spillende, da saa han ikke noget
derfra Forskjelligt, men han saae noget hermed Stem-
mende, han hørte en Gjenklang af den omgivende
Natur. Vor Scene er Brædder og malede Skærme;
den antike Scene var kun Arkitektur; den var monu-
mental, fuldendt i sin Form, som disse Bjerge ere
det, med sine Søiler, sine Nischer, sine Statuer. Vor
Scene er belyst af Gas, naar Natten dækker vore
farveløse Lande; den antike Scene var belyst af Solen,
der steg bag Theatrets østlige Fløi, beskrev sin straalende

Bue over Scene og Orchester, der skinnede som Bjergvæggene i det straalende Sollys, til den sank bag Theatrets vestlige Fløi, bag Havet og de fjerneste Bjerge. Og under denne Sol og i disse monumentale Omgivelser bevægede nu den Spillende sig, i Spillet var intet Spor af flygtige Indtryk og forbiilende Stemninger, ingen Skygge af disse smaa Bevægelser, der røbe Sindets Uro, Sjælens Spænding, der efterabe Hjertets Slag og skulle tolke den fine, ordkløvende Tanke; Skuespillerens Udførelse var stor og bred, den hele paa een Høide, uden Pointer og Nuanceer; som en Statue stod han, som en Statue gik han, som en Statue bevægede han sig i langsomme, plastiske Stillinger, medens Stemmen foer som en tropisk Storm og gav Gjenklang mod Bjergets Vægge. — — Og Solen sank, og Natten hvilede over den skjønne Ruin. Med et mægtigt Indtryk forlod jeg den og begav mig forbi Hadrianstemplets Kæmpesøiler ned gjennem Boulevarden ved Kongens Haver op paa Slottet til Professor Koeppen.

Da vi havde talet sammen i nogen Tid, kom Kongen ind. Han bad mig læse for dem og valgte „Kong Salomon og Jørgen Hattemager". Han havde en dansk Adjutant med, og her sade nu fire Danske, den ene „Hellenernes Konge", samlede om et dansk Digterværk midt i Sophokles' By. Det morede Kongen, igjen at høre den gamle Bekjendt forelæses, og det greb ham synligt at lytte til Sangen: „Min Herre, vid, De staar paa Danmarks Grund", medens han lo høit

ed Stedet: „Hvad mener Hr. Baronen vel om
Grækernes Affairer?". Da Læsningen var endt, gav
an sig til at tale om Kjøbenhavns Theater. Ganske
det Enkelte kunde han ikke mindes Fremstillingen af
Kong Salomon", men han huskede dog Gundersen
om Brandt og navnlig hvorledes han faldt i sine
Sporer.

Jeg gik efter Læsningen tilbage til Dionysos-
heatret. Det laa i pragtfuldt Maaneskin. Jeg satte
nig paa Dionysospræstens Throne. Jeg sad og stir-
ede og stirrede. Da steg Theatret frem for mig i sin
ele Glands. De faldne Fløie reiste sig og Tilskuerne
ıde, Skulder mod Skulder, i det fyldte Rum. Det
ar Aar 473 f. Chr. Man opførte Aeschylos' Perser.
Den første Tragedie var tilende, Phineus kaldet; Phi-
eus havde forkyndt Argonauterne Held med deres
Foretagende og spaaet Hellenerne den første Seir over
lsien. Tilskuerkredsen var stemt af Begeistring; man
entede med spændt Længsel Tragedien Perserne, der
kulde fremstille denne Hellenernes Seir; thi af dem,
er sade her paa disse Bænke, var der kun Faa, der
kke havde været med derude i Bugten ved Salamis,
nten kæmpende eller som Tilskuere, og Alles Øine
vilte paa Themistokles, der sad her bagved paa den
nden Bænk. Koret holdt sit Indtog i Orchestret;
ets Fører bar Oldingemasken med det afskaarne Skæg
g det tynde, glatte Haar, medens det øvrige Kor bar
raftigt Skæg og bølgende Haar, der hævede sig kruset
ra Panden. De bare fremmede Gevanter og i deres

Fremadskriden og Holdning lignede de Statuer med trodsig udfordrende Mine. Der blev stille som i Graven, og Koret begyndte. Det er Perser; udenfor deres Konges Borg fortælle de i anapæstisk Marschrhytme, under Ledsagelse af Fløiter, stolt hvem de ere, men glide strax over i bange Anelse, i ængstelig Spænding:

Om Kongens og hin guldprunkende Hærs
Forønskede Hjemkomst Ondt aner min Sjæl
I Forvirring og inderlig Angst.
Til Krigsfærd stormed al Asias Kraft
I Ungdommens Flor;
Og intet Bud tilfods og intet tilhest
Hidiler til Persernes Hjemstavn.

Dog var der intet Haansmil paa Tilskuernes Aasyn; Alvoren svævede som en mægtig Aand over Mængden, og for Erindringen stod kun den Forfærdelse, der dengang nærmede sig, og som skulde afbodes; men den hele Situation havde sin Baggrund deri, at Enhver af Tilskuerne var vidende om, hvad Udfaldet var blevet. I mægtige Rhytmer lyder den pragtfulde Skildring af Persernes ubetvingelige Magt; den uovervindelige Hær, der dengang truede Hellas, voxer atter frem for Tilskuernes Øie, og de mægtige, faldne Hærføreres Navne stille atter disse lyslevende frem under de tonende og klingende Rhytmer. Atossa, Xerxes' Moder, træder ud fra Paladset, den gyldne Port i Scenens Midte; hendes Purpurkaabe slæber efter hende, Koret hilser hende i trochaiske Tetrametre og kaster sig ned i Støvet,

nedens hun bag sin blege Maske med det lange, sorte
Haar fortæller sin Drøm. Den har forfærdet hende;
hun har seet Hellas og Barbarerlandet i Skikkelse af
vende stridende Kvinder, spændte for Xerxes' Vogn.
Den ene brysted sig af sit Aag, medens den anden
sonderbrod Vognen, og Xerxes styrtede ned. Der var
en begeistret Mumlen i Theatret, og mangt et Bifalds-
udbrud ledsagede Atossa's Ord:

Dog I veed, at hvis min Søn
Er heldig, vil han høit beundres som en Helt;
Er han uheldig, hersker han alligevel
Som hidtil, uden Ansvar, over dette Land.

Men de enkelte Udbrud samlede sig i eet, der med een
Røst ligesom varslede et kommende stærkere Bifald,
da Atossa spurgte Perserne om Athen, om hvor det
laa og sagde:

Hvem er Folkets høie Hersker og dets Hærs Befalingsmand?

Og der blev svaret:

Ingens Slaver er hint Folk og ikke Træl for nogen Mand.

Da træder Budet ind. Fra venstre Side toner hans
Klageskrig, hvorpaa han viser sig med Ordene: „O alle
Byer vidt i hele Asia! O Perserland, Du yppig Rig-
doms stolte Havn! Hvor er dog svunden med eet
Slag din Vældes Glands!" Koret istemmer Veraab,
men Atossa forstummer, stirrende ud over Mængden
staar hun som en livløs Statue, et Billed af forstenet
Smerte. Omsider sporger hun, og der svares, og snart
begynder Budet sin Beretning om Slaget ved Salamis.

Hele Theatrets østlige Fløi reiste sig op og stirrede ud over Havet; gled et Skib frem derude, da kunde man høre et Udraab som dette: Det var med! Lige fra Begyndelsen havde hvert et Øie været rettet paa Themistokles, og alt som Skildringen steg, blev Stemningen mere og mere bevæget. Paa Raabet: Hellas Sønner, fremad, frem! saae man de bageste Række i den vestlige Fløi springe op og see ud over Salamis. Da Beskrivelsen var tilende, og Budet og Atossa vare borte, da begyndte det som en Torden oppe fra de øverste Rækker, og det drønede ned over de lavere siddende, og det tabte sig forsvindende ned imod Kor og Orchester; det var et Bifald, der brød ind af tredivetusind Stemmer, en Lyd, der maaske stærkere end selv den aeschyliske Skildring malede Slagets Tummel og Larm. Da Stormen havde sat sig, blev der en uhyggelig Tavshed, og gjennem denne dybe Ro tonede nu Korets klagende Paakaldelse af den alherskende Gud i sukkende Anapæster, hvorpaa det følgende Stasimon i choriambiske, kunstrigt vexlende Systemer klagende skildrede den trøstesløse Tilstand og Perserrigets haabløse Fremtid. Da træder Atossa atter ind, hun, den sørgende, persiske Dronning her for det seirsbevuste, athenæiske Folk, i Sørgekaabe med morkeguult Overkast; hun ledsages af sine Terner, der bære Offerskaale; hun vil bringe sin afdøde Gemal, Kong Dareios, et Dødningeoffer og opfordrer Koret til at kalde Dareios frem af Graven. Besværgelsen begynder, Bønnen til Dødens Guder om at sende den elskede Konge frem,

for at han kan nævne et Middel til Redning. Det er af en rystende Virkning, da den persiske Konge nu stiger frem af sin Grav ad den stygiske Trappe med Guldsandal og med Kongetiara. Hentet op fra Underverdenen for at nævne Landets Frelse, formaar han kun at istemme det knælende Kors og den gamle Dronnings Klager. Hans Beklagelse er tillige en Anklage mod Sønnens Hovmod, og gjennem Aandens Mund toner nu Gravens Formaning gjennem Tragoediens evige Lære om Boden, der i sig indeholder Forsoningen:

Der skal de Faldnes Grave, selv i tredie Led,
Betegne lydløst for de Dødeliges Blik,
At Jordens Børn maa ikke hæve sig for høit;
Thi Frækhedsblomsten bærer Syndens Ax som Frugt
Og høster deraf taarerig Forsmædelse. — —
Og I, som agte vis Besindighed saa høit,
Formaner da med ærligt Raad Kong Xerxes til
At høre op med galen overmodig Trods!
Og Du, min Søns høiværdige Moder, elskte Viv,
Gaa til dit Hjem og tag en Klædning, fin og smuk,
Og drag med den i Haand din Søn imøde, thi
I Smertens Harm han sønderrev sin Purpurdragt,
Saa den i Laser hænger nu fra Skuldren ned.
Men stil Du ham med venligmilde Ord tilfreds,
Thi Dig alene vil han høre, tro Du mig!

Nu kommer Xerxes ind, og i ham seer Folket da til Slutning Billedet af det faldne Hovmod og den overvundne Formastelse. Han var draget bort som en Gud, han vender tilbage som en Tigger. Hans Veraab ere umaadelige som hans Rige; thi hans Klage-

skrig maa give Gjenlyd i Østens fjerneste Vraa; han havde ført alle dens Folk frem til Kamp mod Hellas. Derfor er den Vexelklage, der nu lyder, saa umaadelig, og den mørke Stemning, den fremkalder, saa dyb; thi her skuer det seirende Folk Modbilledet til sin Jubel i det beseiredes smertefulde Miner, i Koret, der før sin Bortgang river sig i Skæget og sønderflænger sit Bryst. — Tragoedien var tilende og Glaukos Pontios skulde begynde. Da vaagnede jeg af mit Syn, og Bjergene farvedes alt af Morgendæmringen.

Det kan ikke være min Hensigt at dvæle ved hvert enkelt Punkt, hvortil der knytter sig Minder fra Oldtiden, eller vidtløftigt at omtale de enkelte Ruiner Det er nu gjort saa ofte, saa det vel vil være vanskeligt at sige Noget, som Ingen skulde have hørt for. Men der er dog endnu to Monumenter fra det gamle Athen jeg maa omtale; thi deres Skjønhed har henrevet mig Det ene laa strax tilhøire paa min Vei, da jeg ankom hertil, det er det doriske Theseustempel; det andet ligger gjemt inde i smaa og snevre Gader, halvt skjult under Dynger af Grus, det er det korinthiske Lysikratesmonument.

Man havde i Slaget ved Marathon seet Theseus Gjenfærd kæmpe med for Grækerne. Det havde fyldt Folket med Rædsel, og man vilde forsone ham og skaffe hans Ben Hvile i Fædrenejord. Paa Oraklets

Bud sendte man da Kimon til Øen Skyros, hvor han var begravet; en Ørn viste Kimon Gravstedet, og da man grov, fandt man Heltens mægtige Knokler, hans Landse og hans Sværd. Under store Festligheder bleve disse Levninger bragte til Athen, begravne der, og det prægtige Tempel af pentelisk Marmor blev bygget over Graven og fuldendt 470 eller 469 f. Chr. Da Christendommen kom, og Fanatismen truede Alt med Undergang, da blev det lille Tempel reddet ved at Justinian forvandlede det til en christelig Kirke. Den blev viet den hellige Georg, Ridderen, der i saa mange Henseender lignede den gamle Forkæmper mod Uhyrer og Røvere. Det fik vel senere at kæmpe med Jordskælv og med Tyrker, men er dog det Monument fra den græske Oldtid, der, trods sine halvtredietusind Aar, har holdt sig bedst. — Det ligner Parthenon, skjøndt det er meget mindre; men da det er helt, giver det et bedre Totalindtryk. Er dette ikke saa mægtigt som det, man føler ligeoverfor Parthenon, er det dog maaske nok saa harmonisk. Templet er slankt og dog værdigt, det er let og dog ædelt i sine Forhold. Det er i Detaillerne fint gjennemtænkt, og staar det i denne Henseende end tilbage for Parthenon, saa træder dog ogsaa her den fine Følelse frem for hvad der, skjøndt næsten usynligt for Alle og ganske usynligt for Mange, maatte være af Virkning paa selv det sløveste Blik. Saaledes ere Hjørnesøilerne noget stærkere end de øvrige (0,05 Meter), og Mellemrummene her mindre end mellem de andre; ligeledes danner Søilens

Profil den nu saa berømte lette Kurve. Ampère drager i denne Anledning en Parallel mellem Grækernes Architektur og deres Poesi. „Man saae," siger han, „at Søilerne i Thesenstemplet ikke vare lige op og ned, men en Smule bøiede. Ganske nylig har man under Opmaalingen af Parthenon faaet Sikkerhed for, at hvad man ansaae for lige Linier, vare meget let boiede Kurver. Er der ikke i Grækernes poetiske Udtryk noget Lignende med denne umærkelige Skraaning eller Bøining, der seer ud som en ret Linie, hvad den ingenlunde er? Man troede, man eftergjorde den græske Architektur, og man var forbavset over, at man aldrig opnaaede dens Virkning; det var, fordi man ikke lagde Mærke til den usynlige Kurve i Parthenon. Saaledes tror man ogsaa, man oversætter de Gamle, man tror, man udtrykker deres Tanke helt og holdent, og man er forbavset over, at man ikke frembringer hin mærkværdige Virkning; det er, fordi man anvender den rette Linie i Stedet for den ideale Linie, der forsvinder under Oversættelsens Maalestok." — Det lille Tempel tjener nu til Opbevaringssted for antike Skulpturarbeider og har selv endnu bevaret sine Frisers Billedsmykke, de første mere omfattende Frisekompositioner, der møde os i den græske Plastik. De ere saa ofte beskrevne, at Enhver, der har Interesse for at gjennemgaa dem, har læst om dem paa mange Steder; og Andre vil en Fortælling om deres Indhold neppe more.

Dionysostheatret laa i Oldtiden i Nærheden af det ældste Dionysostempel; i dette bleve de store Dionysier feirede. Senere kom et andet Tempel til, det saakaldte Lenaeon; fra dette førte Øst om Akropolis en Gade ned til Prytanaeon. I denne Gade stode en Mængde Mindesmærker, der bare Trefodder, Prisbelonninger for seirende Korager; de bleve af disse opstillede i Nærheden af Theatret. Alle ere de gaaede tilgrunde, paa et nær, det uforlignelige Lysikratesmonument (334 f. Chr.). Det er af pentelisk Marmor; som et rundt lille Tempel hæver det sig paa en kvadratisk Underbygning til en Høide af 34 Fod. Sex slanke Halvsoiler med elegante, korinthiske Kapitæler springe frem fra de runde Marmorvægge og bære et Bjælkelag i jonisk Stil. Paa Frisen er en Fremstilling i Relief. Den viser os Dionysos, der tager Hævn over de tyrrheniske Sorovere. Han selv sidder i Midten, stottet til en Klippe og leger med en Love, medens han overlader sine Staldbrødre, Satyrerne, Hævnen. Taget, der dækker Monumentet, lober spidst til og er som bedækket af Skæl, lig en Grankogle, og fra dets Spids udgaar en Stamme, der spreder sig til trende Sider i rige, korinthiske Slyngninger. En sjelden Ro behersker de elegante Former, en festlig Alvor taler fra det sirlige, harmoniske Monument, og kan det selv gjore et Indtryk som en græsk Tragoedie fra den yngste Periode, da er dets Frise som Satyrspillet dertil. Satyrerne vise deres Kaadhed paa den mangfoldigste Maade; nogle brække Grene af Træerne,

en anden slæber en Sørøver ved Benene hen til Havet, og selve Forvandlingen til Delfiner er udført med stort Lune. Med Vellyst dukker Delfinhovedet ned i Bølgerne, medens det bagtil løber ud i en Menneske-krop, hvis Ben dristigt sætte fra i Springet. — Paa den øverste Del af Væggen, indenfor Halvsøilerne, var en Frise af Trefodder.

Under sit Ophold i Athen blev en rig Englænder saa indtaget af dette Monument, at han bestilte en Restauration hos Theophilos Hansen, der samtidig opholdt sig her. Det er et af Hansens genialeste Forsøg. I Underbygningen og i Rotunden laa ingen Vanskeligheder for; men i Bekroningen begyndte de. Navnlig var Spørgsmaalet det: hvorledes anbringes Trefoden? Under Undersøgelsen af Monumentet fandt Hansen tre regelmæssig gjenkommende Smaafordybninger, endvidere Spor af korinthiske Ornamenter. Med stadig Opmærksomhed paa Monumentets Betydning og dets Fremstillinger i Frisen fandt han, at de nævnte Fordybninger i Formen kunde have Lighed med Delfinhoveder. Altsaa gjentager han Mythen i en friere plastisk Gjengivelse. Det skælagtige Tag bliver at forklare som en architektonisk Efterligning af Bølgerne, i Fordybningerne anbringes Hoveder af Delfiner, hvis Krop og Hale staa op i Veiret. Mellem disse hæve sig som Smaaøer korinthiske Snørkler, hvorpaa kaade Satyrer triumferende spille paa Lyre og paa Fløite, op mod den midterste Stamme, der hæver sig mellem dem og Delfinerne som et lidet Fjeld, hvorpaa

Dionysos staar med sin Løve og sin Thyrsusstav; om ham og ovenpaa Stammen anbringes Trefoden, og det lille Monument faar en slank Afslutning, en elegant, korinthisk Bekroning, der i sin rige Skjønhed og sit rhythmiske Spil af Linier bevarer en Enhed, der er den monumentale Stil fuldstændig værdig. — Vil man prøve Hansens Genie i Sammenligning med vor Tids anden store Architekts, Sempers, da kan man ikke gjøre bedre end at sammenligne denne Hansens Restauration af Lysikratesmonumentet med den, Semper har udført, og som han har afbildet i sit Værk: Textile Kunst.

I dette hurtige Overblik tro vi at have berørt, hvad der er af mest Interesse mellem Levningerne af det gamle Athen. — Hvad det nye Grækenland angaar, da frembyder det vel kun liden Interesse. Den Smule By, som kaldes det nye Athen, eier aldeles intet Mærkværdigt, Nationalkostumet forsvinder mer og mer, det er kun gamle Særlinge, der bære det, og hvad der bliver tilbage af orientalsk Lokalfarve, er kun det ubegrændsede Svineri. Man behøver for at faa et Exempel paa dette kun at besøge den saakaldte Basar i Athen. — At give en Skildring af det moderne græske Folk vil nu være overflødigt, da der i denne Retning er udkommet paa Dansk et interessant Værk ved Theodor Hansen: Græske Forhold, hvoraf første Hefte tildels er et Uddrag af Laskaratos' Bog: Kephalonias Mysterier. At Grækenland under mit Ophold var opfyldt af Røvere,

afgive tre Englænderes Fangenskab og de uhyre Løsepenge, de maatte betale, det bedste Bevis for. Det skal senere være blevet bedre. Men det kan neppe benægtes, at Roverne endnu for disse ganske faa Aar siden havde Medhold i Befolkningen, der, Store og Smaa, af egennyttige Hensyn pleiede Underhandlinger med disse Nidinger, og i ethvert Tilfælde undskyldte dem med de Ord: Det er nu deres Levevei, de stakkels Folk skulle jo ogsaa leve. Ja det var saa lidet nedsættende at have drevet denne Haandtering, at man endogsaa saae Krigsministre, der havde begyndt deres Løbebane som Rovere paa Marathon. Men vil man i denne og mange andre Henseender domme det græske Folk, maa man noie erindre Grækenlands Beliggenhed og dets Kulturs hele Stilling. Man taler tidt om Grækenland, som om det mod Nord grændsede til England, mod Syd til Frankrig, istedetfor at huske, at det er et orientalsk Land, hvis nærmeste Nabo er Tyrkiet, i hvilket Rige endda de bedste græske Stammer bo, at det ved vilde Have er skilt fra Europa og at det har langt til det nærmeste europæiske Land. Lader os da ikke domme for ilsomt, lader os ikke maale de græske Forhold med Kulturens Alen, lader os ikke, fordi vi have levet et Fjerdingaar mellem et os saa fremmed Folk, hvis Sprog vi endda kun have forstaaet og talt slet, levere en Skildring af det, der skal tage sig ud som moden; det kunde let hænde, at man tog de værste Løgnere og mest haardkogte Skurke for honnette Folk og omvendt. Lader os stadig huske, at de Folk,

man maa sammenligne dem med, ere ikke Englændere og Franskmænd, men Tyrker og Arabere, lader os leve med dem under deres trykkende Kaar, lader os sætte os ind i deres besynderlige, barnlige Sprog og underlig naive Talevis og lader os da dømme. Lader os ikke hænge for fast ved enkelte europæiserede Personer, der kunne have Lyst til at binde os Historier paa Ærmet om deres Folks Storhed, lader os heller flyve ud paa Reiser og Udflugter for at skue Landets Skjønhed og beundre dets Minder. Først da ud til Sunion.

Jeg boede under mit Ophold i Athen hos den botaniske Professor, Würtembergeren v. Heldreich, der var gift med en græsk Dame og saaledes trods mange Gjenvordigheder bundet til Grækenland. I de kolde Januaraftner sade vi Alle samlede om Varmebækkenet og talte om Muligheden af at gjøre Udflugter; thi overalt havde Vinteren gjort Bjergveiene ufremkommelige eller ogsaa var Egnen saa beleiret af Røvere, at Ingen turde raade mig til at tage afsted. Som vi sade saaledes en Aften, traadte nogle Bønder ind og spurgte Professoren, om han vilde have Bud med til Inspekteur Bronghini i Laurion; de skulde afsted den næste Morgen. Strax var Reisen trods alle Advarsler besluttet, og tidlig den følgende Dag gik den da for sig. Bøndernes Vogn, en stor, firkantet Kasse, der balancerer paa Axen mellem to vældige Hjul, holdt

et Stykke ude paa Landeveien; den var forspændt med en meget hæslig men stærk og i Bjergture øvet Hest. I en saadan Vogn blev jeg nu pakket ned mellem fem Bønder, klædte i deres stidne Fustanella, deres graa, haarede Kappe og deres røde, sidtede Hue. Snart laa Lykabettos bag os, den mægtige Væg af Hymettos bredte sig paa vor høire Haand, Pentelikon viste os sit hvide Marmorbryst og sine sneklædte Tinder. Det var en kold Morgen, og der var Is paa Pytterne; Veien var allerede ujævn og hullet, og naar en Bonde gik forbi og hilste os med sit Goddag, svarede vor Vogn ham gjerne med et Hop eller en dyb Boining ned i et Hul paa Veien. Det var Bønderne for koldt at blive siddende, de stege ned og løb ved Siden, sloge Volter for at holde Varmen og toge Isstykker op, kiggede gjennem dem som gjennem Glas og morede sig ved at see dem smelte i Solen. Vi havde naaet den første Soldaterstation, Veien blev snevrere, og mellem Grupper af Oliventræer og Cypresser, der trods Vinter og Is smilede i det skjønneste Flor, rullede vi humpende ud af den snevre Dal og kjørte ind paa Sletten ved Markopulo.

Den ligner en uhyre Cirkus, trindt omringet af Bjerge. Meget ensformig er Turen hen igjennem den; thi den er overseet med et Blik fra det Nu, man er kjørt ind paa den. Gjennem en enkelt Kløft titter et Dieblik Havet frem, som vilde det sige: Seer Du, jeg er her, jeg hører med overalt. Snart straalede Solen høit fra sin Bane; det store Panorama skinnede,

Bjergenes Snekroner tindrede, Isen smeltede paa Pyt-
erne, og Markblomsterne aabnede sig i den indtrædende
Varme. „Prægtigt! prægtigt!" raabte Bønderne og
egede som om de troede, jeg ikke saae det, medens
Vognen, nu liggende paa den ene, nu paa den anden
Side, sagde hump, hump og efter flere Timers lang-
somme Fart naaede Bjergene paa Slettens modsatte
Side. Nu blev Dalen atter snevrere, Veien slettere
og slettere, Solen hældede mod Nedgang, Bjergenes
Linier bleve rigere og vexlede i stærkere og vildere
Brydninger; da naaede vi Landsbyen Keratia. Vi
jorte ind mellem Stengjærder og Mure; Husene lig-
nede Ruiner; Vognen næsten svommede gjennem Byens
bundløse Moradser, og hvor enten Børn eller Voxne
væltede sig i Skarnet, maatte de bringes tilside, for
at vi kunde komme frem; thi Gaden var ikke bredere
end at Hjulene skrabede mod Husenes Sider, og trods
det, at Vognen sank dybt ned i Dyndet, kunde vi dog
see hen over Husets Tag eller ned i dets tagløse Indre.
I et saadant Hus stege vi af for at spise; der blev
at Blæksprutter og Oliven frem, og Rummet var tæt
opfyldt af fustanelleklædte Bønder, der vare som trukne
op af Mudderet derude. Jeg fik kogt nogle Æg, nogle
Valnødder og Appelsiner fandtes ogsaa, men det var
den forøvrigt gjæstfri Vært en Gaade, at jeg ikke
langt foretrak Blæksprutterne. Vi brode op, Vognen
svommede videre gjennem Byens Sumpe, men vi selv
hoppede langs med Gærderne paa de enkelte Stene,
der ragede op, indtil vi naaede Brønden udenfor Byen.

Da standsede mine Ledsagere, saae og saae, og pegede hen mod Brønden; der hentede Byens Piger Vand og bare det tilbage til Keratia. Det tog sig meget malerisk ud, navnlig nu, da det store Farveskuespil begyndte. Ranke, med Spanden paa deres Hoved, gik de hen ad Byen til, og forrest gik tvende, der i Skjønhed fordunklede alle de andre. „Smukke Piger, smukke Piger, Kyrie!" raabte Bønderne; men snart vare de os ude af Syne, og vi bestege Vognen. Vi kjørte ind mellem Bjergene, Dalen blev saa snever, at Bjergvæggenes Farver forsvandt, Solen sank længer og længer ned paa vor høire Side, Kulden vendte tilbage, Blomsterne lukkede sig, og Stjernerne kom frem, en for en.

Det blev pludselig ravnesort Nat, kun Himlen var synlig i et blændende Stjerneskær; Orion stod høit paa Himlen, Karlsvognen længere nede. Man skælnede neppe Urt fra Træ, neppe Bjerg fra Dal, men skjøndt Veien vendte der, dreiede her, gik Hesten dog rolig og sikker, og uden at Nogen styrede den. Veien blev slettere og slettere, eller rettere sagt, der var slet ingen Vei; det ene Hjul gik i et dybt Spor, det andet over høie, glatte Stene. „Nu vælte vi," sagde jeg. „Nei, nei, Kyrie!" svarede Bønderne, „det er en smuk Vei, en prægtig Vei, en glimrende Vei;" jeg styrede da saa godt jeg kunde mine Tanker ind i disse græske Begreber. Det var ikke vanskeligt; thi i den mørke Nat begyndte nu Bønderne at hyle de orientalske Sange, der lød som Brøl af vilde Dyr

ned gjennem den stenede Dal og de sorte Bjerge. Pludselig stod vor Hest foran os nede i et Hul, vi svævede bagved den paa en høi Sten, i Begreb med at følge. Hesten gik et Skridt, og vi glede ned efter den med et Hump, hvorved vi fore høit i Veiret. Jeg greb fat i min Naboes hvide Skjort, og da jeg efter Himmelspringet atter laa nede i Vognen under en dansk Ed, raabte Bønderne rundt om mig: „Gjør ikke Noget!" Saa gik det da videre hen ad den prægtige Vei. Himmelspringet gjentog sig flere Gange, men hver Gang lo Bønderne høiere og sang, saa det klang mellem Bjergene. Hump, sagde det, og hump, og pludselig laa jeg langt ude paa Marken i Vandpytter, mellem Sten og Planter, der slyngede sig om mig, saa jeg i Forstningen ikke kunde fatte, hvad der var blevet af mig. „Hvor er Du, Kyrie?" raabte Bønderne, og nu mente jeg, det var bedst at følge deres Exempel, og raabte: „Gjør ikke Noget!" Saa begyndte de igjen at synge og at samle deres Bagage op. De reve Planter op af Jorden og tændte store Baal for at finde Alt, og de græskklædte Karle toge sig prægtig ud i den mørke Nat mellem de store, dunkelrøde Blus. Men Vognen, saae vi nu, laa nede i et Hul, der var dybere end et Menneske, og som fandtes midt paa den prægtige Vei. Ilden bredte sig mellem de voxende Planter og krøb, ja løb langsmed Jorden. De fik Umage nok med at slukke og med at reise Vognen; og da den endelig var reist, vilde jeg gaa ved Siden; men, ak, jeg fik ikke Lov. Jeg blev

leiret oppe i den reddede Bagage, og Bønderne løb ved Siden med brændende Planter for at lyse og lede Hest og Vogn paa rette Spor. Sangen begyndte igjen, og efter nogle Minuters Kjørsel laa jeg i en dyb Grøft med to Makkaronisække ovenpaa mig, medens Bønderne raabte: „Hvor er Du?“

Saa gik det da ikke længer an at kjøre i Mørket, vi gik Alle ved Siden med Blus i Hænderne og holdt paa Vognen, at den ikke skulde vælte. Vi lyste for Hestens Fødder, at den ikke skulde træde feil, og saaledes gik det nogle Timer hen over Stene, gjennem Krat og Sumpe, indtil Ilden fra Esserne i Laurion lyste os imøde og kastede et stærkt Skær hen over det deilige Hav. Bronghini bød os et hjerteligt Velkommen, hans Kone, en livlig Italienerinde, beredte os et velsmagende Maaltid, og jeg blev bragt over i et afsides liggende Hus for at tilbringe Natten. Her sov jeg nu under Bevogtning af sex Arbeidere fra Bjergværket, der havde Vagtstue her og sex Geværer med Bajonetter og tolv Pistoler hængende over deres Hoved. Da Solen stod op den næste Morgen, var det Scirokko, selvfølgelig varmt.

Vi vandrede ud til Ruinen paa Forbjerget. Paa høire Side laa den lille Ø Chaidaronisi ɔ: Æselsøen, og mod Øst skinnede de hvide Tempelsøiler som fra Spidsen af en Ø. Veien sænker sig ned i Dybet næsten til Havet og er oversaaet med Marmorstumper, saa snor den sig steilt op ad Forbjerget; vi følge den og staa nu derude. Rundtom os paa alle Sider

skummer Archipelaget. Solen straaler, og Stormene komme farende fra alle Sider; vi sætte os ned paa de totusindaarige Tempelstene ved Hyrdernes Side, klynge os til den gamle Søile og skue ud over det bølgende Hav. See, langt tilhøire Poros og Hydra og mellem dem den argoliske Kyst. Her Georgi, ligefor os Thermia og Kea, og her tilvenstre og ude i det fjerneste Fjerne en skinnende Række af Kykladerne. Forbjerget luder ud over Havet, dernedefra sprøite store, skummende Vandsøiler op ad Bjergets Væg og naa næsten Ruinens Fod, om hvilken Tiden og Aartusinders Storme have kastet sig, og som dog endnu kneiser med sine tretten doriske Søiler og et Stykke Architrav, som Stormen stadig truer med at kaste i Havet. Thi Stormen hviler næsten aldrig her, udfor Bjerget skummer det stadig vrede Archipelag, og skjøndt Solen i dette Nu smiler til den ensomme, fra Verden fjerne Ruin, tumler Stormen sig dog uophørligt herude, som om den vilde kaste Faarene, der græssede paa Bjergsiden og i Kløfterne, ned i de ubarmhjertige Brændinger. Bølgen reiser sig som en Væg ligeoverfor Bjergets, og med Et fordunkles Solens Skær. Som fra Bjergenes Kløfter og fra alle Havets Dybder stiger Mørket, og de fjerneste Øer ere hyllede i Skyer og Regn. Havet bovner, som slog det sorte Bylder, det buer sig langsomt truende, og Skummet pidsker om Ruinens Fod; et frygteligt Veir er løst, den omliggende Kyst og alle, selv de nærmeste, Øer ere forsvundne for Blikket, i lange, tordnende Salver ruller

Stormen mellem Søilerne af Athenes Tempel. Vi kunne ikke dvæle længer her mellem Minderne fra Perikles' Tid, det er, som Fjeldet selv vilde rive sig løs fra Landet og gaa tilsøs med Stormene og den tilbagevendende Brænding. Men som om vi vare forfulgte af den vilde Jagt, fare paa Veien en Flok af de rasende græske Hyrdehunde løs imod os, og først efterat disse ere fordrevne under en Regn af Sten, kunne vi tænke paa at naa hjem til Fru Bronghinis velbesatte Taffel. Regnen standsede, Solen brød atter frem, og Dagen endte i Gløb og Flammer.

Den næste Dag gik det tilbage til Athen, men vi vare i Dagningen, og Solen stod høit, da vi kjørte paa de farlige Steder. I Keratia saae vi Intet til Byens Piger, men til Gjengæld naaede vi Sletten ved Markopulo ved Solnedgangstider og fik et Farveskuespil at see, som vel intetsteds ved Athen kan være skjønnere. I den mørke Aften vendte vi tilbage og bleve modtagne af vor venlige Vært, medens hans Smaapiger sprang omkring og raabte: „Saa toge Røverne Dig dog ikke!"

———

Vi forlode Athen om Morgenen. Veien var god, og Turen gik for sig i en magelig Vogn. Vi kjørte ud ad den hellige Vei.

Det er den samme Vei, ad hvilken forhen Theseus gik, da han fra Troizene vandrede mod Athen til sin Fader Ægeus; det er den samme Vei, ad hvilken

det store Felttog vandrede ud for at helligholde de eleusinske Mysterier. Paa den peloponnesiske Krigs Tid, da Lakedaimonerne laa ude i Bjergene, var det Athenernes største Sorg, at de ikke kunde feire denne Fest. Da tilbød Alkibiades sig at føre Processionen ud til Trods for de lurende Fjender; „thi," sagde han, „saa hellig er Athenernes Skik, at Ingen tør forgribe sig paa den." Under Sang og Dands vandrede Toget ud ad denne Vei, paa hvilken vi nu kjøre, og som i vore Dage snor sig gjennem en Olivenskov, før den naar Passet Daphne. Tilhøire laa den bjergkrandsede Slette, langt tilvenstre Havet med Æginas og Salamis' Bjerge, men bagved stode Akropolis og de øvrige Høider om Athen lyse og lave mod det mørke og høie, skylignende Hymettos' Væg. Paa høire Haand, hvor Veien løber ind i det snevre Pas, stode Spartanerne i Vaaben under Agis; men da Toget kom, forstenedes Fjenderne ved Synet, og det drog uhindret forbi. Dengang var Veien kantet af Altre, Smaatempler og Gravmæler laa her i Mængde; nu seer man, før man naar den lille Flod Kephissos, paa sin venstre Side den botaniske Have, hvorpaa Veien løber videre gjennem Olivenskoven ud over den øde Mark og mellem Korydallos og Poikilon forsvinder ind i Passet. Midt i dette ligger Klostret Daphne; Egnen er øde, og Bjergene klemme sig sammen omkring Veien; vi forlade det hurtigt, da Eleusis er vort Maal; rundtomkring ligge Soldaterne strakt

i Græsset; thi Egnen er som anlagt for røveriske Overfald.

Pludselig seer man for Enden af Passet Bugten ved Salamis som omgiven af en trekantet Ramme. Tilhøire Poikilon, tilvenstre Korydallos og bagved de salaminiske Bjerge. Bugten smiler som en venlig Indsø mellem de ensomme Bjerge; alt som man nærmer sig den, vider den sig mer og mer, og endelig svinge vi tilhøire ud paa den aabne Slette. Det er stadig den hellige Vei, vi følge; den snor sig langs Bugtens Krumning, og paa den anden Side vinke Eleusis og Megara. Den er beskyttet mod Bugten ved en liden Mur, og en Mur er dens Værn mod den lille Saltsø inde i Landet. Vi kjøre gjennem den triasiske og eleusinske Slette; den var i Oldtiden berømt for sin Frugtbarhed, nu er den kun usselt dyrket; langs Veien ligge enkelte Værtshuse, ved et af dem Resten af et stort Marmormæle. Vi have stadig Bugten paa vor venstre Side; endnu et Sving omkring den, og vi ere i Eleusis.

Eleusis er nu en liden Flække, men paa samme Sted som Oldtidens berømte Stad strækker den sig fra en jævnt affaldende Klippe ned mod Bugten. Denne ligner ogsaa her en Indsø, saa nær ligge de salaminske Bjerge, og mod Vest skille Keratabjergene og deres sydlig udløbende Aas det eleusinske Land fra Megara. Paa Klippens smalle Ryg laa forhen Byens Akropolis; endnu er der Rester tilbage, og det middelalderlige Taarn, som man seer Vest for Staden, hviler

paa gamle Grundmure. Af Stadens gamle Herlighed er nu Intet tilbage, de usle Spor og de uanselige Ruiner kunne give den lærde Forsker Beviser for Gisningers Sandhed, men for den Reisende, der vil tage Indtrykket med af Staden som den staar og af Staden som den stod, er her Intet at hente uden et Billed af Armod og Sorg over selv det Skjønnestes Forgængelighed. — Da vi kjørte ind i Byen, bleve vi modtagne af dens Børn og Hunde, de sidste tudende af Raseri, de første stumme af Forundring. Men snart vare Børnene dog komne sig; efterat de havde faaet et Par Skillinger, løbe de jublende foran os gjennem de usle Gader og hen til Ruinerne, idet de raabte høit paa vore Navne, som de strax havde opfattet. Men kort var deres Fryd; thi vort Ophold i Eleusis varede ikke længe. Snart rullede vi ud af Byen, ind mellem Bjergene og ned ad den skjønne Vei, der i mange Krumninger snor sig langs Bugten; fra den anden Side vinkede det lille Kloster paa Salamis. Vort Maal var Megara.

Midt paa Sletten, et Stykke fra Havet, hæver Staden sig amfitheatralsk op ad en Høi; paa dennes Spids ligger Byens Kirke. Naar man kommer nede i Sletten, er det et saare malerisk Skue: den skinnende hvide Stad med de flade Tage; rundtomkring breder Sletten sig, paa den ene Side glidende over i Havet, paa den anden Side voldsomt afbrudt af de høie, golde Bjerge. I Havet seer man spredt mangfoldige Smaaøer: nøgne Klipper, der skinne i Solen; men

bag Staden hæver sig det mægtige Geranion, der falder steilt af mod Bugten, paa hvis anden Side de isthmiske og peloponnesiske Bjerge tegne sig skarpt mod den mørkeblaa Luft. Mod Solnedgang seer man ude i Sletten Bønderne i deres hvide Dragter og røde Fez drive deres Æsler hjem; men ved Brønden samle Byens Piger sig, give Karlene og Dyrene at drikke og bære Vand tilbage til Staden. Deres Gang er rank og ædel; med Haanden støtte de Spanden, som de bære paa deres Hoved. Udover Egnen sender den nedgaaende Sol sine sidste Straaler; Himmel og Hav, Bjerge og Øer glode i et Afskedskys, og de skarpe Tinder sittre i det sidste Lys. Liniernes Skarphed forsvinder, og den dybe Nat træder ind. Naar Solen er nede, vandre de sidste Kvinder hjem; man hører Gedernes Klokker, Hyrderne paa Marken og Roverne i Bjergene tænde store Blus, der lyse sælsomt i Mørket.

Staden selv er mærkværdig bygget. Bundløse Mudderveie, kaldede Gader, sno sig mellem Husene, der ere som firkantede Kasser af utilhugne Sten, dækkede af et fladt Tag. Vinduer findes ikke. Ofte danner en Række Tage Gader for det høiere liggende Sæt af Huse. Ligesaa ofte slutte fire og fire Huse sig sammen om en fælles Gaard, hvori Bagerovnen staar, hvori Gederne ere lænkede, hvor Kattene spinde i Ovnens Kroge, Hundene rase de Fremmede imode, og Børnene vælte sig med Velbehag i Skarnet. Huset selv bestaar kun i et eneste Rum med Dør. Men i

disse usle, mærkværdige Hytter lever et smukt Folk: Mændene ranke og livlige, bærende den almindelige, græske Dragt, Kvinderne skjønne og blomstrende i en broget Dragt, der falder tæt om Figuren, medens Ansigtet og Hovedet ere fuldstændig skjulte af Tørklæder og Slor. De ere alvorlige og værdige i deres Bevægelser, stille og bly, undselige og beskedne af Væsen. — Man havde flokket sig om os, da vi kjørte ind i Byen, og havde tilbudt os Logi i Byens Khan. Men Borgernes Gjæstfrihed var saa stor, at vi snart fandt et andet og bedre hos en fortræffelig Mand, der hed Paraskenopulos, og vel omtrent var, hvad man hos os falder Amtsforvalter. Hos ham fik vi et godt, græsk Aftensmaaltid og et hyggeligt Logi, indtil vi den næste Morgen toge over til Salamis, indbudne til at komme igjen den næstfølgende Dag.

Man fulgte os paa Vei, man gav os Soldater med til Bedækning. Vi frabade os den sidstnævnte Ære, saa meget mere som det var en Ø, vi skulde gæste, og det er imod Traditionen, at Øerne maa have Røvere. Men det hjalp ikke, Soldaterne skulde med. En Kyrios Stamatakis, hvis Bekjendtskab vi havde gjort i Megara, blev ogsaa haardnakket ved at følge, ja vilde bære vore Reisetasker for os. I dette Optog droge vi gjennem den olivenplantede Slette ned mod Havet, bestege en Baad og satte over det smalle Sund til Salamis. Vandringen blev fortsat langs Øens stenede Strand, og ved Middagstid aabnede Klostret Phanerumene os sine Porte, medens de

sorte Papader bøde os Velkommen og satte Maden frem. Selv spiste Munkene ikke; thi det var Faste, hvortil jeg dog maa bemærke, at det nok er Faste den største Tid af Aaret. Jeg har paa mine Udflugter altid truffet Fasten. Stamatakis derimod fastede ikke; han snakkede uophørligt, medens Maden blev hængende i hans Skæg, og Fisken hang ham langt ud af Munden. En af Munkene spadserede med os efter endt Maaltid; vi bestege en Høi bag Klostret og kunde herfra ganske vel oversee Øens Form; den lægger lange Tunger ud i Havet, der bugter sig ind overalt og giver den et eiendommeligt Udseende. I Høien er den Grotte, hvori Euripides skrev flere af sine Tragedier. Udsigten er ganske egen; høie Bjerge paa den modsatte Side, rundtomkring Klipper og Krat, ned igjennem hvilket man seer de mange smaa Landtunger, hvor overalt Havet titter frem. Vi oppebiede Solnedgangen i Euripides' Grotte. Da vendte vi tilbage til Phanerumene, sad og talte med Munkene ved Kaminens Ild, thi Aftenen var kold, spillede Kort med de uvorne Munkedrenge og sov tilsidst ind paa vor Celles haarde Løibænke, efterat vor Ven Stamatakis havde taget Afsked med os. Den næste Morgen vakte Klosterklokken os og ledsaget af vor Vært vandrede vi henad mod Øens største By: Kuluri.

Vor Ankomst var meldt fra Megara den foregaaende Dag; midt paa Veien skød en af vore Soldater sin Bøsse af, og Byen var underrettet. Man modtog os ved Bygrundens Grændse, hvor Pigerne

fra Kuluri vare samlede om Brønden og rakte os deres Krukker, at vi kunde drikke. Vi førtes ind til en Mand, som vel paa Dansk kan kaldes Byfoged. Han fulgte os rundt i Byen og ned til dens lille Havn. Der er om den vel egenlig Intet at sige. Men fra Bjergspidserne rundtomkring er Udsigten skjøn. Nærmest nede ligger Kuluri, amfitheatralsk, skinnende hvid, som alle disse Byer; mellem Klipperne strækker Havet en favnende Arm ind imod den. Baade glide frem og tilbage for fulde Seil og gaa ind i Byens Havn eller skyde Nord om Øen ind i Bugten. Paa den modsatte Kyst skinner Eleusis os imøde fra Sletten, og tilhøire ligger Piræus med dens mange Skibe. Athen selv ligger skjult af Bjergene, men Hymettos afslutter vor Udsigt. Efter Middag gik vi tilbage til Phanerumene; Veien gaar gjennem en Kløft, der skærer sig ind mellem Bjergene i hele Øens Længde, og jeg har alt tidligere omtalt, hvorledes Geranion om Aftenen kan kaste sin Skygge gjennem denne Kløft over paa Væggen af Hymettos. Aftenen var stille; Bjergene ventede i længselsfuld Stemning de glødende Solnedgangstimer, og alt som vi gik ned gjennem Kløften, kom Sundet ved Megara atter tilsyne. Farvespillet begyndte, og aldrig, hverken før eller senere, har jeg seet det saa rigt; thi syv Rækker Bjerge viste sig for vort Øie, alle i mørkere og lysere Fortoninger, bestemte af Høide og Afstand. I Forgrunden stode Salamisbjergene i den varmeste, lyseste Lue, saa kom Havet med sine Smaaøer, de

nærmere og de fjernere, speilende deres skinnende Aasyn i det rødblaa Hav, bagved tilhoire viste Geranions Skikkelse sig, farvet af den hele Rigdom paa Farver, og bagved det, men længer tilvenstre, de isthmiske Bjerge i taagede Toner; længer tilbage stod Akro=korinth som en rund, matglødende Kugle, hvorover i det fjerneste Fjerne de peloponnesiske Bjerge hævede deres gigantiske Tinder, om hvilke Solen lagde som en Glorie af Guld, idet den ligesom rullede hen over dem og forsvandt. Farven gik bort, og det begyndte at blæse, og skjondt Dagen havde været mild, var det næsten koldt, da vi gik ind ad Klostrets Port. Blæsten blev om Natten til Storm, og da vi den næste Morgen gik over Bugten, saae vi, hvorledes det smalle Vand kunde fnyse som det aabne Hav.

Da vi holdt paa Torvet i Megara, samledes Byens Folk, iforte festlige Klæder, sig om os; det var Helligdag, og der skulde være Dands paa Torvet. Festen begyndte Klokken fire. Ved Træirompeten og den store tyrkiske Tromme stillede de unge Mænd sig i Række, medens Andre samlede sig i Kreds omkring Violinen og Guitaren, der istemmede den skærende, orientalske Musik. Ofte gik Dandsen over til hoie Spring; men naar en ung Mand forte en Række Kvinder i Rundkreds om Trompeten, da snoede de sig i allehaande Dreininger under hans Arm, og naar den ene var forbi, traadte Dandseren udfordrende hen mod den næste Kvinde i Rækken. I lang Kjæde med korslagte Arme, som naar Bornene hos os „gaa paa

Børsen", kom de unge Kvinder med lange Trin skridende hen over Torvet i deres fulde Pynt, bærende hele Samlinger af Solvpenge som en Hjelm om Hovedet; de lange Fletninger faldt ned over Ryggen, og den brogede Dragt, bunden op med et Spænde under Brystet, søgte at skjule den yppige Væxt. Idet de skride tre Skridt frem og et tilbage, synge de: „Jorden med de mange Smaablomster er Næring for de unge Piger, men Jorden med de haarde Stene for de unge Knøse." Men naar Dandsen bliver alvorlig, naar Trompeten brummer i dybe Toner, da synge de: „Denne Jord, hvorpaa vi træde, — engang skal den vorde vor Grav." Alt som de besøgende Europæere gik omkring mellem Rækkerne, vege Alle tilside, og de bedste Dandsere traadte frem: „thi," sagde de, „det sømmer sig, at de fremmede Kyrier see den smukke, græske Dands, at de kunne fortælle derom i vor Konges Fædreland."

Da Dandsen var tilende, førte vor Vært, Paraskenopulos, sine Gæster til sit Hjem; hans Hustru, en Grækerinde fra Øerne, satte os Aftensmaden frem. Under Maaltidet indbød Manden os til et Bryllup i Staden, hvor han var Forlover, og hvor han ad Aare skulde være Fadder; „thi," sagde Grækerne, „det sømmer sig, at den, der gifter Brudefolkene sammen, ogsaa døber Barnet, som de faar." — Da vi havde spist, knaldede Bøsserne udenfor vor Dør, der sprang op for det indtrædende Følge: to Spillemænd i Spidsen, dernæst Brudgommen og Byens unge Knøse. Vi

brøde op, Hædderspladsen i Toget anvistes de Fremmede, og ved Lygteskin gik det nu hen gjennem de bælmørke Gader.

Vi stode ved Brudgommens Hus. Instrumenterne klang, Bøsserne knaldede, store Blus brændte paa de flade Tage. Brudgommens Fader tog imod os, ønskede os mange Leveaar og førte os ind i det simple Rum, de Unges Hjem. Paa det flade Tag af det lavere liggende Hus samledes mange Venner om Baalet og stirrede ind i det oplyste Kammer; der dandsede Brudens Søster og hendes Mand, der traadte snart efter to unge Piger en Dands, hvor de tittede frem bag Slør, som de nu holdt for, nu atter trak bort fra Ansigtet. Atter klang Musiken, atter knaldede Bøsserne, Brudens Gaver bleve baarne forud for Toget, der nu skridende frem, nu atter standsende for at beskue Pigernes Dands i Toget, vandrede hen til Brudens Hjem; det var hyllet i Damp af Krudt og af de store Baal i Gaderne, i Gaarden og paa Tagene, over, under og ved Siden af Brudens Hus.

Ude og inde var Sang og Dands, og de smukke unge Piger med de fine Ansigter græd af Glæde og Blufærdighed; men inde i Huset sad Bruden, omgivet af Alt, hvad hun eiede af Klæder og Udstyr, tilsløret og med Krone paa Hovedet, den, hvormed alle Byens Koner have været kronede, den, hendes egen Moder har baaret, og den, hendes Børn engang skulle bære. Nu kaste alle Byens Piger deres Gaver i hendes Skød, og Alt, hvad hun eier, bliver flyttet ud af

Huset og stablet paa Heste; hun græder, saa overvældet er hun, ja hun næsten kaster sig ned; thi nu flytter hun ud af sin Faders Hus med alt sit Eie, kronet gaar hun gjennem Gaderne ved Siden af sin Brudgom, hvis glade Ord hun ikke kan høre for Bossernes Knalden, medens de unge Piger dandse foran hende, og man overalt fra Husenes Tage tilraaber hende: Mange lykkelige Aar, mange lykkelige Aar! Og Bruden saae saa god ud, og hun gik saa ædelt og smukt, og hun var blændende deilig.

Saaledes naaede vi atter de Unges Hjem, men nu var Glæden større, thi nu var Bruden hentet, og nu blev Dandsens Trin til Spring, og den alvorlige Melodi lystig og glad, ja snart lode velbekjendte, europæiske Polkatoner. Nu maatte de „fremmede Kyrier" dandse Polka og Romaika med Megaras Piger i det simple Kammer med det plumpe Bjælkeloft, hvor Olielampen var det eneste Lys, Brudens Taarer det rigeste Smykke, hvor Brudgommen, straalende af Glæde, selv gik om og bod sine Gæster Kaffe og Raki, Lukumier og Valnodder. De vare som Børn, Unge og Gamle, og først sent paa Natten skiltes man ad; da takkede Bruden os med Glædestaarer og trykkede vor Haand paa orientalsk Vis imod sin Mund og mod sin Pande.

Den næste Morgen forlode vi atter Megara; men før de fremmede Kyrier reiste, maatte de dyrt love, at de skulde fortælle deres Fædrelands Piger om

den græske Dands og om den unge, skjønne Bru
fra Megara. — Endnu samme Middag havde v
naaet Athen.

Vognen holdt for Døren for at føre mig ti
Piræus. Vi kjørte ned gjennem Olivenskoven i e
smukt, stjerneklart Veir; men henad Hymettos' Sid
laa en tyk, uheldvarslende Sky. Mit Maal va
Korinth; jeg vilde, før jeg forlod Grækenland, se
Ruinerne og nyde den prægtige Udsigt.

I Havnen ventede den græske Damper; den e
bygget i England og derfor fortræffelig indrettet; v
gik ombord. — Under den stjerneklare Himmel, belys
af enkelte, farvede Lamper, hviler paa Dækket de
simpleste Befolkning. Her gjøres ingen Fordring pa
Kultur. Det seer man strax i det Ydre. Alle bær
Nationaldragt; samlede i tætte Grupper ligge de mellem
hverandre, Mænd og Kvinder, i broget Mængde. De
farvede Lys er stærkt nok til at røbe et eventyrlig
Svineri; Dækket har ikke været gjort rent siden de
sidste Søsyge; Søvand og Sod, Blod af slagted
Dyr, der beredes til Spise for Passagererne pa
første Plads, flyder i store Strømme hen mellem d
hvilende Grupper. Der er langsmed Siderne Bænke
men disse ere ikke til at sidde paa; de ere forvandled
til Hønsebure. Sædet er Burets Loft, Fodskamlen e
gjort til Ædekasse; sætter en Uforsigtig sig ned, hakk
Hønsene ham i Læggene. Men henover Mængden

ig Skarnet kaste Lamperne deres brogede Skær, og ıdenom Skibet straale Bjerg og So i Maaneguld og ette Farver. Vi gaa ned ad Trappen i anden Kahyt. Her begynder Kulturen; Tobaksrygning er forbudt, og nan er vis paa, at Enhver hernede er klædt om ikke aa Parisisk, saa dog paa Europæisk. Vi aabne Doren, g tætte Skyer af Tobak vælte os imode. Lamperne se, næsten usynlige gjennem Rogen. Paa de fine uropæiske Frakker staar skrevet, om ikke med Bog-taver, saa dog med andre tydelige Træk: Ror mig kke. Vil man henvende sig til de Reisende, da vil nan kun træffe Sovnige og Sovende paa Sovnig-edens og Sovnens forskjellige Trin. Faa af de nange Personer, hvormed anden Kahyt er stoppet, have øie; Resten sover siddende, med Cigaretten hængende ævt ud af den halvaabne Mund. Afsted! Thi her : ikke godt at være. Henover Dækket, hvor de græske Sange er begyndt at lyde! Gjennem Vand og Blod lbage til forste Plads! Hvor Kahytten er stadselig ıdrettet, og hvor Kulturen mellem de meget faa Rei-nde er stegen til sin yderste Spidse! Her er Folk æsten rene, her tager man dog Cigaren af Munden, r man falder i Sovn, ja, en Enkelt gaar maaske a vidt, at han tager Stovlerne af, for han lægger g paa de Floiels Divaner. Men de Sovende istemme ı Alt overdovende Snorken, vaagne op med en stærk Snappen efter Veiret, skrige paa Opvarteren, forlange affe, tage et Par Tag af Cigaretten og sove atter d. Skibets Afgang var bestemt til Kl. 12; det var

derfor beundringsværdigt, at vi virkelig kom afsted K
2½; det skulde have været i Kalamaki Kl. 4, og det v
derfor al Anerkjendelse værd, at det virkelig anko
Kl. 10. Rolig gled Skibet ud ad Havnen i de
maaneklare Aften. Stilheden blev kun brudt af Dæks
passagerernes Sang; Bjergene paa Salamis skinne
gjennem Natten.

Som sagt, Kl. 10 naaede vi Kalamaki i d
skjønneste Veir. — Et Besøg i Kalamaki kan kun frem
kalde een Følelse: Ønsket om snarest muligt at komm
derfra igjen. Vi bleve altsaa læssede paa en Vog
der skulde føre os til Korinth. Det var en almindel
Høstvogn, fuld af Kasser og Kufferter. Paa dis
balancerede nu de Reisende. Det var ufatteligt,
Ingen faldt af, da Vognen satte sig i Bevægelse; m
end mere ufatteligt var det, at endogsaa Kufferter
bleve liggende, da det ene Vognhjul gik en halv Al
dybere end det andet. Vi kjørte henover Isthmen p
samme Maade, snart gjennem Krat, snart paa Kant
af Bakker; tilsidst naaede vi en virkelig Chauss
I saa smukt et Veir er Veien smuk. Tilhøire knei
Geranion, tilvenstre tversover Søen Hymettos og liges
os, langt bort paa den korinthiske Bugts anden Si
det snedækkede, tindrende Parnas med Skyer om Isse
Længer tilvenstre stod Akrokorinth som en mægtig Hal
kugle, omgivet af en skarp Linie, der blev end skarpe
ved den Mur, der som en Befæstning overalt afslut
Siderne. Med Et blev Vognen standset; man meld
at Dampskibet paa Isthmens anden Side dennegang

une havde lagt til ved Lutraki og ikke ved Korinth. For dem, der skulde med Dampskibet, var jo dette en ligegyldig Sag, men for os, der skulde til Korinth, var det dog temmelig ubehageligt. Naa, Vognen svingede af, og nu begyndte Farten hen ad en Vei, der mindede om en fransk Reisendes Ytring: „Veien var efter græske Begreber fortrinlig, vi væltede kun elleve Gange i tre Kvarter," og som jeg sidder her og skriver, er det mig en virkelig Gaade, hvorledes vi med saa let en Vogn kunde flyve hen over Veiens bundløse Huller. — Lutraki er med Hensyn til Ønsket om et længere Ophold kun Kalamaki i høieste Potens; men her er varme Kilder, hvis Grad en Reisefælle først vil maale. Ved Kilderne er anlagt en Badeanstalt, der i sin Indretning virkelig er praktisk. Naar man er traadt ind i Badekamret er det nemlig umuligt andet end at falde i Vandet; thi af Gulv er her meget lidt, og det, her er, er saa raadent, at man, naar man træder derpaa, nødvendigvis maa dumpe igjennem. Vi kjørte fra Lutraki langsmed Stranden og naaede snart Korinth. Jeg har alt tidligere beskrevet det Indtryk, man faar af Byen. Det saakaldte Hotel var et Hus uden Vinduer og uden Tag; det eneste Værelse, der fandtes, var vel en otte Alen høit med et Galleri af Træ. Dette blev anvist de Fremmede til Beboelse; i den nederste Del opholdt Husets Folk sig; her stod Skorstenen, og her toge Gæsterne fra Byen Plads.

Vi gaa hen ad Akrokorinth til. Paa vor Ve
passere vi flere Minder fra Oldtiden, fra den ældst
og fra den yngste. Vest for Staden træffe vi e
Amfitheater, der stammer fra Romernes Tid og e
ganske udhugget i Klippen. Dets Arena er nu hel
bevoxet med høit Græs, og de omkringliggende Sæder er
faldne sammen ved Ælde og Jordskælv; men Arenae
er 300 Fod lang og 200 Fod bred, altsaa temmeli
stor og oval af Skikkelse. Under Sæderne findes he
og der Grotter, hvor man har indesluttet Løverne o
Pantherne, ved hvis Kampe de romerske Frigivne hav
moret sig; thi i den senere Tid bestod Indbygger-
antallet hovedsagelig af disse. I den smalle, vestlig
Ende synes der at have været en Ærestribune; thi he
slutter Ovalen i en Firkant. Endnu vestligere komm
vi gjennem en lille Stad eller snarere usle Spor a
en ussel By, Korinth, saaledes som det saae ud 1858
det er Hytter, hvis Tag er borte, hvis Vægge er
revnede, hvis Gulv, der dannes af Jordbunden, frem-
viser Spalter, hvor Jorden hvert Dieblik synes a
ville aabne sig for at sluge den Smule Rest, de
har levnet. Det er Vidner om et frygteligt Jordskælv
der rystede Egnen for flere Aar siden og tilintetgjord
mangen en Bygning paa dette Sted. Men den væsen-
ligste Ruin ved Korinth er dog syv tiloversblevn
Søiler af et ældgammelt Tempel. De ere Monolithe
og bære endnu nogle Blokke af Architraven. Mate-
rialet er en graa Kalksten, og Stilen dorisk; men For-
holdene ere usædvanligt trykkede, da Søileskaftet nepp

Har en Høide af fire Diagonaler, Kapitælens Echinus springer stærkt frem, og Bjælkelaget er vidt udludende; Halsen har tre Indsnit. Templet skriver sig formodenlig fra Begyndelsen af det femte Aarhundrede, og, skjøndt det ikke kan angives med Bestemthed, tror man det helliget Athene Chalinitis, Pegasus's Betvingerske. — Den romerske Keiser Hadrian har yndet Korinth og gjort meget for Byen; han byggede flere Bade, hvoraf endnu findes Rester. I Korinth havde i den sidste Tid en tyrkisk Pascha sit Opholdssted og sit Harem; oppe paa Akrokorinth med den underfulde Udsigt havde han en pragtfuld Selskabssal, og paa Bastionen over en af Befæstningens Porte henrettede Grækerne den sidste Pascha af Korinth. — Vi staa nu paa Bjergets Sider, og ad en steil og besværlig Vei stige vi opad.

En gammel Invalid fra Frihedskrigen lukker Fæstningens tunge Port op og modtager os med Haandtryk. Selv indenfor Fæstningsmuren, i hvilken der endnu findes Levninger fra Oldtiden, er Bjerget i Stigning, og de glatte Stene gjøre Stigningen næsten værre. Alle Mure, Levningerne af Paschaens Hus, af de tyrkiske Mosker, af de stolte Taarne og Bastioner, der i sin Tid, i Hellenernes, Venetianernes, Tyrkernes Tid, have gjort Akrokorinth til en uindtagelig Fæstning, en Fæstning, der beherskede hele Isthmen, de to Bugter, de dybe Kløfter og de nærmeste Bjerge i Peloponnes, — alle disse Mure ligge nu i sørgelige Ruiner. Men paa Toppen af Bjerget er Udsigten enestaaende. Solen

straaler i Slotsvinduerne i Athen, og Parthenons hvide Søiler skinne os imøde i ni Miles Afstand under os ligger Isthmen, saa smal, at man tror a kunne spænde over den med sin Haand, de to Hav mødes næsten, og hele Kystpanoramet ligger straalend for os fra Kap Sunion ved den saroniske til Gonoessa ved den korinthiske Bugt. Sunion og Bjergene ve Laurion, Hymettos og Parnes og mellem dem de lavere liggende Akropolis, Geranion med sine steil Vægge, hvorfra Isthmen løber ud i østlig Retning Helikon, der ligner en mægtig Kamelpukkel, og tilsyne ladende lige over Kysten det snedækkede Parnas, alle rede hyllet i Skyer. Mod Syd see vi Bjergene Argolis, og mellem dem og den modsatte Kyst den hel saroniske Bugt med sine Øer, med Ægina og Salamis og de mangfoldige andre, der mindre og større, skjønd alle smaa, dukke op fra Havet som var det forstened Sødyr, Hvaler og Sælhunde og fabelagtige Væsner Mod Nordvest strækker det sikyoniske Forbjerg sig ud den korinthiske Bugt, og længer borte seer man, om givne af lavere, snedækte Tinder, der alle stræbe a naa deres Høide, de nordarkadiske Snefjelde, Kyllen og Chelmos. Nærmere henad mod Sydvest seer ma Pente Skufia med Ruinerne af en frankisk Borg o paa Bjerget under os den dybe Slette og de kulsort Klofter, hvorfra vi høre Hjordernes Klokker, og hvor fra Ørne og Gribbe styrte sig ud fra deres Klippe reder. Kun kort er det hele Indtryk, da indfrie Naturen det Løfte, Skyerne om Hymettos gave de

foregaaende Dag; som bragte Rovfuglene dem med, bare Stormene ud fra Fjeldkløfterne, og fra de fjerne, skjulte Dale vælte Skyer sig op over Himlen. Gigantiske Taagemasser have styrtet Parnas og Helikon ind i Himlens Mørke; et orkanlignende Uveir oprører Sø og Hav, Bølgerne skumme mod Isthmen, der seer ud som den vilde forsvinde; Bjergene hylles i Skyslør, et efter et, og den hele Udsigt er røvet os. I det dybeste Dyb skummer Havet, men Bjergene med deres Kløfter under os, om os og over os, ligne et forstenet Hav, hvor den sorte Afgrund er Bølgedybet, medens dens snedækte Spids er Bølgens skummende Top. Paa en saadan Dag blev Sagnet til om Titanerne, der stormede Himlen. Regnen skyller ned, Bjergets Sider ere som Floder, og Soldaternes Hytte kun et usselt Ly mod Regnens Strømme.

I dette Ly maatte vi imidlertid blive, idetmindste til Regnen havde lagt sig; thi paa at komme ned ad Bjerget var ikke til at tænke. Vi sade med vor Invalid ved en Kamin, der indtog Hyttens halve Rum, foran et Baal af unge Træer, der vare fældede paa Bjergets Sider. Udenfor rasede Uveiret, Stormen hylede, som om den vilde kaste Bjerget overende, Regnen truede med at bryde gjennem Loftet, og den lille Stue var fyldt med Røg. Et Teppe lukkede for Døren; for at faa Røgen ud, blev dette trukket tilside, og Uveiret havde nu frit Kjørind. Vi frøs som paa en nordisk Vinterdag, og Tiden begyndte at falde lang; saae man ud gjennem den enkelte Rude, kunde Blikket

ikke naa længere end til Klippens Rand. Vi gave os til at udspørge vor Invalid. „Det er altsaa en uindtagelig Fæstning, dette Akrokorinth?" — „Aldeles uindtagelig." — „Hvor stor er dens Styrke for Tiden?" — „Sex Kanoner, to Mand og een Korporal." Det var ikke godt muligt Andet end at le. Saa gled Talen over paa Roverne, Aftenen begyndte at falde paa, og det blev saare uhyggeligt deroppe paa Bjerget. „Er Egnen her nu sikker?" — „Overalt." — „Hvor er den berygtede Bandit Lichos, som huserer saa frygteligt i Peloponnes?" — „Han ligger altid her i Kløfterne." — „Kalder Du det sikkert?" — „Pah, det er nu hans Forretning." — „Hola, ho, mordio, diavolo!" skreg det udenfor; vi hørte Vaabenklirren og lidt efter stod der et langt Gespenst midt i Stuen, rakte Haanden ud og raabte »bon soir!« Han var efterfulgt af en anden Bandit, væbnet indtil Tænderne. Det var Resten af Borgens Besætning, der holdt sit Indtog. De fortalte, hvor skrækkeligt det havde været at bestige Bjerget, og deres Klæder bekræftede, hvad de fortalte. Solen var allerede nede, Soldaterne gave sig til at lave Mad og spurgte, om vi vilde have Blæksprutter. Vi betakkede os. Saa kogte de da en Pilaf, ristede Svinekjød og Brød over Ilden og kogte Kaffe. Vi satte os paa Gulvet med Benene overkors og nøde vort Maaltid: Pilafen smagte herligt, Svinekjødet endnu bedre og Kaffen bedst. Saa begyndte da Soldaternes Aftenunderholdning. Den bestod i en eiendommelig Koncert. Husets Kat blev hentet, Korporalen

satte sig paa Kanten af Stenbænken, løftede den op ved Halen, og nu begyndte den at synge og at klattre op ad sin egen Hale. Til Slutning maatte den fremsige hele Alfabetet: han kneb den om Struben: Alfa, sagde Katten, han vrængede Underkæben ned og stak den under Hagen: vita, sagde Katten, og saaledes hele Alfabetet igjennem under vor Latter, der naaede sit Høidepunkt, da det plagede Dyr hvinede sit Omikron, og, efter at have stønnet Omega, løb ind bag Kaminen. Med denne Underholdning var Soldaternes Dag tilende; vi strakte os paa Stenbænken, og medens Stormen hylede udenfor paa Bjerget, sov vi sødt til den lyse Morgen.

Da vi stode op, laa Alt med Sne. Regnen var standset, men det var koldt og stormede endnu. Det holdt haardt at komme ned fra Bjerget, og før vi naaede tilbage til vort korinthiske Hotel, var Meget af Dagen gaaet. Derefter gik vi rundt til Bønderne for at see, hvad de kunde have af Oldsager, og vi fandt skjønne Ting. Vi saae en Skaal, vel en halv Alen i Diameter, af den mest sirlige Form, flad paa en lav Fod, morkebrun med sorte Figurer: dandsende Kvinder. Den blev tilbudt os for hundrede Drachmer. En anden Bonde havde et stort, kostbart Relief fra et antikt Tempel, en tredie en Broncestatuette af Afrodite. Det var aabenbart, at de vare i Besiddelse af meget Mere, men de vare ængstelige og turde ikke vise det frem. — Vi forlode snart Korinth og gik den næste Morgen med Damperen tilbage til Piræus. Herude

fra Havet og fra det Punkt paa den hellige Vei, hvor den forlader Passet, tager Akropolis sig bedst ud. Seiler man i stille Veir, som det nu igjen var blevet, over den skjønne Bugt, da er Indtrykket af den hele Natur, Bjergene om Havet og den attiske Slette, det skjøntformede Akropolis med Gudernes Templer, stort og dog mildt, majestætisk og dog venligt. Men størst maa Indtrykket dog have været, naar man i festligt Optog, med Sjælen fyldt af Mysteriernes Hemmeligheder, kom fra den smalle, uhyggelige Vei mellem Bjergene, og den hele Slette med det lyse Akropolis paa Hymettos' dunkle Baggrund atter pludselig viste sig for det af Guddommen betagne Blik.

4.

Syra.

At forlade Athen og forlade det med den Bevidsthed, at man maaske aldrig kommer der mere, og saa at kaste et sidste Blik paa det attiske Land og dets Bjerge, om hvilke der er sagt, at et Menneskeliv ikke var nok til at lære deres Fuldkommenhed at kjende, det har Noget ved sig som at sige Farvel til Verden. Og dog maatte det ske; det var saa, min Vogn rullede for sidste Gang ned ad Veien til Piræus. I den tidlige Morgen dampede vi ud af Havnen, henad Middag gik vi forbi Sunion, hvorfra de hvide Søiler hilste os Farvel. Søen gik hoit, men det var varmt som om Sommeren, og Solen straalede i sin hele Glands, skjondt vi vare i Begyndelsen af Februar.

De græske Øer og det skummende Archipelag! Her breder det sig, her standser Øiet, hvert Øieblik et nyt, et andet! Vi seile fremad, og hvad der før traf sig sammen, det vider sig nu, Skyggerne, der før faldt hist, falde nu her, Fortoningerne vexle, den Ø, der

før stod fjern og mat, kommer nærmere, bliver tydelig, skinner i Solen, og den, der før stod os nær i skinnende Glands, træder tilbage og svinder hen som en Taageskikkelse over Havet. Og dog er det stadig de samme Øer, der sees, den samme Modsætning mellem Hav og Klippe, Lys og Skygge. Alt som vi seile frem, ligger den første for os som en lys, skarp Tegning mod en fjernere Ø; vi seile den forbi, og nu ligger den frit for Øiet, kun Himlen og Havet er dens Baggrund. Men nu er ogsaa den fjernere kommen frem; og som den før laa mørk bag den nærmere, lyse, saa ligger den nu lys mod en fjernere, mørk. Og saaledes vexler det Alt, medens vi seile. Der springer en lille, i brudte Linier spillende Klippeø frem bag en anden; men vi seile, og den bliver skjult; snart komme vi ud paa den modsatte Side, og nu viser den sig fri, Side om Side med den anden, men som i en ganske ny Form, i et ganske andet Forhold af Lys og Skygge. Det vexlende Skue begyndte strax, da Sunion laa for os. Den første Krands af Øer kom tilsyne; Ægina laa bag os som svævende i Luften, Attika trykkede sig sammen for Øiet, de høiere Rygge laa i det klareste Lys, Kløfterne tegnede sig mørkt paa de opadstræbende Vægge, og de lavere Høider svandt ind i de større; Øerne Kea og Thermia og tilhøire Georgi kom frem, deres Omrids stode saa skarpe som Knive mod den varme Luft, medens de fjernere Øer tittede frem bag dem, mellem dem, over dem, dæmrende, næsten spøgelseagtige, graa=

nende, skyligneende, en enkelt med en funklende Spids op imod Himlen. Vi seile ind i Sundet mellem Kea og Thermia, Ægina og Fastlandskysterne ere borte, og som gjennem en Port see vi ind i den næste Kreds, der aabner sig som en pragtfuld skinnende Rotunde. Altsom vi skyde ud forbi Pynten af Thermia, komme Øerne frem en efter en; det er en straalende Krands; Solen staar i Vest; Siderne af Kea og Thermia ligge som mørke Skygger. Mod Syd kommer Piperi frem paa Serphos Baggrund, Serphopulo frem paa Siphenos Baggrund, Antiparos og Paros begrændse den sydøstlige Horisont, beskinnede af Solen, og ligeudfor Stavnen viser Syra sit nøgne, skinnende Bryst. Tinos og Andros see for Øiet ud som een og danne Baggrunden for Giura, medens mod Nordvest Euboea hæver sig op over Havet. Alt som vi nærme os Syra træder Piperi frit ud, Serpho sees som en stor Klippe mellem Piperi og Serphopulo, Siphenos hele Væg ligger klar for os, og mellem den og Antiparos aner man i den fjerne Horisont fjernere Øer. Vi seile tæt ind under Syras truende Klipper, Bølgerne bryde sig voldsomt mod dens Fod, og som vi staa ud om dens yderste Pynt, der er besat med Møller, kunne vi endelig see ud gjennem den smalle Kanal mellem Tinos og Andros. Vi svinge omkring Pynten, og, — ja vi komme ind i en ny, tættere samlet Krands, men vort Øie dvæler nu kun ved Byen Hermopolis, der viser sig over Havnen straalende hvid, liggende opad en steil Klippe, hvis øverste Spids er kronet med en

lille Kirke. Saa steilt ligger Archipelagets største By, at der neppe er det Hus i den, der ikke kan sees herude fra Skibet. Det er et gæstevenligt, smilende Syn.

Den astronomiske Professor i Athen, Direktor Schmidt, havde givet mig Brev med til Syras berømteste Mand, Østerrigeren, Konsul Hahn, i Literaturen bekjendt som Samler og Oversætter af de nygræske Eventyr, som Christian Winther har oversat os paa Dansk. Han modtog mig med en Gæstfrihed, som man kun kan finde den hos ham, og viste mig strax den første Aften et Exemplar af Winthers Oversættelse, som denne havde sendt ham, og hvori han havde skrevet: „Til den ædle, lærde Østerriger fra en af det skændigt forraadte og grusomt forurettede Danmarks Sønner". Han havde aldrig forstaaet Tilskriften og bad mig oversætte den. Da han havde hørt den, trak han paa Smilebaandet; det var det eneste ubehagelige Øieblik, jeg havde hos Konsul Hahn. — Om Dagen førte min Vært mig ud at see paa Øen og Byen, om Aftenen bragte han mig paa Baller og Lystigheder, hvori Syra tumlede sig i disse Dage, Karnevalstidens muntreste.

Øen selv frembyder ikke et eneste Punkt, der i sig er skjønt. Klipperne have, seet fra Dalene, ingen bestemt tegnede Former; her er ingen Vegetation, her mangler Pragt og her mangler Ynde. Syra er i Grunden selv kun en eneste Klippe, hvis sande Form maa sees fra Havet. Men bestige vi Øens høieste

Punkt, da have vi atter en Udsigt, der søger sin Lige. Alt er lutter Lys. Lige over vort Hoved staar Solen, Lysbringeren, hvorfra ligesom det hele Syn straaler ud; varm og mørkeblaa, sittrende og gjennemsigtig daler Himmelkuplen ned fra den til alle Sider, og rundt omkring os bølger Havet, som var det kun til for at gjenspeile Himlens Glands. Som en Krands af Diamanter straale Kykladerne rundtomkring. Thermia, Piperi, Serpho, Serphopulo, Sipheno, Antiparos, Paros og Naxos, Kykladernes Have, Mykonos, Tinos og Andros, Giura og Kea danne den skinnende Kreds. Overalt skyder Havet sig ind og ud, forsvinder bag en Ø og titter frem igjen, lader Ens Blik glide med sine Bølger til hvor de i det Fjerne kysse Stranden af Euboeas Kyst. Der funkler den hellige Elias med Isdiadem, og udover Giura samle alle Lysstraalerne sig paa den høieste Tinde: det snedækte Parnas i tredive Miles Afstand fra det Punkt, hvorpaa vi staa. Denne Lyskegle i det fjerneste Fjerne kappes næsten med Solen i Glands, og Ingen, der har seet den skinne ud over Landet, Havet og Øerne, vil nogensinde glemme dette Syn, denne Udsigt af Straaler og skinnende Lys. — Selv et Brudstykke af den gjør et dybt Indtryk, nydt f. Ex. fra Konsul Hahns Vindu. I Forgrunden staa Mandeltræerne i hans Have i fuldt Flor, en enkelt lille Palme svaier over dem, nedenfor breder Havet sig, og paa den anden Side skinner Mykonos os imøde. Man kan sidde i

hans hyggelige, af Gæster altid besøgte Stue og see paa dette ufravendt i hele Timer uden at blive træt.

Staden tæller mellem tredive- og fyrgetyvetusinde Indbyggere, lokker mange Reisende til ved sin eiendommelige Beliggenhed og aander et Liv, som vel er sjeldent i saa lille en By. Der var et Bal paa trehundrede Par, og det var glimrende, besøgt af Folk fra alle Verdens Kanter og straalende af Uniformer fra alle søfarende Nationer. Byen har et Theater, naturligvis italiensk Opera. Selskabet, der blandt Andet opførte Attila, var vel kun maadeligt; men da Logebesøgene efter italiensk Mode er det Vigtigste ved Sagen, er Selskabets Dygtighed jo tildels ligegyldig. I ethvert Tilfælde var her dog en Primadonna, kjøn nok til at alle Byens unge Herrer kunde forelske sig i hende og istemme et vanvittigt Bifald, og Logerne vare saa hyggelige og saa rigt moblerede, at Familier som Soutzos og Kalergis i dem kunde modtage, hvem det skulde være. Dette og meget Andet viser, at Byen staar sig godt. En Vandring gjennem dens Gader lønner Umagen. Skjønt Gaderne ere meget steile, ere de dog i den nedre Del af Byen ikke umagelige; thi de ere fortrinligt brolagte og saa rene, at man skulde tro sig langt borte fra Grækenland og Orienten. Husene ere hvide og see pyntelige ud, og overalt titte duftende Haver frem bag Gærder og Stakitter. Men dette er dog ogsaa kun Tilfældet i den nedre Del af Byen. Hermopolis deles nemlig i den nedre og den øvre By, Nysyra og Gammelsyra; bag Nysyra, der er op-

taaet i de sidste fyrgetyve Aar, og hvis Indbyggere ildels leve i Fjendskab med Gammelsyras, aabner sig n Kløft, over hvilken der fører en Bro. Paa den nden Side af denne begynder Gammelsyra. Her ere Gaderne snevre, smalle, skidne og steilere end den steileste Trappe. Gangen er derfor yderst besværlig, nen oppe fra Toppen er Udsigten skjøn. Staden, der igger skraat nedad Klippen, og de mange Skibe i Havnen for dens Fod tage sig venligt ud heroppefra. Gammelsyras Indbyggere ere Katholiker i Modsætning il Nysyras, der ere Orthodoxe, og man paastaar, at nangen en Beboer af Nysyra aldrig har besøgt den ovre Stad.

5.

Smyrna.

Vi seilede ud mellem Tinos og Mykonos. Det aabne Hav laa for os uden Øer; først senere blev Chios synlig, dukkende mere og mere frem af Bølgerne til den endelig viste sine nøgne, skinnende Bjerge. Vi svingede rundt om Øens sydlige Kyst, seilede op mellem den og Fastlandet og havde naaet den første asiatiske Station, Hovedstaden paa Chios. Den gjør et blændende, lokkende Indtryk; det er kun Bevidstheden om, at vort Skib snart gaar videre, der kan afholde os fra at gaa i Land. Staden har en stor Udstrækning; thi Meget af den ligger i Ruiner, mellem gamle genuesiske Havnebygninger med Taarne ligger vort Skib i Havn. Rundtom Byen smile dens mange Haver, og Blomsterduft naar ud til Skibet, medens de ranke, mørke Cypresser gynge frem og tilbage i den lette Vind. Bagved taarne mægtige Bjerge sig iveiret, vildere, men i ligesaa skarpe Omrids som paa de andre græske Øer. Handlende Drenge komme ombord og falbyde

Mastix og andre syltede Sager, medens Fastlandets Bjerge fra Sundets modsatte Side gløde i den nedgaaende Sol, og Chios kun viser os sine som graa, mørke Skygger, hvorover det sidste Solskær paa Himlen ligger som en gylden Krands. Og i Aftnens vemodige Stemning træde Øens Minder frem og svæve over Byen i Bjergenes lange Skygger. Thi alt i Perserkrigene var den berømt, og i den peloponnesiske Krig hævnede Athenerne dens Frafald ved store Ødelæggelser. Da Middelalderen havde udslettet Oldtidens sidste Indtryk, da laa Genueserne paa disse Bølger, og i henved to Hundredaar var Chios deres Eiendom. Men senere, som tyrkisk Land, blev Øen behandlet mildt, og i Begyndelsen af dette Aarhundred regnedes dens Indvaanere til de mest velhavende Grækere. Man havde anlagt Skoler, Staden havde en Mængde rige Kirker og Klostre, dens Kjøbmænd havde Huse i hele Levanten, ja selv i Vesten. Men da Grækenland reiste sig, sluttede en Del Chioter sig til Opstanden, og nu var dens Lykkes Tid tilende. Kapudan Pascha landsatte en Hær, der var forstærket med Pøbel fra Lilleasien, og den blomstrende Ø blev helt lagt øde. Dog — Hævneren kom: under Chios sprængte Kanaris det tyrkiske Admiralskib i Luften; Øen hævede sig atter, men, som fortalt, med en Hovedstad tildels i Ruiner. Nu funkle Stjernerne over vort Hoved, Chios ligger bag os, i Maaneskin ile vi opad Bugten ved Smyrna, og Maalet var naaet midt i den lysende Nat.

Den næste Morgen sværmede de tyrkiske Told-
embedsmænd omkring os i Baade; men de gjorde en
ikke mindste Tegn til at ransage vore Kufferter; d
ventede kun paa en „Bakschisch", en Drikkeskilling
naar de havde faaet den, lode de os uhindret gaa
Land. Vi roede ind mod Byen. Rigt bevoxed
Strandsletter smilte om os, skjønt formede Bjerg
hævede sig til en Høide af 1500 Fod over dem, o
mellem Havet og Bjergene bredte Smyrna sig i ellip
tisk Form, overskygget af umaadelige Cypresser, me
mangfoldige, slanke Minareter. Over Byen laa de
gamle, ødelagte Kastel, indenfor hvis Mure man vi
have fundet Spor af det Stadion, hvori den hellig
Polykarp led Martyrdøden. Vi satte Foden pa
Asiens Kyst!

Smyrna er Tyrkernes Ismir, Anatoliens Dron-
ning, den elskede Stad, af de Gamle priist som „Asien
Pryd, Joniens Krone". At man først skal komm
iland i Frankernes Kvarter! Lad os skynde os bor
fra det og dets skidne Hotel. Her er Jødernes
Paa deres Huse have de malet en udstrakt Haand
den skal holde Messias fast, naar han farer forb
Gjennem de snevre, skidne Gader vandre de mærkelig
Børn af denne evige, spredte Nation; deres Præg e
vel ikke her saa egent som i Europa, men de ere do
saa tydelige at skælne mellem Franker og Tyrker me
deres større og skarpere Træk og med deres utilslørede
Kvinder. Over deres Stad kneise i Grupper de høi
Cypresser; men træde vi hen under dem, staa vi pa

n tyrkisk Kirkegaard. Her vende alle Gravene mod Kaaba; de ere dækkede med Stenplader, undertiden idhulede, at de kunne optage Vandet fra Gud. For egge Gravens Ender er opreist Sten, hvoraf den ene ærer en Turban, hvor det er en Mand, der hviler, n Muslingskal, hvor det er en Kvinde. Paa Stenene r der Indskrifter, paa den ene det første Kapitel af Kora-en, paa den anden den Dødes Navn. Er han død n voldsom Død, f. Ex. for Bøddelens Haand, da liver det fortalt gjennem Omskrivninger: „Skyggen f den keiserlige Naade blev røvet ham i hans Livs lften". Men paa den anden Side Kirkegaarden lege e brogede, tyrkiske Børn. Vi ere inde i den tyrkiske Stad; en Række Kameler skride hen mod Frankernes Kvarter; den standser og en tilsløret Kvinde stiller sig en og kjæler for den ene; da komme de blege, farve-øse Franker gaaende, og hun vender Ansigtet ind mod Muren og skjuler sig med sit Slør. Sorte Fruen-immer betragte os med arrige, snærrende Miner, en uldspraglet, silkeklædt Dreng kaster en Sten efter os, Negerungerne hvæse, og de gamle Tyrker, der nyde eres Vandpiber inde i Kaffehuset, vende roligt, uden t forandre en Mine, Blikket om imod os. En nyntet Haremsslave jager os forbi, en stadselig Rig-mand paa en prunkende Hest kommer, fulgt af sin Slave, ridende ned fra Høiderne, hvor Gaderne be-ynde at sno sig opad Pagos; gjennem Gyder, der nyde ud til Siden, nyder man Udsigten over den kjønne Bugt. Da gaa vi tilbage og søge hen til den

græske og armeniske Del af Staden. Det er som er anden By: Gaderne skinne nette og rene, Husene er hyggelige og venlige, og gjennem den aabnede Dør see man gjennem Forstuen ind i Haver med pladskend Fontainer. Gaa vi saa hjemad til Hotellet i Franskernes Stad, da træffe vi i den store Hovedgade er broget Blanding af alle disse Mennesker, og Europæerne, hvoraf her vise sig mange, tage sig blege o ynkelige ud mellem disse brogede Dragter.

Det er, som om det hele Asien her sköd sine Forposter frem for at vogte paa de indtrængende Europæere. Thi fra alle Europas Nationer komme Reisende hid, mest Handlende, der drage bort igjen, men ogsaa mangen En, der kommer for at blive. He træffer man Italienere og Englændere, Franskmænd o Tyrkere, spanske Jøder, handlende Schweizere, ja, omm i en lille, snever Gade bor endogsaa en gamme Smed hjemme fra Danmark. I de rige Basare kjøbslaa de, blandede mellem alle Asiens Nationer Her tumle Tyrkere og Persere, Arabere og Negere, Russere og Tartarer, Tscherkesser og Armeniere si mellem hverandre, alle i Nationaldragter, under Basarens Tag, og brogede som Mængden i Gaden sidd Kjøbmændene i deres Bod mellem deres mangeslag Varer. En Kameldriver kommer travende med sin fire Dyr, et dumpt Brøl lyder ned gjennem den lukkede Gade, han er atter forbi og andre malerisk Skarer følge. En tilsloret Kvinde staar ved en Guldsmeds Bod, den lille Pige ved hendes Side rækker d

arvede Fingre op efter Perlerne, der hænge i Loftet
aa lange Snore, en Perser med sin laadne, spidse
Hue staar bag dem og søger at snappe et Blik. Da
rager hun Sløret tæt sammen og gaar, men snart
aar Perseren Erstatning; thi uden Slør træder en
lond, engelsk Skjønhed hen og kjøber et af de
ydelige Sølvtraadsarbeider og flere af de aller-
ostbareste Smykker.

Der gaar nu fra Smyrna en Jernvei ind i
Landet. Langsmed den strækker sig en Række tyrkiske
Kaffehuse, hvorfra Tyrkerne med høitidelig Nysgjerrig-
hed og gravitetisk Foragt stirre ud efter det forbifarende
Tog. Skærende den, gaar Veien ud til Karavanernes
Bro, hvor Asiens høieste Cypresser voxe. Det er et
mørkt, alvorligt, kæmpemæssigt Syn. Henover denne
Bro kan man see Rækker paa hundrede Kameler bringe
Varer til Byen, en efter en komme de, skride lang-
omt frem, saa høitideligt og adstadigt, at man skulde
ro, de havde lært at gaa af Tyrkerne eller Tyrkerne
af dem. Deres Byrde tynger dem ikke, men det er,
om om deres Hoved var dem til Besvær, og paa den
fremadbøiede Hals bevæge de det stadigt frem og til-
bage. Utallige, flere tusinde Kameler ligge paa den
lave Plads under og ved Siden af Broen, i Skyggen
af de høie Cypresser; det er mærkværdigt at see disse
Dyr blive belæssede. De ligge paa Knæ, medens
Kameldriveren lægger sine Varer paa dem; saasnart
den ikke kan bære mere, reiser Kamelen sig op; har
han givet den for ringe en Byrde, bliver den liggende,

indtil den faar mere. Det er et sendrægtigt og hæsligt Dyr, men af en vidunderlig Nytte i disse veiløse Egne. Naar de ude i Landet komme vandrende i lange Rækker, navnlig ned gjennem de store Sletter, er det dog et malerisk, stemningsfuldt Syn. Med deres tvende Pukler og underlig seilende, høitidelige Gang, synes de at høre hjemme mellem disse Tyrker, mellem disse stive Cypresser, paa disse store, udstrakte Sletter, hvor de tage sig ud som Skibe paa det stille, veiløse Hav.

Vi maa ud at see paa Landet, ud at see paa en ægte tyrkisk By. I Favn af det mægtige Sipylosbjerg, med Hermosdalen for sin Fod, ligger den gamle tyrkiske Stad Magnesia med sine Kupler og Minareter. Faa af Orientens nærmere Byer have i den Grad som Magnesia beholdt deres ægte Præg. Og dog har Kulturen nu ogsaa tilladt sig at røre ved den. Nu naar man Byen ad Jernveien fra Smyrna.

Sletten, der strækker sig foran Byen, danner en uhyre Kreds, rundt omgiven af Bjerge. Den er skjøn og frugtbar, skjønnest dog om Aftenen, naar de vestlige Bjerge kaste deres Skygger hen over Egnen og tegne Omridsene af deres Tinder paa de østlige Bjerges Væg. Farvespillet er da ligesaa rigt som i Grækenland; men Slettens Vegetation er ulige rigere end de tilsvarende græske Steders. Langsmed Floden voxe Tusinder af Blomster, Figentræer og Mandeltræer, Popler og Cypresser i Mængde. Hvor Egnens Skjønhed er mest ioinefaldende, der have Tyrkerne stillet

n Krands af Sten; det veed da Enhver betyder: Her bør man bygge Allah en Moske.

Inde i Byen rører det orientalske Liv sig med en virkelig typisk Storhed, hver Gruppe er et farverigt Maleri. — Røde, gule, grønne, violette og blaa Turbaner i Mængde; hvide Kvinder med sorte Nethjelme udenfor Sløret, Grækere med Fustanella og Persere med store, spidse Hatte, nylig komne til Byen med de store Karavaner. Negerunger, stinkende af Urenlighed, skrigende som besatte efter Europæerne og kastende Snavs paa dem; herreløse Hunde, der fare om som vilde Ulve, kastende sig over de Aadsler, der ligge henslængte i Skarnet; Kameler i lange Rækker, skridende frem med dumpe Brøl og sættende Benet en halv Alen ned i Mudderet, der springer de Forbigaaende om Øret; Tiggere, navnlig Negere, ophøvnede i Ansigtet af det væmmeligste Udslet, magre og usle paa Legemet, som ikke kan skjules af deres fantastiske, brogede Pjalter; med de tynde Fingre og tykke Læber snappe de efter Alt, der blot har et Gran af Mulighed for at fortæres. — Paa Torvet sidde under de mørke Cypresser de brogede Kjøbmænd med Benene krukne op under sig; ubevægelige, som forstenede i deres Stilling, synke de, alt som de sidde, dybere og dybere ned i Dyndet. Ved Indgangen til Basaren have en Flok Blomstersælgersker sluttet Kreds. Da Europæerne vandrede forbi, bukkede de sig ned for at skjule Næsetippen, der stak frem af Sløret; da de atter reiste sig op, var Sløret fuldt af Mudder. Men i

Basaren ligge Orientens rigeste Varer udstillede mid i Skarnet. Her spanker den gamle, gravitetiske Tyr op og ned med sit rolige Ansigt og lange Skæg, me Hænderne paa Ryggen og et Turbanbjerg paa Hovedet han gaar mellem alle sine Koner og Slaver; nu staa han stille, Konerne og Slaverne med ham, nu gaa han, Konerne og Slaverne følge. Alt langsomt o uden at der tales et Ord.

Tyrkerne ansee nemlig Talen for en overflødi Ting; kun Nød bryder alle Love. Vi besøgte i Mag nesia en fornem Tyrk; han sad paa en Divan me sin Søn; Slaverne stode langs Væggene. Kort efte traadte en anden Tyrk ind, Slaverne bød denne e Pibe. Han tog da Plads, tændte Piben, hilste saa d Tilstedeværende, idet han lagde Haanden paa Hjert Mund og Pande; derpaa røg han sin Pibe og gik si Vei. Han havde ikke sagt et eneste Ord.

Men Jernveien fra Smyrna havde været en sto Begivenhed. Tyrkerne ansee den og Telegrafen for d største Ugudeligheder, Verden har fundet paa; me deres Nysgjerrighed formaa de dog ikke at tving De spadsere paa Banen, saa lang som Dagen er, o paa Skrænten sidde de hvide Kvinder og stirre o stirre. Naar Toget nu kommer, stille de sig — alti saare langsomt og alvorligt — hen, føle nu paa Skin nerne, nu paa Lokomotivet; saa stirre de. Naar d da ere komne sig af deres første Forbavselse, sætte d sig i Kreds, med Benene trukne op under sig, uden a sige et eneste Ord; men de stirre og stirre. For

naar Natten falder paa, gaa de tilbage til Byen, langsomt og alvorligt, kjøbe paa Veien en Papirslygte, vralte afsted gjennem Snavset og forsvinde endelig i Døren til deres Harem.

Da Forbavselsen over Jernbanen havde sat sig noget, besluttede man endelig at kjøre med den. Saa foer man den hele Dag frem og tilbage, fra Magnesia til den nærmeste Station og fra den nærmeste Station tilbage til Magnesia. Der maatte nu gaa Extratog den hele Dag; thi hvorvel det ansees for trælleagtigt og den Fribaarne uanstændigt at bevæge sig hurtigt eller overhovedet at foretage Nogetsomhelst, kunne dog de gamle Tyrker godt lide at komme hurtigt afsted. Saa vralte de da til Stationen for at faa Billet, Slaven løser den og overrækker Herren den. Den er naturligvis til tredie Klasse, fordi der er billigst, men de styrte Alle til ved første, fordi der er pænest. Naar man da endelig har faaet dem overbevist, og de ere pakkede ind i Vognene, saa stikke de Hovederne ud og nikke, medens Toget farer afsted, til Venner og Bekjendte, der sidde langs Grøfterne fra Magnesia til den nærmeste Station. Alle disse Turbaner og Fezzer og røde, cylinderformede Hatte, de lange Skæg og alvorlige Ansigter i Ramme af de smaa Jernveisvinduer, danne et saare komisk Syn. Naar saa Turen er tilende, aabner den engelske Konduktør Vogndøren, og nu styrter der en Bunke Tyrker, der ikke vare forberedte paa denne Eventualitet, over hverandre ud i Snavset. Uden et Kny, yderst lang=

somme, uden Forandring i Miner, reise de sig atter op, vralte hen til Billetkontoret, løse atter Billet og kjøre tilbage til Magnesia.

En Ven af mig, Ingenieur Møllhausen, tiltalte en saadan gammel Tyrk, der havde kjørt frem og tilbage den hele Dag. Han priste sig lykkelig. Derpaa vraltede han hen gjennem Gaden og forsvandt med sin Papirslygte i sit Harem.

Da vi atter vare i Smyrna, laa den østerrigske Lloyddamper „Amerika" beredt til at føre os bort. Det var den tre og tyvende Februar. Til Afrika var den Tanke, der fyldte mig, da jeg snørte min Randsel i Hotellet, den Tanke, der jog mig ned gjennem de snevre Gader om Eftermiddagen, medens Solens sidste Straaler forgyldte Byens gamle Kastel. Igjennem en Trængsel af Franker og Tyrker, af Æsler og Kameler naaede jeg Havnen, og snart gyngede den spinkle Baad med de græske Norfolk paa de høie Bølger, der i Forening med den stærke Vind fra Bugten er Kjendetegnet paa en Foraarsdag mod Solnedgang paa Smyrnas Rhed. Naar Solen er borte, naar Natten med sine stærke Skygger stiger op fra Havet, der synger sin Sang nede mellem Kystens høie Bjerge, da bliver det i Reglen roligt, da slumrer Naturen, og Døden lægger sit Billed hen over den levende Handelsstad og dens end mere levende Havn.

Skibet laa langt ude paa Rheden; det pleier at føre Posten fra Triest til Alexandrien, men var denne Gang bestemt til at tage en Afdeling af den hellige

Karavane fra Konstantinopel til Smyrna med til Ægypten, hvor den skulde forene sig med sine Brødre og drage videre paa sin Vandring til Profetens hellige Stad. Da min Baad lagde til, og jeg steg op paa Skibet, var det som en hel ny Verden viste sig for mig, trods det, at jeg nu havde levet en hel Uge mellem Tyrker, — sexhundrede Mænd i alle Orientens Dragter stode paa Skibets Dæk med Hænderne løftede mod Himlen, og som ved et Trylleslag kastede de sig Alle ned i Bøn og Paakaldelse; kun enkelte Christne stode opreist mellem dem i deres farveløse Dragter, stumme, med forlegne Blik.

Og Skibet lettede Anker, medens Muhamedanerne bad, det satte sig i Bevægelse henover den skjønne Bugt, paa hvis modsatte Side Solen gik ned mellem Bjergene. Vi kastede et Afskedsblik mod Smyrna; den lænede sit Hoved til Bjergenes glødende Bryst, den kjølnede sin Fod i Bugtens Vande, der snart glide blidt, snart skummende vredt mod den homeriske Strand, for hvis Fod de kaste Perler som Tribut. Saaledes ligger den gamle Stad, den, hvortil Forjættelsen har lydt: Bliv tro indtil Døden, og jeg vil give Dig Livets Krone. Og skjøn var Stadens Afskedshilsen til vort Skib. Selv laa den alt i Mørke ved Bjergenes Fod, knap skimtede man dens dunkle Cypresser fjernt ude ved Karavanernes Bro, men Havet sang med dybe Toner, og Bjergene spillede i tusinde Farver, lyse paa Høiderne, mørke i Kløfterne, frem af hvilke Natten væltede mer og mer og snart endogsaa skjulte Bjergenes

Tinder. Havet blev roligt, sorteblaa kantede Bjergene det, men over vort Hoved var Himlen endnu lys, rosenfarvet af Solens Skær. Da kom den første Stjerne frem, et Blik til Smyrnas sidste Minaret, og nu var det Nat. Vi svingede om Bugtens yderste Pynt, Archipelaget bredte sig for vort Øie, stille og mildt under Østens maaneklare Nat; Muhameds Sønner havde strakt sig paa Dækket, kun paa Hjulkassen sad en Flok Negere og hylede deres vilde Sang.

Da den næste Morgen Østerlandets skinnende Sol stod op bag Asiens fjerne Kyst, skinnede den for os henover Archipelaget, hvor de mangfoldige Øer hæve sig af det blaanende Hav. Naar Solen i sin hele Pragt skinner henover dem, og de mange Kyster mildne Havets strenge Majestæt, saa det ligner en Indsø, kantet med Bjerge, da er det et glimrende Syn, og en saadan varm Februar Formiddag paa Archipelagus bliver et af de kjæreste Minder, man bringer med sig fra Orienten. Det var mellem de sydlige Sporader, vort Skib lagde sin Vei, det var Samos og Nikaria, det var Patmos og Rhodos med deres mange Søstre, vi fløi forbi, og snart svandt Landet os af Syne, og vi endte Dagen paa det vildene Hav, hvor intet Land var at see, og kun Himmel og Bølger bredte sig for Øiet. Fra Galleriet, der som et øverste Dæk løber hen over de andre, stod jeg om Aftnen og overfaa mit Reiseselskab.

De laa paa Dækket i store Klynger, Mennesker af alle Farver, og samtalede i alle Morgenlandets

Tungemaal. Negere og Tartarer, Dervischer og Joder, Mænd og Kvinder i broget Masse, med stum Forundring beskuende Havet og Skibet, der som en Aand førte dem hen over dets Dyb. Men Skuet var ikke altid lysteligt, thi Morgenlandets Søn elsker fremfor Alt Svineri, og hvad man saae, indbød ikke altid til at stifte nøiere Bekjendtskab med Muhameds Sønner. En Flok Tscherkesser kogte deres Mad; med Næver, der aldrig have været vaskede, rodede de om i Suppen; vare deres Hænder dem for smudsige, og et saadant Exempel forekom, da hældte de Suppe i et Kar, vaskede sig deri og kastede den ud over Dækket, Resten, der blev tilbage i Fadet, drak de af den hule Haand. Naar Maaltidet var endt, klædte Mændene sig ganske af og fangede Utøi i deres Klæder, og denne Beskæftigelse kunde medtage den hele Tid mellem Middag og Aften; naar de saa vare færdige, begyndte de at tilberede Aftensmaden, reiste sig efter denne op og forrettede deres Bøn, strakte sig saa paa Dækket og sov; men fra de sovende Masser lød en Snorken, der kappedes med Hjulenes Klappren og overdøvede Maskinens Støi og Dampens Pusten. Over det Hele spredte den sydlige Nat sit underfulde Skær og belyste med en magisk Klarhed den sovende Verden, der sluttedes inde af Skibets Planker.

Om Natten begyndte det at storme, og den følgende Dag gik Havet høit. Skibet gyngede stærkt, og Søsygen brød ud som en Pest; ikke en af Østerlænderne gik fri. De lide værre end nogen europæisk Nation

af denne Syge, og det var frygteligt at see dem vride sig og høre deres Skrig. Dækket var forvandlet til en Sø; den Urenlighed, der fandtes, er ikke til at beskrive, og midt under Lidelserne skulde Maden tilberedes til de forskjellige Maaltider og alle Bønner forrettes. Næsten i Krampe reiste Masserne sig op, de hævede, idet de vaandede sig, Hænderne mod Himlen, de kastede sig ned paa Ansigtet i Dækkets Strømme, og naar de atter reiste sig med løftede Hænder, tumlede de skrigende mod hverandre og mod Skibsſalenes Vægge. Og saaledes gik det den hele udslagne Dag; det kan ikke være et værre Syn, naar Epidemier rase i de østerlandske Byer, og da den sidste Nat faldt paa, var det forfærdeligt at høre Skrigene oppe fra Dækket trænge ned i de nederste Kahytter. — Alle disse Mennesker blive sat over for tyve Francs Personen. Da de vare komne ombord, var der En, en gammel Kjøbmand, der nægtede at betale sin Louisdor; han sagde, han havde ingen Penge. For nu at kunne passe paa ham, kastede man ham ind i et Rum i Nærheden af Maskinen, hvor der var en Hede, saa man knap kunde aande. Den næste Dag blev vor Kjøbmand angreben af Søsygen; han skreg i sine halvkomiske Kvaler og bad om at maatte komme ud i frisk Luft. Man spurgte, om han vilde betale; han sagde, han kunde ikke, og maatte selvfølgelig blive derinde. Da vi saa om Morgenen skulde iland, forestillede man ham, at han vilde blive overleveret til det ægyptiske Politi. Han skreg og bad, det hjalp ham ikke. Som han skulde sættes i Baaden

og saae Vagten dernede, blev han imidlertid bange og tilbød omsider at betale. Han tog en Pose frem fra Brystet, og da han lukkede den op, var den helt fuld af Guldstykker, Louisdorer og Dukater. Det ærgrede ham oiensynligt, at han skulde ud med det ene Stykke; men det hjalp ham ikke, og den eneste Yttring af Medfølelse, han fik fremkaldt, var en Strom af Skældsord, vor Kapitain gav ham med i Land.

Vi ligge i Alexandriens Havn. I Baadene om vort Skib tumle Araberne sig i deres hvide Skjorter og rode Huer. Hoteltjenerne komme ombord for at erobre de Reisende. Master, Minareter og Palmer vise sig gjennem en fin, næsten umærkelig Regn, og fjernt inde staar Pompeinssøilen. Af Bjerge er her ingen; Alt er fladt. — Vi ere i Afrika.

6.

Alexandrien.

Man kjører til Hotellet i en gammel, daarlig Omnibus med en arabisk Kudsk i en lang, blaa Skjorte paa Bukken. En enøiet, laset Toldbetjent styrter ind i Vognen for at undersøge vort Tøi; han faar en lille Sølvmønt for ikke at opholde os og er tilsyneladende tilfreds; men kort efter kommer han rendende og skrigende, fordi han med sit ene, rindende Øie har opdaget, at det var for lidt. Han springer op paa Omnibussen, klynger sig fast til Døren, hvorpaa en Reisende giver ham et dygtigt Drag med en Stok ned over Ryggen. Først da slipper han og slaar sig tiltaals. Vi kjøre gjennem det snevre, arabiske Kvarter, forbi Byens Raadhus, hvor netop en Europæer føres ind, bleg og skælvende, og naa den store, langagtige Firkant, som kaldes Konsulpladsen, hvor de europæiske Konsuler have deres Kvarterer, og hvor de store, pragtfulde Hoteller ligge.

Disse ere meget luxuriøse og meget dyre. Men hvor man noget Øieblik kan glemme Orienten og tro

sig i Europa, det forstaar jeg ikke. I sit Værelse seer man arabiske Tjenere af alle mulige Farver opstillede langs Væggene, der ere prydede med Malerier af tropiske Egne. Selskabet selv er saa mangfoldigt og repræsenterer i den Grad hele Verden, at man hvert Dieblik maa føle, man er paa en Station af Handelsveien mellem flere Verdensdele. De store engelske Kjøbmænd fra Indien hvile her paa deres Reise til Europa; Rigdom og Sundhed have præget deres nordiske Ydre med en tropisk Farve, og man kan ikke tænke sig noget frodigere Syn. Repræsentanter for alle Verdens største Handelshuse sidde her imellem dem, og i alle tænkelige og utænkelige Sprog løber Samtalen langsmed Siderne af Taflet og krydser tversover det, medens europæiske og arabiske Tjenere have fuldt op at bestille med at servere de tolv Retter Mad til disse Par hundrede Mennesker. Vinduerne ere aabne ud imod Pladsen, en Varme paa nogle og tyve Grader fylder Salen, og udefra lyde Kamelernes Brøl og Æslernes Klokker, der blande sig med den Musik, den blinde Mand opfører i Salens modsatte Ende, medens hans Tallerken gaar rundt ved Bordet.

Vil man gjøre en Spadseretur gjennem Byen, da kan man ride paa et af de nydelige, smaa nubiske Æsler, der, elegant opsadlede, findes overalt paa Gadehjørnerne under Bevogtning af Æselsdrenge, store og smaa. Eller man kan kjøre i en af de rigt udstyrede Ekvipager, der med arabisk Kudsk og Tjener paa Bukken og Løber foran Hestene holde i Rækker

paa Konsulpladsen. Man behøver ikke at søge; stra
fra Hotellets Port trænge Drengene sig omkring En
og ved hvert Skridt, man gjør igjennem Gaden, klyng
de sig fast og skrige og skraale, indtil man har tage
et af Æslerne. Saa løber Drengen bagefter i Galop
Selv de allermindste Drenge paa en fire Aar tal
flere Sprog, men ikke ret forstaaeligt; endogsaa de
Arabiske, de tale, skal være et saare fordærvet arabis
Gadesprog.

Der var saaledes kommet en lærd tydsk Professo
til Alexandrien med en der boende Handlende. De
Handlende kunde som bosiddende i Alexandrien tal
Gadesproget, Professoren kunde det lærde, det danned
Sprog. En Dag sagde den Handlende til Professoren
„Da De er saa godt bevandret i Sproget hernede
gaa saa hen og underhandl med den Æselsdreng der."
Professoren gik hen og begyndte, Æselsdrengen folded
Hænderne i Forbavselse, og da Professoren var færdig
udbrød han: „Nu har jeg lært meget Frankisk i min
Dage, men saadant et Frankisk har jeg endnu aldri
hørt!" Thi underhandle med dem, det maa man
byder man dem Lidt, skrige de, byder man dem Mege
skrige de ogsaa. Man gjør bedst i selv at bestemm
en passende Pris; og hvis de forlange Mere, giv
dem Hug. Underhandler man ikke, forlange de nog
Uhyre.

En skikkelig Europæer havde forvildet sig ind
det arabiske Kvarter; han var gaaet vild, og det trued
med at blive mørkt. Hans Ængstelighed stod mal

paa ham. En velklædt Græker traadte da hen til ham og tilbød ham paa Fransk at følge ham tilbage. Franskeren takkede. Tilsidst stode de paa Konsulpladsen. Fra en af de smaa Sidegader pegede Grækeren over Pladsen og sagde: „Der ligger Deres Hotel." — „Min bedste Tak!" svarede Franskeren. „Men Pengene!" skreg Grækeren. — „Penge? De tilbød mig jo selv at følge mig." — „Det koster et Pund Sterling." — „Et Pund Sterling, uforskammede Karl!" Grækeren viste ham ganske rolig en Pistol og gjentog: „Et Pund Sterling." Franskeren betalte uden at indlade sig paa videre Underhandlinger, og Grækeren hilste venligt: „God Aften!" og forsvandt.

Paa et lille graat Æsel, der var prydet med Konkylier paa Seletøiet og med en rød Sadel, spadserede jeg første Gang gjennem Gaderne af Alexandrien, der, som Alle vide, er anlagt af Alexander den Store Aar 331 f. Chr. Der havde forhen ligget en lille græsk Koloni, Rakotis; men Alexanders Blik saae, hvorledes Stedet vilde komme til at beherske Handelsveien til Arabien og Indien, og han grundede sin Stad. Hurtig skød den ogsaa i Veiret, og paa de første Romerkeiseres Tid stod den endnu kun tilbage for Rom i Folkemængde. Templer og Slotte, videnskabelige Anstalter og rige Samlinger gjorde Alexandrien til en fremtrædende By. Ja, dens Fyrtaarn var et af Verdens syv Underværker. Det var bygget under Ptolomæus Philadelphus af Bygmesteren Sostratos fra Knidos. Det havde kostet Millioner og laa

paa en liden Ø, der var sat i Forbindelse med Fastlandet ved en Dæmning paa syv Stadiers Længde. Her kneisede det som en firkantet Bygning af hvidt Marmor; nu er det sporløst forsvundet. Men paa Dæmningen, der siden er bleven bredere ved sammenstyrtede Grushobe, ligger for en Del det nye Alexandrien. Af Bibliothekerne blev det ene allerede ødelagt paa Cæsars Tider; det andet indeholdt de kostbareste Sager og holdt sig meget længer, men var dog alt under Keiserne udsat for store Beskadigelser, indtil det under Kalifen Omar gik ganske til Grunde, efter Sagnet fordi han brugte Bøgerne til at varme Badestuerne i Alexandriens fire tusinde Bade. At Staden ogsaa har havt en Plads i Kirkens Historie, at en Mand som Athanasius er udgaaet derfra, lyder næsten som et ugrundet Sagn, naar man kaster et Blik paa dens nuværende Liv og Betydning i Nutiden.

Af det gamle Alexandrien er nu kun Lidet tilbage; men ved Hjælp af mit Æsel naar jeg dog den mægtige Pompeiussøile, en af Verdens største Monolither. Den er over 29 Fod i Omkreds, over 98 Fod høi, og Kapitæloverfladens Gjennemsnit er 16 Fod. En Indskrift melder, at den er reist af Publius, Præfekt af Ægypten, til Ære for Keiser Diokletian, der indtog Alexandrien i Aaret 296; den skriver sig altsaa fra Tiden efter denne Begivenhed. Dog synes selve Skaftet at være langt ældre end Kapitæl og Basis, og paa en af de Blokke, der danne denne sidste, læser man Psammetich den Andens Navn. Søilen

kan sees vidt udover det flade Land; det er en mægtig Sten, det maa man lade den; men i dette underfulde Land, hvor saa meget Andet tager Opmærksomheden fangen, er det Indtryk, den gjør, dog ikke stort. Lige-saa gaar det med de Obelisker, man almindelig kalder Kleopatras Naale. Den ene er styrtet om, den anden staar endnu og rager 70 Fod i Veiret. Den er paa hver Side prydet med tre Rækker Hieroglyfer, der paa forskjellige Steder angive trende Faraoners Navn: Thutmosis III (sextenhundrede Aar før Christus) er det ældste. Den staar ved Veiens Side, hverken frit eller skjønt. Saaledes ere de Levninger, der staa af det gamle Alexandrien, uden megen Interesse; lader os da kaste et Blik paa den nye By.

Vi lægge os i Vinduet i vort Hotel og see ud over Konsulernes Plads. Det er Søndag; over Pladsen vaier fra Gadens modsatte Side Dannebrog paa Taget af den danske Konsuls Hus. Den er en stor, lang-agtig Firkant, kantet af høie Huse, der her naturligvis have ganske flade Tage; midt igjennem den er en Spadsereplads, beplantet med Akasier, forsynet med Bænke og for Enderne med Fontæner, der, naar de en sjelden Gang springe, ere af uskatterligt Værd i dette Land af Sand og Støv. En brændende Sol sender en ulidelig Hede ned over Pladsen, og først naar de sidste Eftermiddagstimer komme, færdes Mængden ude og samles udenfor de Butiker og Kaffehuse, der ere anlagte her efter parisisk Mode, skjøndt ikke mange, dog nok til at faa en Stemme med i det

blandede Kor. Nu seer man de mange Dragter, nu hører man de mange Sprog. En Flok Beduiner har leiret sig paa en af Bænkene, En sidder med Benene trukne op under sig, en Anden har lagt sig paa Ryggen, med Hovedet i hans Skød, foran Bænken ligge Andre i Grupper og sende brændende, snart forbavsede, snart hadefulde Blikke omkring. To Wienerfruentimmer jage forbi, slaa en Latter op og sige drøie Vittigheder om Beduinerne; men paa Pladsens modsatte Side staar en fransk Konstner lænet til et Træ og tegner Gruppen af. En gammel Tyrk har siddet ved hans Side med Benene oppe under sig og seet ufravendt paa ham; nu, han er færdig, viser han Tyrken sit Billed. Tyrken forandrer ikke en Mine, men i et Sprog, der er sammensat af Fransk, Arabisk og Engelsk svarer han: „Hvad vil Du gjøre, naar det engang forlanger en Sjæl af Dig?“ — Nogle franske Damer i kostbare Silkekjoler, men af tvivlsomme Sæder, tale leende sammen midt paa Kjøreveien, da lyder Løberens »Guarda, guarda!« og med høie Skrig fare de til alle Sider, idet den engelske Konsul farer forbi i en forgyldt Kalesche. En lang Række Kameler, her alle med een Pukkel, svinger om et Hjørne, og først naar de ere forbi, kunne Pariserinderne atter mødes. Omnibusser med hvidklædte Negre som Kudske, rige Turister paa pragtfulde Heste, Andre paa de pyntede Æsler med Drengene i Hælene krydse hinanden. Men paa Randen af Fontænernes Bassiner ligge Negere og Grækere, Albanesere og Jøder, Koptere og Berber i

mange Slags Dragter og samtale med Gebærder eller Tungemaal, som de knap selv forstaa. En italiensk Liremand spiller for dem, Gadedrenge, nogle menneskelige, andre dyriske, skrige rundt omkring ham, Blinde drage forbi, støttede til en Stok, haanede af Mange, ynkede af Ingen, Enøiede lede dem, medens Andre, Tiggere og Krøblinge, ligge paa Pladsen, med Ansigtet saa tæt besat af Utøi og Fluer, saa man neppe kan see det, og uden at de tænke paa at vifte det bort. Da ringe Hotellernes Klokker, det er Tiden til Table d'hôte. Frankerne forsvinde gjennem de mange Porte, ganske pludselig bliver det mørkt, som om Solen med Et gik ud, og naar vi nu vende tilbage fra det rige Taffel, da brænde Gaslygterne, Fontænerne plaske, og Frankerne søge til Spillehusene, Kasinoerne og de italienske Operaer: Theatro Zizinia opfører: Linda di Chamouniz, Theatro Rossini: Jone, og i det sidste har Fru Teresa di Giulia Borsi Benefice. Logerne ere solgte til høie Priser, der konverseres stærkt af de Besøgende, og fra de tilgittrede Loger i det øverste Galleri, der er bestemt for muhamedanske Fruentimmer, hører man en tidt raa, tidt barnagtig Støi. Giulia Borsi er nu gammel, og Stemmen er forslidt; undertiden mærker man Glimt af et svundet Talent; men hvorfor vise det for et saadant Publikum, et sammenløbet Publikum i Ordets allervideste Forstand?

Jeg har allerede flere Gange sagt, at det Sprog, der tales i slig en By, er meget blandet. Og hvad Under? De ærlige Mænd, som leve her, kunne hurtig

tælles, Resten dannes af enkelte Indfødte, hvis Sæder hurtig smittes, eller af Bærmen af alle Europas Nationer, Tyve og Bedragere, der over Hals og Hoved ere flygtede fra de store Stæder, og som nu bringe det værste Gadesprog og de infameste Tyvedialekter med. De skulle leve og maa i en Fart gribe efter, hvad der byder sig til; de komme i Berøring med Kolleger, der tale andre Gadesprog; de skulle handle sammen, og der dannes af de to et tredie Sprog, der atter gaar videre og optager Tilsætninger fra andre Kilder. Jeg traf Arabere, der talte Norsk, og Normænd, der talte Arabisk. Man anbefalede mig Folk, der stode i høit Ry for Intelligens, fordi de talte sytten Sprog. Men hvorledes talte hin Arabernormand Norsk? Ja, det var fuldstændig Norskarabisk, og sogte jeg mellem de sytten Sprog, som hin Intelligente talte, et af de faa, jeg selv magtede, da talte han det saaledes, at han i Gjerningen beviste, han talte sytten. Han sagde: »Ogn' un korkmasmi per son paidiz«, og sogte jeg hos en Kyndigere Oplysning om, hvad det betød, saa blev det oversat ved: »Chacun ne craint-il pas pour son enfant«, og det viste sig, at Sætningen var sammensat af fem Sprog: det italienske, tyrkiske, spanske, franske og græske, og det endda med Tillæg af snurrige Endelser. Hvorledes maa det see ud i sligt et Menneskes Hoved, og er det ikke rimeligt, at den, der saaledes har sit eget Sprog, ogsaa har sin egen Moral; at for ham Ordet Handel betyder det samme som Ordet Tyveri, og Ordet Ærlighed klinger

anske som Ordet Snyderi? Eller er det underligt, t i denne By, hvor Dragterne ere mange, Ansigts- rverne mange, ogsaa Sprogene ere mange? Er det nderligt, at, naar man paa Gaden møder en Mand, om hvem man ikke med Bestemthed kan sige, m han er gul eller sort, man heller ikke med Be- emthed kan afgjøre, om det Sprog, han taler, egenlig kal kaldes Arabisk eller Norsk? Og det er vel de amme forvirrede Begreber, der have bevæget den danske Konsul til at sætte tydsk Indskrift over sin Port.

Inde i de enkelte, pragtfulde Butiker gaar Han- delen for sig paa en Maade, der staar i Samklang med dette. Lageret er rigt; jeg var en Dag inde hos n Manufakturhandler, hvis Butik var saa rig som e, der ligge paa Paris's Bulevarder. Men kommer man i et Øieblik, hvor der er stærk Tilstromning, kan man blive aldeles forvirret. Den Handlende vil absolut af med sine Varer; men bestemte Priser har han kke. Der kommer en Araber ind i beskedne Klæder, og en Vare bliver budt ham tilsalgs for fem Franks; idt efter spørger en fornem Englænder med Diamant- ring paa Fingeren paa den samme: to Pund, Mylord. Imidlertid er Araberen bleven adspredt, han har seet ig om mellem de mange Mennesker, har hort de mange Priser raabe op og spørger atter paa den forste Vare; Kjøbmanden har glemt hvad han nylig svarede og nævner en anden, ganske vilkaarlig Pris. Men en Araber er ikke den, der betaler paa et Ord. Kan han i Trængslen liste Varen til sig uden at betale,

lusker han af med den; men seer Kjøbmanden det og griber ham ved Armen, saa sætter Araberen selv en Pris og seer at liste sig derfra med den. Kjøbmanden lader Øinene løbe over de Gjenstande, han har taget med sig; muligvis er selv denne Betaling dog antagelig, og Pengene glide ned i Skuffen. Noget inde i en af Sidegaderne ligger et „Wienergasthaus"; her skænkes Øl ud til fabelagtige Priser (72 Sk. Dansk Glasset), og Beværtningen besørges af „Skjønne Wienerinder". De gjennemflyve paa en Dag Armene paa ligesaa mange Nationer, som Don Juan besøgte i sit hele Liv, og Ruiner af de mange Sprog blande sig i deres Mund med den brede, plumpe Wienerdialekt. Men værst gaar det dog til om Aftnen i Italienernes Kasino. En Italiener har Beværtningen, og Opvarterne ere Italienere; men paa et lille Theater give franske Fruentimmer og Mandfolk Aftenunderholdning med Sang og Dands, og i et indre Værelse holder en Græker med forslaaet Ansigt og skulende Øine Spillebank. Man betaler en Entree, der gaar i Italienerens Lomme.

Paa Theatret sad, da Teppet gik op, fire Fruentimmer, hvoraf det ene saae meget livligt og indtagende ud. Man sagde, hun var en Datter af en Italienerinde og en Nubier, og de to Nationers Ansigtstyper blandede sig eiendommelig i hendes Ansigt. De Sange, de udførte, vare ganske de samme, og bleve udførte paa samme Maade som hos Theresa i Champs-élysées. Men Bifaldet var et ganske eget. Der sa

›gle unge Arabere; de saae i Begyndelsen af Aftnen
) til og krob sammen og fniste, naar de tydske Kom-
iser og franske Spillere begyndte et frygteligt: „Hoi,
llo, bravo, tschuk!" idet de sloge med Spanskrørs-
›kken i Bordene, saa Flasker og Glas dandsede; men
lerede næste Gang klappede de i Hænderne og raabte
ravo, og hen paa Aftnen, da de havde smagt til-
ækkelig paa Vinen, og Dandsen var begyndt, i Klæ-
r — ja, man kjender dem, udenlandske Dandserinder
ere i Kjøbenhavn og kan da vel let tænke sig dem,
andserinder i Alexandrien bære, — da vare de ganske
vne hen med i Hvirvlen. Det var et Bifaldsskrig,
r i Raahed og bacchantisk eller snarere dyrisk Vild-
d overgik Alt, hvad man andetsteds hører. Glas
ure knuste, Borde væltede, og Glæden over Præ-
ationen saavelsom Skoggerlatteren over det Spektakel,
an til sin egen Forundring formaaede at gjøre, trak
n i langsommelig Tid. Naar den saa var endt,
unde man høre nogle hendøende Latterkluk fra en
rog af Værelset; man saae derhen, begyndte at le
jen, lo stærkere, og som om man havde raabt Da
apo til sine egne Bifaldssalver, begyndte man nu
en uterlige Larm forfra igjen. Opvarterne gik rundt
g samlede Penge ind for de knuste Sager, og da de
idste at skrue Priserne op, blev der paany Anledning
l Kiv og Trætte, til Støi og Slagsmaal, der varede
l langt ud paa Natten.

I Sideværelset var Spillet alt begyndt. Græ-
eren, der forestod det, havde et Skurkefysiognomi,

hvortil man ikke let skal finde Mage, selv blandt Gra
kerne; han havde en Medarbeider, der saae ud som
Rovdyr, der ligger paa Lur. De Spillende vare
alle Slags. Der var rige Franskmænd, der stable
Guld op foran sig; de kunde begynde Aftenen roli
og med et næsten livsglad Smil; naar der var gaa
Timer, hvad enten de tabte eller vandt, kunde de st
med stirrende Øine og blege Kinder og see dirren
paa Bordets Rubriker; man spiller »Rouge ou noir
Der var unge Arabere, der satte sparsomt ind
vandt eller tabte sparsomt; der var græske, italienske
engelske Matroser, der stank af Brændevin og skreg
truede, naar de tabte, og mukkede tvært, naar
vandt, som om det ikke var nok. Der var Folk, d
saae ud, som om de ikke havde sovet i mange Nætte
med smudsige Fingre grebe de krampagtig efter Ind
satserne, medens Øinene stode stive i Hovedet,
Haarene strittede frem under den røde Fez. Nog
kunde staa med den største Koldblodighed og gjo
Sandsynlighedsberegninger, medens Andre søgte at lis
Indsatsen til sig ved enten at snuble, saa at de fal
henover Bordet, eller ved at række sig langt ud ov
dette for at sætte ind paa et fjernere Tal med de
ene Haand og stjæle en nærmere Indsats bort med de
anden. Tidt blev det seet, saa udbrød der Klamme
mangt et Øie kunde stirre af Raseri, og havde d
ikke været saa Mange tilstede, var det gaaet til Kniven
men saa lød det: „Gjør Ingenting, gjør Ingentin

dere, videre!" og Spillet blev fortsat under Larm og
ide Pavser, naar Farven blev raabt op.

Naar nu Spillehusene blive lukkede, da begynder
n farlige Tid i Alexandrien, og har Du deltaget i
pillet, navnlig hvis Du har været Vindende, saa
gt Dig, naar Du skal hjem. Alle de værste Slyngler,
avnlig Grækere, som Alexandrien har at opvise, ere
ı paafærde, eller snarere, have været det længe, have
skket omkring Spillebordene, af og til taget en ringe
)el i Spillet, men bidt Mærke i dem, der vandt.
)g har den, der maaske har spillet Alt, hvad han
ede, bort og nu ikke aner, hvorledes han skal komme
em igjen fra denne fjerne Station, havt Ro ved
Spillebordet til ogsaa at lægge Mærke, da kan Du
ære vis paa, at han lurer Side om Side med de
ndre i Sidegader og mørke Gyder. Dette er et
agt Billede af et stærktfarvet Liv, saaledes som det
øres nu i Alexandrien. Mon det er meget forskjelligt
a det, der har været fort til andre Tider? Fra
ldtilds Tid har Alexandrien været Hovedstationen mellem
Østen og Vesten, Handelen har altid blomstret her, —
r det da ikke troligt, at Livet har været et lignende,
aavel dengang den fornemme Europæer bevægede sig
nellem de indfødte Ægyptere i Toga og Sandaler
om nu, da han handler med dem i hvide Handsker og
Silkeslips.

Gaar man nu engang ind i den arabiske By, da
antager Livet strax en renere, mere ublandet Form;
un i Hovedgaden fra Konsulpladsen ned til Havnen

er det ligesaa blandet som i den europæiske Del. M
henne i Basarerne og omme i de utallige Smaagad
forsvinder det europæiske Kostume næsten. Alt Gadern
Udseende er ganske forandret, snevre og krogede bug
de sig mellem Huse med tilgittrede Vinduer, m
Etager, der ere byggede frem over hverandre; de mind
Gader ere ikke til at tælle; saa snevre, at Huse
støde sammen foroven, slynge de sig i et labyrinthi
Virvar, hvoraf ingen Fremmed kan finde ud ude
Hjælp, hvori man standser ved mangen en Moske, c
hvor man kun hører det arabiske Sprog. Gaar ma
om gjennem disse Gader, da seer man mangt et øster
landsk Billede, frastødende eller tiltalende, og høre
Vendinger i Talen, der klinge som Stykker af et Dig
Her gaa vi forbi en Skole; de arabiske Drenge sidd
med indtrukne Ben, bøie sig frem og tilbage og hold
deres Tavle paa Skødet; her ligger midt i Gaden e
muhamedansk Helgens Grav, de Troende sidde rundt
Støvet og bede; her komme Blomsterhandlerne og til
byde os deres Varer med et: „Rosen var en Torn
af Profetens Blod spirede den frem." Vi gaa vider
og træde ind i en Gade, der er overspændt med bro
gede Tepper for at holde Solens Brand ude, me
svinge snart efter ind i Basarernes Gader og vandr
forbi Vexelerernes Boder; nu følger Manufaktur
handlernes Gade, hvor lange Rækker af Kameler ligg
paa Knæ, medens man læsser Varerne af dem, hvo
man skælder og forbander og raaber: „Du Søn af e
Hund!" eller sværger paa sine Varers Godhed ved

den Kvinde, der staar ved din Side;" da kommer
an ind i Bønnehandlernes Basar, og Kjøbmanden
ger til den Forbigaaende: „Hvor sød er ikke Flodens
lle Søn!" Og mangt et tilgittret Vindue, mangen
i Muur, over hvis Tinde man seer den yderste Spids
f en viftende Palme, mangen en halvaaben Forstue=
or, mangen en Bod med sin maleriske Gruppe, man=
en en stønnende Vandbærer, der vander de støvede
Gader, mangen en Neger, der smiler ondskabsfuldt,
angen en Dervisch, der skuler fordulgt, mangen en
lsløret Kvinde, der iler hurtig forbi, minder om lige=
aamange Scener i den bekjendte Eventyrverden. Og
ver det Hele breder sig en skyfri Himmel og en bal=
amisk Duft, medens et Støvslør væver sig om de
rogede Skikkelser, der gaa lydløse om i de sandede
Gader, og Støvet tidt former sig til sælsomme Skik=
elser; mangen en Blind, Krøblinger, hvis Hoved
r tynget ned til deres Fødder, smaa, dværgagtige
Mennesker see ud som Sendebud fra andre Verdner.
Men ned gjennem Gaden see vi en viftende Palme=
und, og gjennem en Sidegyde en Deel af det uende=
ige Hav; bag Palmerne gaar Solen ned, og Maanen
taar alt over Moskeen. Vi maa hjem til det fran=
iske Kvarter; mangen en sælsom Gruppe, mangen
n hemmelighedsfuld Skikkelse, mangt et modbydeligt
Svineri standser os tidt paa Veien.

Men naar nu Sproget her hos Frankerne er saa
blandet, er det da ligegyldigt, hvilket man betjener sig

af i Tiltale til Folk paa Gaden? Som Reisend
maa man vel tidt have Lyst til at spørge sig for'
Saa bruger man det franske Sprog, uden dog a
haabe fransk Hoflighed i Svaret. Man svarer haardt
but og raat. I de Familier, der ikke ere ublandede
europæiske, tales Arabisk, men kun naar man er ho
sig selv; har man Selskab og vil være fin, saa tale
man Italiensk. En her bosiddende Dansk, der var gif
med en arabisk Jødinde, gav under mit Ophold e
Bal; alle Gæsterne og deres Damer vare Arabere
Ikke desmindre talte man kun Italiensk; der hørte
den hele Aften ikke et Ord Andet. At paa en Handels
plads, der ligger paa Veien til Indien, — Pen
insularskibene lægge til ved Suez, derfra gaa de Rei
sende saa ad Jernveien over Kairo til Alexandrien
og derfra videre til Europa, — ogsaa det engelsk
Sprog tales af næsten Alle, følger af sig selv.

Man kan saaledes i Alexandrien see mangt e
Billede fra den østerlandske Eventyrverden, man ka
see mangen en Scene af et stærktfarvet Liv, rigt pa
dramatisk Bevægelighed og mørke Skygger; men a
Oldtidsminder seer man saare faa, og vil man reis
hertil for at faa et kirkehistorisk Indtryk, for her a
mindes Klemens og Origenes, Athanasius og Gno
stikerne, da kan man ikke undgaa at blive flau. Je
de nævnte Mænd have vandret her, men jeg tro
man mindes dem bedre i sin Studerestue end pa
Konsulernes Plads; bedre paa Bænkene i en theo

logisk Høresal end selv under Pompeiussøilens mæg-
tige Hoved. Vil man søge Andet i Alexandrien end Støi og Tummel, Handel og Krydsning af alle Vestens og Østens Nationer, da vil man komme til-
kort som mangen en Turist, der med Sjælen fyldt af andre Længsler og Øiet af malerisk Pragt nu kun finder Uro og Smuds, og fortvivlet ønsker sig til-
bage til Europa.

7.

Kairo.

At reise paa Jernveie gjennem Faraonernes Land, — første Gang at see Pyramidernes Top fra en Jernveisvaggons Vinduer! At sidde i en magelig Kupee mellem Arabere, hvis Dragt kunde sættes ind i et Billede under Bibelens Text uden at Illusionen forstyrredes, — det er en ny Nat at lægge til de tusind og een. Og dog er det saa: henover disse den gaadefuldeste Oldtids berømteste Sletter, hvor Storken midt om Vinteren spanker gravitetisk forbi, farer man med Jernveistog mod Syd til Ægyptens Hovedstad. Lampens Aander have aldrig drevet det saa vidt som til en saadan Vogn; den gamle Digter maatte tage Ringens Aand til Hjælp med de mægtige Vinger. Halvveis ere hans Drømme alt Virkelighed; snart ville maaske Luftskibe, hin Aand mere lige, med mange Mennesker i deres Favn svinge sig fra Nurredins Land til Aladdins Hjemstavn! Og Ægypterne ere alt saa fortrolige med Tingen, at Forbavselsen hos

ÿrkerne i Magnesia ikke spores her; de fare paa ernveien med samme Ro, hvormed de sidde og gynge ıa deres Kameler. Tredie Klasse er mest besøgt, dog ın af det allerlaveste Folk; det er en Art Kreatur=ogne, hvori de stuves sammen, staaende; Tag er der ke paa, og det er snurrigt at see alle disse forskjellig=ırvede Hoveder med deres Turbaner, Fezer og Hatte ıge frem over Vognens øverste Kant.

Der er stærkt Liv paa Stationerne, Tilstrøm=ingen er uhyre, Vognene overfyldte. Veien er ganske lad og udmærker sig ikke i nogen Henseende. Heden er tærk; det var mig, som jeg blev puffet længer og læn=er ind i en Ovn. Omsider saae man Kairos Minareter. Da vi holdt paa Stationen, spurgte jeg en Europæer, ıvorledes man fik sin Bagage baaret til Hotellet, og ıvorledes man overhovedet fandt dette. Han vidste ngen Besked, han var her første Gang. En Række orgyldte Karether med arabisk Kudsk og Tjener og Løber foran holdt paa Stationen; det saae ud, som om der var kommen en Fyrste med Toget, og som om dette var Vognene for ham og hans Følge. Da spurgte en arabisk Dreng mig, hvor jeg vilde hen, og da han havde hørt det, kastede han mit Toi ind i en af de forgyldte Vogne og aabnede Døren; jeg steg ind og med Løbere foran Hestene holdt nu en Række Rei=sende deres Indtog i Kairo.

Sandstøvet hvirvler sig om os, Alt ligger under et mystisk Slor; Trængselen er uhyre. Vor Løber baner sig selv og vor Vogn Plads gjennem hvide,

røde, grønne Turbaner, himmelblaa, orangefarved
røde, hvide og sorte, brunt= og hvidstribede Kaftane
prægtig broderede Tøier, farverige Belter og Vest
røde og safrangule Sko; han styrter frem mellem pjal
tede Fellaher i blaa Bomuldskitler, Kopter i sor
Turbaner med Skrivetøi i Beltet, Soldater i hvi
Trøier og hvide Pludderhoser, Arnauter med Fusta
nelle, med et helt Magasin af Dolke og Pistoler
Bæltet, Beduiner fra Ørkenen med langt sort Haa
pyntede Haremslaver med Negerfysiognomier, Græke
og Tyrkere. Støvet ligger tykt paa Vognens Sæde
i store Søiler snor det sig om de Forbigaaende: Last
dragere, Arbeidere, Betlere tilfods, fornemme Rytter
Ryttere paa Æsler, Ryttere paa Heste, Ryttere pa
høie Kameler. Vi kjøre hen over den store Esbekieh
plads med dens prangende Træer, der dufte gjenne
den balsamiske Luft, medens Nattergalene fløite, o
vore Heste maa sagtne deres flyvende Løb, naar d
møde de store Hjorde af vældige Bøfler, de vrimlend
Hobe af langhaarede Geder, de lange Rækker af last
bærende Kameler, eller de jage forbi Pladsens farve
rige Grupper udenfor Kaffehusene eller krydse de andr
forgyldte Karosser med deres stavbærende hvide Løber
krydses af Festoptog og Kameler, der ere smykkede me
Muslinger og bære en viftende Palmekrone i Pande
Saa svinge vi da ind i Kairos Hovedgade Muskih, o
lydløst henad den ubrolagte Vei, der oventil er lukk
med Maatter og Tepper for Solens Brand, far
vor Vogn afsted, idet protestantiske Missionærer me

ide Halstørklæder, katholske Munke i brune Kutter, ræske Papader, Englændere, der ere udstafferede som ale til Reisen gjennem Ørkenen, trænge sig forbi. idere gaar det under den blinde Mueddins Raab fra inareterne, der afbrydes af Bøflernes og Kamelernes umpe Brøl, af Vexelererne, der fra deres Bod rasle ed deres Penge, af Æslerne, der skrige, Hestene, der rinske, Alt medens Løberne raabe deres »Guarda, uarda!« og Æselsdrengene deres: Riglak! Jeminak! chamalak! Da opstaar der i Trængslen Kiv og ratte, Skrig og Forbandelser høres; men Mængden rager uforstyrret forbi; her er en Betteldervisch med n spidse Hue, hist en Bey paa sin pragtfulde Hest; a kommer der en Vandbærer med sin Bøffelhuds Sæk, en fornem Dame med sin blegrøde Silkekjole, t sorte Silkeoverkast og sit hvide Kniplingsflor. Man endser ikke hinanden; Færselen fortsættes: Omnibusser med fire Heste, Blomstersælgersker, ledede, ravende Blinde, Armod og Elendighed i den skrækkeligste Skikkelse, Rigdom og Pragt i uendelig Overdaadighed. Endelig standse vi foran en snever Gade, hvor Vognen kke kan kjøre; gjennem nogle usle Gange og stinkende Hyder fører min Dreng mig, og jeg staar pludselig foran Hotellets Have og dens store Spisesal med det velbesatte Taffel.

Den, der har seet dette Syn, har seet Kairo; thi Gadelivet er egenlig det Interessanteste, Staden viser Turisten. Men det er ogsaa det pragtfuldeste Skue af Livet i Orienten. Og det kan sees mange Gange,

inden man bliver træt. Jeg satte mig derfor stra igjen paa et Æsel og red atter ud. Som i Alexandrien staa Æselsdrengene rundt paa alle Hjorner og raabe En an. De skrige paa Italiensk, paa Fransk paa Engelsk, og saasnart der komme Fremmede fra andre Nationer, soge de at opsnappe Ord af deres Sprog. Der var kommet et Selskab af Preussere hertil, der gjorde Alt for at gjore sig gældende, og da de vare mange, brystede de sig uhyre; snart lærte Æselsdrengene at anbefale sig paa Tydsk, og gjennem Kairos Gader horte man overalt, hvor man kom gaaende: „Gut Esel from Berlin, gut Esel from Berlin!“ Paa et saadant „Esel from Berlin“ red jeg da op og ned gjennem Hovedgaden; Færselen og Trængslen blev ved. Fra det Fjerne horte man Piber og Trommer; Mængden gjorde Plads og nu kom Tjenere, der stænkede omkring sig og paa de Forbigaaende med lugtende Vande, dernæst Musikantere og en Barber med sit lille Skab, efterfulgt paa en prægtig opsadlet Hest af en lille Dreng, der viste sig for Mængden efter Omskærelsen; hans Fest var sat i Forbindelse med et Bryllupstog, og han blev efterfulgt af unge Kvinder, der to og to gik foran Bruden, som skred frem under en rod Baldakin. Mange Optog af denne og lignende Slags fylde Gaden og sprede Mængden, der atter samler sig og trænger sig forbi, sorte Mænd i hvide Klæder, tattoverede Fellakoner, Kvinder i Silkeklæder af alle Farver, hvide Mennesker, sorte

Mennesker, brune Mennesker, uformelig tilhyllede Skikkelser, nogne, elendige Tiggerdrenge.

Vil man kaste et Blik paa enkelte Dele af Kairo, da er det vel først Moskeerne, man vender sig til. Kairo skal have trehundrede. Muhamed havde forbudt alt Billedvæsen, og Jehias, en af Koranens Udlæggere, havde lagt til: „Det Billede, som den Vantro frembringer i denne Verden, skal paa dens sidste Dag træde frem for ham i en afskylig Skikkelse og med et forfærdeligt Aasyn; det skal give sig tilkjende for ham som hans onde Værk og stige op paa hans Ryg som hans Syndebyrde, den, han efter Profetens Ord skal bære til evige Tider." Saaledes er Konsten blandt Muhamedanerne kun mulig som Arkitektur. Indenfor dennes Grændser skaffer den toilesløse orientalske Fantasi sig først et Udtryk i de forskællige Bueformer; Spidsbuen, Hesteskobuen fremtræder som en uroligere, yppigere Form i Modsætning til den ældre saa rolige Rundbue; men selv disse ere ikke den orientalske Fantasi nok; i alle mulige fantastiske Kombinationer svækker den sin Kraft og ophæver sig tilsidst i lutter Ornamentik, lutter Leg. Nu kommer dertil, at den muhamedanske Bygning er en ensidig Indrebygning uden noget Ydre, at selv dette Begreb vakler, idet Moskeen er en Gaard med Søilegange omkring, og i selve dens Indre Menigheden atter i sin Forgaard udenfor Helligdommen. Ved sin Minaret synes Moskeen saa atter at stræbe i Høiden; men som den af sine Elementer overhovedet ikke formaar at skabe noget overbevisende,

sammenhængende Hele i Forbindelsen mellem de støttende og baarne Dele, mellem de opadstigende og dækkende Dele, saaledes stiger denne Minaret aldrig op som hele Bygningens Krone, men staar langt mere som en selvstændig Skikkelse, der snarere giver den med Minareter opfyldte By end den enkelte Bygning dens Udtryk. Den staar ikke som den gothiske Kirkes Taarn, som den Spids, der giver hele Bygningen Udseende af en Hoidebygning, der peger mod Himlen; den staar for sig i et affidesliggende Hjørne og stirrer ned i Moskeens Gaard som en Formaning om at stræbe opad.

Det var mig ikke muligt at faa noget samlet æsthetisk Indtryk af Kairos Moskeer, og en virkelig religios Stemning ville disse Bygninger i sig selv neppe kunne fremkalde hos Nogen. — Den ældste af dem er Iben Tuluns Moske; den er bygget efter samme Plan som Kaaba i Mekka i Aaret 885. Den ligger paa en Hoi, der kaldes Vædderens Borg, fordi det efter Sagnet var her, Abraham offrede Vædderen i Stedet for Isak; efter et andet Sagn standsede Noahs Ark paa dette Sted. Over Vaskebæknet i Gaarden er der bygget en Kuppel, og paa de tre Sider omsluttes Rummet af tre Soilerækker, paa den fjerde af fem. Det er flade Spidsbuer, der ere adskilte ved mægtige, firkantede Piller, som i hvert Hjørne afsluttes af en Soile, hvorfra Ornamentranden om Buen stiger i Veiret. Men denne skjonne Ide har ikke faaet nogen rigere Udvikling. — Den skjonneste er

ultan Hassans Moske. Den er saa skjøn, at Sag-
t fortæller, at Sultanen efter dens Opførelse lod
ænderne hugge af dens Bygmester, for at han ikke
ulde bygge en anden, der var ligesaa skjøn. Man
æder ind i den gjennem en mægtig Portal, hvorover
r hæver sig en Stalaktithvælving; den mindre Gaard
dvider sig til alle fire Sider til fire store Spidsbue-
vælvinger, hvoraf den største, hvis Spænding er 70
;od, indeslutter Bedenichen; fra den fører der tillige
jende Dore ind i en Kuppelsal, hvori Bygherren
viler. Mosken er opført af Stenene til en Pyramide
g er grundlagt i Aaret 1356.

Bestige vi, for at nyde Udsigten over Kairo,
. Ex. Citadellet, da see vi strax det, der efter Livet
Byen er det Interessanteste ved Besøget her: Pyra-
miderne. Selv herindefra Kairo, fra Citadellet eller
naaske snarere fra Nilmaaleren paa Øen Roda, ere
Pyramiderne af en mægtig Skjønhed. De beherske
det hele Landskab som vældig byggede Bjerge; de hæve
sig med deres skarpe geometriske Form op over det
flade, vidtstrakte Land, som om det helt løb op i disse
Spidser, og de gjøre et Indtryk af Lys og Skygge,
som intet andet orientalsk Syn. Solen skinner tilbage
fra den beskinnede Side, som fra det blankeste Speil;
den anden Side ligger saa mørk, som om Under-
verdenen her havde aabnet sine Porte for at stirre ud
i den vide Ørken. Foran breder den majestætiske
Nilstrøm sig, kantet med Palmeskove og Fellahbyer;
som efter en skarptegnet Linie begynder Ørknen, der

paa Dagens forskællige Tider toner den i forskællig
Farver. Der ligge saa Pyramiderne som Saharas
Grændsestene, urokkelige, umulige at tilintetgjøre for
Tidens Tand, ophøiede i Rum, ophøiede i Tid
skuende ud over By, Floddal og Ørken, alle tre lige
underfulde.

Man rider ud til dem paa et af de smaa Æsler.
Man maa først over Nilen i en Baad, og giver man
ikke Rofolkene Hug, maa man betale en frygtelig Af-
gift. Vi vare tre; de forlangte et Pund Sterling for
hver, saa fik de Hug og forlangte nu kun ti Franks
for hver; trods det uhyre Afslag gav den ene af mine
Reisefæller sig til min Forbavselse atter til at prygle
løs paa de ulykkelige Arabere, og nu sloge de af til
fem Franks for os alle tre tilsammen. Vi naaede
Gizeh; derfra snoede Veien sig gjennem en Palmeskov,
hvor Pyramiderne forsvandt for Øiet, dernæst ud over
grønne Enge til den største Pyramides Fod. Paa
Veien trykkede den sig ligesom sammen for Øiet; men
da vi stode derude og Beduinerne hilste os velkommen
da taarnede den sig atter op som et frygteligt Sten-
bjerg, der skræmmede os tilbage med sit firetusind-
aarige Aasyn. Den Beduinscheik, der ligger her ved
Pyramidens Fod med sin Stamme, levede tidligere af
at udplyndre de Reisende og gjorde Besøget ved Pyra-
miderne usikkert. Da lagde de europæiske Regeringer
sig imellem, og Paschaen bestemte, at han skulde have
fem Franks af hver Reisende, men saa skulde hans
Folk hjælpe dem op paa og ind i Pyramiderne, og

han selv skulde indestaa for deres Liv. Saaledes sker det nu; man betaler Scheiken og faar tre Arabere med paa Stigningen; de to drage den Reisende ved Hænderne, den tredie skyder bag.

Det er en besværlig Reise op og ned ad dette Bjerg. Man springer aandeløs paa de halvanden Alen høie Fjeldblokke, stadig med Afgrunden bag sig. Man hviler og seer ned, og allerede ere Folk nede i Ørkenen saa smaa som Fluer, man stiger, og Horisonten fjerner sig længer og længer, medens den golde Ørk bliver større og større. Man møder paa sin Reise alle Nationer, Amerikanere og Franskmænd med deres Arabere; de tilraabe os paa Forbifarten en lykkelig Reise og springe enten opad mod Spidsen eller styrte sig nedad mod Dybet. Mangen En svimler, da er der strax en Dreng med Nilvand tilstede; det bliver stænket i Ansigtet og Tindingerne, og man faar at drikke; saa skriger Drengen »Bakschish!« og bliver, hvad han saa end faar, ved at hoppe efter og skrige paa Mere. Alt medens de hale, synge Beduinerne Napoleons berømte Ord: „Fra Pyramidens Tinde skue fyrgetyve Sekler ned paa Eder," som en Art Opsang, og efter nogen Tids Forløb have vi naaet den fjerne Top; vi staa 420 Fod over Jorden paa Kong Cheops Værk, der alt i Herodots Tid var et Minde fra ældgamle Dage.

Rødbrun breder Ørkenen sig for Øiet, lige bag os staar den anden Pyramide, paa hvis Top Gribbe bygge Rede. Langsmed Nilen følger Øiet Slettens

Palmeskove, indtil det standser ved de fjerne Pyramider ved Sakkarah. Fjernt borte seer man Kairos Minareter, Alt i et spillende, dirrende Lys, i en balsamisk Luft, i en brændende Hede og under en evig skyfri Himmel. Af og til farer et Vindpust ned i Ørknens Sand, mægtige Hvirvler kunne pludselig hæve sig fra Dybet, Vinden farer forbi, og som en fin Regn falder Sandet atter ned paa den evig regnløse Slette. Nildalen smiler saa lokkende som frodig, de mægtige Palmer minde os om det velsignede Klima, men som det gyseligste Uhyre, som den gustne Død, som et Hav af fortærende Gift truer Ørknen fra den anden Side, ret som den vilde sluge Dalen, suge Stenkolossen til sig og fylde hele Floden med Sand. Men over dens Hoved staar Solen som Nildalens Vogter, og skjøndt den ogsaa straaler ned over Ørknen, saa man seer, de staa i Forbindelse sammen, og i Samdrægtighed gjøre dette Sted dodstruende af Tørke og Hede, saa smiler den dog ikke mindre mægtig til Dalens grønne Bund og siger: Frygt den ikke, jeg bringer Liv og Næring, og i Kraft af min Straale skal Du ligge tryg mod dens truende Vælde.

Indholdet af Pyramidens Masse er 90 Millioner Kubikfod; man har sagt, den er saa stor, at der af dens Sten kunde drages en Mur paa ni Fods Høide og to Fods Brede om hele Tydskland. Sæt Straßburgerdomkirken hen ved Siden af den, og den vil synes lille; thi Spidsen af dens Taarn naar ikke

Pyramidens Tinde; lad Peterskirken i Rom mode til Væddekampen, den vil kunne sluttes inde af Pyramidens Skal. Dette er dens Rum. Den laa paa dette Sted før Abrahams Tid; jeg har alt sagt, at den i Herodots Dage var et Oldtidsminde, thi den er bygget ligesaa længe før Herodots Fødsel, som Christus levede før vor Tid; den talte alt tvende Aartusinder, da Alexander den Store tumlede sig her, og da der atter var rundet to Aartusinder, da kom Napoleon til dens Fod. Den har været Vidne til Verdensudviklingen fra Abrahams Dage indtil vore, og som den har seet de gamle Ægypterfolk trælle under Trykket af en mystisk Dødningetro, saa seer den nu de fjerne Franker komme til den ad Jernveien og Telegrafen sno sin Traad forbi dens Fod. Dette er dens Tid. Men lige urokkelig staar den og lader Solen spille paa sin Isse, skjøndt den af Ælde har mistet sit skinnende Ydre, og de firetusind Aar have ristet dybe Furer i dens Side.

Kugler siger: „I konstnerisk Henseende kommer kun Pyramidens strenge geometriske Maal i Betragtning; det giver den raa Tumulus en fastbunden Stikkelse. Al anden Interesse, der knytter sig til den ægyptiske Pyramidebygning, tilhører dels den almindelige Oldtidsvidenskab, dels den arkitektoniske Teknik." Dette er grundfalsk og beviser, at Kugler formodenlig aldrig har seet Pyramiden; thi intet Billede kan give noget Begreb om den. Der, hvor den ligger — og kun i dette Land af evig Sol og evig Slette kunde

det falde Nogen ind at bygge den — gjør den en Virkning i Landskabet, som ingen anden Bygning i noget andet Land. Den har forvandlet hele Landskabet til Arkitektur, og har givet hele denne Egn en arkitektonisk Skjønhed. Den Fuldendthed, som det attiske Landskab besidder, manglede Ægypten; saa byggede man den; det Maleri af Lys og Farve, som Naturen udkastede i de græske Bjerge, manglede Ægypten; saa byggede man den, og hele Farverigdommen ved Solnedgangstiden kan nu sees paa Væggen af Pyramiden, der saaledes fuldender det ægyptiske Landskab. Udsigten til Pyramiderne ved Giseh er et skjønt og ophøiet Syn og gjør denne Egn af det paa Landskabsskjønheder saa fattige Ægypten skjøn; tag Pyramiden bort, om Du formaar det, og Ægypten har ingen Skjønhed mere.

Saa stiger man atter ned, hjulpen af Araberne, og møder andre Folk af andre Nationer, der ere gangne paa Reiser, maaske alene med Pyramidens Top som deres Maal, og naar man atter er nede, aflægger man et Besøg i dens Indre. Det er ubehageligt at lade sig trække og skyde ned gjennem den snevre Gang, der sænker sig hundrede Fod under Pyramidens Grundlinie; derfra gaar det, ingenlunde bekvemmere, opad, indtil vi komme til et Sted, hvor en vandret Gang fører ind til det saakaldte Dronningekammer; her er Intet at see, og vi gaa derfor videre, stige atter opad gjennem et høit Galleri og naa Kongekammeret, hvis Granitvægge skinne i Flammen fra Arabernes Kjærter.

et er en egen Følelse at staa herinde i denne dybe Stengrav, hvorfra ingen Lyd kan trænge ud til Omverdenen, alene med sine to Beduiner; den er just ikke overordenlig behagelig, og man føler sig dobbelt fri, naar man er sluppen ud igjen.

Foruden den største Pyramide ligger paa dette Sted endnu tvende: den omtalte, næsten ligesaa store, 447 Fod høie, og en tredie, meget mindre, 203 Fod høi. I den sidste fandt man en smuk Sarkofag og Kongens Mumie. Men det største Mindesmærke efter Pyramiderne er den store Sfinx, der, med Undtagelse af Hoved og Forpoter, er dannet af Naturen og Fjeldgrunden selv. Dens Aasyn er 28 Fod høit; men den Skjønhed, den muligvis kan have havt, er tilintetgjort af Tiden, der har berøvet den dens Næse og Kinder. Fra Pyramiderne og Sfinxen fører vort Æsel os tilbage til Kairo; den hele Verden synker sammen under det Indtryk, vi bringe med; man kommer tilbage som en Anden, end man drog ud, og denne Dag har givet et Udbytte, som ingen anden. Det er et Indtryk, der følger os hele Livet igjennem, det er et Indtryk, mod hvilket Meget kan staa som skjønt og funklende, men mod hvilket Alt maa blive smaat i Rum, ungdommeligt i Tid.

Den næste Dag var Trængslen i Kairos Gader stegen til det Utrolige. Alle Husenes Tage vare besatte med Tilskuere, saavel hvor Husene vare høie, som hvor de vare lavere; alle Vinduer vare aabnede og tilslørede Kvinder fyldte dem, medens Festtog af enhver

Art droge forbi. Det var den 25de Schavol, Dag
paa hvilken Mekkapilegrimmene bryde op. Uden
Byen vare alle Hoider fyldte med Tilskuere; ved H
veien, der snor sig langsmed Byen, sad paa be
Skrænterne Kvinderne i deres Slor og folderige K
der og saae til; Menneskemassen var uoverskue
Farverne utallige. Pludselig gik en stærk Bevæg
gjennem Mængden, Toget kom. Pragtfuldt Fods
under fuld Musik aabnede Processionen; alle Hob
sterne vare Negre, de andre Soldater alle hvide; d
efter fulgte et glimrende Rytteri; det standsede, med
Fodfolket drog frem, derpaa jog det afsted i vild Fl
som ved et Væddelob, indtil det havde naaet de Fora
gaaende, da holdt det atter stille, og saaledes gjenta
Gange under skraldende Trompetstod. Nu fulgte
glimrende Uniformer alle Rigets Fornemme tilhest,
dem den pragtfuld smykkede Kamel, der bærer det s
kaldte Mahmal, en pragtfuld Baldakin eller snar
Telt, der med sine hellige Indskrifter, sine Guldvæver
og Fryndsearbeider tidligere var Reisetelt for Kalifer
Kvinder, men nu gjemmer Kisweh, det hellige Tep
der skal bredes over Templet i Mekka. Derpaa fol
en lang Række Kameler, paa hvis Ryg der sidde h
lige Mænd, Folk, der have besogt Mekka tred
Gange. De ere nogne til Bæltestedet, kaste sig fr
og tilbage under en Sang, der ligner Dervischer
Hyl, medens de med deres lange, sorte, ukæmm
Haar og deres af religios Fanatisme brændende Ø
see ud som Vanvittige. Det er et modbydeligt S

:a hvilket vi saa meget desto hellere vende os bort, om nu den egenlige Karavane begynder: en nover-uelig Række med Bosser bevæbnede Pilegrimme, skjønne :aftige Mænd i alle Orientens brogede Dragter, kom-iende nærfra og langveisfra, Repræsentanter for alle ıuhamedanske Folkeslag. Naar Karavanen er forbi,)redes Trængslen og vender tilbage til Kairo. Der : i Byens Udkanter Gader saa store, at en Kamel etop kan staa deri, ikke længere, ikke bredere; foroven :røre Karnapperne paa Gadens to Sider hinanden.)e ere paa en Dag som denne dobbelt umulige at nde igjennem, og endnu langt ud paa Dagen stopper 'rængslen hver en Bevægelse i disse Gyder.

Men jeg maa forlade Staden „den Prægtige";)i Paaskefesten nærmer sig, Tiden for et Besøg i et hellige Land. Først dog et Blik paa Byens Basarer, der ere overhvælvede til Beskyttelse mod Solens Brand. Der sidde de gamle Kjøbmænd, denne Gade Skrædderne, i hin Skomagerne, falbyde eres Varer efter bedste Evne, ryge deres Tobak og rikke deres Kaffe med Kjøberne, hvem de byde en Plads deres Bod paa dens Tæppe. Der er tyrkiske, græske, rabiske Kjøbmænd; vil Du som Europæer kjøbe hos n af de sidste, hos Araberen eller Grækeren, da gjør)ig fattet paa en firdobbelt Pris; kjøb derfor heller os den gamle, alvorlige Tyrk; han snyder Dig ikke. Gaa ikke forbi det store Karavanserai; thi det er fuldt f Reisende, der have Meget at fortælle, og der ligger

Varer fra Arabien, fra Indien, fra Sudan, komne ti Kairo med de store Karavaner. Man kan i Basarern standse ved mangen en arkitektonisk Skjønhed, saalede midt i Basaren Gorieh ved Sultan Goris Grav hvor der rundtomkring handles med kostbare Stoffe af Bomuld og Silke. Gaa vi videre fra denne komme vi til Basaren for vellugtende Vande, og ga vi endnu et Skridt, da komme vi ind i Hamsauvi hvor man sælger Krep, Silkestoffer og Tørklæder, og hvor Kjøbmændene alle ere Kristne. For Orientalerer er denne den mærkværdigste Basar; thi hertil komme Varer fra Europa med de store, engelske Dampskibe Men der, hvor de gamle Kalifgrave laa, nærved Udgangen af den store Muskih, lige i Stadens Midte, der ligger den, der er Europæeren mærkværdigst, Basaren Chanchalieh. Her kan man kjøbe alle Orientens kostbareste Varer, ja i en enkelt Del, den, der kaldes „indenfor Kjæden", findes kun Kjøbmænd fra Konstantinopel. Denne Basar blev bygget 1292 af Chan Chalil.

Den sidste Aften, for vi toge Afsked, vandrede vi om i de bælmørke, uoplyste Gader. Som Dagen er opfyldt af Trængsel og Raab af Kjørende, saa er Aftenen stille, som om Kairo var den dødeste By; der høres intet Trin i de sandede Gader. Og der hvor man nylig saa det mest brogede Liv, rigere end den rigeste Maskerade i Europa, der lister kun en enkelt Fodvandrer om med sin svagtskinnende Papirs-

ogte. Snart forsvinde vi selv bag Hotellets Dør, or sidste Gang at hvile i Ægyptens Hovedstad; da age vi næste Morgen Afsked for bestandig, Afsked fra Staden, „den Prægtige". Og Dampvognen farer tter hen gjennem Pharaonernes Land.

8.

Til Jerusalem.

Sent paa Eftermiddagen naaede jeg Alexandrien. Det var en frygtelig Storm; Palmetoppene smeldede frem og tilbage, Sandstøvet pidskede mod Hotellets Ruder. „Belav Dem paa et længere Ophold," sagde man overalt, „i det Veir gaar Ingen, end ikke Franskmanden ud." Den næste Morgen bragte Hotelomnibussen mig dog til Havnen; den enoiede Toldbetjent foer i mig for at faa Bakschisch, og efter en Times Forløb stode vi ud ad Alexandrias Havn. Bølgerne vippede vort Skib op og ned som en Nøddeskal. Der var mange betydelige Mænd ombord; men som den mest fremragende betragtede Alle dog den gamle Sir Moses Montefiore. Han besøger ofte det hellige Land og gjør sin Indflydelse gjældende til Bedste for de betrængte Jøder.

Jerusalem var i Alles Tanker. Man talte kun om det hellige Land, om den sig nærmende Paaskefest. Snart søgte man at samtale paa Dækket, snart

Kahytten; men overalt brød efter nogle Timers Forløb Søsygen ud. Paa Dækket kunde Ingen staa op; i Kahytten var ved Spisetid Taflerne forladte; de saa heller ikke indbydende ud; Alt var lænket til Bordet; Flasker, Glas og Tallerkner stode opstillede i dertil indrettede Stativer; de Enkelte, der toge Del i Maaltidet, svævede ved den ene Side af Bordet høit over dem, der sade ved den anden; og alt medens Maaltidet stod paa, lød Østerlændernes Skrig fra de tilstødende Sovekahytter. Kun de franske Officerer bevarede en vis Ligegyldighed; Lodsen, en smuk Araber i hvid Turban og drapfarvet Trøie ledede Farten med en Koldblodighed og en besindig Alvor, som om han bød over Bølgerne og Stormen. Saaledes randt Dagen; om Natten hørte man kun Suk og stønnende Klage. Den næste Morgen slog Vinden pludselig om; det havde stormet fra Nord, nu stormede det fra Syd, og lidt efter fik vi Budskab om, at Lodsen havde ført os flere Timer for langt mod Nord. Vi maatte gaa tilbage mod Veir og Vind. En sand Fortvivlelse havde betaget mangen en Reisefælle. Som til Spot faldte Bordklokken til Frokost; Ingen nød Noget. Endelig saa vi Land: Jaffas Minareter og Kystens Palmer. Vi laa stille en Fjerdingvei ude; mellem Skibet og Kysten styrtede Havet sig rasende over tvende Revler; men de smaa arabiske Baade laa i Snesevis ved Skibet for at slaas om de dyrebare Reisende.

Baadene gyngede op og ned i en frygtelig Kappestrid; alle vilde de være den første ved Trappen. To

Arabere kæmpede om at faa fat i Lænkerne, andre søgte at klynge sig fast til Trinene; omsider var En naaet op, da greb en Anden ham bagfra i Kraven, en Tredie ham i Benene ind gjennem Trappens Trin, og med et forfærdeligt Bulder styrtede han tilbage i Baaden. Kapitainens Stemme lød myndig fra Skibet. Ro tordnede han; men det hjalp Intet. Endelig stod den første Araber paa Dækket. Jeg traf ham i Ærmet, læssede min Bagage paa ham og vilde følge ham ned i Baaden. Men idet jeg stod paa Trappen, begyndte Slagsmaalet først for Alvor. Man truede, man skreg; En traf mig i Skuldrene, en Anden i Fodderne; denne vilde tvinge mig til at tage hin, hin til at tage denne Baad. Jeg slog om mig med Hænder og Fødder, jeg skældte paa alle levende og døde Sprog; men det blev værre og værre; Brændingen brølte, Baaden steg og sank, og pludselig stod jeg i Vand til midt paa Livet. Det hjalp. Et mægtigt Bølgeslag havde spredt Baadene til alle Sider, kun en enkelt var bleven liggende ved Trappen; i den stod jeg nu. — Da de andre Baade igjen vare samlede, begyndte Udskibningen paany. De vilde Mennesker fortsatte deres Kiv og Tummel. En lille engelsk Dame med gule Haar og blege Træk blev baaren ned paa en Arabers Arme. Idet han stod paa Trappens tredie Trin, kom en Anden ham i Veien, og han styrtede hovedkulds med hende ned i Baaden. Det var et Under, at de Begge reiste sig igjen. Men den lille Dame trykkede sit Lommetørklæde mod sine Øine for

kke at see de græsselige Scener eller det forfærdelige Hav, der reiste sig vildere og vildere. Udskibningen fortsattes; man var kommen til Passagererne paa anden Klasse. Men havde man før taget lidet Hensyn, saa tog man nu mindre; man ledede dem ud paa Trappen, gav dem et Puf i Ryggen og overlod det til Skæbnen at anbringe dem i en Baad eller i Havet. Baadene vare nu næsten fyldte. Da saa vi over vore Hoveder en fed italiensk Præst, hvis Klæder tydelig røbede, han havde været sosyg. To Arabere loftede ham ud over Skibets Rand for at kaste ham ned. Et Øieblik ligesom svævede han i Luften, da slap man ham, og brølende laa han i Bunden af en Baad, der var færdig ved at synke under den pludselige Byrde. Han vaandede sig, han skreg, han forbandede, da rakte en Collega ham en Flaske at styrke sig paa. Hans fortrukne Miner gik pludselig over i et stille Smil, og han blev nogenlunde rolig.

Jeg var i Baad med nogle fattige græske Pilgrimme, to engelske Lorder og deres Dragoman. Man stodte fra, og der begyndte en Seilads paa Liv og Død. Ved de første Aareslag vare alle Baadene spredte vidt ad; snart skjulte Bølgen dem for os, snart saa vi en enkelt svæve paa Toppen af en Sø for atter at blive skjult for vore Blikke. Kun een Baad fulgte os Side om Side, det var Baaden med den lille, engelske Dame. Hun laa med lukkede Øine, med Hovedet i en Venindes Skjød, Skrig paa Skrig lød over til os. I vor Baad var dødsstille, Alle stirrede i Retning af

Kysten. Da knagede Baaden, jeg lukkede Øinene Bølgen slog sit Skum om os; vi vare over den først Revle. Men paa Hoiden af Revlen havde den styrend Araber sluppet Roret; nu stod han med udstrakt Haan og raabte »Bakschisch!«; og dog var her mellen Revlerne endnu værre end ude paa Dybet. Idet ha slap Roret, kom vi den anden Baad nær, Rorfolkene Aarer blandedes; men han vilde ikke gribe Roret, fø vi havde betalt. Den ene Englænder blev rasende han reiste sig, loftede Stokken og gav ham et Sla ned over Ryggen, saa det knagede i ham; men uden at det tilsyneladende gjorde Indtryk paa ham, raabt han blot igjen sit »Bakschisch!«; endelig vaagned da Dragomanen af sin Ro, han greb Karlen ve Kraven og kastede ham hen til Roret. De to Baad tornede sammen, kun ved et Under bleve vi frelste; d knagede Baaden atter voldsomt, vi vare igjen som be- gravne i Skum, og sagte glede vi ned i Bolgedybe paa den anden Side af den inderste Revle; Faren va ilende, vi gyngede Landet jævnt imode. Araberen raabte atter »Bakschisch!«, og skjondt den ældst Englænder fnos af Harme, slap vi dog ikke ilan under en Napoleond'or. Paa Kysten hilste Francis- kanerne os velkommen og førte os til deres Kloster Vi vare i det hellige Land.

I Klostrets største Sal bleve vi beværtede a Munkene. Lidt efter lidt kom de Reisende alle ind nu var man kry og uforskammet nok; thi nu var a Fare forsvunden. Den lille engelske Dame svobte si

i hele sin engelske Fornemhed og Ligegyldighed og saa hverken tilhoire eller tilvenstre; Andre sloge Bibelsteder op for at finde, hvad der stod skrevet om Jaffa, det gamle Joppe, og det var, som om Dagen havde villet illustrere Texten til Jonas: „Da lod Herren en stor Vind fare over Havet, og der opkom en stærk Storm paa Havet, saa man tænkte at Skibet skulde sonderbrydes;“ det var nemlig her i Joppe, Jonas gik ombord for at unddrage sig Herrens Befaling. Man gik til og fra Salens Vinduer for at skue ned over Havet; thi Byens yderste Kant hæver sig terrasseformigt fra Soen, og paa en af de hoie Terrasser ligger Klostret. Saaledes er Beliggenheden ganske smuk; men man har dog Meget at kæmpe med, for man kan vænne sig til Synet af Palæstinas Byer. Fra man var et lille Barn, har man hørt disse Steder nævne, og Fantasien har udsmykket dem med Alt, hvad man kan tænke sig af Skjont og Herligt, naar man tænker sig Orienten. Saa kommer man hertil og finder en By, hvis skjonneste Punkt neppe kan sammenlignes med de allerusleste Gyder i Europa, en Stendynge oversaaet med stinkende Aadsler vises En som et helligt Sted, som Tabithas Hus. Alle Gaderne ere snevre og morke, og den gamle Stad, der alt er nævnt hos Josva, stinker af Urenlighed. Men naar de hellige Sagn trænge sig frem i Erindringen i det hoie Sprog med de grandiose og dog saa simple Ord og Billeder, hvori de ere fortalte, lægge de dog et Skær af Ærbødighed over Staden, give de disse

snevre og mørke Gader en historisk Alvor; og naar de gravitetiske Østerlændere eller de stolte arabiske Ryttere med deres Spyd drage os forbi, da er det ikke alene, som om vi vare reiste til Østerland, men som om vi vare reiste tilbage til de gamle, bibelske Tider.

Vi brøde op den samme Dag for at kunne naa Jerusalem den næste. En Italiener og hans Søster gjorde mig Selskab. Vi vare ridende; thi fra den Stund, man har sat Fod paa Palæstinas Grund, seer man aldrig en Vogn, som man heller aldrig seer en anlagt Vei. Signora havde medbragt Saddel fra Kulturens Lande og var derfor bedst faren; hun red forrest, efter hende kom en Mule, der bar Italienernes Kufferter. Men saa kom Signor Francesko. Hans Hest var saa mager, at hvert et Ben i den kunde tælles, og dens ligesaa magre Rytter sukkede under mislykkede Forsøg paa at balancere paa dens Ryg. Han havde faaet Benene stukket ind i Seglgarns-stigbøiler, der vare fastgjorte til Noget, der skulde fore-stille en tyrkisk Saddel; paa denne, der var af Træ, sad han nu mellem fire Sække, som balancerede over Hestens Ryg, to foran og to bagved ham. Saa kom to græske Dragomaner, der havde forbeholdt sig selv de bedste Heste; og til dem og os havde slaaet sig en græsk Familie, en ung, smuk Kone, der bar et broget Shal omkring sit Hoved, og en sortskæget Mand, der drog op til Jerusalem for at hente en Gnist af den hellige Ild. Vor Karavane satte sig i Bevægelse; Egnen om Jaffa var skjøn; nigjennemtrængelige Hegn

Af Aloer kantede Veien, blomstrende Rosenhække omgave de store Orangehaver, hvor Jaffas Oranger, de største i Verden, tyngede Træerne ned; saa store som Meloner hang de under Løvet. Saa rede vi ud paa Sarons Slette, den, om hvis Roser Salomon synger. Egnen var venlig og mild, den nedgaaende Sol sendte sit sidste Skær ud over Sletten, og i Aftnens første Timer naaede vi Ramleh, det gamle Arimathia.

I Klostrets Port stode Munkene og hilste os velkommen. De førte os op paa den øverste Terrasse, at vi kunde nyde Udsigten over Sletten. Senere stege vi atter ned til dem i Porten for at modtage de andre Reisende, og snart var hele Selskabet fra Skibet samlet. Der var Lystighed ved Munkenes Bord om Aftnen; man var glad ved den overstandne Søreise og glædede sig til Ridtet den næste Dag. Man sladdrede sammen til ud paa Natten; da bragte Munkene os tilsengs. Den næste Morgen tidlig brød vi op og red ud af Byen. Den frembyder et græsseligt, fattigt Syn; de spidsbuede Hvælvinger ligge sønderbrudte, paa Resterne af de gamle Moskeer voxer det høie Græs, Falkene bygge i de gamle Ruiner, Sarons Lilier gro paa Taget af de usle Hytter, og op og ned ad Murene løbe de store, glimrende Firben. Vi bevæge os langsomt hen over den grønne, frugtbare Slette, Solen stiger høiere og høiere, Dagen viser sig i sin hele Pragt, Syreren i sin brogede Turban og sin lange Talar skrider os forbi og hilser, enkelte Christne tilraabe os: „Velkommen, Pilgrim!" Ryttere

fare forbi, Pilgrimme komme til og forlade os atter, medens en alvorlig Ro hviler over den store, ensomme Slette, og en enkelt Platan lokker os til Hvile i sine Skygger.

Ved Middagstid naa vi Bjergene. Veien bliver stenet og Ridtet besværligt. Den Høide, hvortil vi stige, er betydelig; over vort Hoved kredse Rovfuglene, ude paa Bjerget hyle Schakalerne, og rundt omkring os summe Græshopperne i store Sværme. Vi ere nu en stor Mængde Reisende, Englændere, Franskmænd og Grækere; Sletten ligger langt bagved og under os, det længst forladte Ramleh smiler fra den modsatte Side, og ud over Høiderne ved Kysten kan man see det fjerne Middelhav. Vi passere Byen Abu Gosch; den har Navn efter en Røver, der huserede her; nu lønnes han for at ledsage de Reisende. Hans Beduiner sværme om os, de ride rask selv paa de utilgængeligste Steder. Efter den første Hilsen ride de stille og alvorlige ved de Reisendes Side. Vi ride op ad det sidste Bjerg, Stenene ere glatte af den nylig faldne Regn; flere Reisende stige af og trække deres Heste ved Tømmen, Beduinerne blive siddende rolig i deres lange Kapper med Landsen kastet tversover Ryggen. Vi staa paa Toppen af Bjerget. Det er Jerusalem, vi see, Jerusalems Mure, Jerusalems Kupler, Jerusalems Minareter; Egnen er øde og tør. Grækerne ligge nedkastede paa deres Aasyn og kysse Jorden, Englænderne holde Hesten an og tage Hatten af, en Enkelt folder Hænderne og beder, de Fleste

ave Taarer i Øiet. Langsomt ride vi Byen imode. De Spedalske sidde ved Veien, strække deres visne Arme imod os og bede med deres hæse Skrig om en Almisse. Vi ride ind gjennem Jaffaporten og skilles ad; min Italiener tager ind i det østerrigske, jeg i det preussiske Hospits. Det er den tyvende Marts, Kl. 4 om Eftermiddagen.

9.

Rundtomkring Jerusalem.

Hver Sten i Jerusalem er historisk! Hvert Skridt fører til en Mærkværdighed! Er Byen da skjøn? Ingenlunde! Byen er hæslig, og det Indtryk, man bringer med fra Jerusalem, er ikke noget æsthetisk. Men i hver en Gade, selv den allerurenligste, aander der en Stemning, i Udsigten fra hvert et Tag bølger der en bibelsk Luftning; i hvert et Bjerg, hver en Dal, i hvert et Træ, hver en Sten bor et Sagn, der har levet i os næsten fra vor Vugge. Hvorledes skal man faa Ro til at see det Alt? Seer man det Ene, da vil man hen for at see det Andet. Det gælder om at tæmme sin Længsel, om at toile sin Higen. Jeg vil tage hele Byen i et Syn, jeg vil fra et høit Punkt nyde det Hele gjennem Udsigten, saa vil jeg fordybe mig i det Enkelte med al den Ro, man behøver, for at optage Billedet i sig, helt, til den sidste Krog af dets Ramme. Lader os tiltræde en Vandring rundt om Staden; naa vi end ikke Udsigten strax, den vil

og komme; men lader os tage hver en Gruppe med, der møder os paa Veien, — saavidt vi kunne.

Vi vandre ud gjennem Jaffaporten, vor Vei gaar mod Vest. Araberne have kaldt denne Port: Bab el Khalil, Vennens, det vil sige Abrahams Port, og, da Abraham lang Tid boede i Hebron, ligefrem Hebrons Port. Her er i Paasketiden en stadig Tilstrømning af Pilgrimme; derfor vandre mange af Indvaanerne ud ad denne Vei for at hilse paa de Kommende, derfor sidde de ulykkelige Spedalske her for at samle Almisser, derfor lægge de arabiske Kvinder deres Vei herudad, for med dum Forbavselse at stirre paa de Fremmede, der komme. I deres lange, hvide Klæder, med et farvet Shal over Ansigtet, gaa de aldeles tilhyllede henad Veien, sætte sig ned langsmed Skrænten og stirre gjennem det tætte Slør; de ankommende Europæere drage forbi; der kommer en rig engelsk Familie; Englænderen og hans Frue ride paa europæiske Heste, der have gjort Reisen til Palæstina med; mager og stiv sidder han i Sadlen, som om der var en Stang gjennem ham; paa Hovedet bærer han en hvid Hat med Slør ned over Nakke og Skulder; lys Frakke og lyse Knæbenklæder, der sidde vidt over Knæet, bedække hans ubevægelige Legeme, medens et Par brogede Strømper og ufarvede Sko fuldende hans Dragt. En Skare Muldyr bære Telte og Kufferter, paa arabiske Heste følge europæiske Tjenere, tilsidst komme tvende Kameler med Dragoman og Kok. Midt imellem de forbavsede Tyrkinder stige de af og begynde at slaa Leir, Dyrene

toires, og rundtomkring Herskabets kneisende Telt, ove
hvilket det engelske Banner vaier, reiser sig snart e
hel lille By af hvide Telte for Tjenere og Dragoman
Men ind imod Porten og Muren, paa den Side a
Veien, der er modsat den, hvor de Spedalske sidde o
skrige, ligge nogle arabiske Kaffehuse og nogle euro-
pæiske Boder og Værksteder; her falbydes Snedker-
arbeider af Oliventræ, Linealer, Stokke o. desl., navn-
lig af Tydskere, der ere grundig oplærte i den orien-
talske Handels Principer. Som Veien er tæt befærde
af Spadserende i alle Østens og Vestens Dragter
saa ere Tagene paa de smaa Kaffehuse overfyldte a
Arabere, der her nyde den bedste verdslige Under-
holdning, Jerusalem kan give.

Langsmed Veien strækker sig en tyrkisk Begra-
velsesplads henad mod den øvre Dam Gihon. Me
nedad mod Syd skærer Hinnoms Dal sig ind mellem
Zion, kantet af Jerusalems Mur og det ligeoverfo
mod Vest opstigende Bjerg. I Dalens Bund ligge
den nedre Dam Gihon. Paa denne Strækning e
Egnen om Jerusalem mest befærdet; thi alle Reisend
fra Jaffa og alle fra Bethlehem maa her forbi. I
Middagstimerne er den her som overalt i Oriente
forladt; men naar Eftermiddagens kjølige Timer ind-
træde, da kan man see Skrænterne besat af de bo-
siddende Christne, af mangfoldige Munke, af hel
Skarer Pilgrimme, der i det italienske Sprog hilse de
Ankommende, medens de tidligere Komne beskue Dam-
men i Dalens Bund, og de hvide Kvinder drage

klynger eller parvis ud ad Porten til Gravene. Men hvor Dalen Syd for Zion dreier mod Øst, begynde de ensomme Strækninger, ligesom Klipperne her træde tættere sammen og Dalkløften bliver øde og trang. Thi Landskabet antager Sagnenes Karakter; det er det onde Raads Bjerg, der afslutter Dalen mod Syd; endnu bærer det Ruinerne af Kaifas' Landsted, der, hvor man oplagde Raad om, hvorledes man skulde dræbe Christus. Hvor det mod Nord sænker sig ned mod Dalen, ligger Blodageren Hakeldama, der blev kjøbt for de tredive Penninge, og end længere mod Nord bærer Skrænten Dødningestaden, Ruiner af de gamle jødiske Grave. Men hen mod Øst, hvor Hinnoms Dal optager Kedrons fra Nord, øiner man frodige Haver, hvor Granatæblet vexler med den grønne Oliven, og mod Nord hæver Zion sig. Thi den største Del af Zion ligger nu udenfor Muren, og paa dets Top have Muhamedanerne opført en Moske; de betragte den som meget hellig, og ved den saakaldte Davids Grav ligge stadig de stille Bedende fordybede i den inderligste Andagt. Stedet er omtrent det, hvor Juda Konger bleve begravede.

Men paa Stedet ud mod Haverne i Dalen ligger Dammen Siloah, en klar Kilde, til hvilken der fører 32 Trin ned i Dybet. Regelmæssigt stiger og falder Vandet i Dammen, og Araberne fortælle, at der slumrer en Drage dernede, som, naar den vaager, suger Vandet til sig, men naar den sover, atter spyer det ud. Dette Sted er saare skjønt. Naar man

sætter sig paa Kildens øverste Trin, da kan man se hen over de frodige Haver til Byen Siloah paa Klippens anden Side; Husene danne derovre Fortsættelsen af Klippens steilt opadstigende Væg, og paa et enkelt Sted bøier Gaden deroppe ud fra Husenes Række, snor sig et Stykke langs Kloftens Rand og forsvinder atter ind mellem Husene. Men hen mod Sydost aabner Dalen sig ud mod Bjergenes brede og dybe Svælg ad det døde Hav til, og paa Dalens anden Side hvælver en venlig Kuppel sig over Kilden Rogel, Grændsekilden mellem Juda og Benjamin. Om Aftenen, naar Solen synker bag os, hente de arabiske Kvinder ovre fra Siloah Vand her ved Kilden og skride ranke og langsomme med Spanden paa deres Hoved ned gjennem den smilende Dal og langsmed „Kongernes Haver".

Vi gaa mod Nord, vi staa i Josafats Dal. Her vente Jøderne, her de Christne, her Muhamedanerne den sidste Opstandelse og den sidste Dom. Derfor er Dalen her fyldt med Grave; de ligge som et forstenet Ekko af de gamle Sagn. Herhid reise Jøder fra alle Verdens Egne for at begraves i Josafats Dal. Og naar man vandrer her eller man sætter sig ned paa Araberens eller paa Jødens Grav, da er det som Ekkoet blev løst og udraabte de mægtige, profetiske Ord: „Da vil jeg samle alle Hedningerne og føre dem ned til Josafats Dal; og der vil jeg holde Dom med dem for mit Folks og Israels, min Arvs, Skyld, som de have adspredt iblandt Hedningerne og delt mit

Land.“ Og som en Fortsættelse af Bjergvæggen over Dalen hæver Byens Mur sig, og ud over dens Tinder skuer Omar-Moskeens pragtfulde Kuppel. Men Muhameds Søile springer frem af Muren, den, hvorpaa Muhamedanerne tro, at Profeten skal sidde, naar han paa Dommedag kommer for at holde Dom. Paa den anden Side Dalen skraaner Oliebjerget op med Himmelfartskirken paa sin Spidse. Naar Solen staar op, kommer den frem over Bjergets mægtige Vold, naar den gaar ned bag Jerusalem, straaler Bjerget blankt i Aftnens Skær. Beplantet med enkelte spredte Olietræer af maaske totusindaarig Ælde sænker Bjerget sig brat mod Dalen, og ved dets Fod ligge de store, ærværdige Gravmindesmærker, som man har kaldet Sachariæ, Jakobs, Absalons og Josafats Grave.

Sachariæ og Absalons Grave ere Monolither, det vil sige, de bestaa af eet Stykke, der er udhugget helt af Klippen. — Sachariasgraven dannes af en Tærning, der bærer en liden Pyramide, som med sin Top hæver sig 31 Fod over Tærningens Grundflade. — Men det Interessanteste blandt disse Monnmenter er dog Absalonsgraven. Der er udhugget en Plads rundtomkring den i Klippen, men Grus- og Sanddynger have skjult dens nederste Del. Som paa Sachariasgraven danner en Tærning paa 24 Kvadratfods Grundflade til 20 Fods Høide Underbygningen, der bærer en taarnagtig Bekroning, sammenføiet af store Blokke. Tærningen er forsynet med joniske Halvsøiler og paa Hjørnerne med Pilastre med joniske Kvartsøiler; der-

over kommer saa en Architrav med dorisk Triglyffrise og runde Skjolde i Metoperne, og over dem en mægtig Hulkehle efter ægyptisk Mønster. Overbygningen bestaar af tvende Afdelinger, en kvadratisk, der afsluttes med en Gesims, og en cylindrisk, hvorfra den indadrundede Spids hæver sig, sluttende i en Blomst. Som man altsaa vil see, bære disse Grave blandede gammelorientalske og græske Kunstformer, og de tilhøre en Tid, da den fuldendte græske Kunst begyndte at brede sig over den gammelorientalske Verdens Folkeslag.

Vi forlade dem og gaa mod Nord. Fra Stefansporten, der paa dette Sted aabner Veien gjennem Byens Mure, fører en Bro ned over Dalen til Oliebjergets Fod. Skjøndt Veien snor sig steilt op ad Bjerget, ville vi dog ikke standse, før paa dets Top. Kun af og til vende vi os under Stigningen og kaste et Blik tilbage mod Byen, og see, alt som vi stige, voxer en større og større Del af Jerusalem frem for Synet. Nu staa vi deroppe! Hvilken Udsigt ligger der for os? Brat sænker Bjerget sig ned til den dybeste Kløft af Josafats Dal, den mørke og snevre, der skiller Bjerget fra Staden. Fra dens Grund, der er som brolagt med Dødens Stene, hæver Klippen sig nøgen og gold, kronet med Jerusalems Østmur. Gjennem den fører til denne Side tvende Porte, den ene aaben, dog ikke for nogen stærk Færdsel, de andre to, hvoraf den ene er den gyldne Port med sin skjønne Dobbeltbue, tilmurede. Men over Muren seer man Jerusalem selv, næsten hvert et Hus, hver en Gade i

Staden. Tilvenstre Pladsen Haram es Scherif med ine pragtfulde Mosfeer, sine Buer, sine Cypresser, ilhoire og bagved den hele Stad som en Stad af Kupler, en Kuppel paa hvert et Hus; mange Minareter hæve sig rankt og kneisende over Byen, i hvis Midte man seer den mægtige Dom med dens Kuppel, der, større end de andre, er hvælvet over Golgatha og kun beherskes af een endnu større, den, der spænder over den hellige Grav. Byen har ingen Baggrund; som skaarne med en Kniv tegne dens Omrids sig kun mod den østerlandske Himmels dybe Blaa, der skærer sig ned mellem Minareternes Naale, lægger sig favnende om Kirkers og Mosfeers Kupler og titter frem mellem Husenes Kuppeltage, som vilde den sige: Seer Du, her er jeg overalt! Saaledes er Udsigten mod Vest. Mod Nord glider Øiet fra Staden ud over Nebbi Samvïl til Efraims Bjerge med Ebal og Garizim, medens mod Sydvest Juda Bjerge vise deres Rygge i bølgeformede Linier. Da vende vi os fra Staden og skue mod Øst. I det fjerneste Fjerne rammer Blikket de moabitiske Bjerges nøgne, skinnende Sider. Skjøndt de ligge i en uendelig Afstand, er det dog som om man saa hver en Kløft paa deres Væg; straalende i det stærke Solskær, brede de deres Glands ud over den mægtige Flade af det døde Hav og dets solbrændte, golde Kyster; men som et velgjørende Smil i denne glimrende, men golde Udsigt seer man Jordans Vande som et smalt Baand tabe sig ind mellem venlige, grønnende Bredder. — Heroppe

laa tidligere en Kirke; i dens Midte er bygget et Kapel over en Sten, hvori man vil see det Spor, som Jesus traadte ved sin Himmelfart. En Andægtig trykker sine Læber i Sporet, men over den gamle Kirke kneiser et Taarn, som Muhamedanerne benytte som Minaret; thi „paa dette Sted bør Allah have en Moske."

Naar man ved Foden af Oliebjerget dreier tilvenstre, da staar man i Gethsemane. Muligvis har denne Dal engang været tæt bevoxet med Træer, nu staa her kun otte gamle Olietræer, saa gamle, at de kunne naa op til Christi Tider. Vil man finde et Sted af Mørke og Uhygge, da besøge man dette; jeg har ikke været her ved Nattetide, men hvad Indtryk dette Sted maa gjøre, naar Solen er svunden bag Byen, og Natten hæver sig fra Gravene i Josafats Dal, er let at tænke sig. Dalen selv aander kun Gravens Stemning, kun Sagn om Dommedag knytte sig til dette Sted; i den gjennemsigtige Olivenhave seer Vandreren ud som et Gjenfærd eller som en Morder, der sniger sig mellem Træerne, og Nattens og Træernes Skygge bliver end tykkere og uigjennemtrængeligere under Skyggen af Stadens Mur, under Skyggen af Bjerget. Trætte og overvældede sank her Disciplene i Søvn; her faldt Sveden som Bloddraaber fra Herrens Pande, bag disse Træer kom Forræderen og hans Skare med vilde Ansigter, med Vaaben, der skinnede i de røde Fakkelblus; kun paa et saadant Sted kunde Christus forraades. — Men fantasiløse

Reisende have i Hjemmet efter Bibelens Text dannet sig et Billede af Gethsemane, og, Gud maa vide hvoredes, de have fundet ud, at det maatte være et yndigt, romantisk, tillokkende Sted. Saa ere de komne til Jerusalem, og nu skulde, ikke deres Billed og Forestilling forandres, men Stedet bringes til at stemme med den dannede Forestilling. Derved er man bleven underholdt med de falskeste Skildringer, har faaet Billeder at see, som det ikke er muligt at finde igjen paa Stedet (see Strauß: Sinai og Golgatha). Og for at fremkalde en saadan Stemning paa Stedet selv har man opført en liden Mur, indenfor hvilken man har anlagt en Blomsterhave. Her gro Roser og Passionsblomster, Malva og Rosmarin, og her vandrer en stille Eneboer om som Urtegaardsmand; han planter, han vander, han skænker de Reisende Blomster fra Gethsemane Have, og ved hans Virksomhed er der fremblomstret en yndefuld Plet bag denne Mur. Men udenom aander Dalen Josafat kun Gravens Stemning.

Dreier man derimod under Nedstigningen fra Oliebjerget tilhoire, da støder man paa Marias Grav, en Kirke, hvortil mangfoldige Trin føre ned dybt under Jorden. Bygningen over Trappen er en smuk Spidsbue; fra den sænker Trappen sig ned i Dybet, og for dens nederste Trin seer man fjernt under sig det oplyste Kapel, hvorfra og hvortil de Troende, Grækere, Latinere, Armeniere og Koptere i deres mangeslags Dragter, stige op og ned i tætte Klynger. Paa Trappens Sider hvile i Sidenischer Anna og Joachim,

Marias Forældre, og længere nede Josef. Over Marias Grav brænde talrige Lys og Lamper, og dumpt og alvorligt toner Gravmessen hernede i den evige Nat. Her, fortæller Legenden, blev Marias Lig begravet af Apostlene; herfra, fortæller den, opsteg den hellige Jomfru til Himlen.

Vi vandre atter mod Nord og svinge om Stadens nordostlige Hjørne; vi gaa langsmed Jerusalems nordlige Mur, den, hvorigjennem Damaskusporten fører ud til Olivenlunden. Det er en stille Egn, men den venligste under Jerusalems Mure. I Lunden spadseres der ofte om Aftnen; store Flokke af ridende Arabere fra Landets nordlige Egne samles ofte her, før de ride mod Nord, derpaa følge de den stenede Vei, der fører ud i Landet. Under Klippen hvælver Jeremiasgrotten sig, det Sted, hvor efter Sagnet Jeremias skrev sine Klagesange; her bor nu en arabisk Familie, der har lukket Grotten af, og som fordrer „Bakschisch" af den Reisende, der vil træde ind. Men bag om Grotten snor Veien sig ud til Kongernes Grave. De have, som alle Ruiner i Jerusalems Omegn, faaet dette Navn aldeles vilkaarligt. Man træder gjennem en Klippeport ind i en Gaard, der er omgiven af glatte Klippevægge; i den vestlige Væg ligger Indgangen til Graven selv. Dens Atrium er tidligere bleven baaret af tvende Søiler, der nu ere forsvundne, men Indgangen er omgiven af en Ramme, der er smykket med Vinstokkens og Olietræets Blade. Paa Frisen seer man doriske Triglyfer med Skjolde i Metoperne; som

enne Ornamentering er laant fra Grækerne, saaledes · Frisen paa Midten afbrudt med en Dekoration af)ruer og Palmetter, der minder om oldhebraiske unstformer. Man har formodet, at denne Grav river sig fra Aar 45 eft. Chr., da Dronning Helena f Adiabene lod reise et Gravmæle udenfor Jerusalem ır sig og sin Slægt. — Vi vandre atter mod Vest ı`naa den tyrkiske Begravelsesplads ved Gihons øvre)am; derpaa vende vi vore Skridt tilbage til Jeru=alem og vandre ind ad Jaffaporten med Mængden af ommende Pilgrimme.

10.

Jerusalem.

Den, der vil gjøre sig bekjendt med Livet i Jeru salem i dets mangehaande Skikkelser, maa navnli søge det paa trende Steder: De Christnes Færd i de hellige Gravs Kirke, Jødernes paa den Plads, hvo de komme for at græde over Jerusalem, Muhame danernes paa Pladsen Haram es Scherif.

Den hellige Gravs Kirke er Jordens største Re likviegjemme. Den hvælver sine Kupler over det Sted hvor Christus holdtes fangen, over det Sted, hvor ha blev korsfæstet, over det, hvor han blev begravet; de indeslutter det Sted, hvor Marias Taarer flød, det hvor Christus atter opstod; under dets Tag ligge d første Helgeners Grave, under det blev Korset søgt o fundet, og alle Bekjendelser samles her i Troen pa den Ene, skjøndt spaltede i mange, tidt hinande fjendske Sekter. Med Adgang fra tvende, small Gader, ligger foran Hovedindgangen Forgaarden so en aaben Plads; man seer ved Indgangen til de

odstykker af mægtige Søiler; men disse, saavel som
 store, flade Stene, hvormed Pladsen er brolagt, ere
julte under Kjøbmændene, under Kirkegængerne og
t tyrkiske Militair. Her sidde de christne Handlende,
Mænd og Kvinder, især fra Bethlehem, og falbyde
eres Varer, leirede i lange Rækker i deres eiendomme-
ge, røde Overkast. De sælge Rosenkrandse af Kamel-
ender, Fremstillinger af Christi Liv, udskaarne i Perle-
oder, Røgelser og Kjerter til at brænde ved de hellige
ltre. Men hen gjennem Rækkerne strømme Pil-
rimme fra alle Verdens Kanter ind i Kirken, Munke
andre forbi, de europæiske Konsuler komme i majestæ-
sk Optog med deres Æresvagt, Kawasserne, der sætte
eres sølvkronede Stave med tonende Samslag i Ste-
ene. Mest Opsigt vække dog de fornemme Geistlige,
Patriarkerne og Biskopperne, naar de komme vandrende
ned deres store Følge, og det tyrkiske Militær præ-
nterer Gevær for dem; thi paa de høie Festdage,
aar Trængslen i Kirken er stor, da ere de Handlende
ordrevne fra denne Plads af de tyrkiske Soldater.
Geværerne ere stillede i Pyramider midt paa Pladsen,
angs Murene ligge Soldaterne med deres røde Huer
g ryge deres Cigaretter; hører man saa Slaget af
Kawassernes Stokke, eller seer man Forløberne for
Konsulernes Følge, saa faldes de under Vaaben af de
nkelte, der staa paa Vagt.

Kirkens Façade er simpel og alvorlig. Den dan-
nes af to ligestore Portaler, af hvilke den ene er til-
muret, og over disse tvende, ligesaa store Vinduer, der

ogsaa ere tilmurede. Vinduer og Portaler ere Rund-
buer, der stode sammen, baarne af Smaasoiler. Træ-
der man nu ind i Kirken, i dens Indgangshal, d
seer man tilvenstre paa en teppeklædt Forhoining Kir-
kens Bevogtere. Fire gamle, alvorlige Tyrker sidd
med deres lange Skæg og hoie Turban, omgivne a
deres Piber og Kaffekopper paa Tepperne, rolige o
værdige, modtage og gjengælde de Indtrædendes Hilsen
Tilhoire, ligeoverfor dem, forer Trappen op til Gol-
gatha og Korsfæstelseskapellet, men ligefor os ligge
Kirkens forste Helligdom, Salvelsesstenen, paa hvilke
Josef af Arimathia skal have salvet Frelserens Legem
Det er en rodlig Marmorplade, hvorpaa mægtig
Voxkjerter og kostelige Hængelamper kaste et stærk
Skær; en stærk Summen af Andægtige, der træng
sig frem, lyder her i Hallen, og medens vi see den
kaste sig ned og med barnlig Andagt kysse Stenen
lyder Larmen af Livet inde i Kirken os imode. Over-
alt trænge Folk af alle Troesbekjendelser og alle Na-
tioner sig frem mellem hverandre, Tiggere kante Veien
pjaltede Unger skrige og slaas, længer inde fra hore
man Summen af Bonner, orientalsk Sang fra Græ-
kernes Kor, muntre, europæiske Melodier fra Latinernes
Orgel. I Gangene, hvor man kommer frem, er Live
som ude paa Gaderne; Araberne sidde langs Væggen
med forslagte Ben og samtale, derpaa reise de sig
skilles, gaa hen og kysse et helligt Billed og ile ti
deres Dont ude i Staden; Grækeren staar og boie
sig og boier sig atter; han bliver ikke træt af denn

evægelse; alt medens den staar paa, signer han sig ed tusinde Korstegn og mumler uforstaaelige Bønner; r bærer man Kogeindretninger, Piber, Kaffekopper og enge op paa Gallerierne for at kunne overnatte i irken, hist ligger den sorte Abyssinier i sin lange, aa Talar, knælende i uforstyrrelig Andagt, medens inene stirre i vild Henrykkelse paa Frelserens Billed. g over det hele Liv brede tusinde Kjerter og kulørte amper deres Glands; Guldet skinner fra Væggene og a Billederne, Dagslyset kæmper sig frem fra Indgangs-ortalen og fra den sondrede Kuppel; Alt i Forening reder det et mystisk Skær over de store Rotunder og nevre, halvdunkle Gange. Men vi ville blive roligt oran Salvelsesstenen og kaste vort Øie paa de to tore Oliemalerier, der hænge paa Væggen i Indgangs-allen ligefor Porten; med dem begynder Kirkens store Billedgalleri. .

Vi gaa nu tilhøire og bestige den dunkle Trappe, er mod Sydvest ad atten, mod Nordvest ad tretten Trin nder en Stenbalustrade fører op til Golgatha. Stedet r overhvælvet med tvende ved en bred Pille adskilte Buer, der hver for sig fører ind til de mørke, hvæl-ede Kapeller, der, ligestore, ligge ved Siden af hin-anden. Det ene betegner det Sted, hvor Christus blev naglet til Korset, det andet det, hvor Korset blev reist. Trængslen er saa meget større, som Pladsen er lille og som Stedet gælder alle Christne for det hel-ligste paa Jorden. Som smaa, uartige Børn trænge Østerlænderne sig mellem hverandre, Kvinderne i deres

lange, hvide Gevandter, Mændene i deres vide, bre-
gede Talarer; paa Grund af denne Trængsel har vi
aldrig Nogen kunnet hengive sig uforstyrret til si
Andagt her paa Golgatha, og mangen En har vi
maattet forlade Stedet uden at være naaet hen til de
Hul, hvori Frelserens Kors har staaet. Thi dett
Sted, der er dækket af en Sølvplade, ville Alle he
at kysse. Kommer En tilbage derfra, kan han see n
som beruset af Lykke; han styrter hen til den Første
han møder, og raaber: Har Du seet det? Kom, ska
Du see! Og saa trækker han ham med sig tilbage ti
Trængslen og baner sig atter Vei til Korsfæstelsesstedet
for at hans Ven kan komme til at kysse Sølvpladen
der er slidt tynd af de Andægtiges Læber. — Have v
Ro til at betragte Stedet nøiere? I Buen, der fører
ind til Kapellet, ere Loft og Vægge tæt bemalede med
Fremstillinger af Lidelseshistorien; glimrende Lysekroner
hænge ned og lyse med matte Blus gjennem det tykke
Mørke. Ere vi komne ind under Hvælvingen, hvor
Trængslen er tættest, da see vi atter Loftet bemalet,
og naa vi ind i den smalleste og mørkeste Hvælving,
det egenlige Korsfæstelsessted, da see vi under Altret
Sølvpladen skinne, idet en græsk Indskrift forkynder
Underet, der blev virket her. Matte Lamper i alle
Farver oplyse de hellige Gjenstande. Paa begge Sider
viser man Stederne, hvor Røvernes Kors vare plan-
tede, og ikke fjernt fra den venstre Røvers Plads seer
man i Klippen den Revne, Jorden slog ved Christi
Død, og som paa Dommedag skal skille Lammene fra

ukkene. Bag Altret hænger Christus paa Korset; d hans Side staa Johannes og Maria, klædte i aaber af Sølv. Men bagved paa Væggen er der ter Billeder af Lidelseshistorien. — Side om Side ed dette Kapel ligger altsaa det andet af samme Størrelse og samme Udseende; men det er ikke saa gt udstyret som det første, med hvilket det er forundet ved aabne Buer; heller ikke er Trængslen her a stor. Derfor naa vi gjennem dette Kapel med ethed tilbage til Balustraden over Trappen, ad hvilken i nu stige ned for at besøge Kapellerne under Golgatha, em, hvortil Sagnet henlægger Melchisedeks Grav, og vor efter dets Fortælling Adams Hjerneskal blev funden. Her seer man tydeligere Klippens Revne; men Gotfred f Bouillons og Balduin den Førstes Kister, som idligere ogsaa fandtes her, ere nu forsvundne. — Over Golgatha ligger en Del af det græske Kloster, g saaledes falder dette Sted af Kirken i trende Stokærk. Det halve af Korsfæstelseskapellet tilhører Latierne, det halve Grækerne. I den Bue, der forbinder e tvende Kapeller, har man ophængt et Madonnaillede, der græder hvert Aar paa bestemte Dage.

Langfredag opføres paa dette Sted et Skuespil, er har holdt sig uforandret gjennem Aarhundreder. Hele Dagens Historie fremstilles, og Christus henrettes n effigie. Da vi kom til Kirken Langfredag Aften, var Trængslen ualmindelig, og man maatte frygte for at blive trykket ihjel. Men da vi stode under den preussiske Konsuls Beskyttelse, blev der anvist os en

fortrinlig Plads paa Golgatha. Kapellet var glim rende oplyst. Vi stode opstillede i tvende Rækker; me henimod Tiden, da Festen skulde begynde, trængte ny Skarer ind. Nu traadte de tyrkiske Officerer ti Med Ridepidske i Haanden, efterfulgte af Soldater sloge de til begge Sider for at bane Præsterne Vei de Ramte skreg og truede som uartige Børn; men de bevirkede kun, at Tyrkerne slog igjen, hvorpaa de tra sig tilbage. Værst vare Kvinderne; generede af dere vide Gevandter kastede de dem tilbage fra Hoved Bryst og Skuldre, klyngede sig til Europæerne og bade om de maatte blive; en enkelt blev presset ind i en Krog, hvor hun blev og saae til, en anden blev pidske bort af en tyrkisk Soldat. Nu kom Præsternes Optog. Deres Gevandter funklede af kostbare Stene, og forrest gik Patriarken, rigere end en Konge i sit Orna af Guld og Diamanter. Et tilhyllet Krucifix blev lagt ned paa Gulvet, og en tydsk Præst begyndte en Tale i sit Modersmaal. Skjøndt erkekatholsk, var den dog begeistret og gribende. Under Talen blev Klæden trukket fra Krucifixet, og Alle stirrede paa den korsfæstede Dukke, ikke mindst den gamle Patriark, der sad rolig paa en Stol med foldede Hænder, omgiven af Biskopper, Præste og Munke. Saa loftede man Krucifixet og bar det ind i Korsfæstelseskapellet, hvor man reiste det op. Her talte en Præst fra Frankrig. Han forestillede de Forsamlede indtrængende, at det var Keiser Napoleons Skyld, at han kunde staa her paa Golgatha og tale, at han her ved den hellige

Grav kunde bede for sin Fader og sin Moder, for sin Søster og Broder; „thi Frankrigs Keiser er Keiser over den hellige Stad." Alle de Europæere, der vare tilstede, syntes et Øieblik at glemme Stedet og Leiligheden af Forbavselse. Franskmændene saae overordentlig tilfredse ud. Men Østerrigerne og Preussserne glemte sig selv af Raseri; Østerrigerne, der vare stærkest repræsenterede, istemte et Latterkor af Haan, men Preusserne hviskede til hverandre: „Er det muligt, at Sligt kan siges i en Kirke?" — Da toges atter Krucifixet bort og bares ned ad Trappen. Paa Balustraden sad og hang de arabiske Christne for blot at faa kastet et flygtigt Blik paa Dukken, der nu bares hen og lagdes ned paa Salvelsesstenen, medens Patriarken og Præsterne toge Plads omkring den, nogle Geistlige gave sig til at salve og vadske Christusfiguren, og en arabisk Munk udtordnede fra en Soile, hvortil han havde klynget sig, en Tale, der var ledsaget af frygtelige Gebærder. Ogsaa Jordskælvet, hvorved Jorden revnede, blev anskueliggjort. Fra et Vindu i Galleriet kastede man nemlig en Stige ud over Mængdens Hoveder; man holdt den i Baand inde fra Galleriet og lod den slaa med Magt mod Kapellets Væg, hvilket fremkaldte et frygteligt Spektakel. Men da denne Del af Festen var tilende, var Trængslen mod den hellige Grav saa stor, at jeg ikke kunde komme derhen for at blive Vidne til Fortsættelsen.

For at vise, hvorledes denne Fest gjennem Aarhundreder har været den samme, vil jeg oversætte et

lidet Stykke efter en fransk Munk, der besøgte Stedet for tre hundrede Aar siden. „Vi bestege," fortæller han, „Golgatha, der var ganske betrukket med Sort og oplyst med fire og halvfjersindstyve Lamper. Da vi vare komne did til Korsfæstelsens Sted, til den samme Plads, paa hvilken Verdens Frelser paa den samme Dag blev naglet til Korset, laa der for vore Fødder et smukt forarbeidet Trækrucifix, bedækket med sort Klæde. Da den, der prædikede (Forfatteren selv), var kommen til det Sted hos St. Lukas: Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariae, ibi crucifixerunt eum, løftede tvende Diakoner det sorte Klæde, som skjulte Krucifixet. Og i dette Øieblik, Læser, maa jeg tilstaa, at hele Forsamlingen, idet den saae et saa levende Billede af den smertefulde Korsfæstelse, udbrød i Suk og Hulken. Denne saa betimelige Sorg afbrød min Tale, hvorpaa fire Munke løftede Krucifixet i et smukt Lærreds Klæde, og blev det baaret ned paa Salvelsesstenen, hvor det kostbare Legem paa denne Dag var bleven salvet af Nikodemus og Josef. Og der de kom til bemeldte Sten, blev Krucifixet udstrakt derpaa af de fire Fædre, som bare det" o. s. v.

Ved Siden af Trappen til Golgatha fører en liden Port ind i den halvrunde, mørke Gang, der snor sig bagom det græske Kor. Her er altid temmelig stille og ensomt; thi de Kapeller, der ligge langsmed Gangen, maa træde tilbage i Hellighed for de andre. Vi træffe først Bespottelseskapellet; under Altret staar

et Stykke af en graa, sortsprængt Sten; det er en Rest af den Søile, paa hvilken man paasatte Christus Tornekronen. Naturligvis seer man ogsaa, indesluttet i et Gjemme i Muren, Tornekronen selv. Men naar man gaar videre i Gangen, seer man tilhøire en Trappe, der ad tredive Trin fører ned til det Sted, hvor den hellige Helena bad, medens hendes Folk grov efter Korset. Tilhøire i dette Kapel fører atter en Trappe elleve Trin længere ned til et Alter, der er reist over det Sted, hvor de trende Kors, Tornekronen, Naglerne o. s. v. bleve fundne. Man har ophængt et Kors her; det skal have samme Størrelse som det virkelige, der, som det fortælles, er gaaet tabt i Konstantinopel. Armenierne eie disse Kapeller saavelsom det næste, vi træffe paa, naar vi ere vendte tilbage til Kirkegangen: Kapellet for Delingen af Christi Klæder. Men da gjøre Grækerne deres Besiddelsesret gældende, og paa deres Enemærker vandre vi til Longinuskapellet, helliget den Krigsknegt, der gjennemstak Frelserens Side med sit Spyd, og som senere gjorde Bod paa dette Sted, efterat han var omvendt til Christi Lære. I alle disse Smaakapeller er der kun sparsomt oplyst, og af de mange Billeder, der findes ophængt her, har intet kunstnerisk Værd.

Men ligeoverfor Kapellet for Klædernes Uddeling ligger en halvcirkelformet Trappe. Den fører op til det saakaldte Katholikon, Grækernes Kor, den pragtfuldeste Del af den hele, saa sammensatte Bygning. Man træder fra Trappen ind i den Afdeling, hvor

Altret hæver sig bag den saakaldte Ikonostasis. Igjennem den føre tvende Døre ind i Skibet. Væggene skinne af Guld og Sølv, af Bronce og Marmor; og som alle Materialier, saaledes findes alle Bygningsstile her i brøget Blanding mellem hverandre; bag kostbare Gittre og under rige Stukkaturer seer man gammelklassiske og byzantinske Motiver, ja sarazeniske Former prange ved Siden af Renaissanceens i det brogede Skær fra Kæmpelys og Voxkjerter af Mandstykkelse, fra Hængelamper og Lysekroner. Lange Gallerier af Helgenbilleder løbe langsmed det Øverste af Væggene, og op mod Ikonostasis throne over Mængden de første Geistlige paa tvende høie Thronstole. I Midten af Gulvet betegner en Stenstjerne Jordens Navle. Paa denne kysse Pilgrimmene af den græske Bekjendelse. I tusindvis ere de strømmede til Kirken i Paasketiden, og hver Eftermiddag samles de her i tætte Skarer. De bøie sig op og ned, vugge sig frem og tilbage, medens de slaa Kors paa Kors for Aasyn og Bryst, Præsterne snøvle deres orientalske Melodier, og over de skinnende, forgyldte Vægge stirre Kvinderne ned fra Gallerierne. Væggene kaste Glandsen af de mangfoldige Lys forstærket tilbage, og gjennem den sondersplittede Kuppel over Rotunden udenfor kaster den nedgaaende Sol' sit sidste Skær ind i Kirken.

Til denne Rotunde, Kirkens betydeligste Afdeling, føre fra Katholikon tre Portaler ud gjennem et Gitter. Rotundens Vægge ere ved sexten Piller delte i sytten Arkader; bag dem ligge tvende Gallerier, der i skjønne

Rundbuer aabne sig ud imod Rotunden, medens Væggen krones af en mægtig Hulkehle, over hvilken Kuplen hvælver sig; langsmed dennes nederste Rand løber et Galleri, der er gjennembrudt med Rundbuer efter samme Inddeling som Rotundens Vægge. Kuplen er meget beskadiget; thi skjøndt ellers hver enkelt Del af Kirken er i en Bekjendelses Eie, er Kuplen foreløbig sin egen Herre, og medens Solskin og Regn have uhindret Vei igjennem den til Kirkens Indre, er det overladt den selv, om den vil staa eller falde. I Foraaret 1856 kastede en Storm de to Trediedele af Kuplen ned. Grækerne sige: „Det gjør ikke Noget;" men kommer en anden Sekt og vil røre ved den for at udbedre den, da lægge de sig imellem og forbyde det; „thi det bør sig, at den, som bygger, eier." Ganske vist ville Grækerne tillade, at Kuplen er ganske fri; thi saa kunne de ansee den for deres; men de ville ikke taale, at nogen Anden bygger og derved bliver Herre. Man kan da sige: hvorfor bygge Grækerne ikke? Ih, saa komme de andre Trosbekjendelser og lægge sig imellem; hvorpaa Paschaen, for at faa Ro, forbyder det hele Arbeide.

Midt paa Rotundens Gulv staar den hellige Gravs Kapel som en Bygning midt paa et overhvælvet Torv eller „som en kostbar Sten, der ligger indeni en anden." Det er en temmelig smagløs, liden Bygning; den danner en aflang Firkant og er bygget af rødlighvidt Marmor; dens Tag er kantet med en Balustrade, og indenfor denne er anbragt en Kuppel.

Kolossale Stager med kolossale Kjerter staa langsmed de Stenbænke, som ere opførte foran Kapellets Indgang, og over dets Kuppel svæve to blaa Silkebannere med hvide Stjerner. Medens Livet tumler sig uroligt rundtomkring Kapellet i den store Rotunde, forstummer det andægtigt foran Indgangen til Kapellet selv; her kaste de Troende sig ned paa deres Ansigt, for paa Knæ at nærme sig Graven. Det Indre er delt i tvende Afdelinger; i den forreste viser man den Klippeblok, hvorpaa Englen sad, da han aabenbarede sig for Kvinderne; men til den inderste fører en snever, lille Dør. Næsten bævende gaa de østerlandske Christne herind: det er Christi Grav. En rødlig Marmorsarkofag indtager det Halve af Kapellet, tre Mennesker kunne tilbedende knæle herinde. Halvhundrede Ampler af Guld hænge over Kisten, et Maleri fremstiller Opstandelsen, Guldstager og Sølvkandelabrer, Vaser med Blomster staa paa en Hylde i Væggen. Jeg har seet de Besøgende kaste sig ned, hulkende og bedende, jeg har seet dem ligge saa stille som døde i Bøn og Paakaldelse, jeg har seet dem kysse og kysse paa Sarkofagens Laag, og det med saa megen mere Inderlighed, som man her er uden mange Vidner. Stedet aander Gravens Stilhed.

Der er stadigt Liv i Rotunden. De Bedende ligge uforstyrrede mellem de Spadserende, de Samtalende, de nysgjerrige Tilskuere. Stærkest rører Livet sig paa de høie Festdage, naar Latinerne læse Paaskemessen foran Kapellets Indgang, eller især naar paa

Grækernes Paaskedag den hellige Ild uddeles fra Kapellet. Ligesom nemlig Lyset slukkes ved Herrens Død, ligesom han af Gravens Nat traadte frem til Lyset, saaledes slukke Grækerne paa Langfredag alle Lys i Kirken og tænde dem igjen Paaskedag. Denne Skik har forbundet sig med den Overtro, at Ilden tændes i Kapellet ved Guds Bistand; den bliver derfor rakt ud gjennem et Hul i Kapellets Mur af Præsterne, og for den første Gnist af Flammen betale rige Grækere store Summer. — Allerede selve Langfredag begive Grækerne sig til Kirken og sove nu tvende Nætter paa Rotundens Galleri. Her er en Uorden og en Urenlighed, der forbavser endog det til østerlandske Skikke vante Øie. Men Paaskedag begynder dog Livet først rigtigt. Det tyrkiske Militær marcherer op med Bajonnet paa Geværet. Det slaar Kreds om Kapellet og holder en Gang aaben for Processionen Rotunden rundt. — For at kunne være tilstede som Tilskuere, begive vi os op i Kuppelgalleriet. Veien gaar hen over meget befærdede Klostertage, indtil vi staa paa selve Kirkens Tag, nærved de tvende Kupler. Heroppe er en Trængsel, der ikke er mindre stærk end dernede, og seer man fra Taget ned paa Kirkens Plads, kan man først rigtig fatte, hvor stor den tilstrømmende Mængde er. Naar Galleriet aabnes for os, styrte navnlig græske Kvinder til. De holdes borte af Munkene, der lukke efter os. Men nu krybe de op paa den sønderbrudte Kuppel, stikke Hovederne ind og skrige og bede: „Luk op, Bro-

der, luk op, Broder! Det bør sig, at Du lukker op, paa det vi kunne see Ilden fra Herren!"

Fra Galleriet seer Mængden nede i Kirken ud som een sammenhængende Masse, gjennem hvilken der snor sig et hvidt Baand: Pladsen, der er holdt aaben for Processionen. Rummet hviler i Halvmørke under os, fyldt som det er af Røgelseskyer og Støv. En forvirret Mumlen lyder op mod Hvælvingen; den stiger og stiger, og Processionen begynder. Nu hæver der sig en forfærdelig Støi; den brogede Masse giver sig til at bølge, en Trampen som af Heste ryster Luften, og under den snøvlende græske Sang skride Præsterne rundt i kostbare Gevandter. De standse foran Kapellet, de to Øverste gaa ind, Spændingen er paa sit Høieste. Da seer man den første Gnist. Der begynder en Larm, som om Kirken skulde styrte sammen; i et Nu er Soldaterkjæden sprængt. En frygtelig Kamp udfolder sig; de springe i Trængslen ovenpaa hverandre, lægge sig hen over de Fremtrængendes Hoveder og række efter Ilden med deres Kjerter. Saa styrte de ned, Enkelte slippe bort, Andre trædes under Fødder; naar de have tændt deres Kjerte, svide de sig Ansigt og Skæg med den hellige Ild, eller de rive Klæderne op for Brystet og svide sig Bryst, Mund og Pande; det taagede Rum oplyses som ved et pragtfuldt Fyrværkeri, alle Lys og Lamper, Kjerter og Kroner tændes, og holdende for Flammen med zittrende Hænder, ængstelige for at den skal slukkes, styrte de som Rasende igjennem Jerusalems Gader hjem til

deres Hus, hvor Døren holdes paa Klem af de Ventende, ind for at tænde alle Lys, som findes i Huset.

Halvdelen af den hellige Grav eies af Latinerne, Halvdelen af Grækerne. Mod Vest er der bygget et lille, fattigt Kapel op til Graven; det er den eneste Plet i hele Kirken, som Kopterne eie. Her strømme de til med deres sorte Turbaner og holde desto ivrigere Messe. Men ligeoverfor bag Rotundens Væg have Armenierne to hellige Kapeller, hvor de strømme til og synge fromme Sange over Josefs og Nikodemus' Grave, medens der fra et dunkelt Kapel i den nordlige Del tone de lystigste Melodier fra Latinernes Orgel, Kirkens eneste. Paa Gulvet under dette Orgel viser man en graa Marmorsten, der betegner det Sted, hvor den Opstandne viste sig for Marie Magdalena; strax ved Siden ligger nogle Trin høiere et andet Kapel, hvor han viste sig for sin sørgende Moder. Ikke langt herfra træffer man endelig en Nische, som Grækerne, der eie den, kalde Herrens Fængsel, fordi han her blev holdt i Forvaring saa længe, indtil Hullet, hvori Korset skulde plantes, var færdigt. Endnu findes der som Udbygninger Kapeller for Johannes og Maria, et for Jakob, et for de fyrretyve Martyrer og et over det Sted, hvor Abraham offrede Isak; endvidere staa sex Klostre i Forbindelse med Kirken. Men Centrum for Bevægelsen, Hjertet af Helligdommen, ere dog Golgatha og Graven, og de nævnte Fester dem, der bedst charakterisere de Christnes Liv og Færden.

I Dalen mellem Zion og Moria, i usle, faldefærdige Hytter, i stinkende Huse bo Jerusalems Jøder. Her vandre de gjennem snevre Gader, Bakke op og Bakke ned, gjennem Basarer, hvor Urenlighed og Fattigdom hersker. Man møder dem strax fra det Øieblik, man sætter sin Fod i Jerusalems Porte; da seer man dem i deres lange, blegtfarvede Talar, med den lave, sorte Hat og de tynde, filtrede Krøller. Der er tvende Typer: den ene mørkere i Hudfarven, med stærktpræget, orientalsk Ydre, de saakaldte Sefardim, portugisiske og spanske Jøder; den anden af en langt klarere Hud, saa klar, at man kunde fristes til at kalde den nordisk, det er de saakaldte Aschkenasim, de polske Jøder, der tale et eiendommeligt, fordærvet Tydsk.

Af Alt, hvad man seer i Orienten, og særlig i Jerusalem, er maaske Intet af et saa uudsletteligt Indtryk som Synet af Jøderne, der græde over Staden. Hver Fredageftermiddag samles de, Unge og Gamle, paa den langagtige, gydelignende Plads, der grændser op til Harampladsens vestlige Mur. Paa den ene Side ligge nogle ynkelige, usle Hytter, der ligne sammendyngede Grushobe mellem stinkende Møddinger; det er Jødernes Side; paa den anden hæver der sig en mægtig Mur, hvori der ligge nogle uhyre Sten, de største Blokke, man har at fremvise fra Oldtiden, maaske Rester af det salomoniske Tempel; det er Muhamedanernes Side. Foran denne Mur, det Sted,

vor Joderne maa komme Resterne af deres Oldtids Herlighed nærmest, er det, de samles for at græde.

Der var Mænd og der var Kvinder. Jeg saae Kvinderne hyllede i de hvide Klæder komme ned gjennem de smudsige Gader, gjennem de stinkende Hvælvinger. De kastede misfornøiede Blik til de Reisende, Jødebørnene skreg, kastede med Sten og pudsede Hunde paa os. De bleve alvorligere og alvorligere, som de nærmede sig Pladsen, og da de svingede om det sidste Hjørne, ilede de til og kastede sig grædende ind imod Muren. Her stode de nu i tætte Klynger, Mænd og Kvinder, Gamle og Unge. De laa henstrakte langs Muren, kyssede den og vædede den med deres Taarer, eller de skjulte deres Ansigt i deres Hænder og tnugede Panden mod Stenene, eller de stak Albuerne ind i Murens Huller og støttede Hovedet i Hænderne. Nu sang Forsangeren: For Slottet, der ligger øde, og Folket svarede: Sidde vi her ensomt og græde; Forsangeren sang atter: For Templet, der er forstyrret, for Murene, der ere nedrevne, for vor Høihed, som er forsvunden, og Folket svarede: Sidde vi her ensomt og græde. Og Klagetonerne vare længer og længer ved, og der komme flere og flere Joder til, og alt som de blive flere, bliver Klagekoret mægtigere, idet de indtil den silde Aften svare Forsangeren i hjerteskærende Toner. Der var en Kvinde, hun havde samlet det hvide Klæde tæt om sit Hoved og lagt Ansigtet paa Muren, hun græd, saa en lille Dreng ved hendes Side saae forfærdet op paa hende og gav sig til at

klappe hende trøstende; men hun sank mere og mere sammen, indtil hun tilsidst kastede sig ned ved Foden af Muren, idet hun med de Andre istemte Koret. Men uden at standse sang Forsangeren: For vore store Mænd, som ere døde; for vore kostbare Stene, som ere brændte; for vore Præster, som ere faldne; for vore Konger, som have foragtet Gud, og Folket svarede: Sidde vi her ensomt og græde.

Mangen en Europæer, der stod ved Siden, spottede og sagde: „Saaledes bære de sig ad hver Fredagseftermiddag, de samme Mennesker, paa samme Maade; det er kun Komediespil.“ Men paa dette Sted, hvor Alle, han være Christen, være Jøde, være Muhamedaner, ere som Børn i deres Tro og øve Religionsskikkene med barnlig Hengivenhed eller vild Fanatisme, er Modbeviset mod en saadan Yttring overflødig. Synet var rystende, Scenen uforglemmelig, og mangen en Europæer forlod Pladsen med Taarer i Øiet.

Men dette er ogsaa det eneste Punkt, paa hvilket det jødiske Liv i Jerusalem antager et virkeligt Udtryk.

At gjøre en Vandring gjennem Jerusalem, saaledes at man besøger hver Gade, saa at man seer hvert Punkt, vil neppe give noget Udbytte. Livet, selv i den muhamedanske Del af Staden, er stille; det er kun Pilgrimmenes Masse, der i Nærheden af de hellige Steder gjør det broget og bevæget. Hvad der giver Byen sin eiendommelige Karakter, er vel navnlig

)vælvingerne og Overbygningerne over Gaderne, og
cemfor Alt de Bjerge af Fyld, der bedække Ruinerne
ca gamle og fra nyere Tider. Ad en Stige, der er
at til en Væg, kommer man, ikke op paa et Tag,
nen paa en stor Fælled, vandrer hen over denne gjen=
iem alenhøit Kaktuskrat, staar pludselig midt paa
Marken foran et Hul, hvis Sider ere Mure af en
ammenstyrtet Kirke, eller seer gjennem en skorstens=
ignende Aabning Mængden bevæge sig under Ens
Fødder i Jerusalems mest befærdede Basarer. Man
eer en Ven gaa dernede; forbavset kalder man høit
paa hans Navn, selv betages han af en lignende For=
bavselse og seer sig om til alle Sider, for at erfare,
)vor Lyden kom fra, men gaar halvt forvirret videre
dernede, da han Intet opdager. — Man gaar hen ad
store, stenlagte Pladser uden at ane, at det er paa
Klostertage, man vandrer; da staar man atter stille
foran et gabende Hul og seer nu ned i en Gade,
henover hvilken en Del af Klostret er bygget paa
Hvælvinger.

Husene ere ganske eiendommeligt byggede, men
hvorledes give en Skildring deraf? Man kommer ind
i en firkantet Gaard, der er omgiven af fire Fløie;
paa den ene Side fører en Trappe op til en øvre
Gaard, der atter er omgiven af Værelser. Bliver for
Gaardens Skyld et Værelse her for lille, saa lægger
man en Hvælving ud over den tilstødende Gade og
opfører Værelset ovenpaa denne. Fra denne øvre
Gaard eller Terrasse kan da atter en Trappe føre op

til en tredie Terrasse, hvorfra Dore atter føre in til Værelser, der som de øverste ere overhvælvede me Kupler, der hæve sig fra Midten af det flade Tag fra dette har man Udsigt over Staden og kan om Aftnen nyde den kjølige Luft. Denne Bygningsmaad bidrager atter meget til Stadens Eiendommelighed; th de mange Kupler, hvorimellem tidt høie Cypresser og en enkelt Palme rager iveiret fra Gaardens Beplant- ninger, tage sig høist malerisk ud, og nede i selve Gaderne ere de Punkter, hvor en overhvælvet Gade munder ud i en aaben, tidt saare maleriske, og den Virkning, et Hus, seet gjennem en saadan Hvælving, fremkalder, slaaende og eiendommelig. Nu kommer der i en saadan Gade en Mand langsomt vandrende i østerlandsk Talar eller en Beduin ridende paa sin Hest i sin lange Skjorte med sin Bøsse paa Nakken, eller en Kvinde i sine folderige Gevandter skridende frem og kastende fordulgte Blik til alle Sider; og man indseer let, at Udsigten ned ad en Gade i Jerusalem, om den end er mørk og overlæsset af Urenlighed, dog altid giver en Mængde maleriske Motiver. Mørk er den; thi i en saadan By gælder det om at holde Solen borte; deraf komme de mange Overhvælvinger, der- for ere alle Huse af Sten og hvert Værelse en hul Stenterning med smaa for Solen uigjennemtrængelige Vinduer.

Jerusalems berømteste Gade er via dolorosa. Den sænker sig dalagtigt ned, efter Sigende i Tyro- pæon; men vandrer man med en Forer herigjennem,

a bevæges man tidt til Spot. Hvor er det muligt ligeoverfor Forklaringer, som disse: Her er Veronikas Hus, her Stedet, hvor man paalagde Jesus Korset, her Tornekroningens Kapel, at afholde sig fra Indignation, naar man kun seer Gaden kantet med brøstfældige, moderne Huse, der af Munkene udgives for beviislige Spor af Christi Vei og Hvilepunkter for Gangen under Korset. Thi de vises En, ikke som en Art Kuriositet, til hvilken man kan lægge Mærke, om man vil, men de vises En med en Overbevisning og en Tilbedelse af Stedet, for hvilken der fordres Ærefrygt, naar t. Ex. en saadan Munk siger: Her er den rige Mands Hus, og her det Sted, hvor Lazarus laa, da Englene bragte ham til Abrahams Skød, og nu tilmed viser os et Sted, der kan være, ja, maaske en halvhundrede Aar gammelt. Hvad der giver via dolorosa dens eiendommelige Karakter, er den saakaldte Ecce-homo-Bue, en flad Spidsbue, der hvælver sig tversover Gaden og bærer et lidet Hus. Tilvenstre i Gaden, naar man kommer fra Stefansporten, ligger de tyrkiske Troppers Kaserne, fra hvis flade Tag man har den bedste Udsigt over den herlige Plads Haram es Scherif, hvor i Oldtiden det salomoniske Tempel laa, og hvor nu Muhamedanernes største Helligdom efter Moskeerne i Mekka og Medina, den pragtfulde Omar-Moske, ligger.

Den største Del af Pladsen er bevoxet med frodigt Græs. Mange Oliventræer og nogle Cypresser hæve sig indenfor dens Indhegninger, der mod Øst og

Syd falde sammen med Jerusalems Mure, men Vest og Nord dannes af Muhamedanernes Huse. Men op over det græsbevoxede Torv hæver der sig høit en marmorbelagt Plads. Paa denne Forhøining laa fordum Templet, nu bærer den Omar-Mosken med dens skjønne Kuppel. Mauriske Spidsbuer af den eleganteste Arkitektur kante Pladsen, hvortil Marmortrapper føre op fra alle Verdenshjørner; men Mosken selv kneiser som en kuppelformet Ottekant, der med sine tooghalvtredsindstyve farvede Vinduer og sine Vægge, der forneden ere af Marmor, foroven beklædte med glaserede Tegl, skinner ud over Pladsen og de hvilende og spadserende Grupper og ligesom siger: „Seer Du min Skjønhed? Den er dog Intet mod den, jeg skjuler." Thi i sit Indre gjemmer Mosken den hellige Klippe Sakhrah, om hvilken der fortælles, at den er falden ned fra Himlen. Alle de hellige Profeter, Adam, Abraham, David have knælet i Bøn paa denne, den ledsagede Muhamed paa hans Reise gjennem Himlen, og paa den vilde Abraham offre Isak. Men de Vantro fortælle videre. Jøderne, at den indeslutter Pagtens Ark, de Christne, at det var den Sten, paa hvilken Jakob drømte, da han saae Himmelstigen.

Den være nu saa hellig, den vil, naar man gjennem Portalerne er traadt ind i Kirkens Indre, gjør denne Klippe, der rager op gjennem Gulvet lige under Kuplen, et meget forstyrrende Indtryk og fjerner ganske Opmærksomheden fra den skjønne Arkitektur. Dette er

o saa meget ubehageligere, som den Tid, man har til t sligt Besøg, ikke er lang, og man maa have hele in Opmærksomhed samlet. Et gyldent Gitter af det kjønneste Monster omgiver Klippen, og over den svæver et Klæde af Brokade, medens Kuplen hæver sig, baaren af sexten Søiler, og Morgenlandets Sol bryder ind gjennem de farvede Vindner og kaster et eventyragtigt Skær paa Soilerne og Klippen. Den hele Moske deles saaledes i Kuppelrummet i Midten og tvende ottekantede Gange deromkring; paa hver af de otte Vægge seer man trende Piller. Men under Klippen findes en hemmelighedsfuld Grotte; Træbjælker støtte den overliggende Stenblok, i Væggene seer man Nischer, hvor David og Salomo skulle have bedet til Gud, og paa Gulvet selv skjuler en Metalplade Indgangen til Dødningeriget. Da vi, førte af den preussiske Konsul, traadte ind i dette temmelig lille Kammer, en Skare paa en Snes Europæere, da laa her en gammel Tyrk og bad; han havde Benene forslagt under sig, hans hvide Skæg naaede ham næsten ned i Skjødet, Hænderne holdt han aabne paa begge Sider af sig, og hans Blik var fæstet mod Grottens Indgang. Midt i hans Andagt traadte vi ind, vi, de Vantro, paa dette for ham maaske helligste Sted paa Jorden. Men han sad saa rolig, som om han var en Billedstøtte, hans Blik var saa uforandret, som om det ikke havde seet os, saa fast heftet paa det samme Sted, som om det saa igjennem os, og om ogsaa En, medens han gik omkring og

saa, kom til at støde til ham, — uforstyrret som en Billedstøtte sad han, ubevægelig med Ryggen til Væggen.

Vi forlode Omar-Moskeen ad den sydlige Port og stege ned ad Marmorfladen for at begive os hen til Moskeen El Aksa. Dens Indre ligger for os med sine syv Skibe; det midterste er høiest, Lyset falder ned gjennem dets Vinduer og belyser dets brede Gang, til hvis Sider de sex andre stode op, smallere og lavere. Man kan ogsaa her stige ned i Rummet under Moskeen; der ligge vidtstrakte Hvælvinger, støttede af Piller; de kaldes af Muhamedanerne Salomos Stalde, men deres Formaal har vel sagtens været det, at jævne Pladsen, der oprindelig har sænket sig paa dette Sted, og saaledes forvandle det Hele til een Flade. Ogsaa andre Moskeer, hellige Brønde, Bade, Kuppelgrave, hvoraf en er hvælvet over Fatime, Muhameds Datter, ligge paa denne Plads, der, overskygget af mægtige Cypresser, tillige indeholder Vaaninger for Mosketjenere og Pilgrimme, og afgive et stadigt Opholdssted for Jerusalems muhamedanske Befolkning, der til daglig Brug ikke taaler nogen Christen paa denne Plads.

Der er Intet saa malerisk som at see dem sidde, ligge eller vandre paa Græsset, under Oliventræerne og mellem Cypresserne, enkelte, parvis eller i Optog, eller at see dem forrette deres Bønner, naar de staa op med løftede Hænder, langsomt bøie sig, knæle og berøre Jorden med deres Pande. Der er Tyrkere, der

c Arabere. Troen paa en forudbestemt, urokkelig Skæbne har givet Tyrken dette rolige, gravitetiske Ydre, der ikke bevæges af nogen Begivenhed; han sidder ganske stille med et ubevægeligt Blik, sin Turban paa Hovedet, sine Ben trukne op under sig, sin Pibe foran sig, sit Skæg ned i Skjødet; hans lysebrune Øie har i Grunden aldeles intet Udtryk; thi som han ikke mæler et Ord, saaledes er det ham om at gjøre, at Ingen tror, han tænker paa Noget; derfor hefter han aldrig Øiet stift paa nogen Gjenstand, han betragter ikke Røgen fra sin Pibe, ikke Boblerne i dens Vandbeholder; han er ubekymret om Alt, hvad der foregaar rundt om ham; sidder han i Mudder, da synker han længer og længer ned i det, og naar han skal til at reise sig op, kan han tidt være sunket ned til høit over Knæene. Men det er meget malerisk, at see ham sidde lidt forover bøiet under Cypressen, der er ligesaa stiv og gravitetisk, som han, med sit friske, lysebrune Ansigt, sit lange, sorte Haar, sit runde Hoved, sit noget lave, men stærkt byggede Legeme. — Araberen er en ganske anden. Han hører mere hjemme under det spinkle, men seige Oliventræ med dets hullede Stamme, dets spidse, graaladne Blade. Araberen har et sort, skarpt, tidt hurtigt, underfundigt Øie; hans skarpe Skæg kanter hans skarpe, mørke Ansigt, hans sorte Haar det ovale Hoved, der kneiser frit over det magre, knoklede Legeme. Rank og stolt, næsten speidende, skrider han frem, med Bossen kastet over Nakken. Ogsaa han er ubekymret om, hvad der

foregaar rundtomkring; men sit Skrig „Bakschisch!“ og sin Søgen efter Vinding har han altid ved Haanden. Da i en arabisk By et Hus pludselig var styrtet sammen og havde begravet flere Mennesker under sin støvende Grushobe, da stod en Del Europæere og saae medynksomme til. Araberne brøde sig først om Intet, men da de saae, hvilket Indtryk det havde gjort paa Europæerne, flokkedes de om dem i tætte Skarer og skreg: „Bakschisch!“ „Bakschisch!“

Den muhamedanske Kvinde frembyder saavel hvor hun viser sig alene, som naar hun bevæger sig omgiven af en Skare andre Kvinder, det samme maleriske Syn i de utvungne, naturlige Bevægelser, i de bløde, folderige Gevandter. Men naar man i Orienten vil søge det samme Billede, som mangen en moderne Digter har givet, eller som man har seet navnlig hos franske Malere, da vil man komme tilkort, eller man vil idetmindste faa et ganske andet Billed. De simple Araberinder, man seer, kunne, naar de komme skridende med deres Vandkrukker paa Hovedet, afgive et smukt Syn, saavelsom naar man seer en Flok ridende Beduiner eller en Skare leirede Kameler; men de ere hæslige til Modbydelighed, de ere arrige som Djævle, naar de skrige deres „Bakschisch!“ og mellem de sammenbidte Tænder hvæse en Forbandelse efter Europæeren. Og nu den tilslørede Haremskvinde? Er denne Huri, som man tænker sig hende, da et ætherisk Væsen, der, skjult i en Sky af Virak, kun aander Kjærlighed og lever som en Elskovens

Genius i Haremets Paradis? Jeg har ikke seet et tyrkisk Harem, men det er som alle tyrkiske Værelser, naturligvis Urenlighedens Hjem. I dette indlemmes Kvinden, i Palæstina tidt i sit syvende Aar, og nu vozer hun op i den dybeste Uvidenhed, kun bestemt til at sætte Vellystens Præg paa Østerlændernes stille, flegmatiske Liv. Hun bevogtes strengt, fordi det er nødvendigt at bevogte hende, hun kjeder sig tildøde i Haremets Ensomhed, Uvidenhed og Sandselighed præge hendes Træk og hendes Figur, og i en Alder, hvor de europæiske Kvinder begynde deres Liv, er hun alt tilsidesat, forældet, vralter afsted saa svær, at hun neppe kan bære sit Legeme, slæber sine brogede Tøfler efter sig i det dybe Mudder, hvoraf hun neppe gider løfte Benet, kaster et dumt, halv forfærdet, halv lystent Blik paa den fremmede Europæer, stirrer forbavset gjennem Sløret, naar hun seer noget Uventet, nikker undertiden kaad til den Fremmede, skriger og hvæser, naar han viser Ligegyldighed. De sidde i lange Rækker paa Harampladsen og bestille Intet; det er et stille, livløst Maleri, ret passende for Kirkegaarden og de ensformige, turbansmykkede Grave, hvor de tidt flokkes under de stive Cypresser for at varetage en af deres mest fremragende Pligter, den, at hyle over de Døde.

Vil man gjøre Billedet af Jerusalem og dets Beboere fuldstændigt, da tør man ikke slutte, før man har nævnet de Spedalske, der overalt, hvor Færdslen er stor, sidde ved Veien og skrige „Bakschisch!", idet

de række deres forraadnede Lemmer frem. De bo ene for sig i sytten elendige Hytter, der ligge nærved Zionsporten; her leve de, omtrent tredive i Tallet, Mænd og Kvinder, gifte sig indbyrdes og forplante saaledes Sygdommen og Forbandelsen, der hviler over dem. Naar Børnene fødes til Verden, ere de raske og sunde, men strax, naar den første Ungdomstid er tilende, visne Lemmerne bort, og deres usalige Liv begynder.

11.

Syd-Palæstina.

Da Paaskefesterne, baade den latinske og den græske, vare tilende, begyndte Stemningen hos Hospitiets Gjæster i Jerusalem at blive urolig. Livet i Staden vilde nu pludselig gaa istaa. Tiden til Udflugter var begyndt. Vi boede, to Danske, sammen med en Berlinerdoktor og to Englændere. Doktoren havde sin Frue med. Alle onskede vi at besoge Sydpalæstina, over Jordan og det døde Hav at gaa til Mar Saba og Hebron, for derpaa over Bethlehem at vende tilbage til Hospitiet. Men Reisen maatte foregaa tilhest, under Beskyttelse af Beduiner, og der maatte overnattes i Telte. I slig en Tour kunde en tydsk Dame ikke deltage, og Fruen faldt derfor strax fra, medens vi Andre sloge os sammen med tre fremmede Englændere og paa Konsulatkontoret fik opsat en Kontrakt med Dragomanen og Beduinerne. De sidste toge vi ikke saa meget med for at beskytte os som for ved deres Nærværelse at vise, at vi havde betalt den tilbørlige Tribut.

Da jeg den næste Morgen efter endt Frokost traadte ind i Englændernes Værelse, fandt jeg dem liggende paa Knæ, med Hovedet paa et Stolesæde, i dyb Andagt og Bøn for at være særlig forberedte til Reisen. Jeg gik atter ud paa Terrassen for ikke at forstyrre. Her kom den tydske Doktor mig meget ivrig imøde, som sædvanlig bleg, med et spændt, vindøiet Blik.

„God Morgen, god Morgen! Aa siig mig, snorker De?"

„Snorker? — Men hvorfor, kjære Doktor?"

„Jeg kan aldrig sove om Natten. Jeg lider af Rygsmerter. Jeg gjør Udflugter, jeg gjør store Reiser, dels for at faa Motion for at kunne sove, dels ogsaa af en anden Grund. Men nu er den omtalte mig den væsentligste. Vi skal være tre i hvert Telt. Og hvis De og Deres Landsmand ikke snorker, vil jeg bede Dem om at maatte være Teltkammerat med Dem og ham."

„For mig selv kan jeg svare." — I det næste Øieblik saa jeg ham staa i Hospitiets nederste Gaard i en ivrig Samtale med min Landsmand, Candidaten.

Beduinerne og Dragomanen holdt for Døren med vore Heste. Den ene af Englænderne, en yngre Theolog, havde allerede udsøgt sig den bedste og sad paa den. Jeg saae det gjaldt om, hvem der kunde komme først; thi ikke alle Hestene vare just de fortrinligste, man kunde faa. Men Doktoren havde mig ved Ærmet.

„Er De nu ogsaa vis paa, at der paa den Strækning, vi ville besøge, findes mange Kæfere?"

„Kæfere?"

„Ja, De ved nok, disse smaa Insekter!"

„Er De bange for Kæfere?"

„Ah nei! Men det er den anden Grund, hvorfor jeg besøger Syrien: Jeg samler paa Kæfere. Det er min Passion, min Lidenskab."

„Ah, saaledes! Ja derom veed jeg Intet."

„Men jeg vil haabe det. Jeg vil haabe det, hører De! Eet Udbytte maa man dog have af at være kommen til dette forbandede Land med dets Svineri og dets dræbende Hede. Jeg har inat ikke lukket et Øie; saaledes er jeg bleven plaget af Myg og andet Utøi!"

Vi vare komne op paa et Par usle Heste i ret magelige, tyrkiske Sadler. Tydskeren satte et Par blaa Briller paa sin Næse for bedre at kunne opdage Kæferne; under Armen bar han en Solskjærm, en vid, graa Dragt hang som en Sæk omkring ham, og et Slør flagrede fra Hatten ned over Skuldrene. Hans Frue stod i Hospitiets Dør.

„Farvel, min Ven!" raabte hun.

„Adieu, min Marichen," og nu lagde han sig hen over Hestens Hals, skjød Ryg og foer afsted i Spidsen for Toget, der, otte Mand stærkt, ledsaget af tvende Beduiner med deres lange, bøielige Spyd og af Dragomanen i den mørke, skjønne Klædning, satte sig i Bevægelse ud ad Stephansporten.

Vi rede over Kedron; lodret kastede Solen sine Straaler ned paa Gravene i Josafats Dal. Klippegrunden brændte i den tørre Varme. Hestene skrede langsomt frem paa den veiløse Sti; paa vor høire Side laa Forargelsens Bjerg. Endnu saa man Planter og Urter; noget Græs voxede hist og her. — Veien gaar forbi Bethanien; rider man en halv Time videre, kommer man forbi Apostelbrønden; da bliver Egnen goldere og goldere; det er kun de glatte Stene, hvorpaa Hestene sætte deres Fodder. Snart have vi naaet en fuldkommen Ørken, hvor Solen brænder som en Ild paa vore Hoveder.

Tydskeren havde slaaet Solskjærmen op. Den ældste af Englænderne, en gammel, brystsvag Mand, Mr. Bruce, der var bosiddende i Livorno, hvor han arbeidede for det engelske Bibelselskab, led forfærdeligt under Varmen og Ridtet. Men kan en Englænder blive begeistret, da var han det over at see de hellige Steder og over at skulle see endnu andre. Tydskeren derimod blev arrig. Efter et Øieblik at have stirret hen for sig i Betragtninger, foer han pludselig op.

„Det var et skrækkeligt Leben der i Slesvig. Das wollte Gott auch nicht," sagde han tordnende, medens hans Hest gled ud paa de glatte Ørkenstene; men som om han havde faaet et Syn, standsede han pludselig sin Hest, foer som en Rasende ned af den, kastede sig over en Sten ved Veien, væltede den og gjorde en Høst af over tredive Kæfere. Vi andre rede videre. Beduinerne legede med deres Landser, de rede

i Galop op ad de glatte Fjeldvægge, hvor man ikke skulde tro, nogen Hest kunde gaa. De Reisende beundrede dem, og i Galop foer de videre, uden at deres Heste blot snublede. Vi vare svungne om et Klippehjørne; langt om længe kom den forsinkede Doktor farende med sin Fangst, aandeløs af Angst for at have forvildet sig fra os.

Vi havde holdt Maaltid ved en forfalden Khan; vi vare atter brudt op. Dragomanen havde gjort sig skyldig i nogle Forsømmelser; men paataltes de, da svarede han sit sædvanlige: „Pah, det gjør ikke Noget," og gjorde det benægtende Kast med Nakken. — Vi saa ikke længer noget Hus, vi mødte intet levende Væsen; i disse Egne trives ingen Blomst, intet Straa. Kun Vinden havde sit Hjem i disse Bjerge, den foer hen langs Siderne af Kloften, hvirvlede Stenstøv i Veiret og trængte igjennem til Marv og Ben. Vi gjorde atter Holdt for at faa Forfriskninger. Vi ventede Kaffe og forlangte den hos Dragomanen.

„Hvor er her Bønner? Hvor er her Ildsted? Hvor kan jeg skaffe Dem Kaffe?" skreg han.

Det blev betydet ham, at det var derfor vi havde leiet ham og betalte ham i dyre Domme. „Pah," sagde han, „det gjør ikke Noget," og vi maatte ride videre ad de skyggeløse Steder. Den unge Englænder var stadig først paa Hesten, den gamle klagede sig.

„Havde jeg endda en bedre Hest," sagde han.

„O ja, gid De dog havde," svarede den Unge.

Tydskeren var bleven mild ved at besee de fangne Kæfere.

„Det er ogsaa forfærdeligt," sagde han, „at her ingen Skygge, ingen Træer er." Man kunde næsten sige, han var kommen til at see forelsket ud, saaledes straalede hans blege Berlineransigt. „Nei, da var det noget Andet, da jeg og min Marichen gjorde vor Bryllupsreise til Danmark, til Sjælland! Hvilke Skove, hvilke Træer De der har."

Bjergene om os saae ud, som om de under et Oprør i Naturen havde knust deres Pander mod hverandre; snevre og vilde Svælg skar sig ned imellem dem. Ingen Vei førte gjennem disse Afgrunde, og den evige Gjentagelse af de samme Syn sløvede Øiet. Naar man en Høide, da ser man kun de graa Klippekjæder; kegledannede eller afstumpede Toppe vise sig kastede mellem hverandre, medens en enkelt taarner sig høiere op, og hver en Fjeldspids, hver en Klipperyg tegner sig skarpt mod Firmamentets dunkelblaa Baggrund. Det er som forstenede, gigantiske Bølger, det er som Bobler, den smeltede Klippe engang havde slaaet, det er som et Landskab i Ruiner, en endeløs Labyrinth, hvor Øiet søger ind i Hulveien for dog i det mindste at opdage en lille Bjergelv; men Alt er Sten og Støv; intet Vand risler her, ingen Blomst aander her, intet Dyr flygter forbi, kun Vinden lever mellem disse Klipper.

Solen hældede mod Nedgang. De uhyggelige Bjerge kastede mægtige Skygger ned gjennem de sørge-

lige, vulkanske Svælg. Hestene gik langsomme og dvaske ned gjennem de hule Veie. Pludselig — rede vi i Jordans Dal. Alt var forandret; den blomsterklædte Dalbund smilte og Vellugt fyldte Rummet, Vandet rislede levende og frodigt mellem de tusinde Blomster, Hestene styrtede afsted i ustandset Løb, Jordanens Hvirvler sang i det Fjerne, og da Maanen stod op over Moabs Bjerge paa den anden Side det døde Hav, der var skjult bag de blomstrende Enge, da stode vi i vore Telte, der vare reiste, før vi kom, og hvor Dragomanen snart serverede os det rigeste Taffel, man kunde ønske: thi Kok og Æseldrivere vare sendte forud med Kjøkken og Bagage. Syv dampende Retter bleve baarne frem, et Forundringsbifald hyldede Dragomanen; men udenfor vort Telt opførte de tilstrømmende Beduiner Dandse med skarpe Vaaben, medens vore Heste havde leiret sig i de blode Blomstersenge, og Maanen steg høiere og høiere op over Dalen.

Vi vare leirede paa det Sted, hvor det gamle Jericho havde ligget. Nogle fattige Haandværkssvende, blandt disse en Dansk, havde strakt sig paa Jorden udenfor Teltene. I Aftenens uendelige Fred vandrede vi om mellem Christpalmer og Granattræer. Og som om vi allerede skulde mindes om den næste Dags Reise, plukkede vi de gule Sodomsæbler af Buskene; paa Planten selv see de gule og smilende ud, men naar man trykker Haanden sammen om dem, forvandles de til Støv og lutter sorte Traade. Lidt efter lidt slukkedes Lysene i Teltene, og Alle, selv Berlineren, sov

den sødeste Søvn. Kun den gamle Mr. Bruce fik ikke Søvn; hans Bryst havde lidt af Støvet i Bjergene, og han sad den hele Nat og læste om Elias, der foer til Himlen, om Herodes den Stores Død, om Christi Møde med Zachæus, de Begivenheder, der knytte sig til Stedet her.

Da vi brøde op den næste Morgen, var vor Karavane større. Kokken og Æseldriverne fulgte os med deres Dyr, og Haandværkssvendene, der nødig vilde gaa alene gjennem de mulige Beduinleire, holdt sig til os for at have Beskyttelse. Overalt hvor vi nærmede os Floden, rede vi mellem Buske og Blomster; fjernede vi os fra den, var Grunden overtrukken med en tynd Salpeterskorpe.

Vi gjøre Holdt ved Jordanen paa det Sted, hvor efter Traditionen Christus modtog Daaben. En aaben Plads strækker sig ned til Floden mellem tætte Krat af Pile, Akazier og vilde Laurbærtræer. De Reisende ere hurtigt afklædte, og snart efter sees hele vor Karavane svømmende i Floden. Den slaar heftige Hvirvler, den styrter afsted i et stærkt brusende Løb, der formaar at rive Alt med sig; i en Bredde af fyrretyve Alen strømmer den mellem Kyster, hvor Vildhed og Ynde underligt blandes, hvor den smilende Skov gaar ligetil Vandets Rand, hvor hinsides Ammonitens Bjerge golde og steile skyde sig lodrette op ad Flodhvirvlen.

Da den danske Haandværkssvend kom op fra Badet, savnede han sit Uhr. Det var et kostbart Ankergangsuhr, som han havde tjent sig i Ægypten.

Da jeg, medens han badede, havde nærmet mig hans Klæder, der laa paa Strandbredden, havde jeg seet den ene af Beduinerne sidde ved dem og løbe bort, da jeg kom. Jeg havde ikke ændset det; nu var det imidlertid klart: han havde taget Uhret. Der blev et frygteligt Spektakel.

„Han har stjaalet mit Uhr," skreg Haandværkeren til Dragomanen. Dragomanen skreg til Beduinen; men Haandværkeren havde ikke betalt Tribut, selvfølgelig mente Beduinen sig berettiget. Han nægtede imidlertid Tyveriet.

„Det er en Skurk, en Nidding," raabte Haandværkeren, „han har ingen Brug for mit Uhr."

Karavanen tog den Bestjaalnes Parti. Den af Beduinerne, der aabenbart var Tyven, en smuk Mand med et ganske ærligt Ansigt, trak sig stille tilbage. Den anden, en mager Karl, næsten sort af Hudfarve med et underfundigt Blik og et Ansigt som den største Slyngel, tog sig af Sagen. I et Sekund trak han Klæderne over Hovedet paa sig, stillede sig splitternøgen hen ved Floden og skreg: „Hvor Uhret?"

Haandværkeren skreg paa Italiensk, Beduinen paa Arabisk, Dragomanen paa begge Sprog. Englænderne lagde sig imellem paa Engelsk, vi Danske gave vor Indignation tilkjende i vort Modersmaal, Berlineren foer om og væltede Stene for at finde Kæfere. Men Skjænderiet blev uden Udbytte. Tilsidst raabte Dragomanen: „Men det gjor ikke Noget." Dermed var den Sag afgjort, og Karavanen brod op. Langsmed

de skovklædte Jordansbredder rede vi atter ud i den ødeste Ørk, hvor i den salpetersvangre Grund ingen Blomst kan trives, intet Græsstraa kan spire, hvor blot Solens Brand var nok til at afsvide hvert et Straa paa Marken. Beduinerne lode atter lystige og glade, Haandværkssvenden var fortvivlet; engang imellem foer han op og skreg: „Han har ingen Brug for mit Uhr."

Vi nærmede os det døde Hav. Alt var Ørk, Torre og Hede. Beduinerne legede med deres Landser. Den ene satte afsted, den anden efter ham med fremstrakt Landse. Den sidste foer ind paa sin Kammerat, som om han vilde spidde ham paa Landsen, men lige i det sidste Nu svippede han den i Veiret, saa han end ikke ridsede Kammeratens Hud. Beduinen, Slynglen, havde flere Gange prøvet sin Bøsse; men den vilde ikke gjøre Gavn. Pludselig, som greben af en Tanke, red han hen til Kokken og bad om at maatte laane hans. Men vor Haandværker anede Uraad.

„Er De fra Forstanden? Laan ham ikke Geværet!" raabte han til Kokken.

Men denne havde alt rakt ham det. Som en Rasende foer Haandværkeren hen, fik fat om Løbet, brødes med Beduinen og fik ved Kokkens Hjælp fravristet ham Geværet. Snart maatte den uhyggelige Scene vige for et større Indtryk. Vi havde naaet det døde Havs Bredder.

Det er en smilende, lokkende Sø midt i den brændende Ørk; men dens Vande have en skarp, bitter-

salt Smag og lædske ikke. Den kaster det brændende Lys forstærket tilbage, de golde, skinnende Bjerge, der omgive dens Bredder, speile sig i dens stille Dyb. Det er, som indaandede man Ild paa denne Kyst. Vandene ere skjønne, men de træde i tunge, livløse Bølger paa Stranden, og intet Skum kroner Toppen af den dvaske Bølge. Ingen Vandplante hviler paa Fladen, ingen Fisk stikker Hovedet op for at aande, intet ilandskyllet Vanddyr røber, at der bor Liv i dens Dyb. Alt er stille og hedt, glimrende men goldt som Bjergene, der omgive den, og paa hvis første flade Top vi hvile for at lædskes efter Ørkenreisen og kaste det sidste Blik udover Jordanen og det døde Hav.

Der trak tunge mørke Skyer op i Nordvest. De steg med ustandselig Fart om Bjergenes Tinder. Vi rede gjennem øde Bjerge uden Sti, uden menneskelig Vaaning. Regnen faldt i Strømme. Det var, som Himlen havde aabnet sine Sluser. En for en rede vi, langt fra hverandre, gjennem de tause Svælg. Regnen skyllede ned over Bjergenes Sider, Hulveiene vare i et Nu forvandlede til Bække. I det Fjerne saa vi Nebbi Musa, en Bjergspids, der bærer Mose Grav; men Alle rede tause forbi. Først da vi havde naaet Høisletten Sahel Abu Kea, brød Solen atter frem; og da Veien paany tabte sig ind i de alvorlige Ørkendale, var hver Sten saa glat, at Hestens Fod gled for hvert Skridt. Langs dybe Kløfter naaede vi Mar Saba. Klostret ligger meget malerisk, terrasseformet skraat op ad Dalsvælgets Sider; de steile

Fjeldvægge naa en Høide af 500 Fod over Kløftens Grund, det er en Egn, saa tør og gold, at man ikke skulde tro, noget Menneske kunde bo her. Vi rede ind ad Klostrets Port; de sorte, græske Munke stode opstillede og hilste os velkommen. Trætte bestege vi Terrasserne; Øiet seer kun ud gjennem øde Svælg, og Aftnen sænker sig alt over Bjerg og Dale.

Sovesalen, der anvises Pilgrimmene til Leie, er stor og bekvem. Paa Stenbænke, der ligge langs Væggene, bredes Hynder, hvorpaa man sover. Berlineren foer ængstelig om; et Sted forekom ham særlig bekvemt: det var optaget af den unge Englænder. Pludselig opdager han bag et Gardin en Slags Alkove. Her bredte han nu Hynder og Tæpper ud og var ivrig beskæftiget med at bestrø dem med Insektpulver; thi Kæfernes Slægtninge, Myg og Lopper, beleirede idelig den ulykkelige Doktor. Jeg laa længe vaagen og tænkte over Dagens tilendebragte Reise. Alle sov; jeg hørte en let Pusten fra Alkoven, der robede, at Søvnen ogsaa havde indfundet sig der. Snart sov jeg selv. Der var vel gaaet en Time, da Alle vækkedes af et Skrig. Man foer op. Doktoren stod midt paa Gulvet i den blotte Skjorte og skreg. Der blev tændt Lys. Da viste det sig, at En af vore Medreisende, en tyk Kjobmand fra Wales, var staaet op for at søge efter et Lommetørklæde i sin Vadsæk; efter at have fundet det, vilde han atter iseng; men desværre havde han taget feil og lagt sig op i Alkoven ovenpaa Doktoren.

„Nei, hvilken Reisekammerat! At man skal vækkes for det!" sagde den unge Englænder.

„Jeg beder tusinde Gange om Forladelse," stammede Kjøbmanden.

„Men i Guds Navn, hvorfor lagde De Dem ovenpaa mig?" skreg Berlineren.

„Lad os nu ikke skjændes, lad os dog komme til at sove," raabte den Unge.

„Sove! Ja det er let nok sagt," sukkede Doktoren. Og da vi Andre stode op den næste Morgen, gik han omkring og saa paa Hver af os med tydelig Misundelse gjennem sine røde, søvnløse Øine.

Før vi brøde op, besaa vi Klostret. Som i alle græske Kirker vare Helgenbillederne i Kapellerne beklædte med Guld og Sølv og Væggene sværtede af Røgelse. Alt var mørkt og uhyggeligt; i et Kapel viste Føreren os en stor Dynge Dødningehoveder i en Niche. De gjemmes som en Erindring om det store Blodbad, Saracenerne anrettede her i Aaret 812 og foregives at være Hovederne af de dengang Faldne. Han førte os tillige til Johannes Damasceenus' Grav, han viste os den Hule, hvori den hellige Saba i lang Tid havde levet i Selskab med en Løve. Klostrets forskjellige Afdelinger ligge i de forskjellige Terrasser over hverandre; i den forskjellige Høide ere forskjellige Gaarde. Man har søgt at plante Blomster, man har prøvet at anlægge Haver paa Terrasserne; men Alt forkrøbler; selv indenfor Klostrets Mur gjør Ørknen

sin Ret gjældende. — Vi spiste Frokost med Munkene og bød dem snart Farvel.

Vor Dragoman var i alle de Tilfælde, i hvilke han havde forberedt sig før Afreisen, fortrinlig. Mødte der noget Uforudset, blev han grov og endte enhver Trætte med sit indolente Svar: „Gjør ikke Noget." Han havde nu læsset alt vort Reisetøi paa Æslerne, og det vilde falde meget besværligt, hvis man skulde finde et enkelt Stykke. Min danske Reisefælle savnede imidlertid sin Overfrakke.

„Hvor er min Frakke, Dragoman?"

„Skal jeg passe paa Deres Frakke?"

„Det følger af sig selv! Naa! Svar, hvor er Frakken!"

„Hvor kan jeg vide det, naar den er borte! Kan jeg svare til Frakken? Er jeg en Tyv, saa jeg har stjaalet den? Eller kan jeg tage Frakken af en Anden, naar Deres er borte?"

„Vil Du skaffe Frakken! Er den borte, rider Du tilbage til Klostret og skaffer den tilveie."

„Der er for langt, jeg skal følge de andre Herrer. Deres Frakke er borte, men det gjør ikke Noget!"

Denne Samtale blev ført i alle Sprog; thi hvergang min Reisefælle blev hidsig, kom der et nyt til. Den sidste Slutning var ham dog for stærk, og han udbrød: „Halt's Maul! I never have seen et saadant Bæst!"

Denne Strofe og denne Lærdom kunde Drago-

manen dog ikke modstaa. Af Forbauselse lagde han sig tilbage, tabte Balancen og faldt baglænds ned af Æslet med Benene i Veiret. Der laa Frakken. Han havde siddet paa den hele Tiden.

Ridtet gik langsomt gjennem de ensformige Egne, Bakke op, Bakke ned henad Bethlehem til. Staden hæver sine Mure over de steile Klippesider; smilende ligger den deroppe paa Høien, hvis Sider ere beplantede med Vin og med Buske. Men for idag lægge vi Veien bag om dens Mure og ride gjennem en venlig Egn ad Hebron til. Ved Salomos Damme holde vi Hvile.

Vore Haandværkssvende havde forladt os, fra Mar Saba vare de vandrede tilbage til Jerusalem; men en Karavane af unge Amerikanere med deres Dragoman var kommen til. Af Angst for at blive tagne for Englændere havde de fæstet de amerikanske Farver i et bredt Baand mellem tvende Knaphuller i deres Frakke. Ellers behandlede de Englænderne høfligt, og disse besvarede strax deres Complimenter. Under Muren af et fordums Kastel, der nu tjener til Khan, nøde vi vor Frokost. Den ældste Amerikaner reiste sig op. „Gud bevare Dronningen," sagde han med løftet Glas. Mr. Bruce reiste sig og svarede: „Gud bevare Præsidenten."

Da Frokosten var endt, besaa vi Dammene, et af de mærkværdigste Bygningsværker i Palæstina. De ere meget gamle. Hugne i Klippen, hæve de sig som trende store Trapper over hinanden, paa Væggene og

i Bunden beklædte med Drypsten. De faa deres Vand fra en Kilde, der er forseglet med en Sten; den betegnes af Traditionen som Hoisangens forseglede Brønd.

Bag Kastellet gaar Veien ind i Bjergene. Det regner atter. Paa en stor Sten ligger en modbydelig, lang, graasprængt Slange sammenrullet i et Nøgle. Stenene ere glatte i Regnen, Veien ensformig, men frugtbar. Olietræer voxe paa Bjerget mellem Ruiner og over Oldtidens Grave. Langsomt gaar Ridtet mod Syd. Ved Veien ligger et antikt Trug, en Kilde gyder sine Vande derover. Aftendæmringen begynder; mellem Vinbjerge snor Veien sig ned mod Hebron. Det er en gammel, stensat Vei, maaske fra Romernes Tider. Egnen bliver mere og mere bevoxet, og paa en græsgrøn Eng, begroet med Østerlandets almindelige Træer, ere vore Telte reiste. Beboere fra Hebron flokkes om dem; Jøder inde fra Staden byde os Vin at drikke. Vi begynde strax vor Vandring gjennem Byen.

Den er mørk og smudsig. Gaderne ere uendelig steile, og hist og her ligger en enkelt Beboer uforstyrret og ryger sin Pibe. Huse og Brønde ere eiendommelig maleriske, navnlig paa Stedet foran Indgangen til den store Moske. I denne var det ikke muligt at komme ind, men gjennem Porten kunde man kaste Blikket ind til uendelige, lange Gange. Det fortælles, at Dobbelthulen Machpelah, hvori Abraham er begravet, findes under Moskeen, og dertil føier nu Traditionen de tusinde andre Sagn. Araberne

vaage ængstelig over deres Helligdom, og ingen Vantro tilstedes der Adgang. Men i den vidtløftige Mur, der omgiver Mosfeen, ligger der store Sten fra de allerældste Tider, Oldtidssten, der i Størrelse kunne sættes ved Siden af dem, der ligge i Jerusalems Mure. Hvor vi gaa hen, følge Joder efter; thi Hebron er en af Jødernes fire hellige Stæder. Der skal i Byen bo firehundrede af dem, mest Sefardim; de ernære sig især af Vinavl.

Aftnen var stemningsfuld. Da vi sade i vort Telt under Fignens og Granatæblets Træer, fik Berlineren Taarer i Øinene. Vi vare selv grebne af Stemningen; under Oliventræerne græssede vore Dyr i den stille, varme Aften. Da udbrød han: „Gud ske Lov! Inat vil jeg kunne sove. Jeg er træt som de stakkels Heste, og der er Ingen i Teltet, der vil tage feil og lægge sig ovenpaa mig." Vi gik tilsengs; snart sov vi. Det varer imidlertid kun et Øieblik, da skriger Doktoren af fuld Hals.

„Hvad er der, hvad er der?"

„Der er Noget, der slikker mig i Ansigtet."

Vi følte os for med Hænderne; vi fik fat i et frygteligt Hoved. Der blev tændt Lys, og se, en af vore Heste, netop Berlinerens, havde stukket sit Hoved ind gjennem Teltets Væg og slikkede ganske venlig sin Herre i Ansigtet. „O, det fordømte Dyr! Nu er min Nattero borte," vaandede han sig. Heller ikke denne Nat fik han Søvn i sine Øine.

Vi rede den næste Dag tilbage og hvilte atter

ved Salomos Damme. Kort efter rede vi ind i Bethlehem. Om en saadan By er der kun at sige: den er mørk og smudsig. Men Befolkningen er skjøn. Den skal nedstamme fra Korsridderne og har anlagt sig en egen Dragt, en rød Tunika ovenpaa den blaa Skjorte. De smaa bethlehemitiske Drenge flokkedes om vore Heste og tilraabte os paa Italiensk og Fransk og alle mulige andre Sprog. Pludselig breder Doktoren sine Arme henrykt ud, stirrer op i Veiret og raaber: „Min Marichen!" Paa det flade Tag af en her bosiddende Tydskers Hus viste Fruen sig virkelig. Hun hilste og fortalte, at hun var reist os imøde for at gjøre Slutningen af Toget med. Men Dragomanen ansaa sin Virken for endt og red uden at sige et Ord hjem ad Jerusalem til.

Klostrene i Bethlehem danne en egen Del af Staden. Der er et latinsk, et græsk og et armenisk. De ere omgivne af en høi Mur, der er støttet med mægtige Piller og gjennembrudt af en stor Portal, hvorigjennem man kommer ind i en brolagt Gaard. Derfra fører en Port ind i Kirken, der i Modsætning til den hellige Gravs kan kaldes den hellige Vugges. Man træder ind i en stor og skjøn Basilika, hvis Loft er baaret af otteogfyrretyve Marmorsøiler med korinthiske Kapitæler; Loftet er forfærdiget af Træ fra Libanons Cedre. Den skilles ved en Mur fra Koret, der ligger tre Trin høiere end Skibet. Her begynde Relikvierne atter: en Marmorstjerne foran Altret an-

iver Stedet, hvor Stjernen, der viste de trende Konger Vei, stod stille.

Tilhoire og tilvenstre fore Trapper ned i Kapellet il den Hule, hvori Christus blev fodt. Lyset straaler ra Stager og Hængelamper. Silkestoffer hænge over de hellige Steder. I Grottens østlige Side seer man det Sted, hvor Maria fodte; her ligger et Alter, og under det en Marmorplade og en Sol af Solv og Jaspis. Paa Pladen læser man: »Hic de virgine Maria Jesus Christus natus est.« Men som om det afsides Sted ikke var ensomt-helligt nok, fore fem Trin end dybere ned til Krybben, hvori Barnet laa. En udhulet Marmorblok forestiller Krybben, tre store Solvstager de trende Kirker, den latinske, den græske, den armeniske. Mangfoldige Billeder smykke Væggene hernede, deriblandt et af Giacomo Palma. Saavidt staa Sagnene til at folge, men til Mælkegrotten, hvor Maria tabte nogle Draaber Mælk, da hun gav Barnet Die og til de mangfoldige andre Legendesteder, der vises her, vil jeg skynde mig at vende Ryggen.

Uden vor Dragoman, kun i Selskab med den tydske Doktor og hans Frue red jeg i de stille Eftermiddagstimer hjem til Jerusalem. Tilvenstre ligger en lille Moske over Rakels Grav, tilhoire hæver Eliasklostret sig paa Veiens Midtpunkt. Derpaa sænker Veien sig ned i Refaimdalen, og snart er Jerusalem atter synlig. Aftnen er stemningsfuld, Bjergene staa i mangfoldige Farver.

„Hvor her er smukt, see Farverne paa Bjerg-
væggen," sagde Fruen.

„Ja, Du har Ret," svarede Doktoren kjælen, ide
han stirrede den anden Vei efter en flagrende Kæfer.

Smerteligt saa hun til Siden. Da udbrød hu
pludselig med Glæde: „Seer Du den smukke rosen-
røde Kæfer?"

I et Nu var Doktoren af Hesten.

„Ach, Du hast ein gutes Auge, mein Marichen!"
skreg han jublende og kyssede, efter at have gjort si
Fangst, henrykt sin Hustru.

Da rede vi atter ind ad Jaffaporten.

12.

Nord-Palæstina.

Livet i Jerusalem randt nu ensformig hen, og Tankerne vare kun beskæftigede med Afreisen. Englænderne toge bort, og Doktoren og hans Frue reiste tilbage til Jaffa, da Ingen af dem havde Lyst til at gjøre Touren med gjennem Nordpalæstina. Hun frygtede Overanstrengelse, han, at der om Dagen vilde vise sig for faa og om Natten for mange Insekter. Saa gav den preussiske Konsul dem en Anbefalingsskrivelse med til den beromte Abu Gosch, hos hvem de vilde have Logi den første Nat; derpaa anbefalede de sig.

„Kommer De engang til Berlin," sagde Doktoren, idet han reiste, „da see op til mig. Jeg vil haabe, De finder min Vinkjælder bedre og ganske anderledes forsynet end den her i Hospitiet. Dette var dog for simpelt." — Men Husfaderen i Hospitiet og hans Kone mishandlede hans Rygte slemt, da han var taget bort.

„Her er jeg og min Kone rykket ud af vort Værelse for at modtage ham, og hvorledes har han

saa behandlet det? Paa Bordtæppet har han spil
Blæk; Kamfer og Spiritus med dræbte Insekter h
han kastet rundt omkring paa Seng og paa Stol
Der er en Kamferstank, saa vi ikke kan være de
Og nu ved Bordet? Naar han havde faaet de b
stemte Retter, saa forlangte han Mere! Havde ha
faaet Desert, saa forlangte han Ost! Ost i Hospitie
Og tilmed om Middagen! Nei, det bliver sidste Gan
den Slags Karle blive optagne her. Man komme
ikke til Jerusalem for at faa Ost om Middagen."

Vi havde akkorderet med en Dragoman om e
sex Dages Reise over Nablus og Genezareth Sø ti
Nazareth og Karmel. Vi vare to Danske alene me
ham og Hestevogter; paa Bedækning gjorde vi denne
gang Afkald. Nu toge ogsaa vi, de sidste Paaskegæster
Afsked fra Hospitiet og rede i den tidlige Morgen —
Solen stod glimrende op over Oliebjerget — ud ai
Damaskusporten. Veien er stenlagt men besværlig
langsomt skride Hestene frem; efter nogen Tids Forløb
kaste vi det sidste Blik tilbage paa Jerusalem. Spidser
af dens sidste Minaret forsvinder for bestandig med
Synet af Staden, hvis sidste Hilsen vel er nok saa
gribende som den første.

Nu gaar det langsomt fremad, Bjerg op, Bjerg
ned. Ruiner og Legendesteder, der vises os paa Veien,
ere uden Betydning og efterlade intet Indtryk. Vi
ride gjennem Egne, der først ere temmelig øde, dernæst
spredt bevoxede med Figen, Granater og Oliven.
Aprildagen er brændende hed, Ensomheden stor, Bjer-

ne skinne i østerlandsk Glands, Bonden med Turban
g slæbende Kaftan gaar bag Ploven, der er trukken
f Øxne. Under en steil Fjeldvæg holde vi Middag;
n latinsk Munk kommer ned mellem Bjergene, ridende
aa sit Æsel. Han stiger af og deltager i vort Maal-
d, da rider han videre til Jerusalem og tager vor
hilsen med tilbage.

Eftermiddagen gled ensformig hen. Vi red op
ver høie, nøgne Bjerge, ned gjennem vandede, frugt-
are, men slet dyrkede Dale. Landsbyer laa paa vor
Vei, i det Fjerne paa en Bjergtop Landsbyen Seilun,
andsynligvis det gamle Silo. Da Solen sank, havde
i endnu ikke naaet Nablus, Maalet for Dagsreisen.
Dog maatte den være nær; thi Dalbunden var frugt-
bar og bedækket med Blomster, og tilvenstre hævede
Bjerget Garizim sig, tilhøire Ebal. Det var Nat.
Vi rede trætte og alvorlige forbi Jakobsbrønden;
mangen En vil vide, det var her, Christus havde
Samtalen med den samaritanske Kvinde. Da bøie vi
ind i Sidedalen. Gjennem Mørket skimte vi Nablus'
Minareter, Alt er Træer og Blomster, Vand og bal-
samisk Luft. Palmer og Oliven, Figner, Oranger og
Granater danne et frodigt Krat. I det dybe Mørke
ride vi ind i Byen. De sidste forsinkede Kamel-
karavaner drage ind med os. Østerlænderne bevæge
sig langsomt gjennem Gaderne med deres Lygter, de
standse hinanden og tale sammen, eller de hente Vand
fra den skjønne Brønd. Det er vanskeligt at faa
Herberg. Gjennem Mørket maa vi vandre fra Sted

til Sted for omsider at finde Hvile. Vi havde rede fjorten Timer fra Jerusalem til Nablus.

Staden er Oldtidens Sichem, Keisertidens Flavi Neapolis, deraf Nablus. Som man i Europa, naa man vil rose en Stad, kalder den et lille Paris, saa ledes kalde Syrerne Nablus et lille Damaskus. Dalen hvori den ligger, er snever og smal, men godt vande og derfor blomstrende og frugtbar. — Man besøge Samaritanerne, hvoraf der i Staden skal bo hundred og fyrretyve. De anerkjende kun de fem Mose Bøger hvoraf de gjemme et Exemplar, som de tro halvfjerdetusind Aar gammelt. I en lille Synagoge ligger det i en Art Alkove; her skjules det i en smal Kobberkasse, der er indlagt med Sølv. Mod en liden „Bakschisch" vise de deres Helligdom frem.

Vi ride atter den næste Morgen bort gjennem Sichems yndige Dal. Kan noget Sted jage Sorgerne paa Flugt og selv i et tungsindigt Gemyt fremkalde en livlig Stemning, da maa det være dette. Vandet risler om Foden af Palmer, Blomster dufte i Granatæbletræets Skygge, Orangerne gløde i det dunkle Løv, og Solen kastes forstærket tilbage fra Ebals og Garizims nøgne Vægge. Vi ride mod Nordvest, nye Dale brede sig for os, tilvenstre paa Veien ligger en forfalden Khan. Her saae vi i Sletten et af Østerlandets eiendommelige Syn. Hele Hære af Storke havde nedladt sig i Dalen, de skulde drage mod Nord. De stode opstillede i lange, uoverskuelige Rækker, deres Førere foran. Vore Heste nærmede sig, vi rede ind

a dem. Men ikke En gjorde Mine til at flyve op. a baskede Anføreren med Vingerne, fløi op, og nu lgte hele den hvide, skinnende Hær i en velordnet ylke. Men over Dalen hævede sig det runde Bjerg, vorpaa Sebustijeh, det gamle Samaria, ligger.

I Sebustijeh maa Europæere være et sjeldent Syn; thi man flokkedes om os med Forundring, og ørnene skreg og hujede som Besatte. Man fulgte os l Indgangen af Johannes den Døbers Kirke, som vi traadte gjennem en smal Forgaard og en stor og jøn Portal. Den er et Produkt af forskjellige Tider; Noget stammer fra den hellige Helena, Andet fra Johanniterne. Dens Østside er bedst bevaret; det er en oi, ottekantet Alternische, hvis Vinduer ere spidsbuede gesom Kirkens Hvælvinger. Dens Mure indeslutte n Moske og et mindre Rum, hvori Døberens Grav gger. Det er et lille underjordisk Klippekammer, vortil man stiger ned ad et og tyve Trin. — Men et Eiendommeligste i Samaria er dog Udsigten. Den ydes bedst fra Toppen af Bjerget over Kirken, fra et Rum, der har været omgivet med Søiler af Kalksten. Man overseer Størstedelen af Landet Samaria og i et fjerne Vest øiner man Middelhavets Flade; men nder sig, midt i Marken, seer man en lang Række Søiler, tildels vedligeholdte, tildels sønderbrudte. — Fra Omri til Hoseas var Samaria Sædet for Isaels Konger; Achab byggede her sit Tempel for Baal, g i det ødelagte og gjenopførte Samaria myrdede Herodes sin Gemalinde og begge sine Sønner.

Vi forlode Byen. Som flyvende farer en Be-
duin gjennem Dalen paa sin pragtfulde Hest, hans
Kappe flagrer efter ham i Flugten. Dalen afsluttes
mod Nord af et mægtigt Bjerg. Langsomt arbeide
Hestene sig op. Man møder kun en enkelt Vandrer
Trodsigt kommer han gaaende, væbnet fra øverst ti
nederst, færdig til at hugge hver en Fjende ned. Hvor
sikkert Europæerne nu kunne reise i Palæstina see v
bedst, idet vi ride ham forbi. Han snærrer os si
Hilsen imode, kaster et arrigt Sideblik til os, som om
han vilde sige: „Ja, turde jeg!", og gaar videre, uden
at see sig tilbage. — I sex Timer have vi redet fr
Nablus, da smiler i Aftnen Dagsreisens Maal
Dschennin, os imode mellem Grupper af Palmer
Lunde af Kaktus og Morbærtræer, Haver af Figner
Granater og Oliven. Her ender Samaria, og Es-
dralonsletten begynder.

Vi rede ind i Byen og saae vor Dragoman be-
rede os Natteleie i et stinkende Hul, hvor Skarer a
Utøi brød frem af Væggene. Et Par arabiske Kjøb-
mænd fra Damaskus kom til os og bade om Til-
ladelse til at følge med den næste Dag. Thi d
skulde over Esdralon til Tiberias og dristede sig ikk
til at reise ene gjennem Beduinleirene. — Eftera
vi havde talt med dem i nogen Tid, spadserede vi
den stille Aften i Haverne udenfor Byen. En Skar
Reisende sloge Leir derude. Det var vore Ameri-
kanere fra Turen til Hebron. De trykkede os i Haan-
den, og gjensidige Ønsker bleve vexlede om en lykkeli

Fortsættelse af Reisen. — Natten var ubehagelig i det skumle Hul, hvor store Edderkopper som spændte Giftblærer løb op og ned ad Væggene, hvor Myggene samlede sig som Smaaskyer under Loftet, og Mængden af Lopper underrettede os om Nærheden af Tiberias, hvor efter et arabisk Sagn Loppernes Konge bor. Vi rede videre den næste Morgen.

Det var Esdralonssletten, vore Heste betraadte. De sorte Beduinleire viste sig i Dagens Løb hist og her; men skjøndt Beduinerne i disse Egne have et forfærdeligt Ry, var der Ingen, der blot nærmede sig for at volde os Fortræd. Deres Kvinder vandrede gjennem Sletten med Spande paa Hovederne; de satte de nøgne Ben ned i det alenhøie Græs eller vadede gjennem Sumpene, de viste Tænder og fnøs efter os, truede og raabte „Bakschisch!", men vare forbi i det samme Nu. — Sletten er i Freden Karavanernes Vei, i Krigen var den altid en af Jordens frygteligste Valpladse. Her slog Barak paa Deborahs Ord Sisera, Kongen af Hazors Hovedsmand, og hans Hær med de nihundrede Jernvogne; henover denne Slette flygtede den Slagne tilfods til Jaels Telt, hvor hun dræbte ham ved at slaa et Søm igjennem hans Tinding. Her delte Gideon i Krigen mod Midianiterne sin Hær i trende Hobe og gav dem Trompeter og tomme Krukker med Blus under i Hænderne; henover denne Slette bredte Blussene deres mørkerøde Skær, da Jøderne stødte i Trompeterne og sønderbrød Krukkerne og raabte: „Herrens Sværd og Gideons!" Her faldt

Saul i Kampen mod Filisternes Fyrster, Josias for Ægypternes Pile. Her paa Sletten slog Saladin Korsfarernes Hær, og her „maalte Bonaparte med Tyrken sit Sværd."

„Men som en hellig Hymne over Verdensaandens Larm
Løfter sig i Øst over Sletten saa varm
Thabor, i et Skyslørs festlige Skrud,
Med Myrther i Sløret, skjøn som en Brud."

Det er et af de skjønnestformede Bjerge, man kan see. Som en mægtig Klippekegle hæver det sig majestætisk over Sletten, helt bevoxet med Krat og Buske. Vi ride det dog forbi, thi vi have Valget mellem at tove idag paa Thabors Tinde eller at gjøre en Seiltur imorgen over Genezareth Sø; vi vælge det Sidste. I en brændende Sol fortsætte vi vor Vei gjennem Sletten og tilbringe Middagen i Skyggen af et Granatæbletræ, med Udsigt til det hellige Thabor.

Det trættende Ridt fortsættes atter. Jævnt skraaner Egnen ned mod Tiberias og Genezareth Sø. Det første Syn af Søen er kvægende som Drikke for den Tørstende. Der aander en Kjølighed op fra dens Bredde, og ned ad Skraaningen voxe i Engbunden en Fylde af Blomster, hvortil jeg ikke mindes at have seet Magen. Træer findes ikke, men den balsamiske Duft strømmer Pilgrimmene imøde, blandet med Dødens kjølige Aande, saa Stemningen stiger til Henrykkelse. Fremspringende Punkter paa høire og venstre Side skjule endnu Størstedelen af Søen, der

smiler os imode som et lille, tindrende Øie i Landskabet; men alt som vi ride ned imod den, breder den sig mere og mere. Tiberias træder frem tilhøire med en enkelt Minaret, overraskende og i Afstand skjøn som alle Østerlandets Byer, selv de mindste. Vi ride ind gjennem Byens Port, og det Skjønne er borte. Det er næsten kun Jøder, man seer komme sig imode. Forfærdelige Ødelæggelser have de stadig gjenkommende Jordskælv anrettet rundt om, trods det at man, naar man rider op gjennem de usle Gader, seer Husene usædvanlig stærkt byggede og Alle lignende Smaaterninger af Sten. Et underligt Indtryk gjør denne By i en Henseende: medens man ellers intetsteds seer Kvinder i Gaderne, naar man kommer, sidde her Jødinderne i deres brogede Klædemon for aabnede Vinduer og stirre ud. Det gav om Aftnen Byen et saare livligt Udseende, et befolket Ydre, det gav den noget sjeldent Gæstmildt og Venligt. En Jøde holder en Art Lokanda, hans ældste Datter tager imod Gæsterne. Det er noget saa Ualmindeligt i Orienten, at man neppe veed, hvor man er. Fra Lokandaen vandrede vi atter gjennem Byen. Seer man nærmere til, da er den mere end almindelig ussel og fattig, og næsten den halve ligger i Ruiner. Aftnen er stille og mild. Vi bade i Genezareth Sø.

Paa den hele Sø var kun en enkelt Baad at finde. Vi seile ud den næste Morgen, da Fladen ligger glat som et Speil. En Jøde fra Tiberias sidder tilrors, og langsomt glider Baaden mod Nord

henad Kapernaum til. Ikke overalt træde Bjergene helt ud til Kysten, paa mange Steder ligger en liden Slette mellem dem og Soen, paa andre Steder skære Bølgerne sig ind i Bugter, der ere overskyggede af Bjergenes Vægge. Mod Nord seer man Libanons mægtige Vold, derfra løbe Bjergene Øst for Søen ned mod dens sydlige Side i bløde, smidige Linier, et ukjendt Syn i Palæstina. Det er ikke de kløvede, kegledannede, vulkanske Former, det er ikke splittede, optaarnede, spaltede Kæder, det er lette, løbende Linier, der hist skraane opad, her sænke sig, der ligesom favne en Bugt af Søen, her ligesom aabne deres Favn for at drage Himlen ned. Nogle ere beklædte med Buske, andre ere nøgne, atter andre spille i Lysets mangehaande Farver. Den hele Kæde speiler sin Masse i Søen, der gjengiver Himlens Skær og Bjergenes lette Toner. Mod Nord sænke de østlige Bjerge sig og forsvinde; Sletten træder ud imellem dem og gaar næsten over i Søen; en skummende Linie lægger sig fra dette Punkt ud over Bølgerne, det er Jordanen, der falder ud paa dette Sted. Mod Vest antage Bjergene de sædvanlige kløvede, spaltede, kegleformede Skikkelser, og haard og mørk ligger Kysten her som en Modsætning til Gjenbokysten histovre.

Vi vare ude paa Dybet. Vort hvide Seil var det eneste, der saaes. Min Reisfælle gjorde Tegn til at bade. Araberne skreg op, da han vilde ud; der var saa dybt, sagde de, at Ingen kunde bunde. Forbausede saa de ham svømme gjennem Vandet; det var aaben-

bart et Syn, de aldrig havde seet. Baaden førtes videre mod Nord; ved Kapernaum gik vi iland. Kun Grusdynger betegne Stedet. Kilder risle gjennem Mulden, pragtfulde Oleanderbuske forme sig næsten til Krat. Her ville vi hvile og under Oleandernes blomstrende Grene betragte den underfulde Sø, paa hvis Bredder Christus fandt sine første Disciple.

Da vi toge tilbage, fik vi „Storm paa Havet". En ikke stærk vestlig Vind foer hen over Søen, og Baaden sukkede stærkt nok under Slaget af Bølgerne. De vare temmelig høie og fulgte hurtigt paa hverandre, mørkegrønne i Dybet med et brunligt Skum paa Toppen. Det var nødvendigt at have Opmærksomhed paa Seil og Ror. Er Stormen stærk, maa Søen kunne være i faretruende Opror. Henad Aften vare vi atter i Tiberias.

Den er en af Jødernes hellige Stæder, og mange af deres Lærde ligge begravne foran dens Porte. Den berømte Rabbi Akiba samlede her i det andet Aarhundrede efter Christus fire og tyve tusind Disciple, og i Byen er en Del af Talmud forfattet. — Foruden de varme Bade Sydøst for Staden, omtrent tyve Skridt fra Søens Rand, frembyder Tiberias dog intet Mærkværdigt, og naar man har faaet et Indtryk af Staden ved sin Ankomst, lønner en Gang gjennem dens Gader neppe den liden Møie. Men som det første Syn af Genezareth Sø er mildt og bevægende, saaledes ogsaa det sidste, naar man atter fjerner sig henad de Veie, hvor man vel aldrig mere skal sætte

sine Fødder. Det er en kort Hilsen, et flygtigt Syn og en Afsked for bestandig.

Veien til Nazareth tager sex Timer. Den er af og til steil og besværlig. Den fører forbi Byen Kafr Kenna, som man en Tid tog for det gamle Kana. Senere rider man forbi Reineh, der tilhøire for Veien hænger paa Skrænten af et Svælg. Nazareth bliver synlig med sine flade Tage. Den tager sig venligt ud nede fra Sletten, idet den amfitheatralsk støtter sig til Bjergene. I Byens Midtpunkt seer man det store latinske Kloster med sine høie Mure, høiere oppe seer man mellem gamle Cypresser Byens eneste Minaret over Moskeen. Rundtomkring smiler Sletten, frugtbar og blomstrende, Oxne og Kameler græsse mellem Palmer og Olietræer, Araberne hvile i Klynger under Træerne, og ud over Egnen skinne de golde Bjerge.

Munkene modtoge os i Kasa Nuova, Pilgrimsherberget, der hører til det latinske Kloster. Det var en mulatagtig, næsten sort Munk, der opvartede os, og om han end ikke modtog os med udsøgte Retter, vare dog de opredte Senge saa gode, som man kunde ønske dem. Han viste os Klostret med megen Stolthed. Det er stiftet 1620, Bygningerne ere næsten et Aarhundrede yngre. Men Kirken er en af de skjønneste i Palæstina. Det er i dette Land af en egen Virkning, at de største Helligdomme, dem, hvorover Kirken egenlig er bygget, altid ligge nede i underjordiske Grotter. Skjøndt det altid fremkalder en alvorlig Stemning at træde ind i en Kirke, saa forøges

denne Alvor dog, naar man mærker, at den egenlig kun er Forgaarden, og at den sande Helligdom endnu er skjult for vore Øine. Ved Indgangen til denne kaste de Troende sig ned og krybe hen til Altret paa deres Ansigt, hvilket ikke bidrager til at formindske det Stemningsvækkende. — Saaledes ogsaa her. Kirkens egenlige Helligdom er Bebudelsens Grotte, som man under Høialtret seer skinne den Kommende imøde i Lys fra kostbare Lamper. Man skrider ned til den ad sexten Marmortrin og træffer hernede paa et lille Alter og tvende Søiler, der angive de Steder, hvor Jomfru Maria og Englen stode under Bebudelsen. Sarazenerne have slaaet den ene af Søilerne istykker, saa at kun dens øverste Del endnu hænger fast ved Loftet. — Ellers vrimler Staden og Omegnen af Legendesteder, der navnlig have Hensyn til Mariadyrkelsen, og som jeg snarest mulig vil vende Ryggen til.

Vi ride den næste Morgen bort langs Siden af det Bjerg, der hæver sig bag Byen. Det er bevoxet med Kaktus og Figen. Mellem Planterne titte de nøgne Fjeldvægge frem, og Veien er ujævn og besværlig. Vil man forestille sig disse Egne i Palæstina, da fjerne man hver en romantisk Tanke. Man tænke sig aldrig nogen mørk Skov, i hvis tætte Skygger man kan vandre som i Mørke, selv ved den høilyse Dag; en saadan findes intetsteds i Østen. For en saadan Forestilling vil Palæstinas frodigste Egne, ja selv Dalene ved Sichem vorde Krat og ligne et

bevoxet Øde. Alt er gjennemsigtigt, gjennemtrængt af Varme og Klarhed. Skygger findes kun spredt under enkelte Ege, Olietræet er lavt, dets Løv gjennemsigtigt, dets Stamme hullet. Palmen har kun en Bladdusk paa Enden af den lange, nøgne Stamme; sprede Bladene sig alt tættere ved Roden, naar Træet ingen betydelig Høide. Det palæstinensiske Landskab er et Landskab af Lys, blaa Himmel og skinnende Bjerge; men til Form afrunder det sig sjeldent, det er straalende, tidt sublimt, men det er vildt og strengt og aldrig i dets Dale eller paa dets Sletter, til Nød kun paa en mægtig Tinde, hvor man er som løftet over Jorden og næsten optagen i Himlen, medens Lyset, Luften, Havet og de skinnende Bjerge er den Udsigt, man nyder, kan man med Rette udbryde: her er godt at være.

Alt som man mere og mere nærmer sig Karmel og Kysten, bliver Landskabet frodigere og frodigere. Det er Dale og Smaabakker, der krydse hinanden og ere bedækkede med grønne Ege. Vi have naaet Sletten ved Kaifa. Karmels majestætiske Kæde, der løber helt ud i Havet, hvor den ender som Forbjerg, medens den mægtige Ryg tegner sig mod den blaa Luft, der sittrer og bølger i Varmen, strækker sig paa vor venstre Side. Dens stolte og trodsige Sider ere bevoxede med yppige Buske, hvorover kraftige Ege skygge med deres tætte Løv. Hist og her stikker den skinnende Klippe sit kolossale Aasyn frem, Solen kaster sig af al Magt derpaa, og det kaster atter Solen tilbage.

Foran os ligger Havet saa dybt og varmt i Farven, som man ofte seer det givet paa Malerier, paa hvis Sandhed man neppe vil tro. Nærme vi os Havet, da nærme vi os Kulturen, og vore Heste snuble over Telegraftraaden, der mellem de fjernt fra hinanden staaende Stænger hænger ned paa Jorden, medens vi fjernt ude over Havet see Røgen fra en europæisk Damper tegne sig som en Sky paa den skyløse, østerlandske Himmel. Under Hestenes Fødder er Sletten græsklædt som en Eng i Europa, og i det Fjerne bag os staar Tabors Tinde zittrende i den ildsvangre Luft. For denne Egn, maaske den skjønneste, jeg har seet paa Jorden, staar Karmel som et mægtigt Skjold mod Søndenvindens glødende Pile, medens Havet slutter det Hele, og i det fjerneste Vest møder den mørkeblaa Himmel.

Vi nærme os Kaifa. Som alle disse Byer tager den sig skjøn og venlig ud i Afstand med sine hvide Mure, sine Minareter og Kupler. Kommer man ind i den, er Skjønheden forbi; en enkelt malerisk Gruppe møder man i dens Basarer, men det ene Glimt forsvinder snart i Smudset. Langs Stranden vandrer man ud til Karmel; en fortrinlig Vei er hugget i Klippen op langs Forbjergets Skraaning, og naar man Toppen, hvor Klostret ligger, da seer man den videste Udsigt, man fra noget Punkt kan faa over Middelhavet. Forbjerget springer langt frem i Havet og styrter sig brat ned deri, der er ingen Udsigt uden over det endeløse Hav; paa denne Klippeside var

det, som bekjendt, at Profeten Elias i en Grotte samlede sine Disciple. Her indviede han de Unge i Religionens Mysterier, medens man under sig kun saa den lodrette Klippe, og over dens Kant kun skuede ud i det Ubegrændsede, ud over Havet og ind i Himlen.

Munkene paa Karmel modtoge os venligt og imodekommende. Deres Kloster var Hyggeligheden selv. Kirken var stor, naturligvis helliget Elias, og under Altret var den egenlige Helligdom, Grotten, hvori han havde talt og lært. Munkene vilde node os til at bie, og det var mig i Sandhed tungt at rive mig los fra Stedet, men vor Tid var knap, hvert Dieblik kunde man vente den østerrigske Damper i Kaifa. I den skjønne Aften vandrede vi ned ad Bjergets Skraaning tilbage til Kaifa gjennem Olivenlunden ved Kysten. Luften om os glimtede med Tusinder af lysende Insekter, og i Kaifa vare vore Senge os beredte. Her sov vi den sidste Nat i det hellige Land. Vor Reise gjennem Pallæstina var tilende.

13.

Syrien.

Vor Dragoman var høitidelig ved at skulle skilles fra os, da vi den næste Morgen forlode Kaifa. Han stod paa Kysten og raabte Farvel, da vi roede ud til den østerrigske Damper. Vi traf den tæt besat med Passagerer; den var lille og naanselig, men vi skulde ogsaa kun være en Dag ombord paa Reisen under Syriens Kyst.

Vi seile gjennem Bugten ved Akka, medens Blikket fængsles af den mest henrivende Strandbred. Som tvende Tvillingsøstre ligge Kaifa og Akka, Korsfarernes Stad, smilende ligeoverfor hinanden paa Bugtens tvende Sider; imellem dem breder den frugtbare Slette sig, stigende jævnt op fra Havet, overskygget af Karmels Kæmpelegem. Medens vi glide hen over Bugten, fjerner Olivenskoven hinsides Kaifa sig mere og mere for Synet; men Kap Karmel med den skinnende Vei langs op ad dets Side, med dets fredelige Kloster paa sin Tinde, med de berømte Profetgrotter,

staar lige tydelig selv i fjernere Afstand. Seil glid hen over Bugten og søge ind i Havnen ved Akka men paa den nu fjernere Side af Bugten strækker Kaifa sin lille Molo ud i Bølgen, ret som den med Haanden vilde tilvinke den sig fjernende Damper det sidste Farvel fra Palæstinas Kyster.

Damperen lægger længer ud. Dagen glider hen; snart samles man i Kahytten ved Taflet, snart samtaler man paa Dækket, medens man nyder Udsigten. Kysten er dog for fjern til at man med Bestemthed kan skælne Noget. Paa en Landtunge ligger Sur, det gamle Tyrus; senere op paa Dagen seile vi forbi Saida eller Sidon, en af Verdens ældste Stæder. Sagnet lægger dens første Tider tilbage for Babeltaarnets Opbyggelse; hos Homer nævnes de sidoniske Mænd som saare kunstfærdige. Under Artaxerxes blev den ødelagt; men, hedder det sig, Stadens Aske og Ruiner vare af høi Værdi; thi de vare fulde af smeltet Guld og Sølv. Skjøndt fjern, straaler Kysten dog med et blændende Skær; herudefra er ingen Have, ingen Plante synlig, Alt er kun Lys: fra Himmel, fra Hav og fra Klippe.

Henad Aften laa vi foran Beirut. Den breder sig vidt ud for Øiet, dens maleriske Huse ere spredte som i Uorden mellem hverandre, medens Byen ligger opad en mild Skraaning, og enkelte Befæstninger med Mure og lave Taarne ligge paa fremspringende Klipper i Havet. I Havnen og paa Bredden seer man det frodigste Liv, Skibe ligge for Anker med engelske,

sterrigske, franske, russiske Flag, Skibe komme og Skibe gaa; mangfoldige Baade med arabiske Matroser glide frem og tilbage mellem Kysten og Skibene, og paa Quaien er rastløs Virken. Fra de europæiske Konsulers Huse vaie Staternes Flag; der, paa den blaa, orientalske Luft som Baggrund, bølger Danebrog. Palmer stikke deres nikkende Hoveder op over de flade Tage, Morbærtræer grønnes overalt paa kunstigt hævede Terrasser, og paa omliggende Høie voxer Fignen og Platanen omkap med Granatæbler og Oranger; Olivenlunde og Pinieskove fylde det opadstigende Land bag Staden, og over den hele i Varmen zittrende Kyst staar Libanons uhyre Alpekjæde. Det gjemmer sit snedækte Hoved i Skyerne, dets Sider hvidne i den skinnende Sol eller rødme i den brændende Afskedstime, alt medens det favner den syriske Kyst helt fra Sidon til Laodicea.

Fra en Dansk i Beirut blev der bragt os Anbefalinger af Hoteller ombord. Nu gyngede vor Baad Kysten imode. Vi aandede en Luft af Varme og Balsam, da vi vandrede langs Quaien ad Hotellet til; Araberne i deres rige, brogede Dragter med deres skinnende Vaaben gik os forbi, og da vi toge et Værelse i Hotellet i Besiddelse, da rakte Syringerne deres Blomster ind ad Vinduet paa første Sal. Der var en Blomsterduft om os, der næsten berusede. Da vi traf vor Landsmand, der havde boet i mange Aar her, ene Dansk blandt lutter Fremmede, faldt han os næsten om Halsen af Glæde. Ogsaa en anden

Bekjendt skulde vi træffe paa denne fjerne Kyst; det var vor tydske Doktor og hans Frue.

Vel er Beirut en gammel By; den er Fønicierne Berytos. Men for den Besøgende er den i sit Ydre ikke Fortidens, men tvertimod Fremtidens Stad. Den er i en uhyre Opkomst. Vel blev den, selv i senere Tid, Krigens Bytte, men af dens Ruiner voxede den nye By snart atter frem, og nu bo her 80,000 Mennesker, hvoriblandt mange Frankere og Grækere. Dens Basarer frembyde ikke noget særlig livligt Skue, men ligesaa mange Bygninger, som der ligge færdige, paa ligesaa mange bygges der, og til ligesaa mange kjøbes Grunde og lægges Grundsten. Et sjeldent Syn i en syrisk By er tillige det, at Vogne kunne kjøre i dens Gader, ja, at der fra Byen snor sig en Chaussé op ad Libanon ind til Damaskus, befaret af fransk Diligence.

En Spadseretur langsmed denne Chaussé er det Skjønneste, man kan ønske sig. Den snor sig i Begyndelsen mellem Terrasser, der hegne Kampagnerne, hvor de rige Arabere bo. Kaktushegn og Aloer voxe ved Foden af Murene, og Stenene ere skjulte under Overtræk af vildtvoxende Vin, af allehaande Slyngplanter med Blomst af alle Farver og Frugt af alle Former; det er Blomstervolde, hvorpaa Beboerne sidde, og mellem hvilke de Spadserende bevæge sig. De ere iforte Arabernes skjønne, farverige Dragter, og her som overalt ere Kvinderne hyllede i hvide Klædemon. Men det Stirrende, Døde er ikke over dem. Kul-

uren har bragt et levendegjørende Pust over Forteningen, og der er et sjeldent Liv udbredt over de Grupper, der paa de grønnende Terrasser kante Veien. Snart have vi naaet en Pinieskov; som en Mængde opslaaede Parasoller, hvis Stokke ere plantede i Jorden, staa de her med deres høie, nøgne Stammer, skjøndt gjennemsigtigere, dog mørkere end en Granskov. Man kan gjennem dem skimte fjernere Dele af Libanon, det Bjerg, der her i sin Udkant har gjort det dybeste Indtryk paa mig. Det stiger for Øiet ganske lodret op mod dette Firmament af evig Glands; hen mod dets Fod høiner Landet sig som et Ocean af Buske og Planter, hvor den viftende Palme skyder op over Vinhaver og blomstrende Buske. Bjergets gigantiske, kolossale Mur er som Murene paa de smaa Terrasser klædt i Grønt, kun i langt større Maal, og medens det jager sine snedækte Spidser, hvor Vinteren hersker, og seer ned over den evige Sommers og Palmernes Land, ind i den straalende Himmel, hænge Maroniternes Byer som hvide, gigantiske Fuglereder i Kløfterne paa dets Side. Disse Byer ligge, skjøndt i lang Afstand, saaledes lige over Hovedet paa hinanden, at en Reisende paastaar, at man fra Gaderne og de flade Tage i den ene har kastet Smaaſten ned i Gaderne og paa de flade Tage af den anden. Og over dette Landskab, som man næsten maa kalde tropisk, hvor man paa engang nyder Sommerens og Vinterens Skjønhed, Bjergenes, Slettens og Havets Indtryk i eet Billed, straaler denne Morgenlandets Sol, der

opheder den krydrede Luft til evig Velsignelse, og hvis Varme og Skær kan lyksaliggjøre og dræbe i det samme Nu.

Paa Kanten af Pinieskoven, der er plantet for at sætte en Grændse for Sandet, der truede med at kaste sig ind over Beiruts frodige Egn og tilintetgjøre dens Huld, ligger en arabisk Kaffé. Paa dens flade Tag, under Pinieskovens Læ mod Straalerne af den nedgaaende Sol og mod Blæsten fra Havet, kan man om Aftenen sidde og nyde Landskabets Skjønhed til de kjølende Drikke. Nu synger Bulbulen skjult mellem Træerne, nu nynner Havet, idet det slaar op mod Stranden; nu dufte Blomster og Planter, og Alt spiller i tusinde Farver. Paa Kampagnernes Tage sidde Araberne og ryge deres Nargileh, den franske Diligence kommer styrtende ned ad Veien med de sex Heste, der løbe tre og tre ved Siden af hinanden, lange Rækker af Kameler komme dragende gjennem Sletten, for at bringe Varer fra Damask til Skibene i Havnen. De unge Arabere anstille Lege tilhest i Pinieskovens Læ, og Ørnen seiler uden at bevæge Vingerne hen over deres Hoveder i den skinnende Æther. Fjernt borte blaaner Havet, gjennemskaaret af hvide Seil, nærmere gløde Orangerne i Løvet, Palmerne vugge deres Bladduske frem og tilbage selv i den letteste Vind, og Cypressen kneiser som et ensomt Spir over Mængden af Buske. Som en lysende Glorie ligger en Linie af Sne, belyst af Solen, om Libanons Tinde, Luftens Bølger sittre over den,

medens Bjergets mægtige Legem sænker sig som et Teppe ned mod Jorden, et Teppe, der vil skjule end skjønnere Egne; men efter den Linie, hvor det berører Jorden, som Havet i sin blaanende Horisont berører Himlen, drager der sig en Skare rødlige Sandhøie hen mod det Indre af Landet, hvor Øiet ikke kan følge dem mere. Rundt om os paa Kaféens Tag sidde de gravitetiske Tyrker og ryge deres Pibe. Da kommer Solnedgangens sidste Time. Et drønende Kanonskud høres fra Havet, og nu seer man rundt paa Taget Tyrker og Arabere staa med løftede Hænder og Arme, seer dem kaste sig ned og berøre Jorden med Panden og atter reise sig i Bøn og Paakaldelse. Araberinderne bevæge sig ned ad Veien, deres gule Saffianstøfler slæbe efter dem i Støvet, og ned over den blottede Barm falder en Fletning af Perler. Da gaar Himmellyset ud som med Et, som et hurtigt udslettet Minde om den velsignede Dag ligge Farverne et Øieblik paa Bjerg og Slette, da tabe de deres Bestemthed, glide bort for Øiet, og i et Nu ere de borte i Mørket.

Jeg kunde føre Læseren ud til Nahr-el-Kelb; men jeg har kun det Samme at skildre: majestætiske, dog yndefulde Strande, yppige, i Grønt og Blomster begravede Dale. Jeg kunde hvile ved de ængstende, politiske Efterretninger, der allerede begyndte at spredes over Verden fra Tydskland, og som først og fremmest rystede de store Handelsstæder; men vi have endnu andre Reiser i Syrien for os og maa benytte Tiden.

Vi gjorde atter fælleds Sag med vor Berliner, der var kommen i Bærsærkegang ved Efterretningerne fra Hjemmet. „Nu komme vi!" skreg han; „disse Smaastater skulle lære os at kjende. Med dette Sachsen kunne vi jo snart blive færdige." Derfor vilde han skynde sig at tilendebringe Reisen, for at kunne være hjemme, naar Urolighederne begyndte.

I den tidlige Morgen foer Diligencen ud ad den nys beskrevne Vei, og snart droges den af sine sex Heste op ad Libanons Skrænt. Vi vare alt over Haverne, snart over de høieste Træer; Minareterne i Byen, der strakte sig bag os, laa under os, Havet med sine Seilere var synligt. Veiret var smukt, og Egnen saae paradisisk ud heroppe fra Høiden, lige bag os Haverne, saa Staden, saa Bugten med de mangfoldige Skibe: til denne Skov af Palmer, Pinier og Cypresser, af Minareter og Master sendte vi vort sidste Blik, da svingede vi om en Skrænt og vare nu inde i Libanons Kæde. Som Jernveien, der i Østerrig gaar over Semmeringen, snor Chausséen sig her rundt om Klofterne og kommer, naar vi kjore hoit oppe paa den modsatte Side, tilsyne langt under os; saaledes uafbrudt gjennem ensformige og tildels golde Egne, indtil vi have naaet Snelinien. Vi havde om Morgenen forladt Byen i en brændende Hede, medens Oranger og Druer smilte om os, nu vare vi hyllede i Vinterkaaber mod den kolde Blæst. Hver halvanden Time gjorde vi Holdt ved en af Stationerne, og vor

Berliner laa strax paa Veien og væltede Sten for at finde Kæfere.

Det gik atter nedad i flyvende Fart, Coelesyrien laa for os. Stationen var ussel; men den gjorde dog et Forsog paa at yde en europæisk Frokost. Den franske Dame, der stod for Beværtningen, viste os Veien til Jesuiternes Kloster, og gjennem den milde Dal, der seer ud som en smal Græsgang, indeklemt mellem Libanons og Antilibanons Vægge, vandrede vi nu Klostret imode. Gæstmilde som overalt aabnede Jesuiterne os deres Døre. Kun faa af dem vare imidlertid hjemme.

De Andre kom hjem henad Aftnen og holdt deres Indtog i Klostret med en Larm som Junkere, der vendte tilbage fra Jagten. Aftenbordet samlede os, og der var Latter og Støi omkring det, idet den ældste Jesuit med løbende Tunge fortalte de lystigste Historier. Pludselig var Solen borte, og vi bleve førte til vore Værelser, luftige, rummelige Sovekamre, gjennem hvis Vinduer den syriske Sol næste Morgen skinnede i sin hele Varme og sin hele Glands omkap med Sneen fra Antilibanons Tinder.

Jesuiterne havde skaffet os en Dragoman. Han var enøiet, men efter Fædrenes Anbefaling udmærket, hvilket efter deres Mening var tilstrækkelig beviist ved, at han i disse samme Dage havde været Fører for to tydske Prindser. Dragomanen mødte nu i den tidlige Morgen med sine Heste: ubeskrivelig gyselige Dyr med

nogle græsselige Træaag, der skulde forestille Sadler. Nogle Seglgarnsløkker vare fastgjorte ved Siderne som Stigbøiler. Føreren med det ene Øie viste os en udsøgt Høflighed, vi skelede fælt til hans Dyr. Jesuiterne vare lutter Smil. Endelig vare vi da komne tilhest, Fædrene vinkede til Afsked, Klosterporten faldt til, og Toget satte sig i Bevægelse.

Berlineren var vaagnet med krigerske Tanker. Han var derfor saare vældig at see til, og Dragomanen var synlig imponeret af hans Væsen. Da imidlertid Hestene vare yderst træge og syntes at ville Alt hellere end at gaa, begyndte han at blive arrig og heftig.

„Det er pyramidalsk slette Heste, Du har skaffet, Dragoman!"

Dragomanen saae forbavset paa ham og sagde: „Det er de bedste, der findes i hele Coelesyrien."

„Du er en uforskammet Slyngel, Dragoman!" svarede Berlineren.

Vi Andre havde faaet gnavet Hul i Skinnebenene af Seglgarnssnorene. Vi beklagede os for Dragomanen, der saae forbavset tilhøire og tilvenstre.

„Jeg er aldeles vis paa, det er de bedste, der findes i hele Coelesyrien," gjentog han sagte, angst for at Berlineren skulde høre det.

Hestene fandt pludselig paa at staa stille. De vare ikke til at drive af Stedet.

„Hvad er det dog for rædsomme Heste? —

Dragoman! Hører Du ikke? Hvad er det for Heste? De ville ikke flytte en Fod!"

„Naar vi blot give Tid og vente lidt" — Berlineren foer op — „i al Taalmodighed, Excellence, saa gaa de nok!"

„Det er det mest fortvivlede Menneske, jeg i mine Dage er truffet paa!" raabte Berlineren.

Vi holdt der midt paa Marken, eller snarere midt i en Aa, et lille rislende Vand, der skyllede om Benene paa Hestene. Vi maatte trods Hullerne paa vore Skinneben blive siddende, skjøndt Dyrene ikke gave Tegn til at røre sig af Stedet.

Dragomanen bøiede sig over Hestens Hals hen imod mig og spurgte hviskende: „Han der, er det en Prinds?"

„Javist er det en Prinds!" svarede jeg.

Han rystede paa Hovedet og sagde: „Ja, tænkte jeg det ikke nok."

Pludselig satte Hestene sig atter i Bevægelse.

Berlineren sad og anstillede Betragtninger over deres underlige Fodskifte. Da udbrød han pludselig: „Det er jo overhovedet aldeles ikke nogen Hest, Dragoman!" Dragomanen vred Hænderne i Fortvivlelse. — Det var en Lidelse at skulle holde denne Tur ud i Dagens brændende Hede. Baalbeks storartede Ruiner laa ligefor os, men Hestene syntes ikke at bringe os dem nærmere. Berlineren skældte værre og værre, vi Danske klagede, og Dragomanen græd med det ene Øie, han havde tilbage, medens han paastod, at det

var de skrækkeligste Reisende, han nogensinde havde ført til Baalbek.

Langt om længe vare vi dog ved Maalet.

Forstyrrelsen og Tilintetgjørelsen have raset forfærdelig paa dette Sted. Ligesaa storartede som Baalbeks Ruiner i sig ere, ligesaa storartede ere de Spor, som Tid, Jordskælv, Krig og Orkaner have efterladt mellem dem. Af det store Tempel, om hvilket Araberne fortælle, at det er anlagt af Engle og Aander, staa endnu kun sex majestætiske Søiler, og mellem Murene af de store Pragtgaarde ligge kastede mellem hverandre Stumper af Søiler, mægtige Sten, nedstyrtede Architraver. Frodigt voxe Græs og Urter mellem dem, og hvor Araberen strækker sig paa de gamle Tempelsten, ligger mangen en Gang en væltet Søile hen over ham, støttende sig mod Muren, seende ud som om den skulde falde ned og knuse den Hvilende. Overalt seer man saraceniske Tilbygninger, her som omgivende Mur, hist som et Taarn, hvis Grundsten er lagt oppe paa Søilekapitælen, hvorfra Taarnet stræber op, usselt og lille, skrøbeligt og hæsligt i Forhold til den mægtige Søile, paa hvis Hoved det har sat sin Fod.

Hvad er Baalbek for en Stad, og fra hvilken Tid skriver den sig? Nogle have paastaaet, at den er bygget af Salomo, at det er den By, det gamle Testamente kalder Barlath. Men Josefus skal berette,

at Barlath laa i Filisternes Land. Andre mene, at Profeten Amos mener Baalbek, naar han taler om Afgudstjenesten i Sletten Avan. Ruinernes Stil er græsk-romersk; den er vel rigtigst at betegne som en Fuldstændiggjørelse, en romersk Oversættelse af gammel-syriske Former.

Man er fordum fra Øst kommen op ad en bred Pragttrappe, ind i en majestætisk Søilehal, der var kantet med firkantede Fløie, som paa Væggene vare smykkede med korinthiske Pilastre. Af Trappen er Intet mer tilbage, af de stolte Søiler kun Fodstykkerne, og af de elegante Fløibygninger have Saracenerne gjort barbariske Fæstningsværker. Men ved hvert Skridt seer man Spor af fordums Pragt. Forhallens Slutvæg har været brudt af Nischer, hvori der muligvis har staaet Statuer; de Søiler, der mod Siderne have afsluttet Nischerne og støttet de kronende Buer og Tympaner, ere borte, spredte rundt over Østens Lande som Trofæer; men Ornamenterne i disse Buer og Tympaner ere end tilbage, et svagt Minde om Skjønheden i denne Hal, hvorfra en mægtig Port fører ind i en sexkantet Gaard, der, smallere end Forhallen, forøvrig er denne aldeles lig i de arkitektoniske Motiver.

Paa den anden Side af denne Gaard træde de omgivende Vægge atter vidt fra hinanden, og en uhyre, firkantet Gaard er det næste Rum, hvori vi vandre. De samme Motiver ere gjentagne i rig Overdaadighed; Gaarden er bredere end selve Forhallen med dens Fløie. Overalt er den kantet med snart firkantede,

snart halvrunde, udadtil aabne Kamre. De vare ved Indgangen forsynede med Søiler af ægyptisk Granit. Disse ligge nu spredte rundtomkring paa Jorden, medens Væggene i de halvrunde Rum endnu ere forsynede med korinthiske Pilastre, der skille mellem Rundbuenischer, som bryde Vægfladen to og to over hinanden; disse Nischer, antager man, have været bestemte for Billedstøtter. Men ogsaa de firkantede Rum ere prydede med slige korinthiske Pilastre, der staa i to Stillinger, den ene paa Hovedet af den anden. Denne Gaard er som et udstrakt Torv, grandios i Størrelse, trættende ved sin Rigdom af Ornamenter, Søiler, Buer og Nischer, trættende uden at mætte, rig, uden helt at tilfredsstille, uden Propylæernes beherskede Ro, ganske uden den simple Skjønheds Skær over de udstrakte Masser.

Mod Øst er denne vidtstrakte Gaard aaben mod det store Tempel, af hvilket der, som sagt, endnu kun staar sex Søiler, bærende et Stykke Architrav, fra Grunden af Søilen til Architravens øverste Rand to og halvfjersindstyve Fod høie; andre af samme Størrelse ligge spredte rundt paa Jorden. Hver af disse Søiler er dannet af trende Stykker, der ere meislede af ægyptisk Granit. De ere i korinthisk Stil, fra denne Stils Forfaldsperiode; thi Kapitælerne ere kun svage i Forhold til Søilens Skaft. Paa Templets modsatte Side støder man paa saracenisk Murværk. Sætter man sig heroppe og seer ned gjennem de uhyre Ruiner, — der fra det Punkt, hvortil vi ere naaede,

indtil den forsvundne Pragttrappe, hvoraf man i henrundne Dage steg op til Forhallen, ere over tusind Fod lange, — da har man et af de mest bevægende Syner for sig. Den syriske Sol i sin hele Pragt straaler hen over disse tilintetgjorte Rigdomme, Beduinerne have i Middagsheden strakt sig langs Væggene for at hvile, midt i den firkantede Gaard have reisende Englændere opslaaet deres Telte, og høit over Ruinerne og den frodige Dal funkler den evige Sne paa Libanons Tinde. Til hin syriske Sol, Baal Schemesch, var det store Tempel viet, og den var det, man mente, da man senere kaldte Baalbek Heliopolis, Solens Stad.

Side om Side med det store Tempel, men lavere nede paa Terrassen, ligger et andet, mindre Tempel. Det er et Jupitertempel, maaske bygget af Keiser Antoninus. Staar det tilbage for det store i Størrelse, naar det det i Pragt, og da det er langt bedre vedligeholdt, er det mellem Ruinerne det, der bliver Hovedpunktet og gjør det dybeste Indtryk. Naar man kom op ad Pragttrappen mod Øst, saae man tilhøire og tilvenstre tvende Piedestaler, der bare mægtige Billedstøtter; dernæst traadte man ind i Peristylen, hvor Søilerne til denne Side vare opstillede otte og otte i tvende Rækker. Peristylens Loft var overdaadigt dekoreret; helt udhugget i Kasetter, indesluttede disse større Sexkanter, hvori skjønne Basreliefer gave Fremstillinger af Ganymed og Ørnen, Leda og Svanen og mangfoldige andre. Af Peristylen staa nu kun tretten

Søiler, en ligger væltet mod Cellaens Væg; af de skjønne Basreliefer ere flere vel vedligeholdte. Men Saracenerne have ogsaa forvandlet Ruinerne af dette Tempel til en Fæstning; dets Forside er omgivet af Fæstningsmuren, og Murværket er ført hen selv over Peristylens Stenloft og Søilernes Architraver. Nu naar man ikke op til Templet ad nogen Pragttrappe, nu maa man klattre hen over sammenstyrtede Søiler, brustne Mure, og naar man saaledes er naaet op paa Terrassen, maa man krybe gjennem et snevert Hul, om man vil naa den store Pragtportal, der fører ind i Templet.

Denne Portal er maaske den mest storartede paa Jorden. Den er kantet med et rigt Ornamentbaand af sammenslyngede Grene, og dens Ramme er indvendig smykket med Blomsterværk. De store Stenpiller, der danne Portens Sider, bestaa af et enkelt Stykke; men over vort Hoved er den midterste Sten, saa stor som et lille Klippestykke, gleden ud og hænger tilsyneladende løs mellem de sammenklemmende Sidesten, truende med at styrte ned. Paa Blokken seer man en Ørn, der bærer en Fjederbusk paa Hovedet og en Slange i sine Kløer. Fra dens Næb udgaa Blomsterkæder, der slynge sig om dandsende Genier. Vi træde ind, og Cellaen er fyldt med Dynger af Gruus. Dens Sidevægge bære kannelerede korinthiske Halvsøiler og mellem dem en dobbelt Række af Nischer. De nederste ere halvrunde, og af Piedestalerne kan man see, at der har staaet Statuer deri.

Endnu træffer man mellem disse Kæmperuiner et lidet rundt Tempel med sammensunkne Vægge og nedstyrtet Tag. Det er rigt og sirligt, men mellem alle disse Bygninger det, der rober den mest urene Smag. Som dem alle er det smykket med korinthiske Soiler, der stille mellem Nischer, og i det Indre seer man tvende Søilerækker, af hvilke den ene tilhører den korinthiske, den anden den joniske Stil.

Den lille By, der nu ligger rundt om disse Ruiner, er usfel og elendig. Christne og Muhamedanere bo mellem hverandre i faldefærdige Hytter. Men hist og her seer man Brudstykker af de gamle Templer foiet ind i Murene, og midt imellem de slette Sammenfoininger fra den fattige Nutid seer man en pragtfuld Guirlande, en korinthisk Snørkel, et fantastisk Dyrehoved fra den rige Oldtid stikke frem.

Vi brøde op om Aftenen. Det ulidelige Ridt tog atter sin Begyndelse. De engang fortalte Scener gjentoge sig atter, og under disse svandt Aftenen, og Natten faldt paa. Vi vare naaede til en lille By, en Samling usle Hytter, hvor vi skulde tilbringe Natten, og hvor vi da ogsaa bleve modtagne i sligt et faldefærdigt Hus af en gammel, pjaltet Syrer, der vel forovrig var en fornem Mand. I Huset var naturligvis ingen Mobler, saa lidt som der var noget egenligt Gulv, Doren var neppe til at lukke, Aftenvinden foer ind, og Flammen af Lyset, som stod paa Gulvet,

viftede frem og tilbage. Paa Væggene sad alskens Utøi i tætte Skorper, saa mangfoldigt som Bladlus paa Blomstergrene. Vor Vært overlod os Huset og gik selv hen at sove hos en Nabo.

Vi bredte vore Tepper paa Gulvet for at sove. Berlineren foer rundt og bestrøede sit med Insekt-pulver. En Kop med Vand blev sat hen paa Gulvet, om Nogen af os skulde trænge til Drikke i den varme Nat. Lidt efter sov vi ind. Efter nogen Tids Forløb vaagnede Berlineren og jeg ved at Døren gik op; der var Noget, der listede hen over Gulvet.

„Hvad er det!" raabte Tydskeren paa Engelsk. Det svarede ikke. „Hvad er det!" raabte han paa Fransk. Vi sade alle Tre overende og stirrede mod Døren. Nu fulgte det ene „Hvad er det!" efter det andet fra os Alle i Alverdens Tungemaal. Vi hørte en slikkende Lyd, og en sand Forfærdelse betog Tydskeren. „Det er en Slange!" brølte han. Min Reisekammerat tændte Lys, og den hele Skræk var tilende ved Synet af en udhungret Hund, der stod og drak Vandet i Koppen. Forfærdelsen opløste sig i Latter; men det Skete var dog nok til ogsaa for denne Nat at skræmme Søvnen fra Doktorens Øine.

Han var den næste Morgen meget arrig og meget krigerisk og naaede i en saadan Stemning tilbage til Jesuiternes Kloster. Den Ældste modtog os leende og snakkende og spurgte, om vi havde reist med megen Komfort.

„Nei!" svarede Berlineren.

Jesuiten betragtede ham forbavset.

Nu forlangte Dragomanen sine Penge, en forholds-is betydelig Sum, i ethvert Tilfælde en Sum, for hvilken vi kunde have reist som det, han antog os for, som Prindser. Doktoren saae paa ham med et gni-strende Blik.

„Infame Slyngel! Det Halve faar Du og ikke en Skilling mere!"

Dragomanen saae paa ham, som man seer paa en Gal. Men en Gal er efter Muhamedanernes Mening tillige en Helgen. Jesuiterne anbefalede sig og trak sig tilbage. Dragomanen fulgte os videre til Diligencestationen. Stadig saae han beundrende og dog angst paa Doktoren.

„Faar jeg saa mine Penge?" sagde han.

„Det Halve," svarede Tydskeren.

„Jeg vil have dem alle," gjentog han.

Tydskeren pryglede ham igjennem med sin Stok. Araberen gav sig til at græde og gned de ømme Steder. Derpaa skreg han som et arrigt Barn: „Jeg indleverer Klage til din Konsul i Beyruth!"

„Konsul? Der har din Slyngel givet mig Ordet. Dine Penge blive overleverede Konsulen. Der kan Du hente dem."

Dragomanen stirrede med sit ene Øie; derpaa listede han bort. Lidt efter kom han slukøret tilbage.

„Du kan jo egenlig ligesaa gjerne give mig dem her," sagde han.

„Det Halve faar Du."

„Saa kom med dem," svarede han.

Pengene bleve udbetalte ham. Da han saae Guldet glimre i Haanden paa sig, sagde han smilende og veltilfreds: „Ja, saa takker jeg Herrerne og ønsker dem en lykkelig Reise." Derpaa red han veltilmode ned ad Veien med sine Heste.

Diligencen fra Beyruth bragte Doktorens Frue og vor gamle Englænder, Mr. Bruce, med. Vi stege op, og snart fore vi hen ad Veien gjennem Antilibanons Kløfter og naaede ved Aftentid Haverne om Damaskus. Thi Damaskus ligger i en Krands af tretusind Haver, og den sidste Times Kjørsel, før man naar ind til Byen, er en livlig og yndefuld Fart. Omsider naaede vi Byen selv i det skjønneste Lune. Det var den, Muhamed ikke vilde indtage, fordi kun eet Paradis er forbeholdt den Dødelige, og han havde valgt det himmelske. Det er den, de arabiske Geografer kalde: „den Paradisduftende", „Modermærket paa Verdens Kind," „Paradispaaens Fjeder", „Skjønhedens Halsbaand". Paa Postgaarden stod en gammel Græker og tog imod os; han førte os gjennem Gaderne til sit Hotel. Husene vendte kun de graa, vinduesløse Vægge mod os. Her var Intet af Paradis at spore.

Vi standsede foran en lille Jernport, saa lav, at kun et Barn kunde gaa opreist derigjennem. Vor Fører bankede, Porten aabnedes indvendigfra, vi bøiede os og traadte ind. En spidsbuet Hvælving dannede Forhuset; gjennem det kom vi ind i en rummelig

Gaard, mod hvilken en stor Spidsbuehal aabnede sig, og medens et aabent Galleri løb langsmed dens ene Væg til Husets forskjellige Værelser. Gaarden var belagt med Fliser, og mellem Fliserne groede Roser og Oranger; i dens Midte stod et stort Bassin, hvori det klareste Vand udgød sig gjennem flere Haner. Men langsmed Væggen af den aabne Hal stode Stole og Divaner, og her sade Husets Kvinder i brogede Klæder og røg deres Piber. I Spisesalen ventede et rigt besat Taffel, og en balsamisk, af Varme og Blomsteraande krydret Luft fyldte Husets Rum.

Saaledes ere alle Husene i Byen byggede, udvendig uanselige, gjemme de indvendig den overdaadigste Pragt. Vi gaa til Besøg hos en Jøde, en Christen, en Muhamedaner. Den Sidstes Hus er det mærkværdigste.

Vi bankede med Dørhammeren, og en Sort lukkede op. Han førte os ind i Mændenes Gaard, hvor Jasminer og Roser, Oranger og Granater voxede mellem de brogede Marmorfliser og skyggede over det fyldte Bassin. Rundtomkring laa Værelserne i to Stokværk, og for hver Ende af Gaarden, et Trin høiere end Gaardens Gulv, to mægtige aabne Haller, belagte med Tepper og prydede med Divaner langs de høie Vægge. „Her maa Du vente, Effendi!" sagde den Sorte. — Da han kom igjen, bleve vi lukkede ind i Kvindernes Gaard. De enkelte forsinkede Kvinder fore i et nordenligt Toilette afsted til deres Indelukke; men vor Opmærksomhed var allerede fuldstændig

fængslet. Mangfoldige Bassiner hævede sig over Gaardens Fliser. Der var hele Hække af Citrontræer og Roser, og en Mængde Sangfugle fløi om mellem Bladene eller søgte ind i forgyldte Bure, der hang rundtomkring paa Orangernes Grene. Husets Eier, en Mand i sine bedste Aar, gik omkring derinde med sin lange Pibe i Munden. Han gik om, som om han ikke saae os; men hans Tjenere fulgte os til Værelserne og de aabne Haller. Vinduerne vare af farvet Glas, paa Divanerne laa Silkehynder i de mest spraglede Farver; man saae hele Vægge af Speilglas med smaa Marmorstave, der vare fastgjorte paa Glasset, og i deres Sammensætninger dannede Smaatempler med Tage af Guldstave.

Hos den Christne var der kun een Gaard, Husets Kvinder rakte os Kaffe og Piber. De vare overdaadigt klædte i Stoffer af den tykkeste Silke, og i deres Fletninger var der snoet Perler. De bare Armbaand og Halskæder af Guld, og som deres Klæder vare brogede, broderede i Blomstermønstre, saaledes vare deres Øienbryn farvede sorte og deres Negle røde. Paa Fodderne bare de Tofler af gult Saffian; men naar de skride hen over de kolde Fliser i Gaarden, stryge de Toflerne af og gaa paa et Slags høie, kothurnlignende Træsko, der ere fastgjorte med Boiler over Fodderne. Disse ere ofte forarbeidede af kostbart Træ og beslaaede med Guld- og Sølvplader; naar de da komme gaaende over Gaarden, klappre

Skoene under dem, og man kan høre dem gjennem det hele Hus.

Vi gik hen for at besøge Abd=el=Kader. Vi traadte ind i en prunkløs Gaard og bleve budne ind i et venligt, men tarveligt Modtagelsesværelse. Her stod paa en teppeklædt Forhøining Divaner og Stole. Efterat vi havde ventet lidt, traadte Emiren ind. Han var skjøn og værdig; skjøndt kun af Middelhøide, var han dog majestætisk at see til, trods sin høie Alder, dog ungdommelig af Udseende, og med et Blik, der svarede til hans Navn: Ørkenens Løve. Hans Hudfarve var mørk og hans Hageskæg sort og kraftigt. Han satte sig paa Divanen og trak det ene Ben op paa sit Skjød. — Det Første, han spurgte om, var efter Tolken; thi hvorvel man paastaar, at han kan tale Fransk, vil han af Fanatisme kun tale Arabisk. Der blev nu vexlet Komplimenter, og Emiren lod os byde Kaffe. Det er denne tykke, grumsede Kaffe, der, uden Fløde og Sukker, serveres i en lille Kop, som er anbragt paa en Fod lig vore Æggebægere, men af Sølv og sirligt Arbeide. Samtalen holdt sig i det Almindelige. Da Mr. Bruce gjorde ham en Kompliment for en menneskekjærlig Handling, hvorved han havde frelst mange Menneskeliv ogsaa for sine Fjender, lod han os svare: „Det var kun min Pligt, vi ere Alle Adams Børn.“

Man skildrer Beboerne af Damaskus som meget fanatiske; jeg fandt det Modsatte. Overalt, hvor vi kom hen, i Basarerne, i Moskeen, viste man os

Opmærksomhed, ja i Moskeen sprang mangen En op fra Bønnen for at vise os om og forklare os Alt.

Basarerne ere overordenlig rige. Som overalt i de orientalske Stæder have de enkelte Haandværk deres Lader og Værksteder ved Siden af hverandre i samme Gade. Træder man ind i Skomagernes, da seer man en hel Gade af farvede Sko, gule, røde og alleslags Farver, træder man ind i Guldsmedenes, da seer man ned gjennem Rækker af Guldarbeider, tidt de nydeligste Filigransager, tidt de rigeste Ædelstenssmykker. I andre Gader af Basaren blinke Sabler og skarpe Vaaben af alle Slags, indlagte Bøsser og Pistoler række deres Piber frem fra Væggene; gaar man videre, kommer man ind i Manufacturhandlernes Basar; her ligge Silkestoffer og uldne Kaaber, Klædningsstykker, der i phantastiske Monstre ere gjennemvævede med Guld- og Sølvtraade; dreier man da atter om et Hjørne vexler Synet igjen, snart vandre vi mellem lutter lokkende Sukkervarer og Syltetøiskrukker, snart mellem lutter Piber, Nargileher og Tschibuker, saa kommer man pludselig ind i Sadelmagernes Basar, hvor Væggene ere som overtrukne med tyrkiske Sadler og conchyliebesatte Remme i alle Farver, saa dreier man ind i Teppehandlernes Gader, og medens man beundrer de rige Monstre, indaander man Duften af Krydderier og alleslags Essenser. Rundtom kalde tyrkiske Bade og Kaffehuse til Vederkvægelse og Hvile, og under pladskende Springvand nyder man den tykke Kaffe eller den røde Limonade, kjølet med Sne fra

Libanon. Har man hvilet, gaar man over i Asad Paschas Khan. Gaarden er atter brolagt med Marmorfliser, og Luften herinde kjølet af Springvande; rundtomkring hæver Bygningen sig i flere Stokværk, der afgive Pakleiligheder for de større Kjøbmænd. Over Gaarden, hvori der skal kunne hvile totusind Kameler, er hvælvet en uhyre Kuppel.

Vi vare indbudne til at see Dervischernes Dands og aflagde den gamle Dervischscheik vort Besøg. Det var en værdig, ældgammel Mand med et langt Skæg og et smilende Ansigt. Han sad paa sin Divan, rakte os Haanden til Kys og omfavnede os. Derpaa toge vi Plads rundtomkring ham paa Stole. Der blev som sædvanlig budt os Kaffe, og medens den forberedende Gudstjeneste fandt Sted, spadserede vi om i Scheikens Have. Senere bleve vi indladte i Moskeen. Dervischerne sad paa Gulvet i en lang Række, Scheiken i Spidsen for dem, et Orkester opførte en forfærdelig Musik, under hvilken der af og til blev sunget. Paa et bestemt Sted reiste Dervischerne sig op, bandt et langt, hvidt Skjørt om deres Lænder, og gik nu, en efter en, langsomt hen, omfavnede Scheiken og begyndte at dreie sig rundt, indtil de tilsidst alle dreiede, og Skjørterne beskrev en stor Cirkel omkring dem. Den venstre Haand havde de rakt op mod Himlen, den høire nedad mod Jorden, alt medens de dreiede, bevægede de sig fremad, Gulvet rundt, og endte Dandsen med at styrte sammen. Det var symbolske Bevægelser; den opadstrakte Venstre skulde betyde: jeg modtager

alle Himlens Gaver! den nedadvendte Høire: jeg giver Afkald paa Alt, hvad Jordens er! den stadig fremadskridende Dreien skulde betegne Himmellegemernes Gang og Livets Udvikling, og den sidste Sammenstyrten: Livets Udgang i Døden og Verdens Undergang. Dandsen varede længe ved, og Europæerne bleve under hele Ceremonien behandlede med udsøgt Høflighed.

Det sidste Besøg, vi gjorde i Damaskus, var hos „Dronningen af Palmyra". Det var en rig engelsk Dame, der drog til Orienten og giftede sig med en Beduinhøvding. Nu bor hun i Damaskus i et prægtigt Hus med en prægtig Have og kaldes af Englænderne med ovennævnte Navn. — Vi plukke en Rose i Dronningen af Palmyras Have og forlade med den i Haanden den paradisduftende Stad. I den tidlige Morgen fare vi tilbage til Beyruth fra Staden med de tretusinde Haver, med dens Marmorgaarde og pladskende Fontæner.

14.

Fra Beyruth til Konstantinopel.

Vi forlode Beyruth. Det var med en russisk Damper, der skulde til Odessa, vi tiltraadte Reisen rundtom Lilleasiens Kyst. Det sidste Glimt af Byen svandt; kun Libanon kastede sin mægtige Skygge ud over det skvulpende Hav; fra det stolte Skibs Terrasse nød vi Synet af Havet og Bjerget, medens en Skare af Pilgrimme fra Rusland laa under os paa Dækket, og Skrig af Søsyge naaede op fra de nederste Kahytter.

Fra Tripolis kom arabiske Familier ombord. Kvinderne søgte strax ned i Kahytten, Offre for den forfærdeligste Søsyge. Mændene bleve paa Dækket og søgte de Reisende op paa den øverste Terrasse. En ung Araber, Hr. Anis-klat fra Tripolis, tog Enhver, han kunde faa fat paa, tilside; han begyndte en Samtale om Religion og Filosofi, om Billeddyrkelse og Gud veed hvad; han reiste, sagde han, for at stifte Bekjendtskaber og udvide sine Erfaringer, skrev sit Navn

op i de Reisendes Notitsbøger, bad dem om at skrive sig til og forlod atter Skibet paa en af de nærmeste Stationer.

Der var en rig Kjøbmand fra Odessa ombord tilligemed sin unge Hustru. De reiste som Dæks-passagerer; thi de havde gjort det Løfte til Tak for rigt Erhverv, at reise som de fattigste Folk til Jerusalem og Jordan og tilbage til deres Stad Odessa. Løftet blev dog ikke strengt overholdt. Den russiske Kaptain, en Gentleman af første Rang, bød dem daglig over paa første Klasses Lokaliteter, og her toge de Del i disse eiendommelige Samtaler, der bleve førte af Folk fra alle Egne, af alle Bekjendelser og af de forskjelligste Interesser. — Havet vippede Skibet op og ned; Himlen var graa og mørk, Laodicea smilte fra Kysten mellem sine Haver og Lunde.

Man befandt sig saare vel ombord. Man havde sit eget Værelse i nederste Dæk, hvor tillige en Spise-sal strakte sig tversigjennem Skibet, saa man fik Lys fra begge Sider og kunde see saavel ud over Havet som ind mod Kysten. Man kunde tage Bade ombord, og ovenpaa var i Konversationssalen saavel Fortepiano som Bibliothek i mange Sprog. Vilde man nyde Udsigten, fandtes der paa Konversationssalens Loft en stor Terrasse, bekvemt mobleret med Læne- og Gynge-stole. Betjeningen ombord var bedre end paa de andre Nationers Skibe, og Officererne overgik i Hoflighed og Forekommenhed langt de franske, ikke at tale om de østerrigske.

Under den muntreste Stemning ombord naaede vi Bugten ved Skanderum med den lille By Alexandrette. Den er Aleppos Havn; det er Alt, hvad der er at sige om den. Reisen begyndte allerede at trætte, Kysten var ensformig uden Skjønhed, og den næste Station Mersina var kun et ussel Sted uden Seværdigheder. Og dog skulde vi opholde os her i flere Timer. Da fandt den russiske Kaptain paa at ro os over til Ruinerne af den antike Stad Pompeiopolis (det ældre Soli). Vor lille Baad gyngede høit under Kysten; en uhyre Skildpadde svømmede Side om Side med os. Det var en øde og forladt Egn; kun en enkelt bevæbnet Rytter red hen langs Kysten. Men vi havde kun kort Tid til at færdes mellem disse Ruiner, da gyngede vi atter tilbage til vort Skib.

Vi vilde ikke standse, for vi seile ind i Havnen ved Rhodos. Her vilde vi gaa iland for at see paa Staden. Dybest Indtryk gjør Riddernes Gade; den er lang, lige, lidt opadskraanende, og over sine Huse bærer den Vaaben og Indskrifter fra Johanniternes Tider. Saaledes vandrer man i disse Egne stadig frem og tilbage mellem Fortid og Nutid. Før vandrede under disse Bjerge et togaklædt Folk om mellem Paladser og Søilehaller af den strengeste, roligste Skjønhed; et plastisk Skær hvilede over Byerne her; naar man saae ned langs Søilerækken paa Torvet i Pompeiopolis, og de tæt draperede Skikkelser gik frem og tilbage, nu kommende frem, nu forsvindende mellem de slanke Søiler, eller de stode, støttende sig til Søilen,

eller de sade i samtalende Grupper, medens Bjergene bagved taarnede sig op i mægtige Kolosser med skarpt afskaarne Spidser og Sider, da saae det Hele ud som et uhyre Basrelief, dannet af en Billedhugger. Naar man nu seer ned gjennem Gaden i Rhodos med dens lave Buer, dens brogede Boder, de smalle Gyder, der løbe sammen og krydses i malerisk Uorden, medens en farvet, spraglet, snart rig, snart pjaltet Skare bevæger sig frem gjennem Smuds og Skarn i den tætteste Trængsel, da seer det Hele ud som en livlig Akvarel, henkastet af en Maler i et heldigt Øieblik. Men over den travle, brogede By hæve Bjergene sig i Øens Indre, og Bølgerne skvulpe mod dens Quai, hvor de spraglede Skarer bære Varepakker til og fra de mangfoldige Baade, vælte store Tønder og samtale og kives medens de ryge og drikke i de græske Kaffenier.

Fra Rhodos begynder atter Seiladsen mellem Sporaderne og tæt op under den lilleasiatiske Kyst. Kysten her seer selv ud som Øer, saaledes er den tunget ud og indskaaret af dybe Bugter. Vi seile forbi Symi og Kap Krio ind i Bugten ved Chos, hvor man paa Kysten kan see Beliggenheden af det gamle Halikarnassos. Skibet passerer Snevringen mellem Kysten og Chos. Stadig vexler Udsigten, Havet er stille, Øerne ligesom bevæge sig forbi hverandre i flere Rækker, Solglandsen kastes tilbage fra deres skinnende Klippesider, og som et himmelblaat Baand slynger Havet sig mellem dem. Dag og Nat vexle under dette samme og dog evig forandrede Panorama,

medens Ø skyder sig frem bag Ø, Klippe skjuler Klippe, medens nu Solen straaler hen over dette Mindernes Hav, nu Maanen gaar op i Blod over den kneisende Klippe paa Asiens Fastland.

Den gamle, brystsvage Mr. Bruce fulgte os stadig. Han var som oftest i Kahytten; thi han havde mellem Sporaderne kun een Tanke, og det var Patmos, den Ø, hvorpaa Johannes havde levet, og hvor han havde skrevet Apokalypsen. Da om Eftermiddagen Skibet nærmede sig denne Ø, var han kommen op og ventede at see den; men Tiden traf ud, Solen gik ned, og Natten skjulte baade Hav og Øer. Bedrøvet gik han ned i Kahytten, han turde ikke længer være oppe i Natteluften. Men nu kom Maanen op, og da vi havde seilet en Stund, saae vi i Baggrunden mellem tvende Øer Omridsene af Patmos. Vi meldte Mr. Bruce: „Vi kunne see Patmos." — „Kunne vi!" raabte han, og tæt indsvøbt i et Shal kom han nu op paa Dækket og stod og stirrede saalænge, indtil Patmos forsvandt bag den følgende Ø. Da gik han ned i Kahytten og laa den hele næste Dag og hostede Blod.

Vi besøgte paany Smyrna og forlode det atter. Skibet gled stadigt mod Nord, forbi Sapphos og Arions Ø Mytilene, forbi Tenedos til Dardanellerne. Her aabner sig et Kystpanorama, der dog kun svagt varsler, hvad der vil komme. Fra Asiens Kyst styrter Mæander sig i Havet, er Punktet tilbagelagt, seer man de første Dardanelslotte, paa europæisk Side Sed-ül-bahr, Havets Dæmning, paa asiatisk Side Kum-Ka-

lassi, Fæstningen paa Sandet. Sundet vider sig ud og drager sig atter sammen; tvende Fæstninger ligge atter ligeoverfor hinanden, i Europa og Asien, paa dette Sted, hvor i Oldtiden Xerxes slog en Bro over Hellesponten. Det seer her for Øiet ud, som om Bredderne gik sammen, og ovre paa den asiatiske Kyst standser Øiet ved flere Punkter, der vække Erindringen om Homer og den trojanske Krig. Hisset laa Troja, og de mægtige Gravhøie nærmere Kysten kaldes Achils' og de trojanske Kæmpers.

Vi see paa Europas Kyst Gallipoli og paa Asiens Lampsaki. Ved Overfaldet paa Gallipoli i Aaret 1357 kom Sultan Orchan, ledsaget af firsindstyve Soldater, i Besiddelse af den; det var det første Punkt i Europa, Osmannerne erobrede, to hundrede Aar før de plantede deres Faner foran Wiens Porte. Nu aabner Marmorahavet sig for Øiet, og ved den lille By Awredscha naa vi med den indtrædende Nat ud i det aabne Hav, hvor Mørket skjuler Alt for os.

Jeg havde tilbagelagt en Reise, paa hvilken jeg havde besøgt Athens Akropolis og Pyramidernes Tinde; paa hvilken jeg havde seet Jøderne græde over Jerusalem og Solens Stad ligge i Ruiner; paa hvilken jeg havde beundret Korfus Naturpragt, Livet i Kairos Gader og Damask's Basarer; paa hvilken jeg fra Klippespidser i Archipelagets Centrum havde seet Sneen skinne paa Parnassets Spidse, — men Intet havde jeg dog seet, der i Øieblikkets Indtryk kunde sammenlignes med det, jeg saae om Morgenen, da vort Skib

seilede ind i Konstantinopels Havn og ankrede ud for det gyldne Horn. Som bygget paa Terrasser, amfitheatralsk, paa tre Sider af de stillende Vande breder den uhyre By sig; ligefor os ligger Galata, op paa Høidekammen over den Pera, Europæernes Forstad; deroppe vaier det russiske Banner over Slottet, hvor Ruslands Gesandt bor, og som forsvindende mod dette Slot seer man den franske og østerrigske Gesandts Boliger. Men Minareten paa Janitschar-Generalens Moske, Aga-Dschamyssy, rager høit op over Staden i den skinnende Himmel.

Hernede ved Bosporus, prydet med et Flagtaarn og et keiserligt Lystslot, ligger, som en Art Fortsættelse af Galata, Forstaden Tophana (ɔ: Artilleriarsenalet). Over denne Stad med dens to Moskeer kneiser Dschehangirs Moske. Men paa venstre Haand ligger det egenlige Stambul med sine mange offenlige Bygninger. Her, lige paa den fremspringende Pynt, ødelagt af Ildsvaade, ligger Serailet, det keiserlige Palais, der indtager en Plads, som en Stad paa 30,000 Indvaanere. Høit over det kneise de fire Minareter paa Aja-Sofia, og ved Siden af den de sex paa Sultan Achmeds Moske. Rundtomkring jage Moskeminareter i utallig Mængde deres Spidser op mod Himlen, og overalt, hvor Øiet seer hen, slutte vidtudstrakte Stadsdele Panoramet, krandse de det gyldne Horn, kante Bosporen saa langt, som Øiet kan række ad europæisk, ad asiatisk Kyst, og høit over Galata skuer det genue-

sikke Vagttaarn vidt ud over Stad og Hav, endnu den Dag idag bestemt til at iagttage kommende Skibe.

Mellem Minareter og Huse, overalt hvor Udsigten aabnes ud gjennem deres Rækker, hen over Stadens mangfoldige Dele, dens Paladser, dens Mosfeer, i Europa, i Asien, som Baggrund for Bjergenes Linier, for Cypressernes mørke Spir, skinner og blaaner, lokker og blænder Østerlandets evigklare Himmel; syngende mod Stadens lavere Mure, kyssende dens Fod, skvulpende og kjølende dens Quaier i alle dens Dele, strømmer Bosporus og strækker sit gyldne Horn ind til dens fjerneste Forstæder. Dette Vand er det, der giver Beliggenheden dens uforlignelige Skjønhed, idet det tillige er Byens Hovedgade. Som i andre Hovedstæder de bepakkede Omnibusser, saaledes fare her mellem de enkelte Staddele Hundreder af smaa Dampere frem og tilbage, alle overfyldte med Passagerer, som de bringe ned ad Bosporus, over til Skutari og tilbage igjen i faa Øieblikke; som i andre Hovedstæder Droscher og Fiakre, saaledes fare her Tusinder af Smaabaade om, fra Kyst til Kyst, fra Station til Station; som i andre Hovedstæder Postvogne og Jernbanetog bringe Reisende til og fra Staden, saaledes ankre her som paa et stort Torv i Byens Midte alle store Staters Dampere og Handelsskibe, eller de jage op ad Bosporus til sorte Hav, eller de sprede sig i alle Retninger ud over Marmorahavets Vande. Og Signalpiberne sende deres skærende Lyd ud over Vandet, der neppe er synligt for Baade og

Dampere, der fare mellem hverandre hvislende og pibende, medens Dragter fra alle Lande og Moder fra den hele Jord, den overdaadigste Rigdom og den forfærdeligste Fattigdom viser sig paa Skibene, paa Quaierne, i Vinduerne, i Masterne, paa Baadene og paa de urolige Dampere. Og midt imellem dem, som vante til Menneskenes Omgang, som en Art tamme Husdyr boltre Delphinerne sig i de gjennemsigtige Vande, springe høit op over Fladen eller styrte afsted i lange Rækker som et Følge for Skibene, naar de forlade Bosporens blændende Dronning.

Hvad havde ikke en stor Architekt formaaet paa disse Bredder? Han kunde have skabt en Stad, hvorom der vilde gaa Sagn til de sidste Tider. Men desværre have kun Smagløshed, Egennytte og Raahed rakt hverandre Haand. Alle Bygninger ere af Træ, de offenlige, der ere opførte i de nyere Tider, ere byggede i en Stil som de Slotte, Conditorne opstille som Skilt i deres Vinduer, og som oftest ere disse Bygninger, hvortil der er anvendt unævnelige Summer, bygget paa et Grundlag, der efter nogle Aars Forløb skrider ud, saa Bygningen styrter sammen og bliver liggende. Men Stadens værste Fjende er dog de frygtelige Ildebrande, og rædselsfuldt skal det være at see, naar de graadige Flammer vælte sig hen over den umaadelige By og hvert Øieblik fortære hele Distrikter og lægger hele Strækninger øde, naar Røgen vælter sig om de slanke Minareter, og Ilden breder sit forfærdelige Skær

hen over de kæmpemæssige Cypresser og ud over de udstrakte Skove af Master.

Saa kaste vi da endnu et Blik paa Staden i dens Helhed. Der ligger den terasseformig paa sine syv Høie, i underfuld, harmonisk Følge strækker den sig fra de mørke Cypresselunde og de blaanende Vande i Panoramets Forgrund, klar og synlig selv i det Mindste, til Bjergenes Taageslør i Maleriets Baggrund, hver Enkelthed bestemt for sig og dog harmonisk indordnet i Helheden, fra Træernes bølgende Toppe, fra Havernes frodige Grønt, til Husenes amfitheatralske Rækker og de himmelstræbende Minareter, en By, som bygget af Aander, en Beliggenhed, som valgt af Paradisets Sendebud. Og med dette Blik forlade vi vort Skib og gaa iland.

Vi modtages af den flegmatiske Tyrk, der skal undersøge vort Tøi. Hans Ligegyldighed og Langsomhed kan bringe vor Taalmod til at briste. Men skriger man eller larmer man, da lægger han Hænderne i Skjødet og smiler medlidende. Man fortæller om en Europæer, der for en Ubetydelighed kom i Fyr og Flamme, medens hans Tøi blev langsomt undersøgt af de tyrkiske Betjente. Den tyrkiske Embedsmand, der stod ved Siden af, trak paa Skuldrene og smilte. Da Undersøgelsen var tilende og Europæeren gik, vendte Tyrken sig om og sagde til en Hosstaaende: „Jeg vilde iaften være gaaet i Theatret i Pera for at see franskisk Komedie. Nu kan jeg spare baade mine Ben og mine Penge."

Naar man er traadt ind i Konstantinopels Gader, er Fortryllelsen tilende. Skarnet ligger i Dynger i Gader og Stræder. Husene ere jammerlige, Befolkningen i Holdning og Dragt ikke nær saa malerisk som i Østerlandets fjernere Byer. Først naar man kommer op paa en Høide, hvor Panoramaet atter er synligt, først da vender Fortryllelsen tilbage.

15.

Konstantinopel.

Galata. Pera. Bosporus.

Nogne Fiskere, stonnende Lastdragere, Tyrkere med Turbanbjerge paa Hovedet; Pariserskjøger og barmhjertige Søstre, Munke og Dervischer, bøhmiske Musikanter, Savoyarder og Zigeunere i store Skarer, Arabere og Kroater, Albanesere og Tydskere, Grækere og Persere, Ungarer og Russere, europæiske Diplomater og politiske Flygtninge, ærlige Folk og listige Gavtyve, en enkelt broget Karosse, stadselige Heste, — Alle bevægende sig mellem hverandre gjennem smudsige Gader, forbi stinkende Boder eller enkelte glimrende Kaffehuse: det er Gadebilledet i Galata.

Den var fra de ældste Tider Vestens Havneplads midt mellem Østens Stammer og har til alle Tider frembudt et ligesaa broget Skue som nu; thi alt paa de græske Keiseres Tider dreve Genueserne en udbredt Handel i Orienten og navnlig paa det sorte Hav.

De anlagde befæstede Faktorier paa Kysterne og i det Indre, og saaledes blev Konstantinopel dem af største Vigtighed; derfor opnaaede de de græske Keiseres Tilladelse til at anlægge deres Etablissementer paa den fremspringende Landtunge paa den nordlige Bred af det gyldne Horn.

Men mellem de græske Embedsmænd greb Fordærvelsen mere og mere om sig; Fjender trængte tidt frem lige til Hovedstadens Porte, og det blev nødvendigt for Genueserne at befæste Galata, det Navn, Kolonien havde faaet efter dets Stifter Galateo. Ikke sjelden dikterede Genueserne herfra Konstantinopels Skyggekeisere Love. Men selve den genuesiske Republik forfaldt ynkelig, og da Tyrkerne indtoge Konstantinopel, var Falskhed dens eneste Tilflugt. Guvernoren Giustiniani var ikke i Stand til at byde Seirherrerne Spidsen. Han trak sig tilbage; hans Soldater fulgte. Strømme af Blod væltede gjennem Konstantinopels Gader, Galata lukkede uden Barmhjertighed sine Porte for de Flygtende, og under tyrkisk Overhøihed reddede Genua gjennem Feighed og Ynkelighed sin Koloni. Senere maatte Republikken dog overgive den; nu er den den egenlige Havnestad.

Man seer intetsteds i Galata det brogede, blandede Liv saa bestemt grupperet under en enkelt Ramme som man f. Ex. seer det i Alexandrien paa Konsulspladsen. Her i Galata er det klemt inde i de smalle Gader, spredt paa Stranden og i de mangfoldige Skænkehuse, hvor Spil og Slagsmaal, Drukkenskab og Raahed i

alle sine Gestaltninger sees ved høilys Dag. Kun paa slige Punkter har ogsaa Livet sit brogede Skær; der, hvor Handelstummelen ikke naar hen, der, hvor der kun konverseres og promeneres, er Alt graat og moderne som i en europæisk By. Saaledes i Hovedgaden. I anselig Bredde løber den omtrent paralel med Strandbredden, begyndende mod Øst ved Tophana; derfra løber den henad det Punkt til, hvor den nye Bro tvers over det gyldne Horn forbinder Galata med Stambul. Her færdes Galatas Løver, navnlig de mangfoldige Diplomater, der her have et mere udpræget og mere uforskammet bydende Ydre end nogetsomhelst andet Sted paa den vide Jord.

De gamle Stadmure ere for største Delen skjulte mellem Huse og Gaarde; de ere nu til ingen Nytte, og den eneste af de gamle Fæstningsbygninger, der endnu bruges, det store genuesiske Taarn fra 1350, benyttes til at beskytte dem mod deres værste Fjende, Ilden. I det øverste Værelse, hvorfra man nyder en Udsigt, der overgaar enhver Beskrivelse, er stadig fire Vægtere paa Post. De gaa nophørligt om paa Galeriet, der løber rundt om Taarnet, og speide efter Flammer og Røg. Saasnart disse spores, slaa de paa en uhyre Tromme, saa Drønet høres langt ud over Staden og Bosporus og besvares af Vagten paa den modsatte Bred af det gyldne Horn. Batterier affyre tre, fem, syv Skud alt efter Distriktet, hvor Ilden er, medens Løberne styrte fra Taarnet ud gjennem Hovedgaden med vilde Skrig. Som smittede af disse, be-

gynde nu Gadevagterne at løbe og skrige, Brandfolkene sætte sig i Bevægelse; nogne til Vælteſtedet styrte de med Øxer, Ildhager og Brandſpande afſted gjennem Gaderne, Brandmænd med baarne Sproiter styrte efter, Vandbærere følge; de kaste Alle tilſide eller træde dem ned; som betagne af Skræk styrte de Spadserende ind i Gadedørene for ikke at kastes overende, medens Brandskriget toner ned gjennem Gaderne i den uendelige By, Gadevagterne slaa i Brostenene med deres Køller, og Flammerne fra Ildstedet vælte sig hen over Husmassen og brede sit Flammeskjær vidt ud over Havnen. Det er et saare hyppigt, et forfærdeligt Syn.

Midt imellem Bordeller og Tilflugtssteder for den værste Last, saaledes som den kun bygger og bor i Havnestæder, ligger den fordringsløse Kirke St. Benoit med Lazaristernes Kloster. I Klostret er et Hospital for Syge af enhver Troesbekjendelse og et Opdragelsesinstitut for den christne Ungdom. Saaledes bygger her i Galata Modsætningerne tæt op til hinanden, og Staden har i sin Beliggenhed sit klareste Symbol: fra den skjønneste Udsigt, fra det paradisiske Sund stiger man i Land til Smuds og uren Blanding.

Paa Høiderne over Galata hæver Forstaden Pera sig. Den har sit Navn af det græske Ord, der betyder hinsides, fordi Staden reiste sig hinsides eller udenfor Galata. I sine nedre Dele er den ligesaa smudsig og ussel som Galata. Men dens øvre Del med

Hovedgaden, hvor elegante Boutiker og stadselige Huse ligge Side om Side, hvor der delvis endogsaa findes Fortov, ja Gasbelysning, og det hele Natten, ligner en fransk Provindsby af anden Rang. I Pera bor det europæiske Selskab og de saakaldte Peroter, Efterkommere af Europæere og Indfødte.

Gadebilledet i Pera er livligst i Byens lavere Del; kommer man høiere op, da taber det sig og forsvinder tilsidst næsten ganske i meget ubefærdede, saagodtsom udelukkende af Europæere besøgte Gader. Men ogsaa i denne Del af Byen røbe i det Mindste Bygningerne Blandingen. Her ligger Janitschargeneralens Moske, ikke langt derfra den katholske Kathedral og Boligen for den pavelige Gesandt; her ligger et Theater for Skuespil, Opera og Ballet, her ligger de dandsende Dervischers Kloster. Den franske Loge Etoile du Bosphore og den engelske Loge 988 have deres Tilflugtssted i denne Del af Byen.

Der vrimler i Pera af europæiske Hoteller og Restaurationer af alle Nationaliteter, paafaldende mange tydske. Udenfor disse opføres om Aftenen Koncerter af omvandrende Musikkorps. Her hørte jeg hver Aften under mine Vinduer et bøhmisk Orkester spille Ouverturen til „Barberen i Sevilla," til „Den Stumme i Portici", og tidt faldt jeg i Søvn til Klangen af schubertske Toner og goetheske Vers, der bleve foredragne af en tydsk Sanger.

Ved campo piccolo er Forstadens Grændse. Her er Peras Boulevard, og mangfoldige Trakteur-

steder have her deres Haver. Udsigten er smuk, og om Aftenen samles her mangeslags Mennesker, dog navnlig politiske Flygtninge, Polakker, Ungarer, Italienere, og Gavtyve af enhver Art. Thi for ansete Familier er Staden fra om Foraaret aldeles blottet; Alle ty ud i Villaer og Kampagner ved Bosporus for der at nyde en landlig Lykke, som kan opveie de mange Savn, Europæeren maa døie, naar han er nødsaget til at bo i denne By, som kun halvt berøres af Kulturen.

Ved campo piccolo ligger ogsaa en vidtudstrakt tyrkisk Kirkegaard. Umaadelige Cypresser skygge over Gravene, og udover Gravstenene med deres Turbaner og Indskrifter, ned mellem de mørke Kæmpetræer nyder man den samme Udsigt som fra Boulevarden og Kaféerne: Forstæderne Kassim Pascha, Tepebaschi og Marinearsenalet, den indre Havn med dens uhyre Liv af Dampere og Baade, og hinsides Sundet Forstæderne Fener, Balata og Ejub.

Men, som sagt, Fortryllelsen er tilende, naar selve Byen er betraadt; bryder den end glimtvis frem, er dog Længslen stadig tilstede efter at gjensee den glimrende Hovedgade. Jo mere man fjerner sig fra den, desmere længes man tilbage til den, og for hvert Skridt, man gaar ind i Byen, er det, som man gik et Skridt fra sit gode Humeur. Altsaa atter ned til Broen, der forbinder Bredderne af det gyldne Horn, ombord i en Damper og ud paa Bosporus.

Paa Midten af Dækket er reist en Art Salon. Udenfor denne, rundtomkring den langs Skibets Sider er Plads for de tyrkiske Kvinder; her sidde de og stirre gjennem deres Slør paa Kysterne. Men indeni Salonen er som i de europæiske Omnibusser Bænkene stillede ligeoverfor hinanden, her i flere Rækker. Nu sætter Damperen ind mellem Sværmen af Smaabaade, den krydser sine forbiilende Kammerater, den snor sig rundt om de store Skibe, der ere samlede her fra alle Verdens Kanter. Saaledes løber den fra Station til Station, nu er den paa europæisk, nu paa asiatisk Side.

Bosporus ligner en mægtig Flod, og al den Skjønhed, en saadan kan samle, eier dette Jordens skjønneste Sund. Men i Floderne har Vandet aldrig denne dybe, mørkeblaa Farve, aldrig denne uendelige Gjennemsigtighed; dens Bølger have hele Havets frie, friske Skjønhed, og dog mister den aldrig Flodens Karakter. Men netop derved bliver Indtrykket saa uendelig stort; thi det glemmer man aldrig, at disse Bredder, som den skiller fra hinanden, ikke alene ere de tvende Sider af en Stad, men tillige to Afdelinger af et udstrakt Rige, ja to Verdensdele.

Vi seile ud fra det gyldne Horn ved Tophana, Artilleriarsenalet, der med sine Kupler ligger lige ved Havet; ovre fra Stambul see vi Serailets Spidse og fra Asiens Kyst den aabne Stad Skutari med sine sluttende Linier af Høie. Damperen iler frem ad Bosporen. Forbi Elhami Paschas Palais naar den Dschechangirs Moske, hvor Soliman den Førstes hen-

rettede Søn ligger begraven ved Siden af sin Broder, der som Vidne til Henrettelsen døde af Sorg derover. Saaledes stirrer ved hvert et Skridt Despotiet frem som et graadigt Rovdyr paa Jordens yndigste Strande.

Forbi den tæt bebyggede Kyst naa vi Dolmabagdsche. Husene ligge amfitheatralsk opad Høiden; over dem voxe kæmpemæssige Cypresser, høiest oppe seer man den store Artillerikasserne i Pera. Men ved Kysten seer man Sultan Mahmuds Geværfabrik, som hans Søn med uhyre Udgifter forvandlede til et Hoftheater. En vanvittig, tankeløs Pragt er udfoldet her. Syv store Loger indtage første Etage, den midterste er for Sultanen, de øvrige for Rigets Store. Fløil og Silke, Guldmoer og rige Tæpper pryde Logerne, der ere oplyste med Gaskroner af ædle Metaller, medens Dørgrebene ere af det massive Guld. Over disse Loger ere de tilgittrede for Haremets Kvinder, men paa Gulvet staa sex Rækker Læneestole for det europæiske Diplomati.

Nu seer man Auni Effendis lille Moske, men ligeoverfor paa asiatisk Side er Grændsen for Skutari. Det asiatiske Panorama aabner sig i sin hele Pragt. Solen gyder som et Straalebad ned over Landsbyer, Villaer og Slotte, over Landsbyerne Kuskundschik og Istanros, over det gamle keiserlige Sommerpalais Beglerbeg, som Sultan Mahmud kaldte „den voxende Glæde", over Riza Paschas Villa. De hilse over til Sultanens Palais i Dolmabagdsche, der, hvidt som

Kridt, bygget i en Art Conditorrokoko, skinner langt ud over Vandet. Det har kostet uhyre Summer, og dog skal det alt være faldefærdigt. Paa det følger Landsbyen Ortaköi og Forbjerget Defterdar Burno, og hinsides det staar Esma Sultanas Slot. Hun var Heltinden i mangt et Sorgespil, og endnu viser man den Bue, hvorunder Vandet skyllede Ligene op af dem, der for at søge hende havde vovet sig ind i Slottet.

Øiet seer ingen Grændse for disse Bygninger, hvor Blikket forlader en, moder det strax en anden. Vi vende os atter mod Asien. Omgivet af Frugthaver smiler Landsbyen Tschengelköi os imode, svøbt i blodige Minder. Da folger Rytterkasernen, der er opført paa det Sted, hvor Sultan Soliman plantede sin Have til Minde om Frelsen fra Doden. Thi rasende paa sin Son havde Selim den Første givet Ordre til at tage ham af Dage; dog skjulte man ham, og da Selim kom tilbage fra sine Seierstog og begræd sin savnede Son, da traadte han atter frem for den lykkelige Fader. — Nu seer man den henrivende Landsby Kandilli. I Oldtiden hed den Strømmens Stad, nu betyder dens Navn Laternen; thi som en broget Laterne spreder den sine Straaler ud over Høie og Dale, Bugter og Forbjerge, de morke Cypreslunde og de lyse Rosenbed. Nærved den falder Gok-su, Himmelvandet ud; Dalen ligner et Parkanlæg, hvor om Sultanens Lystslot Kunst og Natur have frembragt den mest fortryllende Virkning.

See, ovre paa Europas Kyst ligger Landsbyen Bebek i Dalen ved en Bugt. Rundtomkring taarne Bjergene sig amfitheatralsk, og strax havde Sultanen udseet Stedet til en Sommerkiosk. Paa „Sultanslottet" følger den pragtfuldeste Del af den hele Bosporus. Sundet klemmer sig sammen, paa den steile Fjeldvæg ligger vild og mørk en Kirkegaard med Cypresser og Fyrretræer, og under Klippen bruser Strømmen forbi, her kaldet Djævlestrømmen paa Grund af sine Hvirvler, der ved stærk Nordenvind river Alting med sig. Langs henad Klippens steile Skrænt snor det gamle Slot Rumili Hissar sine Mure, og ligeoverfor ligger Bosporens anden Vagt, Slottet Anadoli Hissar. Dette, det sorte Taarn, var et frygtet Statsfængsel; her, ligeoverfor Kirkegaarden og over Djævlestrømmens Hvirvler, døde mangen en Fange af slet Behandling eller under skrækkelige Pinsler. Og over Snevringen flagrer i sin dunkelrøde Blodkaabe, med sin mørke Cypreskrone i Lokkerne Sultanaens Gjenfærd. Hun havde givet Ordre til at nedrive den christne Kirke i det nære Neochori, medens Menigheden holdt Gudstjeneste derinde. Da hun vendte tilbage blev hendes Baad greben af Djævlestrømmen, og hun var den Eneste, som mistede Livet i det hvirvlende Vand.

Damperen skærer gjennem Snevringens Hvirvler, Øiet springer fra Kyst til Kyst, løber fra Villa til Villa, fra Slot til Slot, fra Landsby til Landsby. I Asien ligger „den blodige Landsby"; amfitheatralsk stiger dens Haver op fra Vandet, og oppe fra Ter-

rasserne speiler den sine Minareter, Moskeer og Brønde i det klare Vand. I Europa ligger „Stridsoxens Bugt"; Forbjerget Hermæon skiller den fra Bugten ved Bebek, paa Bjerget ligger en Landsby og et Slot, og bagved hæver det sig høiere og høiere op mod „Martyrernes Plads", medens Kysten bugter sig ind, kantet med Cypresser og senere udvider sig til den bedst beliggende Rhed ved Bosporus. Men i Asien ligger Tschibbuklu, hvor i gamle Dage de Søvnløses Kloster laa, Figenbyen og Sultania, Landsbyen ved Bugten af samme Navn. Vi nærme os det sorte Hav.

Paa Europas Kyst ligger den lille maleriske Bugt, der af Byzantinerne blev kaldet „den stille So"; thi paa næsten alle Sider er den indesluttet, og alle Egnens Fiskere samles her. Men en større følger, Bugten ved Therapia. I gamle Dage kaldtes den Pharmakia, Gift, fordi Medea saaede Gift paa disse Kyster, nye Tider døbte den om til Therapia, Lægedom, paa Grund af dens Beliggenhed, ved hvilken i Sommerens Hede kjølige Vinde føres ind over Stedet fra det sorte Hav. — Her ligger paa Kysten et lille keiserligt Lystslot; under Krimkrigen tjente det Marschall St. Arnaud til Residens, og paa dette Slot modtog hans Enke sin Husbonds Lig. Men ligeoverfor i Asien ligger et Bjerg. Vicekongen af Ægypten, der saa sin Overherres Slot paa den modsatte Bred, lod hele Bjerget dele af i Terrasser, og paa den øverste byggede han sin Villa. Truende ligger den der og seer ned paa Sultanens ovre i Europa.

Nu seer man i Europa en Klippekyst, „Noglen til Euxinus", og fjernt henne Mundingen af det sorte Hav. Klipperne ende i „Kridtforbjerget", hvor under skyggefulde Plataner Grækerne have en hellig Brønd. Da følger Bujuk-dereh, den store Dal. Her bo om Sommeren de fremmede Magters Gesandter, her have den russiske og den danske Gesandt de prægtigste Villaer. Bag Byen og Kampagnerne hæve Bjergene sig, bevoxet med Haver. Hvor i Verden nydes en Foraarsaften som den, man tilbringer heroppe? Høit over vore Hoveder seiler Maanen, og bag dens Skive kan Blikket fortabe sig ind i det dybeste Blaa; det er Maanestraaler som af Guld, og Glorier samle sig om Hoiderne rundtomkring og ovre i Asien, hvor „Kæmpebjerget" hæver sig hoit over Kysten; dybt under os lyser Vandet i Millioner Perler af Fosfor, og paa Bølgen gynge Skarer af Baade, og Musik og Sang bæres op i Kampagnernes Haver. Fra det sorte Hav flagre kaade Vinde ind og boltre sig om os, medens Bladene hvisle rundtomkring, og Aarernes Pladsken blander sig med Melodiernes Ynde. Og fra Blomsterbankerne i Haven bærer Vinden Duft hen over Landsbyen, og det Hele smægter tungsindigt hen i Stemning af dæmpet Lys, Kjølighed og Sang over Vandet.

Vi komme det sorte Hav nærmere og nærmere. Paa Asiens Kyst ligger et gennesiskt Slot i Ruiner; men langs Europas fare vi forbi „Gravenes Forbjerg", paa hvis anden Side Landbyen Sarijaris Kirkegaard ligger.

Sarijari betyder den gule Plads; thi rundtomkring ere Klipperne farvede gule af Svovl og Okker; herlige Frugthaver gro i deres Læ.

Mellem Landsbyer paa begge Sider seile vi Havmundingen imøde. Bosporen er tilende. De tvende Kyster slutte i tvende Fyrtaarne, der om Aftenen straale ud over det sorte Hav, som stirrer uvenligt ind mellem de smilende Bredder. Seiladsen er endt. Mellem de nu kjendte Steder, hvor Kampagner og Slotte, Landsbyer og Mosteer, Bjerge og Dale, Bugter og Søer smile, hilse og vinke, hvor Minder „om ornevild Vrede og dueblid Glød“, tidt i blodfarvet Kaabe svæve som Luftninger over Sundet, vender Damperen atter tilbage. Og som det Hele nu vilde samle sig i Slutningsindtrykket, ligger Konstantinopel end mægtigere for os, og Alt, hvad vi have seet, kastes som Gjenskær tilbage fra Minareterne for den himmelske Visdom, fra de skvulpende Bolger i det gyldne Horn. Vor Damper lægger til, det Hele var som en Drøm, et sælsomt Spil af Fantasien.

Skutari. Basarerne.

Vi staa atter den næste Morgen paa Broen over det gyldne Horn. Dampskibet til Skutari fyldes mer og mer med Passagerer, det støder fra og farer mellem Mængden af Dampere ud langs den europæiske Side. Saa stærk er Strømmen her, at det ikke formaar at

gaa lige over. Ved Slottet i Dolmabagdsche dreier det tilhøire, det stolte Panorama drager atter forbi, og under Asiens Kyst passere vi Leandertaarnet. Det er bygget af Manuel Comnenos og tjente i gamle Dage som Fængsel. Frankerne have henlagt Sagnet om Hero og Leander til det, Tyrkerne derimod fortælle følgende Historie.

„Det var i lægstforsvundne Dage, da herskede her en gammel Sultan; han havde en Datter, der var skjøn som Fuldmaanen. Men en hellig Mand forudsagde hende, at hun vilde blive dræbt af en Slange.

„Den gamle Sultan var bekymret. Da raadede man ham til at bygge et Taarn midt i Vandet og anvise det til Bolig for Prindsessen. Som tænkt saa gjort, og længe levede Prindsessen herude, hun lyttede til Bølgernes Skvulpen mod Taarnets Mur, kun skuende disse Breddér med deres Huse, Lunde og Mosfeer.

„Daglig sendte man hende Levnetsmidler inde fra Land, og en Dag sendte hendes Fader, den gamle Sultan, et Fad med Figner fra Smyrna. Da hun aabnede det, lykkedes det en lille Slange, der havde gjemt sig mellem Frugterne, at slippe bort. Den næste Morgen var Prindsessen død; paa hendes ene Bryst hvilede Slangen som paa en Pude."

Fra Høiderne bag Skutari nyder man den mest henrivende Udsigt i hele Egnen; under sig har man Bosporen som et smalt Sund med dets Brimmel af Skibe, det hele Panorama af Stadens tre Hoveddele paa de forskjellige Kyster. Men ned ad Høiens Skraaninger

sænke de sorte Cypresser over Skutaris Kirkegaard sig mildt mod det mørkeblaa Marmorhav, og mellem Stammernes Nat skinne utallige Ligstene som Stjerner. Længere ude seer man de smilende Landskaber ved Fenerbagdsche og Kadiköi, og ligeoverfor dem ude i Havet Prindseøerne. I Horisonten funkler Snespidsen af det gamle Olymp som en stor Diamantstjerne paa Himlen.

Den store Kirkegaard ved Skutari er den største og skjønneste i hele Tyrkiet. Den asiatiske Jord er Tyrken langt helligere end Europas; thi hisset er hans Hjem, hisset har hans Profet vandret, og hisset, siger en dunkel Anelse ham, ligger hans Fremtids Tilflugt. Derfor lade mange af Konstantinopels Beboere sig begrave herovre, derfor er Kirkegaarden saa uhyre udstrakt; her findes mellem to og fire Millioner Grave. Mellem Gravene udmærker sig i Særdeleshed een; dens Tag er baaret af sex Søiler; det er den største og smukkeste paa den hele Kirkegaard. Her hviler Sultan Mahmuds Livhest.

Jeg besøgte Rufai-Dervischernes Kloster. Dervischerne her høre til de hylende. Efter at have bredt et Faareskind under sig, sætte de sig ned i en Kreds og opremse den almindelige Bøn, Begyndelsen af Koranen. Derpaa raabe de: „Velsignet være vor Prophet, hans Familie og hans Staldbrødre, velsignet være Abraham, hans Familie og hans Staldbrødre.“ Saa reise de sig op, stille sig i en lang Række, medens Scheiken bliver siddende foran dem paa Gulvet, og nu istemme

de, først langtsomt, derpaa hurtigere og hurtigere Raabet: »La ilah illah la« (Der er ingen Gud uden Gud).

Vi havde maattet drage vore Sko af, inden vi traadte ind, og de vare blevne stillede hen bag et Teppe. Vi maatte derfor blive, skjøndt vel mangen En havde havt mere Lyst til at gaa; thi det Skuespil, der viste sig for os, hører til de frygteligste, man kan see. Alt imedens Dervischerne udstøde de sex Stavelser i anapæstisk Takt, bøie de sig nemlig frem og tilbage i tre Sæt, et forover, et lige op, et bagover. Men alt som Hylene blive hurtigere, forandres Takten og gaar over til at blive jambisk, og Bevægelserne kan ikke længer inddeles bestemt; thi de gaa over til en vild Kasten med Kroppen og Hovedet frem og tilbage.

Endnu kan man høre alle de enkelte Stavelser, da klapper Scheiken i Hænderne, og Tempoet bliver hurtigere. Haarene flyve om Hovedet paa dem, medens de kaste sig frem og tilbage; de Bukkendes og Brølendes Begeistring stiger til Raseri, Raseriet til et sandt Orgie, og som paa en Række af Vanvittige seer man tilsidst kun de runde Hoveder kastede frem og tilbage, medens Haarene flyve om dem. Stavelsernes Antal, Rythmens Bestemthed forsvinder aldeles; man hører kun illah, og mangen En styrter sammen med Fraaden om Munden.

Scheiken klapper atter i Hænderne, og kun de Største og Stærkeste formaa nu at følge med. Som naar en Stok svinges hurtig om i Luften, og man kun seer Linien, den beskriver, ikke selve Stokken, saaledes

seer man nu kun Linierne, deres Hoveder i de fanatiske og vanvittige Kast beskrive, alt medens de brøle, ikke længer Trosformularen, men af fuldt Bryst og bristende Lunger: Ja-hu (o, Levende!) og Ja-meded (o, Hjælp!), saa det svimler for Tilskuernes Øine og Stuen dandser rundt. Da klapper Scheiken igjen, og Ceremonien er tilende.

Nu kom der en hel Del unge Mennesker ind, og man bar Børn af enhver Alder, ja ganske spæde, ind og lagde dem med Ansigtet nedad, fladt paa Gulvet. Derpaa begyndte Scheiken at træde paa dem, og efter først at have provet sig frem gik han hen over dem, hvilende med sin hele Vægt paa hver Enkelt. Det var skrækkeligt at see ham træde paa de spæde Børn; men da han var færdig, reiste Alle sig op uden at Nogen havde taget Skade.

Man aander dobbelt let, naar man atter kommer ud i den friske Luft; men selv det Landskab, der breder sig for Øiet, kan ikke forjage det skrækkelige Indtryk. Jeg hørte endnu længe deres Ja-hu, og Fanatismens Uhyre stirrede paa mig fra hvert et Vindu, bag ved hver Stemme, det saa ned paa mig tvers over Sundet fra Minareterne paa Aja-Sofia og Sultan Achmeds Moske. Jeg havde for sidste Gang sat min Fod paa Asiens Grund, jeg var for bestandig vendt tilbage til Europa. De hylende Dervischer vare mit sidste Indtryk.

Det ægte østerlandske Præg hos Befolkningen, — den brogede Nationaldragt, den rolige, langsomme Gang, den værdige Holdning, — fortager sig mere og mere; selv ovre i det egenlige Stambul sees det sjeldnere, og da kun hos de Gamle. De Unge bære vel den røde Hue, men dertil sorte, moderne Klæder; de søge at bemægtige sig Culturen, og ere alt komne saa vidt, at de have lagt sig alle dens Laster til; de lade haant om Tyrkiet og dets Forhold, og en ung Tyrk, som jeg gjorde Bekjendtskab med, ansaa det for en Skam, at han virkelig kunde tale det tyrkiske Sprog.

Det følger derfor af sig selv, at Livet i Konstantinopels Gader ikke frembyder noget meget karakteristisk Skue; da nu imidlertid den slette Brolægning, det uundgaaelige orientalske Dynd og Skarn, de slet byggede Træhuse stadig blive, saa faar man et Produkt af det Hæslige i Europa og det Hæslige i Orienten; Begges eiendommelige Skjønhed falder bort. Dette var inderlig gaaet op for en ældre Tyrk, jeg senere traf paa Donauen.

„Ja, i Europa er der smukt og behageligt," sagde han. „Der i Orienten, naar man skal ud at seile, saa er Havet oprørt og Skibet gynger, saa man bliver syg. Men see Havet her," sagde han, „see det er venligt og hofligt, det flyder roligt, saa Skibet kan seile uden at gynge. Der i Orienten, naar man kommer ind til en Mand, saa siger han ikke et Ord; her i Europa, her siger han: Sæt Dem ned; hvorledes befinder De Dem? og naar man møder ham paa Gaden, saa gaar

han venligt og hofligt af Veien uden at puffe paa Armen."

„Ja," svarede en Perser, der gik som Legationssekretair til Paris, men var klædt i Nationaldragt, „og saa kan de tegne Landene af med smukke Farver paa store Landkort. Men i Orienten, der kan de hverken tegne Landene af eller lære høflige Sæder; men spise syv Retter Mad, spille deres Penge bort og bytte den smukke spidse Hat og den værdige Turban med det sorte Taarn, som Europæerne bære paa Hovedet, det kan de." Og saa spyttede han.

Kun i Basarerne træder det orientalske Billed frem paany, ganske vist meget blandet, men dog altid med det eiendommelige Skær, som hviler over en østerlandsk Basar i Modsætning til en Række europæiske Boutiker. Naturligvis er det kun de bedækkede, der her kan være Tale om; thi de ubedækkede, der ligge rundt omkring i Byen, have alt mistet meget af deres Præg, have af Orienten kun beholdt Smudset tilbage.

De bedækkede Basarer danne en uendelig Labyrinth af overhvælvede Gader; i Væggene ligge Boderne som Nischer; En i hver sidde Kjøbmændene her og forhandle deres Varer. Som overalt i Orienten har hvert Haandværk sine Gader, Skomagerne sin, — den hele Gade seer ud som et Harlekinscostume af lutter røde, gule Sko, Schalshandlerne sin, — Schaler fra Indien og Persien skjule den hele Hal under prægtige Farvestoffer, Juvelererne sin, — alle Laderne skinne af Guld og Sølv og straalende Diamanter. Her sælge

Sadelmagerne Sadler og Remme, her Sukkerbagerne alle Slags søde Sager, der hænge lutter kostbare Pelse, der blinke bøielige Klinger, hist bo de, der handle med Bøger, skrive dem af og binde dem ind, hist de, der handle med Piber af alle Former. Og midt imellem Boderne bevæger Skaren sig forbi, en fornem Tyrk paa en pragtfuld Hest, en rig Armenier, en tilsløret Kvinde, en fattig Dervisch, en moderne Diplomat, Reisende fra alle Verdens Kanter, fra Amerika, fra Paris, fra Ægypten, fra Indien. Men i deres Boder sidde Kjøbmændene og gjøre en rig Høst, Tyrken rolig ventende sine Kunder, medens han ryger sin Pibe, Jøden og Grækeren skrigende efter deres, at ikke En af dem skal gaa forbi og glemme Boden.

Jeg blev ved Indtrædelsen i Basaren saa godt som overfaldet af en Skare Grækere, der skreg og trak i mig for at blive af med deres Varer. „Jeg kjøber Intet!" raabte jeg. „Det gjør ikke Noget," skreg de, „kom med mig, kom med mig, Broder."

For da at slippe, tog jeg en af dem under Armen. Han førte mig ind i et Værelse bag ved sin Bod og bredte sine Varer ud, kostbare Silkeklædninger, hvide Burnus, brogede Shaler og mangfoldigt Andet. Jeg spurgte ham om Priserne; de vare enorme.

„Farvel," sagde jeg.

„Hvad vil Du give?" raabte han.

Jeg tøvede med Svaret. Han lod bringe Kaffe og Piber og begyndte at tale om andre Ting.

„Hvad er Du for en Landsmand?"

„Jeg er fra Danmark."

„Ah ha! En Landsmand af vor Konge! I December var det hans Fødselsdag. Saa indgav alle vi Grækere en Ansøgning til Sultanen om at maatte helligholde den. Og da vi fik Lov, saa kan Du tro, Broder, at vi gjorde et frygteligt Spektakel. — Det er en smuk ung Mand, vor Konge. Men han regerer slet."

„Saa! Hvad skal det sige?"

„Det skal sige, han skal erobre Konstantinopel til os."

„Konstantinopel er en pragtfuld By," svarede jeg.

„Pragtfuld! gjentog han, „naar den ikke var i saa skidne Hænder. — Men nu maa Du ogsaa kjøbe af mig, Landsmand!"

„Jeg skal komme igjen imorgen."

Dermed var jeg ham kvit; men for jeg var ude af Basaren, havde jeg atter en Skare „Landsmænd" om mig.

Basaren aabnes i den tidligste Morgen og lukkes Klokken fem om Eftermiddagen; om Natten bevogter et eneste Vægterkorps alle dens Kostbarheder. Thi ikke alene hvad Boderne gjemme, lukkes inde bag Basarens Porte; store Chaner og Kornmagaziner, byggede af Sten og rundt om forsynede med Buegange, stode op til den. I flere Etager over hverandre ligge her de større Handlendes og Juvelerernes Kontorer, og Vagter, hvis Ærlighed og Formue give tilstrækkelig

Borgen, vogte her om Natten i Sandhed kolossale Formuer.

Før vi forlade Stambuls Basarer, ville vi gjøre et Besøg i den saakaldte ægyptiske Basar; thi i den, vi have gjæstet, findes vel nok saa mange europæiske som orientalske Varer. I den ægyptiske derimod findes kun Orientens; alle Kjøbmændene ere Tyrker og Arabere, og Boderne ere smykkede med selsomme Fuglebure, med Strudsæg og Tankesprog af Koranen. Her sælges Alt, som bruges af Apothekere, af Farvere og Parfumeurer; her falbydes Sandel- og Aloetræ, Tamarinter og Henna til at farve Neglene med, her handles med Ambra og Boax, med Rosenolie og Krydderier, her seer man de fineste Farvestoffer, Vox og de sjeldneste Produkter fra Persien og Indien. Man tror sig atter i Kairo, man vandrer i Tankerne paany i Ægyptens Basarer, og man forlader Stambuls med et broget og livligt Indtryk.

Aja Sofia.

Tilhest, — thi i det egenlige Stambul kjører man ikke, — naa vi med Sultanens dyrekjøbte Tilladelse i Haanden Aja Sofia. Der ligge da Moskeens gamle Mure, „et Stenbjerg mellem Stenhøie", siger Lamartine. Og i Sandhed, dens Ydre er ikke skjønt, tungt som en Stendynge ligger det paa Jorden, kun

taarnende sig over sig selv, ikke op mod Himlen. Senere have Tyrkerne sat Minareter til, fire til forskjellige Tider; Minareterne pege mod Himlen, men de have ikke høinet Aja Sofia. Og dog ligger den her mellem Konstantinopels Huse, beherskende Udsigten over Byen, saa sublim, saa underfuld, som om ogsaa den var bygget af Aander, saa mystisk, at man i Fortællingen om dens Tilblivelse ikke kan skælne Sagn fra Historie.

Dengang Konstantinopel var en christelig By, var Aja Sofia dens Kathedral. Den var helliget Visdommen, den anden Person i Treenigheden, den, der efter Salomon havde virket med ved Verdens Skabelse, og som er Et med Logos, med Ordet. Overlevende alle de Jordskælv og Ulykker, der have hjemsøgt Staden, har den gjennem tretten Sekler urystet hævet sin Kuppel over de trange Gader med deres Liv og Færden, har den seet ned paa Despotiet, paa Pesten, paa Ildsvaaderne, der tidt have hærget dernede. Den staar endnu, et Minde fra ældgamle Tider, som Byens pragtfuldeste Bygning, som Hovedværket i den byzantinske Kunst.

Den ældste Kirke, der havde staaet paa dette Sted, var et Værk af Konstantin den Store. Da Justinian i Begyndelsen af det sjette Aarhundrede besteg Thronen, havde den een Gang været udvidet, og een Gang været et Rov for Flammerne. I Begyndelsen af hans Regering brændte den igjen, og da Keiseren atter havde løftet dens Kuppel over Staden, maatte han have den

Sorg, at den paany styrtede ned. Dette var Aja Sofias Ungdom; først nu kunde den foryngct opstaa af sin Aske, nu da den var modnet, hærdet i Prøvelsen, og nu da der i Anthemius fra Tralles og Isidorus fra Milet var fundet tvende Mænd, der vare værdige til at udføre denne Byzantismens stolteste Tanke i Marmor og Guld, i Granit og Porphyr, til at taarne dette Bjerg af Sten, der skulde straale ud over Marmorhavet, Bosporus og det gyldne Horn.

Omkostningerne ved Opførelsen vare uhyre, og Materialerne vare bragte sammen som til et Slot i Eventyret. Der var sendt Bud til Phrygien efter det hvide Marmor med rosa Aarer, til Lakonika efter det grønne og til det fjerne Libyen efter det blaa Marmor, tjenende Aander havde ført sort Marmor med hvide Aarer til Byzans, og Bosporus selv sendte sin Herskerinde det hvide Marmor med de sorte Aarer, medens man ud over Marmorhavet saae Skibe komme med det thessaliske og molossiske Marmor, den ægyptiske Stjernegranit og Porphyr fra Sais. Og fra Baalbek i Syrien, fra Solens Tempel, bragtes over Havet otte Porphyrsøiler, fra Dianatemplet i Ephesus otte grønne, og fra Troas, Kyzikus og Athen som rundt fra Kykladerne mangfoldige andre. Thi hele Hedenskabet maatte offre sin sidste Pragt for at smykke Byzantinernes Tempel, og de Søiler, som havde tjent saavel Isis i Ægypten som Zeus, Apollo og Diana i Grækenland, maatte nu bære Kuplen for den himmelske Visdom.

Ti tusind Mennesker, fortæller Sagnet, arbeidede paa dens Mure, og en Engel havde overrakt Keiseren dens Plan. En Løverdagaften, da Arbeiderne holdt Hvile, og kun en Dreng var tilstede for at bevogte deres Værktoi, kom Englen igjen som Eunuch i skinnende Gevant og befalede Drengen hurtig at hente Arbeiderne, paa det at Værket kunde fremmes. Men Drengen vægrede sig; da svor Eunuchen ved den himmelske Visdom, at han ikke skulde gaa bort før Drengen kom igjen, men at han indtil da skulde bevogte Kirken. Drengen blev fort frem for Keiseren. Da han i Skaren af de forsamlede Eunucher ikke fandt den, hvorom Talen var, erkjendte Keiseren, at det havde været en Engel fra Himlen. Derfor forviste han paa Livstid Drengen til Kykladerne efter at have skjænket ham rige Gaver; thi da var Englen bunden ved sin Ed til altid at bevogte Templet, som efter Edens Ordlyd blev viet den himmelske Visdom.

Hoiere og høiere hævede Murene sig; men da man havde naaet Kuplen, vare Pengene slupne op. Den tredie Mai aabenbarede Englen sig atter for Keiseren, og fra en underjordisk Hvalving droge Muldyrene ved Englens Hjælp firsindstyve Centner Guld frem for Dagens Lys. Da skred man atter med Begeistring til Værket og fuldendte ved Himmelens Bistand det underfulde Værk, hvortil en Engel havde lagt Planen, opfundet Navnet og hævet Skatten fra Jordens Gjemme. Og for al sin Moie fandt Keiseren i det fuldendte Værk sin skjonneste Lon; han havde daglig været tilstede ved

Arbeidet; klædt i linnede Toier, med et Klæde om Hovedet og en Stav i Haanden kom han vandrende gjennem Gaderne ved Middagstid, naar man ellers i Osten holder Hvile. Med egen Haand uddelte han Belønninger til de Flittigste, medens selv fjerne Lande vare beskæftigede med den stolte Bygning, medens Rhodus forfærdigede Teglene til Kuppelhvælvingen, saa lette, at der gik tolv af dem paa en almindelig Sten. Og med Indskriften: „Gud har grundet den, derfor vil den aldrig blive rystet; Gud vil staa den bi i Morgenroden," bleve Teglene lagte tolv og tolv, og efter hvert tolvte blev der indmuret Relikvier under Præsternes Sang, under Hymner og Bønner for Bygningens Holdbarhed og Kirkens Bestaaen.

I den fuldendte Kirke stod Alteret i en Nische paa den østlige Side; gjennem tre Vinduer, for Faderen, for Sonnen og den hellige Aand, faldt Lyset ned derpaa. Det var kosteligere end Guld; thi allehaande dyrebare Stoffer, Guld og Sølv med knuste Perler og Ædelstene var smeltet sammen i det, og i den Fordybning, der kaldes Havet, var det helt kantet med de ædleste Stene. Over det kneisede Tabernaklet med en Kuppel af Guld, smykket med gyldne Lilier; mellem disse saae man et Kors, der selv veiede fem og halvfjerdsindstyve Pund og var besat med Ædelstene; men de syv Stole for Præsterne og Thronen for Patriarchen stode i Halvkreds deromkring og vare sølvforgyldte. For Mængdens Øine var Alteret skjult af en Trævæg med forgyldte Helgenbilleder, den saakaldte Ikonostasis; den

var gjennembrudt af trende Døre og prydet med tolv forgyldte Søiler. Foran den stod Evangeliepulten med Tag af Guld, og ovenpaa det et Guldkors af hundrede Punds Vægt, besat med Perler og Karfunkler, medens et andet Kors af Sølv og stærkt forgyldt stod i det Kammer, hvori man gjemte de hellige Kar; det var saa stort som det, paa hvilket Frelseren var død, det helbredede Syge, uddrev Djævle; men Karrene selv, der vare bestemte for Aarets tolv store Fester, vare af det pure Guld. Endvidere eiede man fire og tyve store Evangeliebøger, der med deres Guldbeslag hver veiede to Centner. Men hvem kan nævne alle Aja Sofias Rigdomme? Tvende af dens Porte vare beslagne med Brædder af Noah Ark, Daabsbækkenets Indfatning var hentet fra Jakobsbrønden ved Sichem, og over det blæste Engle i Basuner, de samme, for hvis Lyd Jerichos Mure vare faldne! Og Alt hvilede det paa et Gulv af broget Marmor, hvis Linier efterlignede Havets Bølger, og som ikke turde betrædes af de Troende, før de havde toet deres Fødder. Dertil var opstillet et stort Jaspisbækken i Forgaarden til Menighedens Brug, medens Præsterne havde deres affides; det laa tilhøire for Kvindernes Galleri, hvor tolv Muslinger optoge Regnvandet, og hvor tolv Løver, tolv Partere og tolv Ogadyr spyede det ud igjen.

Disse vare Kirkens Herligheder, og til at skaffe dem og Materialet tilveie var der gaaet halvottende Aar; halvniende medtog Kirkens Bygning. Da disse vare tilende, kjørte Keiseren Juleaften med fire Heste

for sin Vogn over Augusteum til Kirken. Tusinde Oxer, tusinde Faar, tusinde Svin, tusinde Hons og sexhundrede Daadyr bleve slagtede, og store Rigdomme uddeltes mellem Folket. Keiseren gik, ledsaget af Patriarchen Eutychius, ind i Kirken; ene styrtede han fra Indgangen op til Altret, og med udstrakte Arme raabte han: „Gud være lovet, der ansaa mig værdig til at fuldende et saadant Værk! Salomon, jeg har beseiret Dig!“ Og da Folket den næste Morgen holdt Jul i Kirken, begyndte de uafbrudte Brandoffre og Takkefester, der varede fjorten Dage i Rad.

Men hvorlænge varede Herligheden? Efter nogen Tids Forlob styrtede den ostlige Side af Kuplen ned og knuste Alterbordet, Prædikestolen og Ikonostasis. Bestyrtelsen var almindelig, og Bygmestrene foregav som Grund, at man ikke havde anvendt den fornodne Forsigtighed ved Borttagelsen af Stilladset. Med de samme lette Tegl fra Rhodus blev Kuplen atter opfort; men nu holdtes den femten Alen lavere, og Stilladset blev staaende et Aar. Da fyldte man Kirken med Vand til en Hoide af otte Alen og kastede Bjælkerne deri, for at de i deres Fald ikke skulde ryste Murene. Og see! Den herlige Kuppel blev staaende, medens Tiderne randt, medens det ene Hundredaar afloste det andet.

Paa det Sted, hvor nu Aja Sofia kneiser, boede for dens Tid en Eunuch og en Skomager. Eunuchen solgte gjerne sin Grund for en billig Pris, men Skomageren forlangte ikke alene det Dobbelte af denne

men tillige den samme Hyldest som Keiseren ved Hippodromens festlige Lege. Hans Ønske blev tilstaaet ham. Men fra den samme Dag blev det befalet, at ved hvert et Væddeløb en Skomager skulde sidde midt paa Pladsen med Ryggen mod de udfarende Vogne, og skulde Vognstyreren, før Løbet begyndte, til Spot tilraabe Skomagerens Ryg Ønsket om et langt Liv.

Saa træde vi da ind. Vi stige ad Trappen op til Kvindernes Galleri. Pludselig ligger hele det mægtige Indre for os Deroppe svæver lig en Himmelhvælving Hovedkuplen over os, beherskende hele Indtrykket, og med Blikket mod den skue vi

„Det letteste, luftigste Rum,
Vort Øie har seet;
Et Hvalv som et bølgende Skum,
Forstenet med Et!"

medens Halvkupler skyde sig ind mod Vest og Øst, og tre mindre Kupler atter slutte sig til disse. Men dybt nede under os, forsvindende som Myg under Hovedkuplens Himmel ligge Tyrkerne i Bøn og Paakaldelse paa Maatter, der ere spændte over Gulvet. Og hele Kirkens Retning gaar mod Øst, hvor Christenaltret stod; men Profetens Sønner vende deres Ansigt mod Bedenischen, der er bygget mod Sydvest, i Retning af Mekka. Hvor forstyrrende, hvor usymetrisk et Indtryk gjør ikke dette? En hel Befolkning knæler herinde, ordnet som en Hær i lange Rækker; men som Diagonaler skære Rækkerne skævt gjennem Rummet, medens Ansigtet er dreiet mod et Hjørne i Mosteen.

Det er som om en usynlig Arm havde dreiet den hele Skare, som om en mægtig Haand havde vendt den bort fra Hovedaltrets Sted.

Vi have med Lamartine kaldet Aja Sofias Ydre et Stenbjerg, kantet med Stenhoie; thi i det Ydre komme jo Kuplen og Halvkuplerne frem. Saaledes taarner den Kuppel over Kuppel i en urolig Gjæring, i en muldvarpagtig Ophoben, i en dunkel Sogen efter at naa opad og bliver dog med al sin Optaarnen liggende paa Jorden, medens de tunge, stigende Masser, tyngende sig selv og trykkende hverandre, kun aabenbare et plumpt og uskjønt Ydre, en uklar, en uløst Stræben i Hoiden.

I dens lette, luftige Indre behersker Kuplen det hele Syn, og concentrisk ordner Kirken sine Dele om den. Denne bliver dens Midtpunkt, det Alt beherskende i Kirken. Men nu Altret, Kirkens helligste Punkt, Kirkens aandelige Midtpunkt, Stemningens sande Behersker? See, det ligger skudt hen paa Siden. Hvilken Modsigelse er der ikke her kommen frem i det stolte Værk, Keiserpavens udødelige Minde? Og Kirken, der skulde være „Veien til Herrens Bord", den er kun bleven Underlaget for den kneisende Kuppel. Saaledes viser den vel et stolt, et luftigt Indre, men rober ved Siden af en uklar, en uløst Stræben i Længden, og som den ikke kunde naa opad, saaledes kan den heller ikke naa fremad.

Som den har laant sin Kuppel, ikke fra den christelige Begeistring, der senere snoede sine Spir op i

Skyerne, men fra Roms verdslige Kunst og Symbolet paa dets verdslige Magt, saaledes formaaede den ikke heller i sin Ornamentik at føre Forsøgene videre; den laante sine Ornamenter fra de samme Steder, hvorfra den laante sine Søiler, og idet den spændte sin Seierskuppel ud over dem, belæssede den i østerlandsk Overdaadighed sine Vægge, sin Kuppel og sit Gulv med et broget Mosaiksmykke af Guld, Marmor og Maleri.

Henne under den fjerne, forsvindende Kuppel laa Altret, og her, rundtomkring under Kuplerne, hvorigjennem fra Øst til Vest Blikket løber fra Indgangsporten til Alternischen, staa de pragtfulde hedenske Søiler, der den syriske Solguds otte, der den ephesiske Dianas andre otte. Og over det Hele strækker Keiserpavens, nu Sultanens Seirskuppel sig. Thi i Tidernes Løb blev den pragtfulde Hal en tyrkisk Moske, og hvad den havde været de Christne blev den nu Muhamedanerne, der forøgede dens rige Sagnskat og fyldte Bygningen med nye Mirakelsteder.

En ung Tyrk tager mig under Armen og fører mig rundt med et satirisk Smil: „Seer De," siger han, „her er den svedende Søile. Kan De see, hvor den er fugtig? Naar De er syg og vil have Dem et ufeilbarligt Lægemiddel, saa besmør dem med denne Fugtighed eller bland den i Deres Drikke, saa bliver De strax rask. Kom see herop! See her, her seer De den lysende Sten. De skal ikke blive bange; det er ikke noget Under. Det er en Marmorsten som alle de

øvrige, men af en egen Art; den kan indsuge Lys-straalerne, og naar Solen skinner paa den, kaste dem tilbage. Men hernede ved Bedenischen, her seer De det Allerbedste. Det er det kolde Vindu, om hvilket Sagnet gaar, at det gjør Koranens Udlæggere vise. Det kommer deraf, at der her altid blæser en kjølig Nordenvind. Naar saa de dovne Karle sætte sig her i de varme Sommermaaneder og lade Vinden blæse paa sig, saa falde de ikke saa let i Søvn. Og saa tro de strax, at de ere blevne fyldte af en høiere Visdom."

Men Tiden var ude, og vi maatte forlade Aja Sofia med dens Undere, med Keiserpavens og Sultanens Seirskuppel, der, spændt over Søilerne fra Athen og fra Lilleasien, fra Syrien og fra Ægypten, er som Symbolet paa hans vidtherskende Magt. For Christendommen blev Templet aldrig det rette Udtryk, for Muhamedanismen endnu mindre trods de paaklinede Minareter. Men for en Aand, der i Selvforgudelse kun søger sig selv og ordner Alt om sig, der i sin Nydelsessyge har sit Alt paa Jorden og derfor lægger sin Hovedstad paa disse dens skjønneste Strande, der i dump Forstenelse skruer sig op uden at komme til Klarhed og Sandhed, for en saadan kan Aja Sofia være et stolt Symbol, og en saadan Aand kan gaa videre paa den Vei, dette den byzantinske Kunsts Mesterværk har anvist.

Moskeer, Mausoleer og Grave. — Slutning.

Saa ride vi da ud, stadig med Firmanen i Haanden, for at besøge de andre Moskeer. Der skal være 160, og nogle af dem have høist besynderlige Navne. Jeg vil ikke tale om den, der kaldes „De tre Hoveder" eller om den, der kaldes „De sex Kager", men blot fortælle, at der er en, der kaldes „Sæt, jeg havde spist det". Den er bleven bygget af en Fraadser, siges der, som pludselig gik i sig selv, kastede alle de Penge, han ellers spiste op, i en Kasse og byggede en Moske for dem. Da hans Hushovmester første Gang efter hans Omvendelse rakte ham Spisesedlen og blev forbavset over hans Opførsel, skal han have sagt: „Sæt, jeg havde spist det."

Vor Vei gaar da fra Aja-Sofia forbi den store Universitetsbygning om ad en nanselig Gade. Derpaa træde vi ind i Forgaarden til „Sultan Achmeds Moske". Mellem sex Minareter hæver den sin imposante Kuppel, omgiven af fire Halvkupler, til hvilke der slutte sig to ganske runde. Moskeen, der skriver sig fra Begyndelsen af det syttende Aarhundrede og har en aarlig Indtægt af 710,000 Piaster, er fuld af Kostbarheder, der navnlig komme tilsyne i Kandelabrer og Lysekroner. — Saaledes sendte Statholderen af Abyssinien sex forgyldte, med Smaragder besatte Lamper, der i Guldkæder bleve ophængte i Moskeens Loft.

I Læ af denne sin Yndlingsbygning hviler Sultan Achmed den Første i sit Mausoleum ved Siden af

Sultanerne Osman den Anden og Murad den Fjerde. Rundtomkring dem staa tre og tredive store og smaa Kister, alle prydede med det skæbnesvangre, røde Shal, der røber, at deres Beboere ere døde ved Hængning. Med disse Mausoleer, de saakaldte Turbaer, er Stambul overfyldt. Man træffer dem midt i de mest befærdede Gader, og som oftest ligge de paa Moskeens Mekka-side; thi fra Graven har den Døde tiltraadt sin Pilgrimsgang til Profetens Rige. Det er høie Rum, der faa deres Lys gjennem mangfoldige Vinduer, ofte med broget Glas. Deres Vægge ere i Reglen prydede med Arabesker og Indskrifter af Koranen. I Loftet hænge Lysekroner, Lamper af Strudsæg med Silke-kvaster, og Marmorgulvet er belagt med Tepper, over hvilke Katafalken hæver sig med Sarkofagen. Turbaerne ere som oftest hævede over Jorden og omgivne af en Buegang. Paa Midten af Gulvet staar Sultanens Kiste, tom, over hans Grav; den er omviklet med syv Shaler, og paa Hovedenden af Kisten ligger Turbanen. Rundtomkring Sarkofagen, langsmed Væggene, staa de øvrige Kister.

Ved Moskeens Forgaard breder et gammelt Kæmpetræ sin Krone. I dettes Grene ophængte Janitscharerne Rigets bedste Mænd, og efter deres Tilintetgjørelse bleve Janitscharhøvdingers afhugne Hoveder stillede i Kreds omkring det. Men langsmed dens Mur ligger Konstantinopels berømteste Plads At-Meidan, Grækernes Hippodrom. Alt er her svøbt i Rædselens Minder, og Jorden er her som gjødet med

Blod: paa Hippodromen blev efter Belisars Befaling fyrretyvetusind Mennesker, Kvinder, Born og Oldinge uden Barmhjertighed huggede ned.

En Obelisk og en Slangesøile af Kobber pryde Pladsen. Den sidste er et Værk fra den ældste Oldtid, og Mange paastaa, at den i Delfi har baaret den pythiske Trefod. Den er otte Alen høi og sammensat af tre Slanger, der sammenslyngede sno deres Haler iveiret. De mangle alle tre Hovederne, Sultan Murad skal have afhugget det ene med sin Øxe. Men paa Pladsens modsatte Side findes de store Katakomber, som Tyrkerne kalde „Tusind og een Søile", medens henimod Vest „Det sunkne Palais" strækker sine Mure. Dets Udstrækning er aldrig fundet; det er fyldt med Vand og besøges kun sjelden, og da i Baade, hvorfra Fakler brede deres Lys henover det sunkne Slot under Vandet.

I det nordvestlige Hjørne af At-Meidan udmunder Gaden Divan-Dscholli, Statsraadets Gade, Stambuls Korso. Ride vi op igjennem den, da træffe vi paa vor høire Haand den maaske pragtfuldeste Turba i Konstantinopel. Her ligger Sultan Mahmud den Anden, der døde 1839 af delirium tremens. Gravmælet er af hvidt Marmor; gjennem syv store Vinduer med rigt forgyldte Jerngittre falder Lyset ind paa Sultanens Kiste. Sofaer, Lænestole, Silkebetræk og Uhre forvandle Graven til en Selskabssal, hvori Alt, Balustrader, Shaler, Kandelabre, funkler med samme Pragt. Fløidørene ere smykkede med gyldne Gesimser,

og udenfra sender den kjølige Have Blomsterduft ind. Ved Turbaen ligger en Skole og en Brønd; thi den, der anlægger disse, haaber at neddrage Himlens Velsignelse over sig, selv naar hans Grav forlængst er sunket sammen, og hans Navn ikke længer mindes i Verden.

Vi ile videre hen mod Soliman den Prægtiges Moske. Indenfor en uhyre Forgaard, hvorfra ti Porte føre ind, hæver Moskeen sig med sine fire ulige høie Minareter, sin indre Forgaard udenfor Indgangen og sin Have udenfor Bedenischen, det stolteste Monument af tyrkisk Bygningskunst. Sultan Solimans Arkitekt, det ottomanniske Riges beromteste Bygmester, Sinan, opførte Værket. Vi træde ind i Gaarden; i dens Midte staar Brønden med sin Kuppel, og omkring den løber Buegangen med de tre og tyve Kupler, medens de formanende, opadpegende Minareter hæve sig over Gaardens Hjørner. Nu aabnes Døren til Moskeen selv. Den er et Mesterværk af ægte saracenisk Stil; man sporer i dens Kuppel sildiggræsk Indflydelse, men i sine øvrige Dele minder den om Omajadernes Bygninger i Syrien, Ægypten og Spanien. Den store Hovedkuppel bæres af fire Søiler, og mellem disse staa tilhøire og tilvenstre Konstantinopels fire største. Den ene bar i Oldtiden en Statue for Venus, den anden stod, smykket med Keiserens Billed, paa Augusteum; de andre fandtes i Keiserens Palads og have efter al Sandsynlighed baaret Billeder af Theodora og Eudoxia. Paa Gallerierne, der løbe hen derover, fin-

des Skatkamre; i disse nedlægge private Folk deres rede Penge, naar de reise bort eller naar de ikke kunne skjule dem for Despotiets Haand; thi paa disse hellige Rum tør ikke engang Despoten forgribe sig. Men gjennem Vinduerne med deres brogede Blomster og Guds Navnetræk falder Sollyset ind i Mosteen, medens man under den høie Kuppel læser: „Gud er Himlens og Jordens Lys. Hans Lys er en Visdom paa Murene, og i den brænder en Lampe, bedækket med Glas. Glasset skinner som en Stjerne, Lampen er fyldt med Olie af det hellige Træ. Den er ikke Østens, ikke Vestens Olie, den lyser for Enhver, som attraar den."

I Haven udenfor Bedenischen staar Solimans pragtfulde Turba. Som en ottekantet Kuppelbygning, omgiven af et Galleri, ligger Graven her stille og fredet mellem Havens Træer. Den er af en ganske sjelden Renhed og Klarhed i Former og Forhold, og jeg kunde fristes til at kalde den det skjønneste tyrkiske Bygningsværk. I en stille Aften, naar Maanen skinner, maa her være ganske underfuldt, maa denne Have med sit Mausoleum være i Stand til at realisere „Tusind og een Nats" skjønneste Drømme. Under Kuplen hviler Soliman og hans aandrige, men grusomme Favorit Roxolane (Hurem Sultana). Her staa ogsaa Soliman den Andens og Achmed den Andens Kister.

Ikke langt fra det Sted, hvor i Oldtiden Apostelkirken laa, bygget i Korsform af Konstantin, ligger nu Sultan Muhamed den Andens Moske. I Stensarkofager af Granit og Serpentin, af grønt, hvidt og rødt Marmor, omviklede med deres Pragtgevandter, hvilede i Apostelkirken de byzantinske Keisere. Da Latinerne paa Korstogenes Tid indtoge Konstantinopel med Storm, brøde de ind i Keisergraven, plyndrede Ligene, kastede dem ud af deres Kister og lode Kirken gaa op i Flammer. Men da Sultan Muhamed efter Indtagelsen havde forvandlet Byens Kirker til Moskeer, tænkte han paa selv at bygge, og efter fem Aars Arbeide hævede sig Nord for Apostelkirkens Ruiner Muhamed den Andens Moske.

Dens Bygmester var den græske Arkitekt Christodulos. Da Sultanen saae, at Christodulos havde bygget Mosken lavere end Aja Sofia, og at han med Villie havde forkortet to af dens største og skjønneste Søiler, gav han Befaling til at man skulde afhugge Bygmesterens Hænder. Befalingen blev udført, og Dagen efter gik Christodulos til Dommeren for at klage over den grusomme Medfart, han havde lidt; og Dommeren kaldte Sultanen for Retten, at han kunde staa til Ansvar. Sultanen adlød; dog før han gik, skjulte han sin Stridsøxe under sin Kappe.

Da Sultanen var traadt ind i Salen, gjorde han Tegn til at sætte sig ned; men Dommeren bød ham blive staaende ligesom Klageren, der nu fremførte sin Klage og foregav som sin Undskyldning, at han for de

heftige Jordskælvs Skyld havde maattet bygge Moskeen lavere og maattet sønderlemme Søilerne. Derfor havde nu Sultanen afhugget hans Hænder og gjort ham til Krøbling for alle sine Dage. Sultanen indrømmede, at han havde ladet Bygmesterens Hænder afhugge; „men,“ mente han, „det var kun Løn som forskyldt.“

Da sagde Dommeren: „Padischa! Ofte avler Glands kun Sorg. Din Moske er ikke saa lav, at man jo kan bede i den. Og selv om alle Stenene i din Moske vare Juveler, vilde den i Guds Øine dog kun gjælde for Skarn. Men denne Mand har Du berøvet hans Hænder og derved gjort Dig skyldig i en lovstridig Handling. Han kan Intet fortjene mere. Og derfor gaar den Pligt, der før paahvilede ham, at sørge for sin Familie, nu over paa Dig. Hvad har Du at svare, Padischa?“

Sultanen svarede: „Sket er sket. Lad Loven dømme!“

„Men Loven dømmer, at naar Manden bliver ved sin Klage, Du da selv skal miste dine Hænder.“

„Jeg vil anvise ham en aarlig Løn af den offentlige Skat,“ sagde Sultanen.

Men Dommeren svarede: „Nei, ikke af Skatten! Skylden er din, af din egen Lomme bør Du betale. Dette er Dommen.“

Da sagde Erobreren: „Jeg vil daglig give ham tyve Guldstykker. Er det ret?“

Arkitekten erklærede sig tilfreds hermed, og Sagen var saaledes afgjort. Nu erklærede Dommeren sig

Sultanen underdanig. Men denne sagde: „Dommer, Du har gjort vel! Thi havde Du af Hensyn til mig fældet Dommen til Skade for Bygmesteren, saa havde jeg hugget Dig ned med denne Øxe!" Og han viste ham det skarpe Vaaben.

Rolig svarede Dommeren: „Padischa! Havde Du i Stedet for at anerkjende Lovens Høihed vist Dig haardnakket, see, saa havde jeg befalet dette Uhyre at tvinge Dig." Og dermed løftede han et stort Teppe i Veiret og viste Sultanen en frygtelig Drage, der strax sprang op og spyede Ild.

Moskeens helligste Steder, Bedenischen o. s. v. ere paa gammel Vis udforte i hvidt Marmor. Tilhøire for Hovedindgangen læser man paa en Plade af Lapis Lazuli Profetens Spaadom: „De skal indtage Stambul, og hil den Fyrste, hil den Hær, der udretter dette." Forgaarden er paa tre Sider omgiven af Søilegange, hvis blytækte Kupler hvile paa Piller af Granit og Marmor. I Midten er en Brønd, der ligeledes er overhvælvet af blytækte Kupler, og rundtom den er der plantet Cypresser; Gaardens Vinduer, der ere bevarede med stærke Gittre, ere udadtil smykkede med Marmortavler af alskens Farver, og udenfor Moskeen paa Bedenischens Side ligger Haven med Erobrerens og hans Families Grave.

Muhamed den Anden byggede rundtom sin Moske otte Akademier, Boliger for Studenter, et Bespisningshus for Fattige, et Hospital, en Daareanstalt og et offenligt Bad. Samtlige have de blytækte Kupler.

Paa den, der danner Taget af den ene Skole, seer man et Soluhr, der, indrettet af en berømt Astrolog, bærer Indskriften: „Saae Du ikke din Herre, hvor han udvidede din Skygge?"

Overalt, hvor man gaar i Konstantinopels Gader, seer man disse Moskeer med deres Kupler, og Skaren af deres Minareter, der skyder op over Tagene og Kuplerne i den blaa Luft, bidrage i høi Grad til det mægtige Indtryk, Udsigten over Byen yder. Overalt, hvor man gaar gjennem Gaderne, møder man de mindre, for Konstantinopel saa eiendommelige Turbaer, og alle disse Bygninger, om hvilke Livet tumler sig, i ethvert Tilfælde broget og rigt, give Byen en sjelden Høihed og Alvor. Under dem kjøbslaar man, under dem samtaler man, under dem marchere store Afdelinger tyrkisk Militær forbi, og fra deres Haver strække Cypresserne deres Hoved iveiret, Cypresserne, der ogsaa bidrage deres til Byens brogede, snart alvorlige, snart rige, altid ophøiede Indtryk.

Ligesom ved Moskeerne og Turbaerne voxe disse mægtige Cypresser ogsaa over de udstrakte Kirkegaarde, der omgive hele Konstantinopel og dens Forstæder. Paa hvert et fredeligt Sted, hver en ubebygget Høide brede de deres lange Skygger; de trænge selv ind i Stadens Gader og staa midt i Livet og Færdselen som mørke Minder om Døden og formane til Hengivenhed i Guds Villie. Vi have alt omtalt flere, vi

have nævnet Kirkegaarden ved campo piccolo og Kirkegaarden i Skutari. Ogsaa for andre Trosbekjendelser, som f. Ex. for Jøderne, findes der udbredte Kirkegaarde.

Man møder paa sin Vandring tre Arter Grave. De Fattiges bestaa kun af to lodrette Sten, af hvilke den ved Hovedet er lidt høiere end den anden. De Rige lægge dertil en flad Plade paa Graven, spaltet i Midten; gjennem denne Spalte gaa Englene Monker og Naker ind og ud for at forhøre den Døde; men i Hjørnerne er anbragt Fordybninger, hvori Regnvandet kan samles, forat Fuglene, der i talrige Skarer bygge Rede i de nære Cypresser, kunne drikke deraf. Over de Fornemmes Grave seer man rige Sarkofager, omgivne af Gittre; men har den Døde ikke været en meget hellig Mand, forfalder Graven snart. De Helliges Grave derimod ere vel vedligeholdte, og ofte seer man dem behængte med Lapper og Klude; thi Folket tror, at naar den Syges Klædning hænges paa den Helliges Grav, og Vinden gaar igjennem den, den da ogsaa bortfører Sygdommen fra Eiermanden selv.

Paa Gravene seer man ofte Skulpturer og pragtfulde Indskrifter; paa Mændenes Grave ved Hovedet altid en Turban eller Fez, paa Kvindernes et udbredt Blad eller en Musling. Men den, der mellem Indskrifterne vil søge Prøver paa orientalsk Poesi, vil som oftest blive skuffet; den Dødes Navn og Kald, hans Dødsdag og nogle Linier, der tale om Livet efter

Døden, er som oftest Alt, hvad han finder. Saaledes læser man paa en Kvindes Grav paa Kirkegaarden ved Piali Paschas Moske:

Gud er uforgængelig!

Tilgiv mig, o Herre, i Kraft af din skinnende Himmelhvælving og Koranens Lys. Træder, Venner, hen til min Grav og under min Sjæl en Bon. Den i Gud hensovne Hannifa Chanem, Ali Agas Hustru. Den Almægtige forbarme sig over hendes Sjæl. Beder for hende! 1184 (ↄ: 1779).

Hermed ville vi forlade Konstantinopel og Orienten. Damperen baner sig forsigtig Vei mellem Seilerne paa Bosporus, og iler, fulgt af springende Delfiner i lange Rækker, forbi de uforlignelige Strande. Sortehavsbølgerne vælte sig blytunge om vort Skib, Natten dækker os, og den næste Morgen lægge vi til ved Kostendsche. Ad Jernveien fare vi gjennem Dobrudscha til Czernawoda, hvor den østerrigske Donaudamper ligger.

Jeg sad mellem Persere og Tyrker, Reisende fra London, fra New York og Paris i Skibets pragtfulde Sal i dets magelige Sofaer. Bøger og Landkort laa henkastede paa Bordene, Speile udgjorde Pillerne mellem Ruderne, et kongeligt Taffel dækkedes, og muntre, leende Damer bevægede sig frem og tilbage i Salen og paa Terrasserne. Tyrkerne gjorde store Oine, og Perserne prøvede, om det ogsaa kunde gaa an at tale med de fornemme Damer. Jo, det gik. Skibet foer afsted, Donaufarten begyndte. Vi vare atter i Europa!

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DS 48 F56M5 Flinch, Alfred
Minder fra Osterland

UTL AT DOWNSVIEW

D	RANGE	BAY	SHLF	POS	ITEM	C
39	13	02	01	11	009	5